

Міністерство освіти і науки України
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Національна академія педагогічних наук України
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
КЗВО «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського»
Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży (Republic of Poland)
Оломоуцький університет Палацького (Чеська Республіка)
Пармський університет (Італійська Республіка)
Прешовський університет (Словацька Республіка)
«Ukraine and Ukrainians Abroad/ Not-for-profit Corporation» (New York, USA)
Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся»

**ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ
ФАХІВЦЯ ЗАСОБАМИ
ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ :**
збірник матеріалів XXVI Міжнародна науково-
практичної конференції
6-7 грудня 2022 року

Житомир - 2023

УДК

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 6 від 31 березня 2023 р.).

Рецензенти:

Єршова Людмила Михайлівна - доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту професійної освіти НАПН України.

Каплінський Василь Васильович - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Рожнова Тетяна Євгенівна - кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти, директор Навально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти».

Підвищення професіоналізму фахівця засобами інноваційних педагогічних технологій : збірник матеріалів XXVI Міжнародна науково-практичної конференції 6-7 грудня 2022 року / за заг. ред. О.Є. Антонової, Н.П. Бірук, В.В. Павленко. Житомир, Вид-во ЖДУ, 2023. 226 с.

У збірнику представлені наукові та методичні праці, які висвітлюють дослідження в Україні та за кордоном з тематики, що охоплює різноманітні аспекти підвищення професіоналізму фахівця засобами інноваційних педагогічних технологій, а саме: реалізацію гуманістичної парадигми та людиноцентристського підходу в освітньому середовищі закладів вищої освіти; теоретичні та практичні засади проектування інноваційних педагогічних систем підготовки фахівців; інноваційні моделі та практики професійної підготовки фахівців; особливості цифровізації освітнього процесу.

Збірник наукових праць адресується науковцям, педагогам-практикам, майбутнім вчителям, аспірантам і докторантам, здобувачам вищої освіти.

© Колектив авторів, 2023

© Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗМІСТ

Антонова Олена МЕТОД ПРОЄКТІВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ	7
Вітвицька Світлана РЕАЛІЗАЦІЯ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	12
Дубасенюк Олександра ЛЮДИНОЦЕНТРИСТСЬКИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ Й ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	18
Лісова Світлана ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОЄКТУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ СИСТЕМ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В ГАЛУЗІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ	23
Березюк Олена СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗМІСТУ ЕТНОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ПОЛІСЬКОГО РЕГІОНУ	28
Антонов Олексій CASE-STUDY У СИСТЕМІ ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ	34
Вербовський Ігор ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	40
Дупак Надія РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ	48
Павленко Віта ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ «ТЕХНОЛОГІЇ»	52
Фещук Юрій, Бірук Наталія ГРАФІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	57
Фонарюк Олена, Вербовський Ігор ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	63
Шурин Олена АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	65

Бабій Юлія ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПЛАТФОРМИ HUMAN В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	69
Бондар Сергій БІЛІНГВАЛЬНЕ НАВЧАННЯ ЯК СУЧАСНА НЕЛІНІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	72
Войтко Ольга ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТА ВИХОВАННЯ ЛІЦЕЇСТА	81
Волощук Леся ІКТ ЯК ЗАСІБ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ Й ЛІТЕРАТУРИ	84
Горбатюк Ірина МОРАЛЬНІ НОРМИ ТА ДУХОВНІ ЦІННОСТІ ОСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ КОМУНІКАЦІЙНИЙ ПРИЙОМ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	90
Кондратюк Ольга, Бобровницька Ірина ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	94
Кулак Владислав, Вербовський Ігор ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ	100
Кульчицька Наталія ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	104
Маркова Олена, Вербовський Ігор ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ	106
Сагітова Олена, Вербовський Ігор ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД HARRY MANAGEMENT В УПРАВЛІННІ ОРГАНІЗАЦІЄЮ	110
Антонов Євгеній ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ ДО ГЕЙМІФІКАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	116
Березюк Олексій, Новіцька Інеса КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ПРОВІДНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ	121

Гончарук Анастасія ЗМІСТ ТА СУТЬ ПОНЯТТЯ ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ	127
Корнійчук Михайло СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТІВ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА	131
Косов Анатолій, Косова Ірина ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН	134
Микитенко Інна ПРОБЛЕМА ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ	139
Семенюк Роман ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	144
Андрейчук Лілія, Бірук Наталія ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ УРОКУ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ	147
Баранчук Іванна РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ПІД ЧАС РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ПРОСТИХ ЗАДАЧ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	152
Бондарчук Ілля, Антонов Євгеній ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР У ВИКЛАДАННІ ІНФОРМАТИКИ	156
Вознюк Ірина, Павленко Віта, ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	160
Гайструк Софія, Антонов Євгеній ТЕХНОЛОГІЇ РОЗРОБКИ КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРИ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ	168
Глінчевська Тетяна, Вербовський Ігор СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	174
Губелюк Каріна, Павленко Віта ОСНОВНІ ОРІЄНТИРИ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УКРАЇНІ	178
Дячук Наталія, Мирончук Наталія, РОЗВИВАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МУЗЕЮ КАМІННЯ ЯК КУЛЬТУРНОЇ ЦІННОСТІ ЖИТОМИРЩИНИ	181

Іщук Олена ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	186
Мельничук Анна, Бірук Наталія ВПЛИВ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА НА ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ СФЕРИ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ	192
Потапчук Анастасія, Бірук Наталія ЗНАЧЕННЯ СПОРТУ У ЗБЕРЕЖЕННІ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ	196
Ружьєва Вікторія, Мирончук Наталія, ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ВЗАЄМИНАХ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	205
Тушинська Валентина, Павленко Віта ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ПРИЙОМІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	209
Хіміч Тарас, Бірук Наталія СУЧАСНІ ФІЗКЛЬТУРНО- ОЗДОРОВЧІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ	213
Янчук Оксана, Янчук Олександр СТРУКТУРА ТА ПРИНЦИП ФУНКЦІОНУВАННЯ МОВНОЇ СИСТЕМИ	216
ДО МЕТОДИЧНОЇ СКРИНЬКИ ПЕДАГОГА	
Терентьєва Наталія ГОДИНА СПІЛКУВАННЯ	218
Шевченко Оксана ІГРОВА ВПРАВА «ЦІКАВИЙ СВІТ ПРОФЕСІЙ»	223

Антонова Олена,
доктор педагогічних наук, професор,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

МЕТОД ПРОЄКТІВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

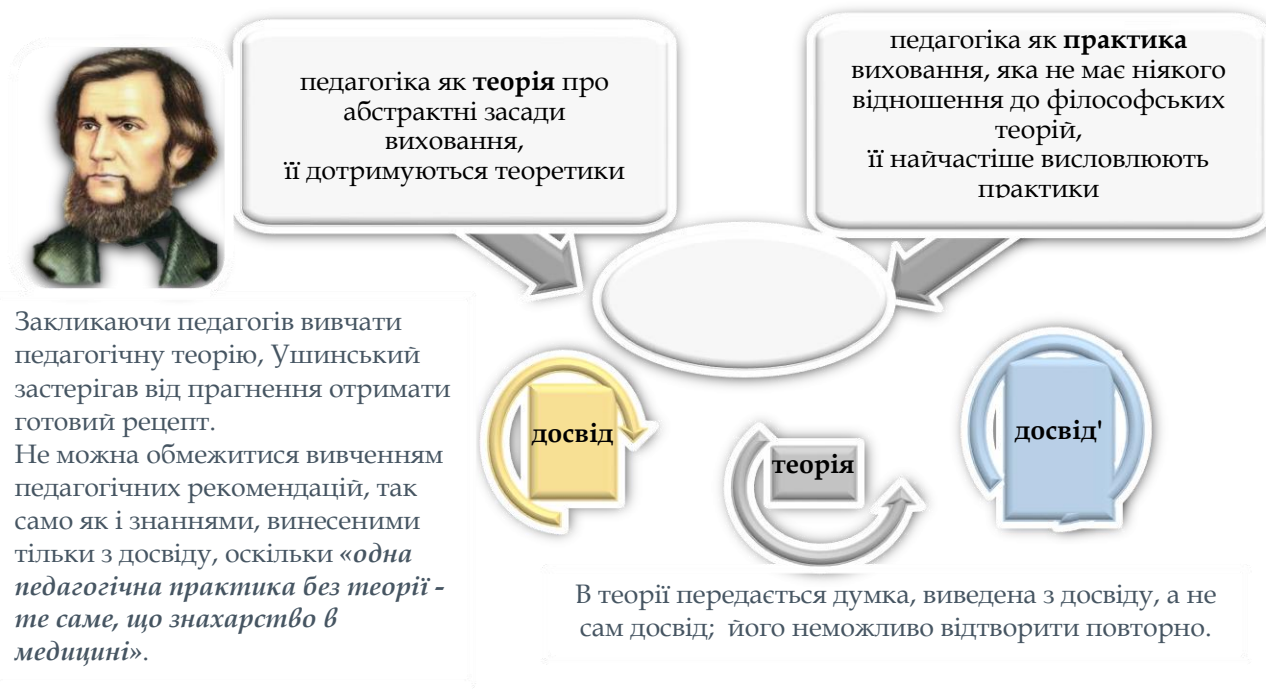
Одним із дієвих засобів посилення професійної складової навчання майбутніх учителів у ЗВО вважаємо *практико-орієнтований підхід*, який дозволяє вже під час навчання забезпечити максимальне наближення студентів до майбутньої професійної діяльності.

Проблемою практико-орієнтованої підготовки фахівця та її складових займалися такі вчені як І. Дичківська, І. Зимня, І. Зязюн, С. Литвиненко, Н. Ничкало, І. Підласий та інші. Цей підхід описаний у наукових працях Н. Басалаєвої, О. Бірченко, А. Вербицького, Н. Житнік, О. Котикової, Г. Ковальчук, М. Коллегаєва, С. Коп'євої, Н. Матюшенко, І. Пальчикової, Т. Пушкарьової та інших). Наукові розвідки цих вчених доводять, що підготовка майбутніх учителів на основі практико-орієнтованого підходу набуде успішності, якщо буде забезпечена ефективною освітньою технологією. Однак, незважаючи на значний практичний потенціал наукових досліджень, присвячених методичним засадам професійної підготовки майбутніх учителів, вона залишається традиційно актуальною стосовно форм та методів навчання, технологій та підходів.

Сутність практико-орієнтованого підходу полягає у здійсненні навчального процесу в контексті майбутньої професійної діяльності за допомогою відтворення у формах і методах навчальної діяльності студентів реальних психолого-педагогічних ситуацій, вирішення конкретних професійних завдань. Практико-орієнтований підхід дозволяє моделювати предметний зміст професійної діяльності, забезпечує умови трансформації навчальної діяльності студента у професійну діяльність фахівця. Відтворення реальних професійних ситуацій в академічній та практичній фазі підготовки вчителів є основною характеристикою практико-орієнтованого підходу. При цьому здійснюється перерозподіл співвідношення теоретичної, практичної та методичної інформації у сферу формування професійної компетентності майбутніх учителів [2].

Основними характеристиками практико-орієнтованого підходу у професійній підготовці вчителів є те, що суб'єкт навчання із самого початку

ставиться в діяльнісну позицію, яка забезпечується впровадженням професійно-орієнтованих форм організації навчального процесу та передбачає не лише практичну орієнтацію окремих навчальних дисциплін, а й зміст усієї підготовки вчителя у ЗВО.

Останнім часом професійна підготовка майбутніх учителів збагатися значною кількістю цікавих інтерактивних форм та методів навчання. На нашу думку, до них належить і метод проєктів. Незважаючи на те, що йому вже більше 400 років, цей метод залишається ефективним, сучасним, перспективним. Охарактеризуємо можливості його застосування у професійній підготовці майбутнього вчителя.

Передусім, вважаємо, що навчання на основі методу проєктів дозволить майбутньому вчителю реалізувати свої змінені функції. Вчитель давно перестав бути єдиним джерелом знань для дитини. Організуючи вільну діяльність учнів, пов'язану з реальним оточуючим світом, він виконує різні ролі, а саме: *ініціатора* тематики проєктів і *учасника* вибору кращих тем, із запропонованих учнями; *консультанта*, який стимулює дітей ставити запитання, ініціює роздуми, підштовхує до самостійної оцінки діяльності, моделює різні ситуації, організовує доступ до інформаційних ресурсів; *ентузіаста*, що надихає і мотивує учнів на досягнення мети; *фасилітатора*, який не лише повідомляє учням інформацію і формує практичні уміння для реалізації проєктної діяльності, але й, оцінює, вказує на помилки та недоліки у діях учня; *спостерігача*, що відслідковує і фіксує психологічно-педагогічний

ефект проектної діяльності у рівні сформованості особистих якостей, рефлексії, самооцінки дитини, її уміння робити усвідомлений вибір, осмислювати його наслідки; *спеціаліста*, який володіє знаннями й уміннями в декількох областях; *керівника* (зокрема в питаннях планування часу); *координатора* групового процесу та *експерта*, що аналізує результати виконаного проекту [9, с. 8].

До поняттєвого поля проблеми проектного навчання належать такі поняття як проект, метод проектів, проектний підхід, проектна технологія на інші. Аналіз наукової літератури дозволяє констатувати, що більшість учених розуміє *проект* як 1) структурну одиницю організації навчальної діяльності, яка поєднує форму та зміст навчання; 2) навчальне завдання, для вирішення якого учні (студенти) залучаються до проектної діяльності. *Метод проектів* тлумачиться як спосіб досягнення дидактичної мети шляхом детальної розробки проблеми, яка має завершитись певним чином оформленим практичним результатом. Тобто, це така організація навчання, у процесі якої учні набувають знань і навичок шляхом планування й виконання практичних завдань – проектів. Підґрунтям для застосування методу проектів є *проектний підхід*, який розуміють як систему вимог до змісту та організації навчальної діяльності, для яких характерна відносна свобода учнів у виборі змісту, кінцевих результатів навчання, форм роботи та організації навчальної діяльності. При цьому *проектне навчання* розглядається як форма організації навчання на основі проектного підходу, яка полягає у такій організації освітнього процесу, коли учень самостійно розв'язує навчально-пізнавальні завдання. Метою і результатом проектного навчання визначається *навчальний проект* як така форма організації занять, що передбачає комплексний характер діяльності всіх його учасників, спрямованих на отримання освітньої продукції за певний проміжок часу, від одного уроку до декількох місяців [9, с. 6-7].

Відповідно *проектна технологія* являє собою таку систему організації навчання на основі проектної діяльності, яка полягає у вмотивованому досягненні свідомо поставленої мети, має певну структуру, комплексний характер та забезпечує активний процес взаємодії учня з навчальним матеріалом. Обов'язковим структурним компонентом проектної технології є метод проектів [3, с. 8].

Застосування методу проектів передбачає врахування таких підходів до організації освітнього процесу як особистісно орієнтованого, розвивального, проблемного, евристичного, інтерактивного, а також ґрунтується на таких

сучасних технологіях як ігрові, колективної взаємодії, розвитку критичного мислення тощо (класифікація за В. Андрєєвою, В. Григораш) [6, с. 238]. Ефективність застосування методу проєктів у підготовці майбутніх учителів зумовлена такими його характеристиками: проблемний характер проєктних завдань, дослідницький характер навчальної діяльності, продуктивність, практична спрямованість навчання, діяльнісно-комунікативна організація навчання; варіативність форм, методів і засобів навчання тощо.

В цілому застосування методу проєктів сприяє оптимізації процесу професійної підготовки майбутніх учителів, зокрема під час вивчення дисциплін педагогічного циклу, шляхом реалізації діяльнісного, проблемного та технологічного підходів до формування змісту навчання. Так, кожне практичне заняття з педагогіки супроводжується підготовкою та презентацією міні-проєктного завдання. Ці завдання різняться рівнем складності, станом розвитку проєктних знань, умінь і навичок студентів, а тому виконуються або під час заняття під керівництвом викладача, або самостійно у процесі виконання домашнього завдання, або охоплюють обидва етапи. При цьому майбутні учителі залучаються до проєктної діяльності, яка готує їх до виконання різнопланових видів проєктних завдань: ігрового, практико-орієнтованого, дослідницького, творчого.

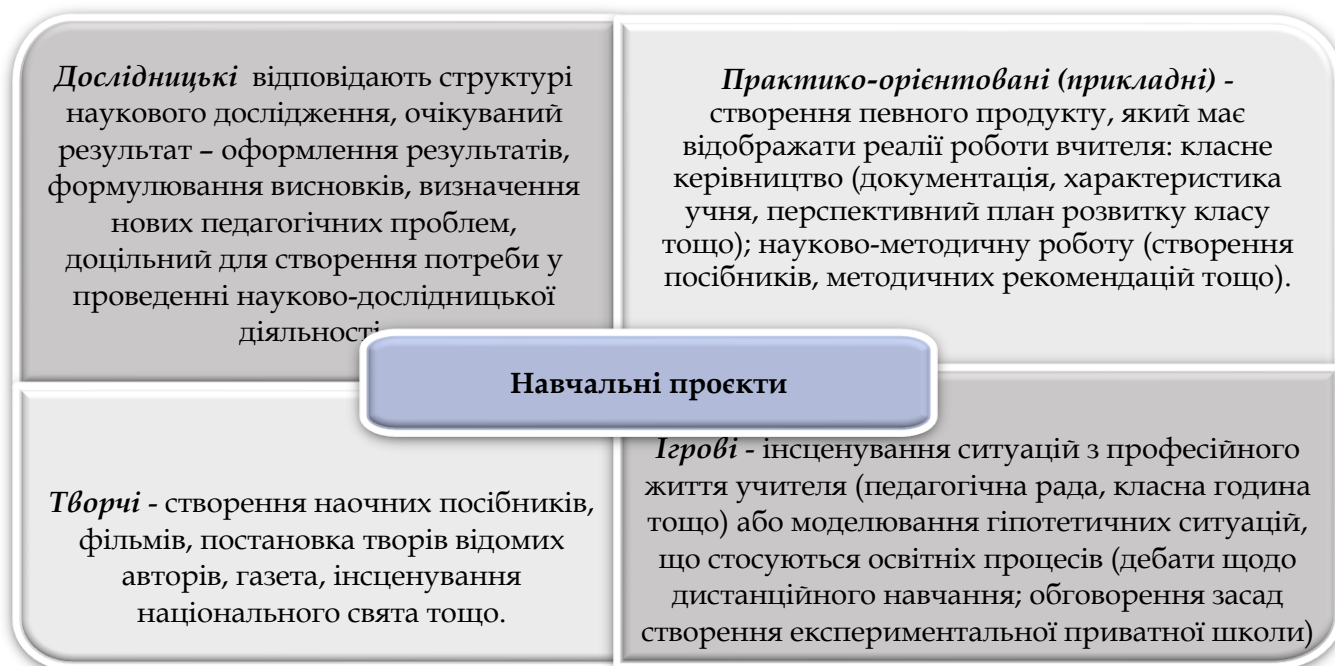

Рис.1. Типологія навчальних проєктів

Таким чином залучення студентів до проєктної діяльності сприяє оптимізації процесу навчання, готує майбутніх учителів до застосування методу проєктів у власній професійній діяльності. В цілому застосування інтерактивних форм навчання покращує взаємини у студентській групі, розвиває активність, партнерство, співпрацю, а авторитет викладача як керівника, комунікатора й активного учасника колективного пізнавального процесу зростає. Отже, метод проєктів має високий навчальний і розвивальний потенціал, а його застосування дозволяє створити умови для реалізації творчого потенціалу студентів і викладача, поєднати теоретичні знання з їх практичним застосуванням.

Список джерел та використаної літератури:

1. Антонова О. Є. Практико-орієнтований підхід у формуванні професійної майстерності майбутнього вчителя // Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во Рута, 2016. с. 262-285.
2. Бобраков С. Реформування змісту професійної підготовки вчителів у ВНЗ Німеччини: практико-орієнтований підхід // Порівняльна професійна педагогіка. № 2. 2012. С. 161-168.
3. Жиляєва Ю. М. Застосування методу проєктів у професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів іноземних мов: автореф. дис. кандидата педагогічних наук : 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. Житомир, 2012. 22 с.
4. Зязюн І. А. Інтелектуально творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи : монографія / за ред. І. А. Зязюна. К. : Віпол, 2000. 636 с.
5. Матюшенко Н. В. Практико-ориентированная подготовка будущих учителей гуманитарного профиля средствами продуктивных технологий // "Наука і освіта" : Психологія. №5. 2014. С. 242-248.
6. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем-майстром / упорядники: Андреева В.М., Григораш В.В. Х.: Вид. група „Основа”, 2006. 352 с.
7. Пальшкова І.О. Практико-орієнтований підхід у формуванні професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів початкових класів: теоретико-методологічний аспект: Монографія. / І.О. Пальшкова. Одеса, 2008. 339с.
8. Проєкт: Нова школа. Простір освітніх можливостей : [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/08/21/2016-08-17-3-.pdf>
9. Самойленко Н. Б. Підготовка вчителів гуманітарних дисциплін до застосування методу проєктів у професійній діяльності : автореферат дис. ... кандидата педагогічних наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Київ, 2008. 20 с.

Вітвицька Світлана,
доктор педагогічних наук, професор
Житомирський державний університет імені Івана Франка

РЕАЛІЗАЦІЯ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Проблема гуманізації освітнього середовища у закладах вищої освіти є актуальною й важливою у зв'язку з низкою обставин, що склалися в українському суспільстві і цілому в світі.

По-перше, це інтеграційні процеси, що ставлять за мету побудову демократичного суспільства; по-друге, це прагнення всього світу до побудови досконалих державних і суспільних структур, які забезпечили б ставлення до людини як найвищої цінності; по-третє, воєнні злочини Росії, яка руйнує демократію у світі і ставить під загрозу виживання української нації, розповсюджує жорстокість, приниження людини як особистості, знищує духовні, культурні здобутки українського суспільства. Все це вимагає удосконалення освітнього середовища у закладах вищої освіти у контексті реалізації гуманістичної парадигми. Гуманізація середовища у закладах вищої освіти – це виклик сьогодення.

Проблема гуманізації освітнього процесу як концептуального принципу модернізації змісту вищої освіти, який забезпечує підготовку фахівців з розвиненими моральними якостями, гуманістичним світосприйняттям, відображена в наукових працях багатьох учених: Г. Балла, С. Гончаренка, О. Гук, В. Добриніна, М. Зязюна, Н. Красицької, Д. Маляр, Н. Михайлової, І. Смолюка, І. Похило, М. Романенка, Н. Рудницької, Є. Шиянова, К. Часової, С. Яценко та ін.

Метою цієї статті є аналіз понять, що характеризують дефініцію «гуманізм» та основних напрямів реалізації цієї парадигми в освітньому середовищі закладів вищої освіти.

У словникових джерелах «парадигма» визначається як: 1) сукупність філософських, загально-теоретичних і метатеоретичних основ науки; 2) система уявлень, характерна для визначення етапу розвитку науки, культури, суспільного життя; 3) той чи інший приклад, показовий випадок концепції чи теоретичного підходу [1].

Поняття «парадигма» нами розглядається як випадок концепції, теоретичний підхід до аналізу процесу становлення та розвитку гуманізації середовища у закладах вищої освіти.

Витоки поняття «гуманізм» знаходимо ще в стародавньому світі.

Гуманізм (від лат *humanus* – людський) – система ідей, поглядів на людину, як на вищу цінність. В історичному аспекті «гуманізм» – це прогресивне течія епохи Відродження, спрямована на утвердження поваги до гідності і розуму людини, її права на земне щастя, вільний вияв природних людських почуттів і здібностей [4, С. 107].

Видатними представниками гуманістичної парадигми були Леонардо да Вінчі, Томмазо Кампанелла, Джордано Бруно, Томас Мор, Ян Амос Коменський, Костянтин Ушинський, Василь Сухомлинський та ін.

З середини 60-х років ХХ століття у США функціонує Національний консорціум з гуманізації виховання – організація педагогів-прихильників гуманістичної педагогіки, які працюють у різних ланках системи освіти [4, С. 107].

Гуманізація освіти – центральна складова нового педагогічного мислення, яка передбачає перегляд, переоцінку всіх компонентів педагогічного процесу у світлі їхньої людинотворчої функції.

Створення гуманного середовища у закладах вищої освіти є необхідним фактором розвитку гармонійної особистості.

Поняття «середовище» є багатовимірним, саме тому у різних джерелах знаходимо кілька його смислових визначень. Так, у Великому тлумачному словнику сучасної української мови за редакцією В. Бусела навколишнє середовище визначається як сукупність людей, пов'язаних спільністю життєвих умов, занять, інтересів [1, с. 1309].

У більш загальному розуміння середовище різними авторами розглядається як: навколишній соціальний простір; зона безпосередньої активності індивіда, його найближчого розвитку та діяльності

У сучасній психолого-педагогічній літературі частіше зустрічаємо термін «освітнє середовище». Вплив освітнього середовища на становлення особистості, сутність поняття, його структура відображена у багатьох вітчизняних (О. Дубасенюк, В. Ягупов, О. Ярошинська та ін.) та зарубіжних вчених (Е. Фромм, К. Юнг та ін.).

У контексті нашого дослідження найбільш застосовним є визначення Н. Гонтаровської, яка трактує поняття «освітнє середовище» як сукупність

об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти. Це система впливів і умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться у соціальному і предметному оточенні [3]. З нашого погляду, освітнє середовище є цілісною, якісною характеристикою внутрішнього життя освітнього закладу, яка визначається конкретними завданнями, що ставить перед собою заклад освіти і вирішує у своїй діяльності. Вона проявляється у виборі засобів, за допомогою яких ця діяльність здійснюється та змістовно оцінюється за цим ефектом в особистісному, соціальному, інтелектуальному розвитку здобувачів, якого дозволяє досягнути. Освітнє середовище має розглядатися як сукупність інформаційних ресурсів освітнього закладу, технологій навчання і забезпечення навчального процесу, реалізованих на основі єдиних принципів побудови та концепцій.

Таким чином, освітнє середовище у закладі вищої освіти є системою умов, впливів, засобів освітньої діяльності, а також потенційних можливостей для гармонійного розвитку особистості. Освітнє середовище має свою структуру. Проте, єдиного підходу до визначення структурних компонентів практично немає.

Виходячи із попереднього аналізу опрацьованих наукових джерел щодо аналізу освітнього середовища закладу вищої освіти можна виокремити такі структурні компоненти:

1) ціннісно-цільовий (сукупність загальних цілей і цінностей педагогічної освіти, а також особистісних прагнень та цінностей, які є значущими для досягнення встановленої мети навчання, насамперед, у професійному становленні здобувача вищої освіти);

2) матеріально-технічний (сукупність усіх матеріальних умов, технічних споруд, баз практик, лабораторій, інших приміщень, сукупність усіх технічних засобів навчання);

3) освітньо-методичний (освітні програми, положення, навчально-методичні комплекси, методики, методи, засоби, форми);

4) технологічний (технології та техніки, в тому числі інформаційні технології, включаючи програмне забезпечення);

5) інформаційно-знаннєвий (комплекс компетенцій, які утворюють багатовимірну систему професійної компетентності майбутнього педагога);

6) суб'єктно-соціальний (система взаємостосунків «здобувач-викладач», «здобувач-здобувач», «здобувач-адміністрація», «викладач-викладач»,

«викладач-адміністрація»).

Освітнє середовище суттєво впливає на розвиток особистості як здобувача, так і викладача.

Освітнє середовище у закладах вищої освіти має будуватися на основі демократичних, гуманних взаємовідносин між усіма учасниками освітнього процесу, в основу яких покладено: активність, самодіяльність, творчу ініціативу, співпрацю та співтворчість, взаємодопомогу, взаємоповагу, взаєморозуміння.

Гуманне освітнє середовище – це взаємна повага суб'єктів освітнього процесу як по вертикалі (викладач-адміністрація, адміністрація-викладач, здобувач-викладач, викладач-здобувач), так і по горизонталі (викладач-викладач; здобувач-здобувач).

Гуманне освітнє середовище у закладах вищої освіти – це злагоджена взаємопов'язана діяльність управлінських структур (робочих органів – деканатів і викладачів), коли управлінські структури керуються в організації робочого часу викладача, у складанні розкладів занять дидактичними, гігієнічними вимогами, створюючи комфортні умови для здобувачів і викладачів, і тим самим забезпечують збереження здоров'я суб'єктів освітнього процесу і якісну підготовку майбутніх фахівців до виконання професійних обов'язків [2, с. 177-179.].

Таким чином, враховуючи особистісно-орієнтований підхід у створенні та функціонуванні освітнього середовища у закладах вищої освіти, активну, формуючу, направляючу і коригуючу функції повинен виконувати і викладач, і безпосередньо сам здобувач, активно вступаючи у взаємодію із середовищем. Активним так саме стає і саме середовище, як таке, що утворено суб'єктами освітнього процесу та методами, формами, засобами, технологіями, які ними використовуються.

Особлива, висока культура побудови відносин і форм взаємодії суб'єктів освітнього процесу розкріпає особистість як викладача, так і здобувача вищої освіти, сприяє їх повній самореалізації, запускає внутрішні механізми «саморуху», що позитивно впливає на формування професійної компетентності майбутнього педагога, становлення його як творчої індивідуальності.

Гуманізація педагогічного процесу покликана подолати невиправданий дидактичний гегемонізм у вищій школі, за яким завдання навчання повністю подавляють завдання формування майбутнього вчителя, перш за все, як

особистості. Результатом деперсоналізації і знеособлення навчання у закладі освіти є дипломований молодий учитель, який успішно склав десятки екзаменів і заліків, але позбавлений творчої ініціативи й індивідуальності, невпевнений в собі і обтяжений внутрішньо-особистісними конфліктами. Одним із чинників гуманізації освітнього процесу є, на наш погляд, високий рівень психологічної і педагогічної компетентності викладачів як складової їх загальної, психологічної та педагогічної культури.

Непокоїть те, що лише 23,7 % викладачів усвідомлюють наявні труднощі і проблеми у взаєминах зі здобувачами, з них 72,2 % усю вину за ці труднощі «покладають» на здобувачів (здобувачі безвідповідально ставляться до своїх обов'язків «не рахуються з часом викладача», своєю поведінкою змушують робити зауваження під час занять тощо). Лише окремі опитані викладачі (9,8 %) висловлюються про взаємини зі здобувачами як двосторонній процес і труднощі пов'язують з обома суб'єктами взаємодії.

Викладачі мають потребу спілкування зі здобувачами (91,2 %), однак вони дуже часто не знаходять відгуку у здобувачів. Якщо спілкування зніціюється лише викладачем, то проходить малопродуктивно і не завжди досягає поставлених цілей через прояв відомих бар'єрів такого спілкування (неузгоджені цілі і інтереси суб'єктів спілкування, мотиваційно-ціннісна невідповідність, статусно-рольова відмінність, смислові бар'єри тощо). Нормативність спілкування задається, зазвичай, викладачем, який репрезентує, перш за все, себе. Звичайно, в інформаційному суспільстві важливе значення для забезпечення якісної вищої педагогічної освіти має запровадження в освітній процес сучасних інформаційних технологій та вдосконалення навчальних планів та програм, забезпечення сучасною науковою літературою, покращення умов життя здобувачів. Проте, головною трансформуючою силою залишається викладач: високий рівень його професіоналізму і педагогічної майстерності, доброчесні якості, гуманістична налаштованість на розвивальну взаємодію.

Ефективне моделювання гуманного середовища, оптимальна його реалізація залежить від компетентності викладача-педагога, його моральних якостей, цінностей, поглядів на життя. Тому, важливою є вимога постійного навчання та самовдосконалення викладачів з урахуванням стрімких змін у педагогічній науці, підвищення вимог до надання освітніх послуг в інформаційному просторі.

Створення освітнього гуманного середовища у закладах вищої освіти з

урахуванням всіх визначених його компонентів є потужним чинником у формуванні особистості сучасного фахівця, індивідуальності зі сформованими гуманістичними цінностями. Реалізація гуманістичної парадигми в освітньому просторі, тенденції до гуманізації процесу навчання у закладі вищої освіти посилює людинознавчу орієнтацію, допомагає особистості пізнати себе і суспільство, визначити своє місце у суспільстві та ставлення до світу.

Реалізація гуманістичної парадигми в освітньому середовищі закладів вищої освіти є стратегією розвитку системи вищої освіти в Україні. Перспективою подальших наукових досліджень гуманізації освітнього процесу пов'язані із визначенням інших чинників, зокрема, особистісно-орієнтованого, діяльнісного, аксіологічного підходів.

Список джерел та використаної літератури:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
2. Вітвицька С. С. Середовищний підхід у педагогічній підготовці магістрів освіти до професійної педагогічної діяльності // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання у закладах освіти. Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 15 (58). Рівне: РДГУ, 2017. С. 177-179.
3. Гонтаровська Н. В. Теоретичні та методичні засади створення освітнього середовища як фактору розвитку особистості школяра. Київ, 2012. 213 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Вид 2. Доп. і випр. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.
5. Гуманізація – найкоротший шлях до особистості: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної майстерні (Кременчуцький педагогічний коледж імені А. С. Макаренка, 25 вересня 2020 року) / [редактор-упорядник: О. В. Діброва, С. І. Барда]. Кременчук: Методичний кабінет, 2020. 296 с.
6. Ярошинська О. О. Теоретичні і методичні засади проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Ярошинська Олена Олександрівна. Умань, 2015. 544 с.

Дубасенюк Олександра,
доктор педагогічних наук, професор
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЛЮДИНОЦЕНТРИСТСЬКИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ Й ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Особливістю сучасного суспільства постає його людиноцентристська спрямованість як найважливіший показник суспільного прогресу що передбачає неперервний індивідуальний розвиток особистості (В.Г. Кремень). Науковий прогрес спричинює значне зростання обсягу інформації, яку необхідно осмислити, засвоїти та упровадити у практичну діяльність. Крім того обсяг знань, набутих упродовж навчання, швидко застаріває. У більшості сучасних наукомістких виробництв постійно відбувається радикальне оновлення професійних знань. Саме тому майбутні фахівці повинні бути орієнтовані на постійне оновлення своїх знань, професійних умінь і навичок у контексті гуманістичної парадигми й особистісно орієнтовану освіту, що передбачає досягнення студентом професіоналізму у своїй діяльності [6].

Важлива роль при цьому відводиться вчителю. Учитель постає джерелом знань, носієм культури поведінки, має бути визнаним і оціненим адекватно до його внеску в розвиток суспільства. Учителі, як свідчать опитування, є і самовідданими фахівцями, для яких любов до дітей і до **свого** предмета стали тими визначальними факторами, що вплинули на вибір професії (В.П. Андрущенко, І.Д. Бех, Г.П. Васянович, В.Г. Кремень, І.А. Зязюн, Л.Б. Лук'янова, С.Д. Максименко, Л.О. Хомич) [2, 3, 7,9].

На сучасному етапі виникає потреба підвищити роль педагога у формуванні громадянського суспільства, успішне розв'язання цієї проблеми стане зміна у ставленні суспільства до педагогічної професії. Нині освіта є пріоритетною сферою в соціально-економічному, духовному і культурному розвитку Української держави. Ключова роль у системі освіти належить учителю. Саме завдяки діяльності педагога здійснюється державна політика, спрямована на зміцнення інтелектуального і духовного потенціалу нації, розвиток вітчизняної науки і техніки, збереження і примноження культурної спадщини. Напрями державної політики у сфері освіти визначено Конституцією України, законами України "Про освіту", "Про дошкільну

освіту", "Про загальну середню освіту", "Про вищу освіту", відповідними актами Президента України та Кабінету Міністрів України [6].

Навчально-виховний процес у вищій школі має будуватися у контексті особистісно орієнтованої освітньої парадигми та партнерської взаємодії. Важливо враховувати, що мета навчально-виховного процесу у вищій школі є підготовка конкурентоспроможного професійно мобільного фахівця, який відповідає сучасним вимогам ринку праці, а також інтересам особистості. Такий підхід до професійної підготовки дав змогу перейти до багаторівневої підготовки фахівців, що затверджено у законодавчих документах в Україні. Окреслена підготовка забезпечує поступове просування фахівця від нижчих щаблів (бакалавр) до вищих (магістр), а також до неперервного навчання, що обумовлено ринковими умовами праці. При цьому відбуваються зміни у самих підходах до освітнього процесу вищої школи, головними напрямками якого стають гуманітаризація, демократизація, інформатизація, розвиток професійної мобільності і творчого потенціалу майбутнього педагога / фахівця, що призводить до набуття професіоналізму.

Професіоналізм. Досягнення професіоналізму потребує визначення професійно значущих якостей педагога, з'ясування закономірностей його професійного зростання шляхом опрацювання результативності його діяльності, взаємопов'язаних досліджень особистісного і професійного розвитку майбутнього педагога / фахівця. Сучасні вимоги до спеціаліста розглядаються науковцями (С.С. Вітвицька, З.Н. Курлянд, Н.Г. Ничкало, Л.О. Хомич, В.А. Семиченко,) як поліструктурна, поліпредметна, поліфункціональна система, що вміщує спеціальні, дослідні, проєктні, інформаційні та інші види діяльності [2, 7].

Професійна компетентність. Розвиток творчого потенціалу фахівця як суб'єкта професійної діяльності передбачає формування його професіоналізму від кваліфікації до набутої компетентності. Професійна компетентність розглядається як інтегративна якість, здатність, що включає не тільки певний обсяг знань, умінь і навичок, а передбачає сформованість відповідних особистісних якостей. Останні забезпечують можливість знайти й відібрати необхідне знання, спосіб дії в певній педагогічній ситуації. Поняття компетентності у контексті особистісно орієнтованого підходу як системне новоутворення вміщує мотиваційний, когнітивний, операційний, етичний, соціальний та поведінковий, складники відповідно до вимог

конкурентоспроможного фахівця [4, 7]. Тобто професійна компетентність визначає певний рівень професійної культури особистості.

Основою професійної культури як складника професійної компетентності, на думку науковців постає: 1) системний світогляд і модельне мислення; 2) конкретно-предметні знання, уміння, навички; 3) праксеологічний, 4) рефлексивний, 5) інформаційний елементи; 6) організаційно-діяльнісна компетентність праці, спілкування і саморозвитку; 7) професійна творча діяльність [1, 6, с. 206–207].

1. *Системний світогляд* конкретизується в модельному мисленні, завдяки якому створюється модель процесу чи явища, що відображає певну суперечність. Модель відтворює найбільш суттєві чинники, умови, що впливають на певне явище, яке досліджується, а також найважливіші зв'язки між ними. Такий підхід дає змогу всебічно їх аналізувати та винайти шляхи розв'язання проблеми.

2. *Конкретно-предметні знання, уміння і навички* є джерельною базою, першоосновою формування всієї професійної компетентності. Тому система підготовки в у ЗВО має забезпечити їх засвоєння. Але окрім цього в системі особистісно орієнтованого навчання кожен майбутній фахівець повинен усвідомлювати набуті знання і створювати свій власний освітній продукт.

3. *Праксеологічна культура* передбачає володіння сукупністю методів, засобів, стратегій, які дає змогу здійснити перехід від постановки проблеми, мети діяльності до конкретних дій щодо її розв'язання або до досягнення поставленої мети. Найбільш важливими діями мають бути вміння визначити мету, прийняти рішення, здійснити планування щодо її досягнення з урахуванням новітніх здобутків науки і техніки і набутого досвіду.

4. *Рефлексивна культура* є системотвірним чинником усієї професійної культури в цілому. Професійна рефлексія передбачає самопізнання, самоаналіз, осмислення перебігу подій, умов власної професійної діяльності.

5. *Інформаційна культура* забезпечує студенту / учню можливість творчо працювати з інформацією: знаходити її, аналізувати, використовувати. Висококваліфікований фахівець повинен самостійно здобувати й ефективно опрацьовувати інформацію, володіти відповідними сучасними (зокрема комп'ютерними) технологіями.

6. *Організаційно-діяльнісна компетентність* праці, спілкування, саморозвитку потребує сформованості сукупності об'єктивно необхідних знань широкого профілю про довкілля та внутрішній світ; умінь і навичок,

необхідних для виконання професійно-педагогічної діяльності, налаштованість суб'єкта праці на встановлення ділових демократичних професійних стосунків з колегами.. Організаційно-діяльнісна компетентність у саморозвитку передбачає уміння людини активно конструювати свій внутрішній світ, здатність знаходити нові способи професійного акмеєростання, опановувати нові знання, способи дій, технології. Це уміння знаходити шляхи для досягнення особистісних змін.

7. Професійна творча діяльність – спеціальна діяльність, що має професійну спрямованість на пошук нових, нестандартних, оптимальних рішень у роботі педагога, принципово новий підхід до розв'язання проблемних завдань педагогічної теорії та практики [5, 8].

Особливості професійно-педагогічної творчої діяльності. Творча професійно-педагогічна діяльність завжди здійснюється в умовах реальної (чи квазіреальної) проблемної ситуації, що створює лише потенційні можливості у цьому напрямі. діяльності. Професійна діяльність набуває ознак творчої, якщо суб'єкт праці / педагог усвідомлює наявність проблеми і володіє здатністю до її розв'язання. Професійна творча діяльність характеризується насамперед наявністю спрямованості на професійно-творчу діяльність [5, 9].

Саме професійна спрямованість визначає коло потреб, мотивів пов'язаних з перевагами педагогічної професій. Професійно-творча спрямованість розвивається шляхом постійного збагачення та розширення кола потреб і мотивів. На думку дослідників, ці мотиви мають певну ієрархію:

Перша група мотивів пов'язана з потребами щодо головного змісту професій, її об'єктивним призначенням.

Друга група – відображає деякі особливості професії в суспільній свідомості (мотиви престижу, суспільної значущості професії). У цьому випадку суб'єкта більше приваблює зовнішній аспект діяльності.

Третя група мотивів пов'язана з можливістю особистості реалізувати свої усталені потреби (матеріальні потреби, мотиви самоствердження, можливості розкриття особливостей характеру, звичок тощо).

Четверта група мотивів відображає особливості самосвідомості особистості в умовах зіткнення з професією (впевненість у своїх здібностях, у своєму покликанні, творчому потенціалі тощо).

Мотиви *п'ятої групи* базуються на зацікавленості особистості суто зовнішніми, несуттєвими атрибутами професії без усвідомлення її складності та професійних труднощів.

Розвиток професійної творчості відбувається поступово і має таку послідовність: професійно-вибіркове пізнавання, осмислення та усвідомлення проблемної ситуації, виокремлення головної проблеми і постановка проблеми у визначених параметрах, пошук підходів до розв'язання проблеми, вибір стратегії розв'язання, розробка ідеальної моделі реалізації стратегій, логічне обґрунтування прийнятої ідеальної моделі, розв'язання проблеми шляхом реалізації творчої моделі на практиці [1, 5].

Професійно-особистісний розвиток фахівця детермінується внутрішніми умовами – свідомістю й індивідуальною позицією. Найважливіша умова становлення педагога – майстра своєї справи полягає у зростанні рівня професійної самосвідомості. Рушійною силою цього процесу можуть бути такі внутрішні суперечності, які спрямовують особистість на їх подолання шляхом професійного самовдосконалення. Велику роль при цьому відіграють також моральні якості людини, які забезпечують конструктивний, позитивний напрям саморозвитку [7].

Здобуття професійної освіти в руслі особистісно орієнтованої парадигми набуває двобічного характеру: зовнішній бік визначається опануванням знань, умінь, навичок, а внутрішній передбачає велику роботу особистості педагога щодо свого духовного зростання, самовдосконалення; оволодіння ним культурними надбаннями українського народу, людства в цілому через усвідомлення найголовніших культурних цінностей. Найбільш значущим для професійно-особистісного розвитку при цьому є досвід самовдосконалення, що виявляється у зростанні творчого потенціалу особистості педагога.

До перспективних заходів щодо реалізації основних напрямів модернізації системи педагогічної освіти з урахуванням вимог сучасного інформаційно-технологічного суспільства, віднесено: забезпечення економічних і соціальних гарантій професійної самореалізації педагогічних працівників та утвердження їх високого соціального статусу в суспільстві. Це передбачає вирішення таких **основних завдань**: оптимізація кадрового забезпечення навчальних закладів; модернізація системи підготовки педагогічних працівників; оновлення змісту і форм професійної діяльності педагогічних працівників, удосконалення системи післядипломної освіти; підвищення ролі вчителя у формуванні громадянського суспільства; поглиблення міжнародного співробітництва у сфері новітніх педагогічних технологій; підвищення рівня соціально-економічного і фінансового

забезпечення підготовки педагогічних працівників, їх професійної діяльності та післядипломної освіти.

Список джерел та використаної літератури:

1. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти). Харків: Основа, 1998. 300 с.
2. Дубасенюк О.А. Професійна педагогічна освіта: методологія. теорія, практика : монографія / О.А. Дубасенюк. Т. 2. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 400 с.
3. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: наук.-метод. Посібник. К.: МАУП, 2000. 312 с.
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
5. Кічук Н. В. Формування творчої особистості педагога. К.: Либідь. 1991. 142 с.
6. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні: монографія / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), О.М. Топузов (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с.
7. Ничкало Н., Лук'янова Л., Хомич Л. Професійна підготовка вчителя: українські реалії, зарубіжний досвід : наук.-аналіт. доп. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України; За ред. В. Кременя Київ : Вид-во ТОВ «Юрка Любченка». 2021. 54 с.
8. Сабатовська І.С. Проблема професійної культури у сучасній вітчизняній соціологічній літературі / І.С. Сабатовська // Вчені зап. Харк. гуманіт. ун-ту «Нар. укр. акад.». 2002. Т. 9. С. 206–214.
9. Феномен інновацій: освіта, суспільство, культура: монографія / за ред. В.Г. Кременя. К.: Педагогічна думка. 2008. 472 с.

Лісова Світлана,
доктор педагогічних наук, професор,
Рівненський державний гуманітарний університет

**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОЄКТУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ
ПЕДАГОГІЧНИХ СИСТЕМ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В ГАЛУЗІ
ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

Педагогічні інновації – процес становлення чи вдосконалення теорії і практики освіти, який оптимізує досягнення її мети. Дослідження питань підготовки майбутніх учителів трудового навчання до інноваційної педагогічної діяльності є актуальним, перспективним у світлі розбудови системи національної освіти

Одним із пріоритетних завдань сучасної педагогічної освіти на всіх її етапах є активізація та проєктування інноваційних педагогічних систем підготовки вчителя, спрямованих на забезпечення готовності педагога до праці у мінливих умовах різноманіття освітніх програм, підручників й освітніх установ. Тому не дивно, що останнім часом актуалізувалося питання підготовки педагога до інноваційної діяльності, тому що розвиток творчого потенціалу особистості вчителя – запорука підвищення якості навчально-виховної роботи сучасної школи.

Різні аспекти проблеми професійної підготовки вчителя знайшли своє відображення в історії педагогічної думки та набувають особливої актуальності і розробляються у багатьох напрямках на сучасному етапі. Проблеми інноваційної діяльності в освіті розглядалися в дослідженнях С. Гончаренка, Б. Гершунського, В. Краєвського, І. Лернера, О. Пехоти, С. Сисоєвої та ін.

Над проблемами застосування інноваційних технологій в освіті працювали такі вітчизняні педагоги, вчені серед яких: І. Бех, І. Зязюн, О. Киричук, О. Коберник, В. Мадзігон, К. Макагон, С. Подмазін, О. Савченко, А. Сологуб, А. Фурман, М. Ярмаченко та ін.

Проте і досі актуальними є проблеми підготовки вчителів трудового навчання відповідно до потреб сьогодення. Існує реальна суперечність: є законодавча та наукова база інноваційно вирішувати проблеми сучасної освіти, але цей процес гальмується через недостатню підготовку вчителів трудового навчання до інноваційної діяльності. Тому в умовах оновлення трудової підготовки в загальноосвітніх навчальних закладах України, розвитку освітньої галузі “Технологія”, зростає потреба дослідження питань інноваційної діяльності вчителів трудового навчання та підготовки до її здійснення.

Головним суб’єктом інноваційної діяльності виступає вчитель. Він як професіонал не лише орієнтується в освітніх інноваціях та застосовує їх у своїй роботі, володіє різними технологіями викладання свого предмету, але й здатний як творча особистість, до самореалізації в діяльності та самостійного інноваційного пошуку. Разом з тим, за даними теоретико-експериментальних досліджень (О. Козлова, Н. Клокар, Л. Подимова та ін.), більшість учителів відчуває певні труднощі у впровадженні педагогічних інновацій.

Аналіз навчальної діяльності та педагогічної практики студентів показує, що вони усвідомлюють необхідність привнесення нових елементів у роботу вчителя, але недостатньо підготовлені до практичного їх застосування.

Дослідження питань підготовки майбутніх учителів трудового навчання до інноваційної педагогічної діяльності є актуальним, перспективним у світлі розбудови системи національної освіти.

Проблема потребує подальших досліджень, як комплексних міждисциплінарних, так і багаторівневих, у тому числі при вивченні дисциплін циклу професійної і практичної підготовки. Орієнтація курсів фахових методик на підготовку вчителів до стереотипної, інваріантної педагогічної діяльності, на "ідеальні умови" її здійснення, не відповідає сучасним вимогам, ускладнює адаптацію молодого спеціаліста.

Необхідність урахування сучасної інноваційної ситуації та майбутніх змін в освітньому середовищі вимагає, на нашу думку, переорієнтації дисциплін всіх циклів професійної підготовки (гуманітарного та соціально-економічного, природничо-наукового, професійної і практичної підготовки) на формування випускника вищої школи як суб'єкта інноваційної діяльності.

Педагогічні інновації – процес становлення чи вдосконалення теорії і практики освіти, який оптимізує досягнення її мети; результат процесу впровадження нового в педагогічну теорію і практику, що оптимізує досягнення освітньої мети.

Теоретичну основу підготовки студентів до інноваційної діяльності складають такі напрями інноваційної діяльності вчителів трудового навчання, як: створення авторських програм (внесення змін у зміст шкільного предмета), запровадження у процес трудової підготовки школярів різноманітних типів, форм, методів навчання, ефективного поєднання традиційних та інноваційних підходів до організації освітнього процесу (індивідуалізація навчання, робота з обдарованими дітьми, інтерактивні методики, нестандартні уроки, метод проєктів, теорія вирішення винахідницьких задач, дидактичні ігри тощо), добір та створення засобів навчання, організація роботи учнів з навчальною інформацією на заняттях трудового навчання, пошук ефективних форм взаємодії вчителя та учнів, видів підтримки й допомоги школярам під час виконання практичних завдань [1, с. 8].

Звісно, що основа цих умінь та навичок закладається під час навчання. Цю умову необхідно використати під час викладання методичних курсів з предметів, що становлять основу технологічного навчання. Важливе завдання професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання полягає у підготовці творчих педагогів, здатних самостійно мислити, аналізувати різноманітні методичні і практичні матеріали, альтернативні

підручники, програми, здійснювати їх відбір і будувати власну роботу відповідно до сучасних вимог розвитку системи освіти.

Вчитель трудового навчання повинен володіти знаннями і вміннями інноваційної діяльності і в галузі технологій виробництва, і в галузі педагогічної діяльності.

Педагогічна практика свідчить про суттєві недоліки трудового навчання, які пов'язані з однією з важливих проблем сьогодення - відповідністю реального змісту технологічної освіти запитам суспільства. Сьогодні існують певні суперечності між завданнями школи, орієнтованими на повну реалізацію творчих сил учнів, і старими формами та методами їх вирішення [2].

Головною метою уроків трудового навчання є формування технологічно освіченої особистості, підготовленої до самостійного життя і активної перетворювальної діяльності в умовах сучасного високотехнологічного, інформаційного суспільства для реалізації творчого потенціалу учнів.

Професійне становлення педагога за допомогою освіти може реалізовуватися в різних формах:

- *спеціального*, для якого виділяється особливий час і місце (семінари, організаційно-діяльнісні ігри);
- *ситуативного*, реалізованого в різних робочих ситуаціях через процеси рефлексії;
- *актуального*, коли освітній результат будь-якої діяльності стає новим засобом особистої діяльності.

У процесі аналізу теоретичних підходів до проблеми професійного становлення педагога, орієнтованого на інноваційну діяльність і практику інноваційної освіти, ми визначили певні умови, необхідні для успішного здійснення цього процесу, а саме:

- інноваційна освіта повинна здійснюватися на основі компетентнісного підходу;
- процес має бути безперервний, тому що становлення інноваційної практики - це мінливий процес;
- інноваційна освіта здійснюється за рахунок її участі в інноваційній діяльності й спеціально організованих рефлексивно-аналітичних, проектувальних й освітніх процесах;
- інноваційна освіта має бути організована, як безперервний процес досягнення поставлених освітніх завдань й постановки нових;

➤ будь-яка діяльність людини полягає у вирішенні завдань, саме тому доцільно організувати супровід професійного становлення фахівця на основі розв'язання ним фахових завдань;

➤ для здійснення процесу професійного становлення педагога необхідно формувати уявлення про образ майбутнього, про інноваційну діяльність найближчого періоду, а також організувати спільне проектування майбутньої діяльності й оволодіння кожним педагогом знань, умінь, способів, необхідних для її реалізації.

Сутність процесу професійного становлення педагога полягає у збагаченні знань й умінь педагога, формуванні професійної компетентності, необхідної для успішного виконання інноваційної діяльності за допомогою проектування й реалізації індивідуальних освітніх програм [1; 3].

Аналіз підходів до проектування інноваційних педагогічних систем підготовки педагогів у процесі професійного становлення дозволяє також зробити наступні висновки:

➤ спостерігається зміна вимог до вчителя: від професіонала, що виконує комплекс робочих функцій, від вчителя-предметника – до вчителя-дослідника;

➤ значущими характеристиками були конкретні, певні знання вчителя в галузі технологічної освіти, в галузі педагогіки й психології, професійні вміння й навички репродуктивного характеру, та найбільш актуальні - системний світогляд, інноваційне мислення, професійна творчість тощо;

➤ для підготовки до інноваційної діяльності у процесі професійного становлення, необхідно створити умови для формування дослідницької й комунікативної компетентностей, рефлексивних умінь, мотиваційної готовності педагога до інноваційної діяльності тощо;

➤ сьогодення вимагає перебудови стратегії підготовки педагога до інноваційної діяльності, обумовленої сформованою соціальною ситуацією, практикою сучасної шкільної освіти, зміною ціннісних орієнтацій у суспільстві в цілому.

Отже, дослідження питань підготовки майбутніх учителів трудового навчання до інноваційної педагогічної діяльності є актуальним, перспективним у світлі розбудови системи національної освіти.

Для того, щоб організувати процес професійного становлення педагога, що займається інноваційною діяльністю, необхідно розробити відповідну модель і програму. У подальшому можуть бути внесені корективи у плани підготовки вчителів трудового навчання, відповідно до інноваційних систем

підготовки у галузі технологічної та професійної освіти, які б включали заняття з проєктування та роботи на створеному обладнанні, що дозволить підвищити якість підготовки фахівців.

Список джерел та використаної літератури:

1. Алфімов Д.В. Інноваційна освітня система вищої школи: шляхи відродження / Д. Алфімов // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. пр. / Ред. кол. Л. І. Даниленко та ін. К. : Логос, 2000. С. 158-160.
2. Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні : Навч.-метод. посібник / За заг. ред. О. М. Коберника, Г. В. Терещука. Умань : СПД Жовтий, 2008. 212 с.
3. Стрілець С.І. Інноваційні педагогічні технології у вищій школі : навч.-метод. посіб. / С. І. Стрілець. Чернігів : ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2012. 200 с.

Березюк Олена,
кандидат педагогічних наук, професор,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

**СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗМІСТУ
ЕТНОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В
УМОВАХ ПОЛІСЬКОГО РЕГІОНУ**

У професійній педагогічній освіті взаємозв'язок, взаємозумовленість процесів та рівня розвитку суспільства та особистості майбутнього вчителя вимагають глибокого осмислення шляхів і умов наближення сучасної підготовки до народних витоків, до високого професійного використання надбань народної педагогіки у повсякденній навчально-виховній роботі.

Адже саме актуальність етнокультурологічної підготовки дітей і молоді зумовлена поступом українського суспільства до постіндустріального етапу цивілізації, що ініціює загострення уваги до етнічної сутності людини, її вивільнення від наслідків антропогенної діяльності, соціальної одноманітності й пасивності. Опанування й відтворення скарбів етнопедагогіки у кожному наступному поколінні є чи не найвищим виміром людяності, професійної та громадянської зрілості педагога. Інакше кажучи, етнокультурологічна підготовка є функціональним чинником довготривалого процесу реанімування, опанування, застосування та поширення етнопедагогічних знань у різних варіантах їх соціокультурної трансформації, оскільки звернення до витоків свого роду є визначальною тенденцією для сьогодення [6].

Тому *метою* нашої статті є висвітлення сучасних проблем дослідження змісту етнокультурологічної підготовки майбутнього педагога, враховуючи особливості Поліського регіону, зокрема ідей народної педагогіки в регіональному контексті.

Народна педагогіка – це емпіричні уявлення та погляди народу на життя, виховання та навчання нових поколінь, а також апробовані народом засоби і шляхи розв'язання основних навчально-виховних завдань. Без знання народної педагогіки не можна усвідомити національної системи виховання, розвивати національну школу [4].

Обізнаність у традиційно народних поглядах на мету і засоби виховання та навчання сприятиме збагаченню педагогічного процесу, вдосконаленню його змісту, організаційних форм, методів і прийомів, ляже в основу етнокультурологічної підготовки майбутнього вчителя.

Етнокультурологічна підготовка майбутнього вчителя займає чільне місце у формуванні науково-практичних педагогічних знань і стає актуальною проблемою в сучасних освітньо-виховних системах України і, Полісся, зокрема.

Знання про різні види етнокультурних контактів і концепцій міжетнічних комунікацій допомагають пояснити механізм розвитку й функціонування сучасних етнічних процесів, форми трансформації культури та способи засвоєння людиною надбань іншого етносу.

Наука доводить, що справжня навчально-виховна робота з дітьми та молоддю повинна бути глибоко національна за сутністю, змістом, характером.

Зміст освіти педагогічних закладів має використовувати етнокультурологічний компонент, що наповнений історичним, культурним, етнографічним, народознавчим надбанням різного народу і допомагає сформувати громадянина, здатного до свідомого суспільного вибору.

Вітчизняна педагогіка вже має певні напрацювання в цьому напрямі. Педагогічні колективи, конкретні вчителі під час освітнього процесу здійснюють формування естетичної, екологічної, економічної, моральної культури. Водночас вони формують і етнічну культуру учнів, культуру міжнаціональних відносин, терпимість до різних народів і толерантність у взаємовідносинах.

Методико-педагогічні аспекти етнокультурологічної компетентності вчителя та учнів розглядають у своїх дослідженнях О. Джус, О. Будник, Г. Васянович, Н. Лисенко, Т. Люрина, З. Нагачевська, Ю. Руденко,

Г. Сазоненко, А. Сиротенко, В. Скуратівський, М. Стельмахович, Є. Сявакко, Т. Усатенко та ін.

Освітньо-виховна система українського Полісся відображена в етнографічних записах Лесі Українки, М. Теодоровича, М. Коробки, В. Кравченка, в матеріалах Овруцького народного календаря, зібраного і записаного Михайлом П'ятровським, в працях В. Скуратівського, Т. Дем'янюк, Р. Поліщука та ін.

Створені концепції національної школи відродження під керівництвом С. Гончаренка, О. Захаренка, П. Ігнатенка, В. Каюкова, В. Кузя, М. Стельмаховича, О. Сухомлинської та багатьох інших вчених-педагогів окреслюють шляхи розвитку та інколи формулюють нові вимоги до підготовки вчителя, якому необхідно не тільки знати історію, культуру українського народу, а й розуміти педагогічні основи народної мудрості, глибоко осмислити їх освітньо-виховний потенціал.

Будь-яка навчально-виховна система зорієнтована на конкретні умови, враховує інтереси і потреби реальних людей, тому вона не може бути ідентичною в різних регіонах, навіть у сусідніх ліцях, гімназіях, школах і є глибоко національною за своєю сутністю. Адже нація – це, насамперед, система різноманітних природних (біологічних, зокрема анатомічних, фізіологічних), психічних, історично зумовлених ознак «тіла, душі й розуму» (К. Ушинський), тобто психології, характеру, інтелекту певної культурно-історичної спільності людей [6, с. 128].

Звідси випливає, що різні ознаки, якості людей залежно від національної приналежності потрібно формувати не уніфікованими для багатьох народів, націй, а, навпаки, різними за змістом, засобами, методами навчально-виховної роботи, які виробилися в кожній нації протягом віків і які є складовою та невід'ємною часткою її самобутньої матеріальної та духовної культури [3, с. 128].

На основі аналізу праць вчених, ми можемо стверджувати що етнокультурологічна підготовка молодшої людини здійснюється за певними напрямками.

Громадянський напрям етнокультурологічної підготовки характеризує рівень національної свідомості, патріотизм особистості, повагу до рідного та інших народів світу, любов до рідної землі.

Духовно-моральний напрям – це складний процес розвитку особистості впродовж її життєвого шляху, що спирається на загальнолюдські цінності й

водночас має свої особливості у конкретних історичних соціокультурних умовах, у контексті певного етнічного середовища, що, зокрема, відображається у співвідношенні світсько-морального та релігійно-морального виховання.

Етносоціальний напрям – це знання про народні традиції міжособистісних взаємин, етнічні уявлення про ідеальну модель особистості, якій притаманні типові риси етнічної спільності, ментальності народу, прилучення молоді до життєвих норм та цінностей старшого покоління, розвиток кращих рис народу в діяльності молодіжних об'єднань, визначення власного місця у суспільстві, здатність та готовність до конструктивно-критичної взаємодії з існуючою соціальною реальністю.

Етнокультурологічна підготовка характеризує культурологічне світобачення особистості, вміння сприймати відображення реальності в народному мистецтві, готовність до самовдосконалення відповідно до опанування народними традиціями, до рис національного характеру. Сюди ж відносимо й збагачення особистості досягненнями національної і світової культур, забезпечення наступності в оволодінні існуючим рівнем художньо-естетичної культури народу, збереження своєрідності нації, загальнолюдських цінностей, використання народних традиційних засобів творчого розвитку особистості; сприяння самовизначенню особистості по відношенню до соціокультурних цінностей народу тощо.

Етновалеологічний напрям – це оволодіння етнічним досвідом збереження та зміцнення свого здоров'я (фізичного, соматичного, психічного, духовного). При цьому застосовуємо народнопедагогічні засоби оздоровлення: рухливі ігри, забави, танці, а також ознайомлення з народним календарем, народною медициною, шанобливе ставлення до природи, знання народних символів, звичаїв, традицій, пов'язаних з тілесним вихованням та посиленою природоохоронною діяльністю (Караковский, 1999).

Фамілістичний напрям ґрунтується на знаннях багатовікової історії розвитку родинного життя, це знання про практичний досвід українського народу в галузі організації шлюбу та створення міцної здорової сім'ї. Національні традиції, менталітет етносу через міжособові взаємини сім'ї та стереотипи поведінки дорослих передаються дітям. Саме в родині дитина успадковує генетично й соціально дійсні та вдавані цінності, що стають її життєвим надбанням. Сім'я уподібнюється соціальному мікрокосмосу: її структура представляє мікромодель суспільства, в ній сконцентрована палітра

суспільних відносин (соціальних, економічних, культурних). Саме з утворенням сім'ї як осередка виховання особистості можна говорити про зародження народної педагогіки та психології, народної етики, взаємовідносин людей. Народ створив таку виховну систему, в якій відображаються такі провідні засоби виховання як поведінка й вчинки батьків, рідна мова, праця, фольклор, родинно-побутова культура, народні звичаї й традиції, мистецтво, ремесла й промисли, вірування, свята, обряди, символи, дитячі ігри та іграшки [4, с. 181].

Отже, етнокультурологічна підготовка – це, передусім, результативно-діяльнісна характеристика народознавчої освіти. Вона є яскравим взірцем культивування в молодій людині українознавчого спрямування, забезпечення органічного взаємозв'язку із сучасними принципами демократизації та європеїзму [2, с.250].

Крім того, етнокультурологічна підготовка майбутнього вчителя завжди залежить від конкретних ситуацій, тому важливо ще у період навчання у вищому педагогічному закладі освіти навчити студентів бачити ситуацію, аналізувати її, виділяти провідні ідеї, які лежать в основі пошуку її розв'язання, розробляти конструктивні схеми і варіанти практичних рішень [1]. На такий підхід орієнтовані такі види діяльності як мікрОВикладання фрагментів уроку, моделювання фрагментів виховних заходів, розв'язування педагогічних задач, ділові ігри, аукціони народознавчих ідей, конкурси-імпрОВізації на тему «Педагогіка народного календаря», проведення семінарів, науково-практичних, методичних конференцій молодих науковців, присвячені етнопедагогічним проблемам. Таких лише в Житомирському державному університеті імені Івана Франка на базі науково-методичної лабораторії «Освітньо-виховна система Полісся» було проведено біля двадцяти Всеукраїнських та регіональних наукових конференцій та семінарів молодих вчених, присвячених проблемі вивчення національної ідеї в педагогічних здобутках Г. Ващенка, О. Духновича, К. Ушинського, І. Франка, С. Русової, В. Сухомлинського, М. Стельмаховича, формуванню духовно-моральної компетентності української молоді та багато інших [1].

Метою науково-методичної лабораторії є дослідити організаційно-педагогічні основи побудови поліської школи як регіонального українського національно-виховного закладу (етнодидактичний аспект); розробити концепцію поліської школи, програму народознавства Полісся, навчальні посібники та методичні рекомендації з етнопедагогіки, літературного

краєзнавства, етнографії та ін.; налагодження наукової співпраці з середніми та вищими навчальними закладами України та інших країн, введення в науковий обіг науково-методичного матеріалу.

Основними напрямками роботи науково-методичної лабораторії є:

- ініціювання та координація проведення наукових досліджень у галузі професійної педагогічної діяльності шляхом залучення до проведення досліджень викладачів, співробітників, студентів університету, вчителів середніх навчальних закладів Житомирської, Рівненської та Київської областей; створення дослідницьких та проблемних груп; виявлення перспективних науковців серед студентів, випускників ЖДУ, працівників галузі освіти, залучення їх до проведення досліджень у рамках діяльності лабораторії; співпраця з навчальними закладами Поліського регіону, громадськими організаціями та державними установами для досягнення поставленої мети; введення в науковий обіг нового наукового матеріалу: участь у роботі всеукраїнських та міжнародних конференцій, роботі семінарів та круглих столів; популяризація ідей та наукових здобутків науково-методичної лабораторії «Освітньо-виховна система Полісся»;

- рекомендація кращих досліджень до публікації у вітчизняних та зарубіжних наукових виданнях та ін.

Дослідницька діяльність науково-методичної лабораторії «Освітньо-виховна система Полісся» сприяє поширенню міжнародної співпраці у галузі професійно-педагогічної діяльності, краєзнавства, етнографії, етнокulturологічній підготовці майбутнього вчителя в цілому. Сама лабораторія має чотири відділи:

- аналітико-інформаційний та історіографії;
- інноваційних технологій викладання гуманітарних дисциплін та етнопедагогіки;
- інноваційних технологій формування етнопедагогічної культури;
- формування народознавчої компетентності та етнічної соціалізації особистості.

Тематика наукових пошуків включає в себе вивчення концептуальних основ формування етнопедагогічної культури в умовах Поліського регіону; вивчення освітньо-виховних систем Полісся; досвіду формування народознавчої компетенції майбутнього вчителя; інноваційні технології навчання в Поліському регіоні (гуманітарний цикл); педагогічні фактори етнічної соціалізації особистості в умовах Полісся та ін.

Члени лабораторії тісно співпрацюють з навчально-виховними закладами Поліського регіону, сприяють популяризації етнопедагогічних ідей в сучасних освітньо-виховних системах, етнокультурологічній підготовці майбутнього вчителя.

Отже, дослідницька спрямованість змісту етнокультурологічної підготовки майбутнього педагога, враховуючи регіональний аспект, підвищує ефективність його професійної компетентності, сприяє формуванню його громадянської позиції, розвитку духовності всіх учасників педагогічного процесу.

Список джерел та використаної літератури:

1. Березюк О.С. Етнопедагогіка. Навч. посібник. Житомир. Вид-во ЖДУ, 2014. 120с.
2. Лисенко Н.В. та інші. Народознавча компетентність дітей та молоді: причини та методи дослідження: зб. наук. праць. Івано-Франківськ 2007. 388с.
3. Сорока Г. І. Сучасні виховні системи та технології : навч.-метод. посіб. для керівників шкіл, вчителів, класних керівників, вихователів, слухачів ІЛО. Харків 2002. 140с.
4. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка : навч. посібник. Київ 1997. 256с.
5. Сухомлиинська О.В. та ін. Цінності освіти і виховання. Київ, 2007. 220 с.
6. Ушинський К.Д. Рідне слово : педагогічні твори в 2-х т. Т.1. Київ, 1983. 346 с.

Антонов Олексій,
кандидат філологічних наук,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

CASE-STUDY У СИСТЕМІ ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Одним із ефективних засобів підсилення професійної орієнтації навчання майбутніх фахівців у вищій школі дослідники відзначають *практико-орієнтований підхід*, який дозволяє максимально забезпечити наближення освітнього процесу до майбутньої професійної діяльності [0].

Практико-орієнтований підхід у професійній підготовці майбутніх фахівців характеризується діяльнісною позицією, до якої визначально поставлений студент. При цьому зміст усієї підготовки фахівця, а також окремих навчальних дисциплін, забезпечується впровадженням професійно-

орієнтованих форм організації навчального процесу та передбачає їх практичну орієнтацію.

Однією із перспективних технологій навчання в останні роки зарекомендувала себе технологія *кейс-стаді*, яка передбачає вивчення реальних ситуацій з практичної діяльності майбутньої професійної діяльності фахівця, поєднуючи теорію і практику, і сприяє розвитку у студентів самостійності мислення. Крім того, кейс-метод сприяє кращому розумінню теорії, розвитку критичної рефлексії, вчить розв'язувати проблеми і практично їх аналізувати, що підтверджують доробки провідних вітчизняних і зарубіжних вчених (Г. Каніщева, Ю. Сурміна, В. Чуби, П. Шеремета, М. Коула, Ж. Піаже, І. Простана, Б. Річардсона, Г. Саймса, Л. Шульмана та інших). Цей метод, який засновано на ситуаційній методиці, визнається дослідниками ефективним способом навчання спеціалістів розв'язувати типові проблеми професійної діяльності і являє собою альтернативу традиційній лекційно-семінарській системі навчання у закладах вищої освіти.

Нами було здійснено контент-аналіз поняттєвого поля ситуаційної методики та теоретичний аналіз сучасних досліджень, присвячених застосуванню кейс-методу у професійній підготовці майбутніх фахівців. Результати проведеної роботи дозволяють зробити визначення *кейс-стаді* (*case-study*) як проблемно-пошукового методу, що ґрунтується на конкретних ситуаціях і дозволяє застосовувати набуті у процесі навчання теоретичні знання для вирішення практичних професійних завдань. При цьому поняття "кейс" варто розуміти як реальну ситуацію, що може виникати у галузі певної професійної діяльності, і над якою необхідно спільно працювати викладачу і студентам, щоб сформулювати обґрунтоване рішення.

У професійній підготовці майбутнього фахівця кейс-метод може бути використаний як технологія навчання, що передбачає використання опису (демонстрації) та аналізу реальних ситуацій професійної діяльності з метою попереднього формування у студента первинного досвіду розв'язування професійних проблем у фаховій діяльності. Майбутні спеціалісти аналізують запропоновану ситуацію, яка представлена на друкованих чи комп'ютерних носіях, або представлена у вигляді драматизації / відео тощо, знаходять проблему та визначають її сутність, формулюють можливі виходи із ситуації, обирають найефективніші. Кейси мають будуватися на реальних фактичних матеріалах професійної діяльності, або ж бути наближеними до цих реальних ситуацій.

Застосування кейс-методу у професійній підготовці майбутнього фахівця вимагає врахування низки вимог, а саме:

1) дотримання індивідуального підходу до кожного студента, що передбачає володіння вичерпною інформацією про студентів, збір якої відбувається попередньо, ще до занять;

2) надання студентам свободи вибору дисципліни, форми навчання, типу завдання, способу його виконання;

3) забезпечення студентів необхідною кількістю матеріалів, як теоретичних, так і наочних (відео-, аудіоматеріали, наукові статті, доступ до мережі Internet тощо);

4) надання для аналізу невеликого обсягу теоретичного матеріалу (бажано лише основні положення);

5) організація активної співпраці викладача і студентів (забезпечення допомоги викладача);

6) формування вмій та навичок правильно опрацьовувати надані матеріали;

7) покладатись на сильні сторони студента з метою їх розвитку [3].

Кейс-метод характеризується специфічними ознаками і технологічними особливостями, що дозволяють відрізнити його від інших методів навчання:

1) являє собою специфічний різновид дослідної аналітичної технології, тобто включає в себе операції дослідницького процесу, аналітичні процедури;

2) виступає як технологія колективного навчання, важливими складовими якої виступають робота в групі (або підгрупах) і взаємний обмін інформацією;

3) розглядається як синергетична технологія, суть якої полягає у підготовці процедур занурення групи в ситуацію, формуванні ефектів примноження знання, обміну відкриттями тощо;

4) інтегрує в собі технології розвивального навчання, охоплюючи процедури індивідуального, групового і колективного розвитку, формування різноманітних особистісних якостей учнів;

5) виступає як специфічний різновид проєктної технології (однак, зазвичай, у проєктній технології процес розв'язання проблеми відбувається за допомогою спільної діяльності студентів, тоді як у case-study формулювання проблеми та шляхів її вирішення відбувається на підставі кейса, який виступає одночасно у вигляді технічного завдання та джерела інформації для усвідомлення варіантів ефективних дій);

б) включає значні досягнення технології "створення успіху", тобто передбачається діяльність з активізації студентів, стимулювання їх успіху, підкреслення їх досягнень. Саме досягнення успіху виступає однією з головних рушійних сил методу, забезпечує формування стійкої позитивної мотивації, нарощування пізнавальної активності.

різновид дослідної аналітичної технології	<ul style="list-style-type: none"> • включає в себе операції дослідницького процесу, аналітичні процедури;
технологія колективного навчання	<ul style="list-style-type: none"> • важливими складовими виступають робота в групі (або підгрупах) і взаємний обмін інформацією;
синергетична технологія	<ul style="list-style-type: none"> • суть якої полягає у підготовці процедур занурення групи в ситуацію, формуванні ефектів примноження знання, обміну відкриттями тощо;
інтегрує в собі технології розвивального навчання	<ul style="list-style-type: none"> • охоплює процедури індивідуального, групового і колективного розвитку, формування різноманітних особистісних якостей учнів;
специфічний різновид проектної технології	<ul style="list-style-type: none"> • формулювання проблеми та шляхів її вирішення відбувається на основі кейса, який виступає одночасно у вигляді технічного завдання та джерела інформації для усвідомлення варіантів ефективних дій);
включає значні досягнення технології "створення успіху"	<ul style="list-style-type: none"> • передбачається діяльність з активізації студентів, стимулювання їх успіху, підкреслення їх досягнень.

Рис.1. Ознаки кейс-методу

На основі сучасних наукових підходів до класифікації кейсів відповідно до цілей і завдань процесу навчання дослідники визначають такі види кейсів: 1) структуровані кейси (highly structured); 2) «маленькі начерки» (short vignettes); 3) великі неструктуровані кейси (long unstructured cases); 4) нестандартні кейси (ground breaking cases). Серед типових кейсів, які можуть застосовуватися у професійній підготовці майбутніх фахівців, виокремлюються: 1) пояснювальні кейси; 2) описові або розповідні кейси; 3) міні кейси; 4) навчальні (керовані) кейси; 5) одиничні кейси; 6) питальні (тестові кейси) [3].

Кейси мають достатньо статичну загальну структуру, до основних елементів якої належать: 1) ознайомлення із змістом кейсу; 2) опис реальної ситуації відповідно до обраних параметрів; 3) визначення проблеми (виявлення стану об'єкта); 4) аналіз існуючої ситуації, який передбачає порівняння реального і бажаного станів; 5) практична реалізація (навчально-методичне забезпечення).

Технологія роботи над кейсом охоплює кілька етапів:

I етап – попередня робота викладача, що включає постановку навчальних цілей та завдань курсу, визначення структури навчального процесу, вибір виду діяльності залежно від кількісного складу групи;

II етап – підготовка студентів до роботи з кейсом;

III етап – створення кейсу та планування основних етапів заняття, що передбачає початкове ознайомлення з кейсом, аналіз ситуації, структури навчального кейсу;

IV етап – оцінювання роботи студентів.

Рис. 2. Технологія роботи над кейсом

Ефективне використання кейс-стаді потребує від викладачів ретельної попередньої роботи, зокрема із відбору змісту кейсу.

Навчальне заняття з використанням кейс-стаді умовно поділяється на три етапи:

1. Організація роботи над кейсом.
2. Безпосередня робота над кейсом.
3. Завершальний етап роботи над кейсом і підведення підсумків.

Цей алгоритм вміщує такі дії студента: 1) знайомство зі змістом кейсу; 2) аналіз змісту кейсу (студенти самостійно упродовж 10-15 хвилин аналізують інформацію, виписують цифрові дані); 3) обговорення кейсу (викладач оцінює ступінь засвоєння матеріалу, підводить підсумки обговорення й оголошує

програму роботи першого заняття); 4) формуються робочі підгрупи (команди) з 3-5 студентів; кожна підгрупа розташовується в різних частинах аудиторії; 5) обираються модератори в кожній підгрупі; 6) розподіляються теми викладачем з урахуванням побажань кожної підгрупи (якщо тема для всіх підгруп одна, то викладач її оголошує і називає терміни її виконання і представлення результату); 7) коментар викладача з детальним поясненням цілей і завдань роботи кожної підгрупи, форми подання звіту.

Таким чином, застосування кейсів допомагає встановити тісний зв'язок між теоретичними знаннями та їх практичною реалізацією у процесі професійної підготовки майбутнього фахівця. Загалом, аналіз досвіду використання кейс-стаді засвідчив, що реалізація колективної навчальної діяльності, яка моделює майбутню професійну діяльність студентів, забезпечує позитивну мотивацію до здобуття інформації, вдосконалення практичних навичок, оскільки навчання за таких умов сприяє мимовільному засвоєнню матеріалу. Отже, технологія кейс-стаді має високий навчальний і розвивальний потенціал, а її застосування дозволяє створити умови для реалізації творчого потенціалу студентів і викладача, поєднати теоретичні знання з їх практичним застосуванням.

Список джерел та використаної літератури:

1. Бобраков С. Реформування змісту професійної підготовки вчителів у ВНЗ Німеччини: практико-орієнтований підхід // Порівняльна професійна педагогіка. № 2. 2012. С. 161-168.
2. Зязюн І. А. Інтелектуально творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи : монографія / за ред. І. А. Зязюна. К. : Віпол, 2000. 636 с.
3. Ковальова С.М. Застосування технології кейс-методу у професійній підготовці майбутніх учителів : для студентів та викладачів вищої школи : методичні рекомендації. Житомир, 2012. 60 с.
4. Матюшенко Н. В. Практико-орієнтована підготовка будучих учителів гуманитарного профіля засобами продуктивних технологій // "Наука і освіта" : Психологія. №5. 2014. С. 242-248.
5. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем-майстром / упорядники: Андреева В.М., Григораш В.В. Х.: Вид. група „Основа”, 2006. 352 с.
6. Пальшкова І. О. Практико-орієнтований підхід у формуванні професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів початкових класів: теоретико-методологічний аспект: Монографія. / І.О. Пальшкова. Одеса, 2008. 339с.
7. Педагогічна майстерність: підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін. К., 1997. 349 с.

8. Проект: Нова школа. Простір освітніх можливостей : [Електронний ресурс] :
Режим доступу :
<http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/08/21/2016-08-17-3->

Вербовський Ігор,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

З огляду на швидкий розвиток цифрових технологій в останні роки, багато українських закладів вищої освіти почали активно впроваджувати цифрові технології у свою управлінську діяльність. Наприклад, були створені цифрові реєстри вступників, що дозволяють здійснювати прийом документів в електронному вигляді та реєструвати результати вступної кампанії. Також багато університетів впроваджують електронну систему управління навчальним процесом, яка дозволяє вести облік освітніх програм, навчальних планів, навчальних занять, успішності здобувачів вищої освіти, відповідність та дотримання науково-педагогічними працівниками вимогам Ліцензійних умов, тощо.

Українські заклади вищої освіти також починають впроваджувати аналітику даних для управління освітнім процесом та управління фінансами закладу. Використання цифрових технологій дозволяє оптимізувати витрати на обладнання та забезпечення інформаційної безпеки.

Питанням цифровізації управлінської діяльності закладу вищої освіти займаються ряд зарубіжних науковців. Деякі з них вивчають вплив цифрових технологій на якість навчання та досліджують можливості використання цифрових технологій для покращення процесів навчання. Інші досліджують ефективність використання цифрових технологій для підтримки процесів управління закладами вищої освіти, включаючи управління студентськими послугами, адміністративними процесами та фінансовим управлінням. Дослідженням впливу цифрових технологій на вищу освіту займаються Martin Weller (Великобританія) [14], George Siemens (Канада) [10], Clayton Christensen (США) [6], Anant Agarwal (США) [5], Cathy Davidson (США) [7], Neil Telfer

(Великобританія) [12; 13], Robert Lank (США) [9], Juan Carlos Gómez (Іспанія) [8] та багато інших зарубіжних дослідників.

Українські науковці також активно досліджують питання цифровізації управління вищою освітою. Вони зосереджуються на аналізі сучасних трендів у використанні цифрових технологій у навчальному процесі, зокрема використанні електронних освітніх ресурсів та засобів дистанційного навчання. Деякі з них також досліджують вплив цифрових технологій на організаційну культуру та структуру управління вищою освітою. До таких науковців можна віднести Володимира Арешонкова [0], Олександра Базелюка [2], Валерія Бикова [3], Ігоря Вербовського [11], Світлана Карплюк [4], Вікторію Сидоренко [11], Олега Спіріна [3], Ольги Пінчук [3] та багатьох інших дослідників.

Цифровізація управлінської діяльності закладу вищої освіти передбачає впровадження інформаційних технологій та відповідних процесів, що спрямовані на автоматизацію рутинних задач та покращення ефективності управління. Особливості цифровізації управління закладом вищої освіти полягають у використанні цифрових інструментів та технологій для збору, аналізу та обробки даних, покращення комунікації зі здобувачами вищої освіти, науково-педагогічними працівниками та іншими працівниками закладу, а також впровадженні електронних сервісів для здобувачів та працівників.

Одним з основних напрямків цифровізації управління закладом вищої освіти є впровадження систем управління навчальним процесом (Learning Management Systems), які дозволяють відслідковувати успішність здобувачів, організовувати взаємодію між здобувачами та викладачами, а також забезпечувати доступ до різноманітних ресурсів та матеріалів.

До інших особливостей цифровізації управління закладом вищої освіти можна віднести:

– *Впровадження електронних сервісів* є однією з ключових особливостей цифровізації управлінської діяльності закладу вищої освіти. Це означає створення електронної інфраструктури для забезпечення доступу до документів, оплати та інших процесів, пов'язаних з управлінням закладом, яка забезпечує зручний та ефективний обмін інформацією між всіма сторонами, які залучені до управління закладом вищої освіти. Використання електронних сервісів дозволяє зменшити кількість паперових документів, скоротити час на їх обробку та збільшити ефективність роботи. Крім того, це дозволяє

забезпечити доступ до необхідної інформації в будь-який час та з будь-якого місця, що зробить управління закладом вищої освіти більш гнучким та ефективним.

– *Використання аналітичних інструментів* дозволяє збирати та аналізувати дані про здобувачів вищої освіти, викладачів та інших працівників, а також процеси, які відбуваються в закладі, зокрема процеси навчання та управління ресурсами. За допомогою аналітичних інструментів можна забезпечити оптимальне використання ресурсів та покращити якість освіти, а також приймати обґрунтовані управлінські рішення на основі даних.

– *Впровадження системи електронної атестації та дистанційної перевірки знань* дозволяє забезпечити більш ефективний процес оцінювання знань здобувачів та моніторингу їхньої академічної успішності. Такі системи можуть забезпечувати автоматичну перевірку тестів та завдань, що дозволяє економити час викладачів та студентів. Крім того, це дозволяє проводити оцінювання та перевірку знань дистанційно, що особливо актуально у період пандемії COVID-19, воєнного стану та при викладанні на відстані. Окрім того, такі системи дозволяють забезпечити більш об'єктивну та стандартизовану оцінку знань здобувачів вищої освіти.

– *Використання віртуальних платформ для навчання та співпраці* дозволяє викладачам та здобувачам взаємодіяти та спілкуватися в онлайн-середовищі, обмінюватися інформацією, відео та аудіо-матеріалами, виконувати завдання та контролювати процес навчання. Крім того, використання віртуальних платформ дозволяє залучати до навчання експертів та викладачів з інших країн, розширюючи можливості для отримання якісної освіти та наукової співпраці.

– *Використання інтерактивних технологій* може включати в себе застосування та використання інтерактивних дошок, віртуальних лабораторій, 3D-моделювання, віртуальних тестів та інтерактивних курсів, які дозволяють здобувачам більш ефективно засвоювати матеріал, а також підвищують мотивацію до навчання. Крім того, інтерактивні технології можуть використовуватися для покращення комунікації між здобувачами та викладачами, забезпечення взаємодії та обміну ідеями, а також для підвищення інтерактивності та залучення здобувачів до участі в процесі навчання.

– *Впровадження електронної системи планування та контролю за навчальним процесом* дозволяє автоматизувати процеси планування та контролю за навчальним процесом, що зменшує ризик помилок та покращує

ефективність управління. Завдяки електронній системі планування та контролю навчального процесу адміністрація закладу вищої освіти може ефективно контролювати виконання навчальних планів, забезпечувати розклад навчальних занять, контролювати зарахування та відрахування здобувачів вищої освіти, а також здійснювати моніторинг успішності здобувачів. Крім того, електронна система планування та контролю навчального процесу може бути інтегрована з іншими системами, такими як система управління навчальним процесом, електронна бібліотека, система дистанційного навчання тощо, що забезпечує єдність та зручність управління всіма процесами в закладі вищої освіти.

– Використання системи електронного документообігу та електронної звітності дозволяє закладу ефективно керувати документами та забезпечувати швидкий доступ до них, а також зменшує кількість паперових документів та сприяє збереженню навколишнього середовища. Електронна звітність також дозволяє забезпечувати швидкий та точний облік фінансових операцій, що полегшує процеси звітності та аудиту.

– Використання інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення взаємодії зі здобувачами, викладачами та іншими працівниками закладу вищої освіти може включати в себе використання електронної пошти, месенджерів, відеоконференцій та інших інструментів для спілкування та обміну інформацією між учасниками навчального процесу. Такі інструменти можуть допомогти поліпшити ефективність комунікації, зменшити час та витрати на зв'язок між студентами, викладачами та іншими працівниками, а також забезпечити більш швидку відповідь на запитання та потреби учасників навчального процесу.

– Використання цифрових технологій в навчанні є важливою особливістю цифровізації управлінської діяльності закладу вищої освіти. Завдяки цифровим технологіям можливо створити інтерактивні навчальні матеріали, відеоуроки, веб-семінари, ігри та інші електронні ресурси, які забезпечують ефективне засвоєння знань та навичок здобувачами вищої освіти. До основних цифрових технологій в навчанні можна віднести: електронні підручники та інтерактивні матеріали, які містять аудіо- та відеофайли, вправи та тести для самоперевірки; відеоконференції та веб-конференції, які дають можливість проводити дистанційні заняття, консультації, дискусії та інші форми комунікації між здобувачами та викладачами; віртуальні лабораторії та тренажери, які забезпечують можливість віртуальної експериментальної

роботи та практичних занять для здобувачів, які навчаються на віддаленій формі; комп'ютерні ігри та симулятори, які дають можливість здобувачам відчувати себе у ролі вченого, інженера або дизайнера, вирішувати проблеми та виконувати завдання у віртуальному середовищі; мобільні додатки та соціальні мережі, які забезпечують можливість здобувати знання та спілкуватися з викладачами та однокурсниками у будь-якому місці та часі.

– *Використання цифрових технологій в управлінні ресурсами* включає в себе використання цифрових інструментів та програмного забезпечення для планування та контролю використання ресурсів, таких як людські ресурси, фінансові ресурси, матеріально-технічні ресурси та інші. Наприклад, використання цифрових інструментів для планування та контролю людських ресурсів може включати в себе використання електронної системи кадрового обліку, де зберігаються дані про кожного працівника, його робочий час, оплата праці та інші важливі параметри. Також можуть бути використані цифрові інструменти для планування та контролю фінансових ресурсів, такі як програмні засоби для бюджетування та фінансового контролю. Окрім того, цифрові технології можуть бути використані для ефективного використання матеріально-технічних ресурсів, таких як аудиторії, лабораторії та інші приміщення. Наприклад, використання електронної системи планування та контролю навчального процесу може допомогти ефективно використовувати доступні аудиторії та лабораторії.

– *Впровадження блокчейн-технологій* може забезпечити безпеку та цілісність даних, що збираються та оброблюються в системах управління вищою освітою. Вони можуть також забезпечити швидкий та безпечний обмін даними між різними системами та підсистемами. Блокчейн – це розподілена база даних, яка забезпечує безпеку та надійність зберігання даних, а також забезпечує автоматизацію процесів управління. Одним із прикладів використання блокчейн-технологій у закладі вищої освіти може бути використання цієї технології для зберігання та підтвердження документів здобувачів, таких як дипломи та сертифікати. За допомогою блокчейну можна створити надійну та безпечну систему зберігання даних про навчання здобувачів, яка дозволить ефективніше та швидше впроваджувати нові формати документів. Також, блокчейн-технології можуть бути використані для забезпечення безпеки та прозорості управління фінансовими потоками в закладі вищої освіти. Наприклад, можна створити систему автоматичної обробки платежі, що забезпечить миттєву обробку транзакцій та зменшить

витрати на операційні витрати. Крім того, блокчейн-технології можуть допомогти у створенні системи електронної атестації студентів, яка дозволить уникнути можливих фальсифікацій та забезпечити безпеку та надійність відомостей про студентів. У загальному, впровадження блокчейн-технологій у управлінську діяльність закладу вищої освіти може покращити безпеку та ефективність управління, забезпечити прозорість та надійність зберігання даних та допомогти уникнути можливих фальсифікацій. В результаті, це може призвести до зниження витрат та покращення якості навчання та управління закладом вищої освіти.

– Використання штучного інтелекту може стати важливою особливістю цифровізації управлінської діяльності закладу вищої освіти. Штучний інтелект – це технологія, що дозволяє комп'ютерам робити рішення та виконувати завдання, які традиційно виконуються людьми. Одним із прикладів використання штучного інтелекту у закладі вищої освіти може бути використання цієї технології для збору та аналізу даних про навчання здобувачів, що дозволить зрозуміти їхні потреби та навчальні особливості. Це може допомогти у побудові більш індивідуалізованого та ефективного навчального процесу, який буде відповідати потребам кожного здобувача. Також, штучний інтелект може бути використаний для автоматизації деяких процесів управління закладом вищої освіти, таких як обробка заявок на вступ, формування розкладів навчальних занять та керування ресурсами. Це дозволить зменшити витрати та підвищити ефективність управління. Крім того, штучний інтелект може бути використаний для покращення процесів моніторингу та оцінки якості навчання та досліджень. За допомогою штучного інтелекту можна аналізувати та інтерпретувати великі обсяги даних, що дозволить вчасно виявляти проблеми та здійснювати належні заходи щодо їх вирішення.

– Використання віртуальної реальності може стати важливою особливістю цифровізації управлінської діяльності закладу вищої освіти. За допомогою віртуальної реальності можна створювати імітації реальних ситуацій та процесів, що дозволяє зменшити ризик помилок та покращити ефективність прийняття рішень. Наприклад, віртуальна реальність може використовуватися для тренування студентів-медиків, що дозволить їм набути практичних навичок без ризику шкоди для пацієнтів. Також віртуальна реальність може бути корисною для навчання іноземних мов, де здобувачі можуть віртуально спілкуватися з носіями мови та отримувати реальний

досвід. Крім того, віртуальна реальність може бути використана для проведення віртуальних екскурсій, що дозволить здобувачам ознайомитися з історичними та культурними пам'ятками, що знаходяться далеко від їх місця навчання. Це може зробити навчальний процес більш доступним та цікавим для студентів.

– *Використання хмарних технологій* дозволяє зберігати та обробляти великі обсяги даних, а також забезпечують доступ до цих даних з будь-якого місця та пристрою з Інтернет-з'єднанням. За допомогою хмарних технологій можна зберігати та обмінюватися даними між структурними підрозділами закладу вищої освіти, що покращить комунікацію та співпрацю між ними. Також хмарні технології можуть забезпечити доступ до навчальних матеріалів та документів для здобувачів вищої освіти та викладачів з будь-якого місця та пристрою. Крім того, використання хмарних технологій дозволяє зберігати дані у безпечному місці та забезпечити захист від вірусів та хакерських атак. Це особливо важливо для збереження конфіденційної інформації, такої як персональні дані здобувачів та викладачів.

– *Розробка мобільних додатків* дозволить здобувачам та викладачам отримувати доступ до різноманітної інформації та функцій з будь-якого місця та пристрою. Наприклад, мобільний додаток може містити розклад занять, дати тестів та контрольних заходів, результати оцінювання та інші корисні функції для здобувачів. Для викладачів мобільний додаток може містити розклад викладання, список здобувачів, їхні оцінки та іншу інформацію. Також мобільні додатки можуть допомогти забезпечити комунікацію між здобувачами та викладачами, наприклад, через форуми для обговорення питань, співпраці над проектами тощо. Мобільні додатки також можуть містити корисні матеріали для навчання, такі як підручники, відеоуроки, тестові завдання тощо. Крім того, мобільні додатки можуть бути корисними для адміністрації закладу вищої освіти, дозволяючи збирати та аналізувати дані про здобувачів та викладачів, організовувати роботу зі звітною документацією тощо.

– *Використання соціальних мереж* є важливою особливістю цифровізації управлінської діяльності закладу вищої освіти. Соціальні мережі, такі як Facebook, Twitter, LinkedIn та інші, можуть бути використані для забезпечення зв'язку між здобувачами, викладачами та адміністрацією, а також для просування закладу вищої освіти та залучення нових здобувачів. Наприклад, соціальні мережі можуть бути використані для створення спільнот здобувачів

та викладачів, де вони можуть обговорювати навчальні матеріали, задавати питання та ділитися корисними ресурсами. Також можуть бути створені окремі групи для здобувачів різних курсів та спеціальностей, що забезпечить ефективніший обмін інформацією та співпрацю між ними. Крім того, соціальні мережі можуть бути використані для просування закладу вищої освіти. Наприклад, заклад вищої освіти може створити свій профіль на Facebook та Twitter, де він може ділитися новинами, подіями, фотографіями та іншою інформацією, що може зацікавити потенційних абітурієнтів. Також можуть бути запуснені рекламні кампанії, спрямовані на підвищення уваги до закладу вищої освіти серед цільової аудиторії.

Отже, цифровізація управлінської діяльності закладу вищої освіти включає в собі велику кількість компонентів та технологій, що дозволяють покращити якість та ефективність навчального процесу, збільшити продуктивність працівників та забезпечити більш ефективну взаємодію між здобувачами, викладачами та іншими працівниками закладу вищої освіти. Застосування цифрових технологій дозволяє також забезпечити більшу прозорість та контроль над навчальним процесом та фінансовою діяльністю закладу вищої освіти.

Список джерел та використаної літератури:

1. Арешонков, В. (2020). Цифровізація вищої освіти: виклики та відповіді: Наукова доповідь на методологічному семінарі НАПН України «Шляхи і механізми підвищення конкурентоспроможності університетів України» 19 листопада 2020 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2(2). С. 1-6.
2. Базелюк, О. (2021). Особливості цифровізації вищої освіти в сучасних умовах. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. Серія «Педагогічні науки». Збірник №2 (27). С. 37-43.
3. Биков, В., Спірін, О. & Пінчук, О. (2020). *Сучасні завдання цифрової трансформації освіти*. Вісник Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта. XXI століття». Випуски № 1. С. 27-36
4. Карплюк, С. (2019). Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. *Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку*. Матеріали методологічного семінару НАПН України. 4 квітня 2019 р. С. 188-197.
5. Agarwal, A. (2013). Revolutionizing education through technology. *Scientific American*, 309(5), 82-87.
6. Christensen, C. M., & Eyring, H. J. (2011). *The innovative university: Changing the DNA of higher education from the inside out*. John Wiley & Sons.

7. Davidson, C. N. (2014). Why our campuses are not 'built for us': Understanding how physical and technological infrastructures affect innovative teaching and learning. *Educause Review*, 49(2), 22-33.

8. Gómez, J.C., Hernández, R., & Gutiérrez, I. (2017). Faculty Perception and Use of Social Networks as a Personal Learning Environment: The Case of University Teachers in Spain and Latin America. *Journal of New Approaches in Educational Research*, 6(2), 124-131.

9. Lank, R., & Wilson, M. (2020). Digital transformation in higher education: A roadmap for navigating change. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 17(1), 1-17.

10. Siemens, G. (2021). Learning in the age of digital transformation. In H. Beetham, R. Sharpe, & S. de Freitas (Eds.), *Rethinking pedagogy for a digital age: Principles and practices of design* (3rd ed.) (pp. 21-30).

11. Sydorenko V., Akhnovska I., Smirnov S., Verbovskyi I., Melnychuk O. (2021). Bridging the digital divide as a basic imperative of a higher education modernization. *Estudios de Economia Aplicada*. Vol.39, № 9.

12. Telfer, N. (2020). MOOCs and the digital transformation of higher education. In M. R. Simonson & M. J. Kearns (Eds.), *Encyclopedia of Distance Learning* (4th ed., pp. 881-889). IGI Global.

13. Telfer, N., & Zhu, C. (2021). The impact of digital transformation on higher education: A global perspective. In S. S. S. Martono, D. D. Launa, & D. R. Widodo (Eds.), *Handbook of Research on Digital Technology in Higher Education* (pp. 1-19). IGI Global.

14. Weller, M. (2019). *Learning with 'e's: Educational theory and practice in the digital age*. Ubiquity Press.

Дупак Надія,

кандидат педагогічних наук, доцент

Рівненського державного гуманітарного університету

РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Підготовка майбутніх педагогів до реалізації освітніх інновацій у професійній діяльності буде ефективною, якщо вона забезпечує такі взаємопов'язані завдання як: формування готовності до постійного саморозвитку та формування готовності майбутнього педагога до сприйняття й запровадження новацій у власну діяльність. Багато проблем, що постають перед педагогами, які працюють в інноваційному режимі, пов'язані з низькою інноваційною компетентністю.

Модернізація системи вищої освіти України визначила цілу низку проблем і пошуків шляхів підвищення соціальної активності та готовності кожного педагога до інноваційної діяльності. Саме тому стратегічним напрямом розвитку вищої педагогічної освіти, та освіти в цілому є підготовка інтелектуальних, творчих, готових до реалізації інновацій професійних кадрів. Такий підхід характеризує напрям руху суспільства в цілому [4].

Для реалізації освітніх інновацій у практиці сучасного ЗВО необхідно розробити теоретичні та технологічні засади гуманізації вищої педагогічної освіти з урахуванням компетентнісного підходу [1, с.159].

Проблемам інноваційної діяльності в освітньому процесі присвячені праці таких вітчизняних науковців як: І. Бех, І. Богданова, В. Бондар, І. Дичківська, О. Козлова, О. Савченко, О. Попова, В. Сагарда, В. Химинець, О. Хомерікі, О. Цокур, Н. Шиян та ін.

Філософському осмисленню педагогічних інновацій присвячено напрацювання вітчизняних (В. Андрущенко, І. Зязюн, Б. Корольов, В. Кремень, В. Луговий, В. Лутай, М. Окса та ін.) та зарубіжних (К. Ангеловські, Дж. Бассет, Н. Батлер, Б. Вульфсон, М. Кларін, В. Келлі, Е. Кох, Є. Ляска, Е. Роджерс, Г. Селевко, В. Сластьонін, Н. Юсуфбекова та ін.) дослідників.

Інноваційний процес включає *три складові*, а саме: створення, освоєння та застосування нововведень. Це діяльнісно-управлінська категорія, яка констатує, що змінювати, як змінювати, хто має робити зміни, для чого проводити зміни і як визначити їх оптимальність та ефективність. Можна виділити такі *критерії інновацій*: діяльнісний та системний характер, ефективність, неперервність інноваційної діяльності та пошуковий характер діяльності педагогів [2, с.42].

Будь-яка інновація покликана забезпечити ефективність освітнього процесу. До теоретичних засад реалізації освітніх інновацій у підготовці майбутніх учителів ми виокремлюємо методологічний (філософський), теоретичний (психолого-педагогічний), методичний, технологічний та управлінський підходи.

Вища педагогічна освіта має бути орієнтована на розвиток у майбутнього вчителя, з одного боку, готовності до швидкого оновлення інформації, швидких змін та діяльності у нових, непередбачуваних умовах, а з іншого - на розвиток творчих здібностей та бажання самостійно обирати траєкторію індивідуального розвитку та вдосконалення. А тому ми вважаємо, що реалізація проблеми творчого розвитку особистості на засадах інноваційності

передбачає формування у майбутніх педагогів вміння швидко орієнтуватися у потоці інформації.

Підготовка майбутніх учителів до реалізації освітніх інновацій у професійній діяльності буде ефективною, якщо вона забезпечує два взаємопов'язаних завдання: формування готовності до постійного саморозвитку та уміння діяти у мінливому освітньому просторі, з одного боку, та формування готовності майбутнього педагога до сприйняття та запровадження новацій у власну діяльність - з іншого.

Однією з важливих якостей педагога, умовою успішності його як професіонала є готовність до інноваційної діяльності. Професійна готовність до інноваційної діяльності є закономірним результатом спеціальної підготовки, самовизначення, освіти й самоосвіти, виховання й самовиховання. Така готовність регулює діяльність, забезпечує її ефективність [1; 3]. .

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності - особливий особистісний стан, що передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами й засобами досягнення педагогічних цілей, здібності до творчості й рефлексії [5, с. 94].

Багато проблем, що постають перед педагогами, які працюють в інноваційному режимі, пов'язані й з низькою інноваційною компетентністю.

Компонентами інноваційної компетентності педагога є поінформованість щодо інноваційних педагогічних технологій, належне володіння їхнім змістом і методикою, висока культура використання інновацій у навчально-виховній роботі, особиста переконаність у необхідності застосування інноваційних педагогічних технологій.

У структурі професійної компетентності педагога, готовність до інноваційної діяльності є показником його здібності нетрадиційно вирішувати актуальні для особистісно-орієнтованої освіти проблеми.

Підготовлений до інноваційної професійної діяльності, педагог володіє такими професійними й особистісними якостями, як:

- усвідомлення змісту й цілей освітньої діяльності у контексті актуальних педагогічних проблем сучасної школи;
- осмислена, зріла педагогічна позиція;
- уміння по-новому формулювати освітні цілі дисципліни, певної методики, досягати й оптимально переосмислювати їх під час навчання;
- здатність вибудовувати цілісну освітню програму, що враховувала б індивідуальний підхід до дітей, освітні стандарти, нові педагогічні орієнтири;

- співвіднесення сучасної йому реальності з вимогами особистісно-орієнтованої освіти, корекції освітнього процесу за критеріями інноваційної діяльності;
- здатність бачити індивідуальні здібності дітей й навчати відповідно до їхніх особливостей;
- уміння продуктивно, нестандартно організувати навчання й виховання, тобто забезпечити створення дітьми своїх результатів й, використовуючи інноваційні технології, стимулювати їхній розвиток;
- володіння технологіями, формами й методами інноваційного навчання, що припускає вміння на основі особистого досвіду й мотивів вихованців бути співавтором мети їхньої діяльності, зацікавленим і компетентним консультантом і помічником у співвіднесенні мети з результатом, використанні доступних для дітей форм рефлексії й самооцінки;
- здатність бачити, адекватно оцінювати, стимулювати відкриття й форми культурного самовираження вихованців;
- уміння аналізувати зміни в освітній діяльності, розвитку особистісних якостей вихованців;
- здатність до особистісного творчого розвитку, рефлексивної діяльності, усвідомлення значущості, актуальності власних інноваційних пошуків і відкриттів.

Готовність педагога до інноваційної діяльності визначають за наступними показниками:

- 1) усвідомлення необхідності впровадження педагогічних інновацій у власній педагогічній практиці;
- 2) інформованість щодо новітніх педагогічних технологій, знання новаторських методик роботи;
- 3) орієнтація на створення власних творчих завдань, методик, налаштованість на експериментальну діяльність;
- 4) готовність до подолання труднощів, пов'язаних зі змістом й організацією інноваційної діяльності;
- 5) володіння практичними навичками освоєння педагогічних інновацій і розробки нових.

Отже, необхідно створити модель, що задає систему переходу від навчальної діяльності до професійної діяльності, де за допомогою системи форм, методів і засобів навчання створюються предметний і соціальний контексти професійної діяльності; засвоєння абстрактних знань накладаються

на професійну діяльність; відбувається поступовий перехід від абстрактних теоретичних моделей до конкретних предметної й міжпредметної моделям і в кінцевому підсумку, здійснюється перехід від навчання до праці.

Процес підготовки педагога до інноваційної діяльності починається з освоєння ним діяльності інноваційної спрямованості, подальшого розвитку професійної діяльності, збагачення професійної діяльності до рівня професійної майстерності. Такий процес повинен бути пов'язаний зі створенням інноваційного освітнього середовища, орієнтованого на безперервний пошук змісту й методів навчання, на формування інноваційної свідомості й моделі діяльності сучасного педагога.

Список джерел та використаної літератури:

1. Алфімов Д.В. Інноваційна освітня система вищої школи: шляхи відродження / Д. Алфімов [текст] // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. пр. / Ред. кол. Л. І. Даниленко та ін. К. : Логос, 2000. С. 158 - 160.
2. Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні : Навч.-метод. посібник / За заг. ред. О. М. Коберника, Г. В. Терещука. Умань : СПД Жовтий, 2008. 212 с.
3. Козлова О.Г. Методика інноваційного пошуку вчителя: Навч.-метод. посібник / О. Козлова [текст]. Суми : ВВП «Мрія - 1» ЛТД, 1998. 96 с.
4. Кремень В.Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи) / В. Г. Кремень. К.: Грамота, 2003. 216 с.
5. Стрілець С.І. Інноваційні педагогічні технології у вищій школі : навч.-метод. посіб. / С. І. Стрілець. Чернігів : ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2012. 200 с.

Павленко Віта,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка.

ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ «ТЕХНОЛОГІЇ»

Змістова лінія «Технології» складається з практичної діяльності учнів щодо виконання навчальних завдань, вправ, лабораторно-практичних, навчально-практичних та проектних робіт. Методично у межах предметної галузі «Технології» у пізнавальних та розвивальних цілях може бути

організована творча (предметно-перетворювальна) діяльність учнів засобами гри.

Предмет «Технології» вміщує всі елементи навчальної діяльності – планування, перетворення, оцінка готового виробу, вміння розпізнавати та ставити завдання, що виникають у контексті практичної ситуації, пропонувати практичні способи вирішення завдань для досягнення результату.

Організація позаурочної діяльності у рамках предметної галузі «Технології» передбачає такі форми роботи, як екскурсії, проектні домашні завдання, тематичні практикуми (майстер-класи), що дозволяють освоїти більш поглиблено конкретну матеріальну або інформаційну технологію, необхідну для виготовлення виробу.

А. Макаренко зазначав: *«У дитячому віці гра – це норма, і дитина повинна завжди гратися, навіть коли робить серйозну справу»* [2, с. 3]. Гра супроводжує людину протягом усього життя, і протягом усього існування людства. Тому в загальноосвітньому навчальному закладі можна звернути увагу на формування інтересу до уроків технології за допомогою засобів ігрової діяльності, які допоможуть естетично розвиватися учням та творчо ставитися до природних і суспільних явищ.

Суперечності між вимогами, що постають перед спеціалістами в сучасних умовах, та рівнем їхньої готовності до професійної діяльності вимагають утвердження якісно нових суб'єктних відносин у навчанні.

Проблему ігрової діяльності представлено в багатьох дослідженнях: культурологічній теорії гри (Й. Гейзінга); психологічній теорії діяльності (С. Рубінштейн); теорії навчально-пізнавальної діяльності (Н. Бібік, Г. Костюк, В. Сухомлинський, О. Савченко); теорії керівництва ігровою діяльністю дітей (С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський); педагогіці гри школярів, що будується на засадах теорії гуманістичної педагогіки та психології (Ш. Амонашвілі, Г. Балл, С. Русова, В. Сухомлинський).

Отже, більшість авторів цих досліджень сприяли визначенню впливу психологічних та педагогічних фактів на формування всебічного розвитку дітей, вміння виконувати різноманітні творчі завдання, визначали роль гри в навчальній діяльності.

Мета статті полягає у дослідженні та теоретичному обґрунтуванні особливостей впливу гри на формування інтересу у дітей до уроків технології.

На уроках «Технології» поряд із традиційною формою проведення уроку необхідно впроваджувати нестандартні уроки: урок-гра, урок-подорож, урок-

панорама, урок-екскурсія, урок-казка, урок-вистава, урок-вернісаж, урок-турнір, урок-діалог тощо [3].

Варто проводити уроки з використанням ігрових моментів, що мають форму дидактичної гри, ігрової ситуації, ігрового прийому, ігрової вправи, які прищеплюють учням творчий підхід та інтерес до уроку й навчання в цілому, розвивають логічне мислення, сприяють не тільки реалізації дидактичних цілей, а й розвитку зосередженості й самостійності мислення. Учні, під час ігор, залучені до процесу навчання та одержують нові знання, запам'ятовують їх, розвивають фантазію зовсім в інших умовах, ніж при традиційному навчанні. Але необхідно зазначити, що на уроці гра корисна тільки тоді, коли органічно переплітається з серйозною, наполегливою працею, тобто вона спонукає до інтенсивної, розумової праці.

Дидактична гра – це вид занять, що організовані у вигляді навчальних ігор, які реалізують низку принципів ігрового, активного навчання та відрізняються наявністю правил, фіксованою структурою ігрової діяльності та системи оцінювання, є одним із методів активного навчання [5, с.15].

Серед психолого-педагогічних завдань ігрової діяльності на занятті можна виокремити такі:

- вивчення нового матеріалу, формування вмінь і навичок, узагальнення та контроль знань;
- розкриття творчих можливостей учнів;
- виховання колективізму та взаємодопомоги у розв'язанні складних проблем;
- взаємне навчання: багато ігор передбачають консультативний процес;
- у групі, де зібрані сильні та слабкі учні, йде процес взаємозбагачення інформацією та вміннями;
- виховання почуття співпереживання один одному;
- формування практичних навичок.

Уроки «Технології» плануються вчителем з дотриманням дидактичних закономірностей, як і всі інші шкільні предмети. Структура уроку має такі етапи: *підготовчий* (організаційний момент, актуалізація опорних знань і способів діяльності учнів); *основна частина* (виклад та організація засвоєння нового навчального матеріалу); *підсумок* (лаконічне оцінювання).

На будь-якому з етапів уроку можна використовувати – дидактичні ігри, які повинні виконувати різні функції: активізувати інтерес та увагу школярів,

розвивати пізнавальні здібності, кмітливість, закріплювати знання, вміння й навички, тренувати сенсорні вміння, навички тощо.

Перш за все дидактичні ігри, повинні привертати нестійку увагу дітей до навчального матеріалу, надавати нові знання, заставляти їх напружено мислити. Також використання ігрових ситуацій вимагає від дітей уяви, вміння швидко знаходити правильне рішення, завдяки чому значно зростає інтерес до навчання. Крім того, ще й важливим є виховний момент використання гри на уроці, але вчитель повинен поставити певну педагогічну мету, чітко знати, що він виховує і визначити дидактичні задачі гри, її навчальний характер.

Головною метою дидактичної гри на уроках «Технології» є естетичне виховання, яку можна досягти шляхом розвитку у дітей спостережливості, художнього бачення краси кольору та форми. Дидактичні ігри можуть застосовуватися у словесній формі; поєднувати слово й практичні дії; поєднувати слово й наочність; поєднувати слово і реальні предмети; інтерактивні ігри [4, с. 121].

Перед виконанням учнями дидактичної гри або вправи, яка триває 3–5 хвилин, учитель чітко, коротко, зрозуміло й емоційно пояснює умову гри, яка повинна бути узгоджена зі змістом наступної практичної діяльності.

Структурні складові дидактичної гри – дидактичне завдання, ігровий задум, ігровий початок, ігрові дії, правила гри, підбиття підсумків. Дидактичне завдання гри визначається відповідно до вимог програми з урахуванням вікових особливостей учнів. Ігровий задум – наступний структурний елемент дидактичної гри, свідомо маскує дидактичне завдання. На створення ігрової атмосфери істотно впливає початок гри. Він може бути звичайним, коли вчитель повідомляє назву гри й спрямовує увагу школярів на наявний дидактичний матеріал, який є цікавим та загадковим. Ігрові дії – засіб реалізації ігрового задуму і водночас здійснення поставленого педагогом завдання. Правила дидактичної гри діти сприймають як умови, що підтримують ігровий задум; їх невиконання знищує гру, робить її нецікавою. Без заздалегідь визначених правил ігрові дії розгортаються стихійно, і дидактичні завдання можуть лишитися невиконаними. Тому правила гри повідомляються вчителем до її початку і мають навчальний та організаційний характер. Спочатку дітям пояснюється ігрове завдання, а потім – спосіб його виконання. Підбиття підсумків проводиться одразу після закінчення гри, у формі підрахунку балів, визначення команди, яка перемогла. Можна відзначити й інших учасників гри. Крім того, дидактичні ігри мають свої *критерії*, а саме:

- гра повинна бути розрахована на один урок;
- гра не повинна бути складною, щоб учні зрозуміли її правила;
- гра повинна бути сучасною;
- гра повинна бути масовою, такою, що залучує до роботи усіх учнів класу;
- при оцінюванні учні повинні розуміти, як саме була отримана підсумкова оцінка;
- гра повинна бути динамічною, щоб підтримувати інтерес до неї [3, с. 4].

Для того, щоб дидактична гра пройшла вдало, слід дотримуватися таких *вимог* до її проведення: відповідність теми гри та мети уроку; чіткість й визначеність мети та спрямованість гри; значущість ігрового результату для учасників й організаторів гри; відповідність змісту гри характеру вирішуваного завдання; спроможність виконувати ігрові дії за їх видами, характером складності; стимулювальний характер гри; точність й однозначність правил гри та обмежень; об'єктивні критерії оцінювання успішності ігрової діяльності учнів; адекватні способи контролю та оцінювання перебігу та результату гри; сприятливий психологічний клімат відносин; простір для особистої активності та творчості; обов'язковий елемент змагання між учнями класу [0, с. 141].

Отже, правильно побудована дидактична гра збагачує процес мислення індивідуальними почуттями, розвиває саморегуляцію, тренує вольові якості учня. Не варто оцінювати дидактичну гру лише з позиції навченості дитини. Її цінність передусім у тому, що вона виконує роль емоційної розрядки, запобігає втомі дітей, знижує гіподинамію. Якщо вчитель часто використовує цікаві дидактичні ігри, то школярі роблять відкриття: «Мені подобається думати, дайте мені таке завдання, щоб я поламав голову», тобто зароджується інтерес до розумової праці [4, с. 368].

Список джерел та використаної літератури:

1. Дзятківська Г. Ігрові технології навчання в початковій школі: особливості використання. *Магістерський науковий вісник*. 2015. № 23.
2. Макаренко А.С. *Гра*. Київ, 1954.
3. Павленко В.В. Проблемне навчання: становлення, сутність, перспективи. *Цілі та результати освітніх реформ: українсько-польський діалог: матер. Міжнар. наук.-практ. конф.*, 15-16 травня 2013 р. Київ: Київ. ун-т Б. Грінченка, 2013. С. 126-134.
4. Савченко О. Я. *Дидактика початкової школи*. Київ: Абрис, 2002.

5. *Словник базових понять з курсу «Педагогіка»*: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів: вид. 2-ге, доп. і перероб. // Укладач О.Є. Антонова. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2014. 100 с.

Фещук Юрій,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Рівненський державний гуманітарний університет

Бірук Наталія,

кандидат педагогічних наук, доцент,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014.10 «Середня освіта. Трудове навчання та технології»,
Рівненський державний гуманітарний університет

ГРАФІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Модернізація вітчизняної системи освіти потребує відповідної перебудови підготовки фахівців та розширення ролі педагога, який сьогодні має бути компетентним та креативним, вміти саморозвиватися та вчитися протягом життя. Роки пандемії та воєнний стан ускладнили процес реформування освітньої галузі, проте пришвидшили інформатизацію освітнього процесу та опанування більшістю вчителів й викладачів цифрових інструментів дистанційної форми навчання.

На сьогодні інформаційно-комунікаційні технології є джерелами знань, інструментами пошуку інформації, засобами та інструментами технологічної діяльності – відповідно необхідним елементом процесу підготовки педагогів.

Діджиталізація освітньої діяльності стала викликом для вчителів усіх предметних галузей, проте, на нашу думку, найскладнішим для технологічної, оскільки учнів необхідно озброювати навичками предметно-перетворювальної та проєктно-технологічної діяльності як самостійної, так і під керівництвом вчителя з урахуванням умов й правил безпечної роботи. При підготовці майбутніх учителів трудового навчання, технологій та креслення необхідно враховувати означені вимоги й виклики та відображати їх реалізацію в освітніх компонентах.

Удосконаленням підготовки майбутніх учителів трудового навчання, технологій та креслення в умовах реформування системи освіти займаються Ю. Белова, Р. Гуревич, Ю. Ковальова, О. Коберник, В. Мадзігон, В. Сидоренко, та ін., особливості графічної підготовки фахівців досліджують А. Гедзик, М. Дольме, О. Джеджула, А. Касперський, В. Кузьменко, В. Науменко, Ю. Немченко, І. Нищак та багато інших як науковців, так і вчителів-практиків.

Проте, вважаємо за потрібне актуалізувати особливості графічної підготовки вчителів трудового навчання та технологій безпосередньо в умовах дистанційного навчання та із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій. Оскільки, як зазначають дослідники, якщо навіть талановитий інженер при створенні проєктів спиратиметься лише на власні знання та досвід без використання сучасних графічних програм – програватиме науково-технічному прогресу.

Сучасний учитель трудового навчання й технологій повинен володіти високим рівнем фахової компетентності, стежити за прогресом у галузі науки і техніки, вдосконалювати вміння й навички відповідно до вдосконалення знарядь праці, технологій обробки матеріалів.

І. Нищак на основі проведеного аналізу визначає професійну інженерно-графічну діяльність вчителя технологій як діяльність, яка поєднує розумові та практичні дії, спрямовані на успішне розв'язання інженерно-графічних задач в умовах проєктно-технологічної підготовки вчителів. Інженерно-графічну підготовку розуміємо як спеціально організований педагогічний процес навчання інженерно-графічних дисциплін у закладі вищої освіти, спрямований на формування системи спеціальних знань, умінь і навичок, необхідних і достатніх для організації й здійснення професійної інженерно-графічної діяльності педагога і творчого розвитку особистості учнів [1, с. 208].

Підґрунтям опанування інженерно-графічної діяльності є вивчення предметів, основу яких складають знання з креслення. Як зазначають дослідники, сьогодні креслення – це не лише засіб спілкування інженерів, конструкторів та робітників, – це фундамент графічної культури людини, яка живе у сучасному техногенному світі. Автоматизація і механізація сучасного виробництва істотно змінила зміст і характер діяльності людини, зростає роль операцій, пов'язаних з сприйняттям та обробкою різної інформації. Досить часто дії людини в різних сферах пов'язані не з реальними об'єктами, а з їх моделями у вигляді пультів управління, схематичних зображень реальних процесів і явищ, які дозволяють в абстрактній, символічній формі не лише

показувати взаємно-однозначну відповідність об'єктів і їх графічних зображень, але і принципово змінювати способи вирішення просторових та інших задач. Креслення – це один з ключів до успішного оперування сучасними видами інформаційних систем.

Насьогодні вчителі технологій мають можливість серед модулів, які вивчаються у 10-11 класах, обрати «Креслення» і заповнити прогалини учнів. Але й вчитель не повинен мати цих прогалин та бути компетентним фахівцем.

Частина закладів вищої освіти готує фахівців з присвоєнням кваліфікації «Вчитель трудового навчання, технологій та креслення», проте є заклади, які звужують підготовку до «Вчителя трудового навчання та технологій», але й при їх підготовці значна кількість модулів обов'язкових та вибіркових предметів відводиться на вивчення графічних дисциплін.

Проаналізувавши освітньо-професійні програми підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій (і креслення) зазначимо, що здобувачі освіти у процесі здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти опановують матеріал та:

- здатні до графічного і вербального описів проєкту, застосування знань сучасної техніки та технології, передових методів організації творчої діяльності, графічної грамотності, практичних умінь і навичок оформлення проєктно-конструкторської документації під час розроблення та виготовлення виробів;

- здатні використовувати знання наукових фактів, концепцій, теорій, принципів і методів трудового навчання, технологій та креслення у навчальній, позанавчальній та позакласній діяльності у закладі загальної середньої освіти;

- здатні використовувати сучасні інформаційні і комунікаційні технології, спеціалізоване програмне забезпечення та інтегрувати їх в освітнє середовище;

- добирають і застосовують сучасні освітні технології та методики трудового навчання та навчання технологій, вивчення креслення й інформатики для формування предметних компетентностей учнів і здійснюють самоаналіз ефективності уроків в базовій середній школі.

- знають і розуміють засади використання інформаційно-комунікаційних технологій для подання, редагування, збереження та перетворення текстової, числової, графічної, звукової та відео інформації; методику створення навчальних проєктів засобами інформаційних технологій

у різних програмних середовищах, застосовують програмне забезпечення для дистанційного навчання і здійснюють їх навчально-методичний супровід;

- знають і розуміють теоретичні основи графічної підготовки, загальні правила оформлення креслень, проєктно-конструкторської документації, конструювання і моделювання.

- уміють виконувати ескізне проєктування, креслення деталей і складальних одиниць, розробляти технологічну послідовність виготовлення виробу, оформлювати та презентувати їх у портфоліо.

Окреслений комплекс вмінь та навичок, зокрема графічної діяльності, забезпечується вивченням низки освітніх компонент:

«Нарисна геометрія та креслення», метою викладання якої є формування у майбутніх фахівців умінь і знань з формоутворення геометричних об'єктів, набуття знань, необхідних для виконання і читання технічних креслень на основі методу прямокутного проєціювання, а також побудови наочних зображень деталей машин і механізмів.

Завдання, які вирішуються у процесі вивчення зазначеної дисципліни:

- вивчення теоретичних основ побудови зображень (включаючи аксонометричні проєкції) точок, прямих, площин, поверхонь тощо;

- розвиток уміння визначати геометричні форми простих деталей за їх зображеннями та виконання цих зображень як з натури, так і за уявленнями;

- вивчення способів побудови зображень предметів і деталей у відповідності зі стандартами;

- вироблення навиків читання креслень складальних одиниць, а також умінь виконувати їх креслення, у відповідності зі стандартами України;

- розв'язання задач на взаємну належність та взаємний перетин геометричних образів та визначення їх натуральних величин [2; 3].

«Комп'ютерна графіка та 3D принтинг» ставить за мету оволодіння майбутніми фахівцями знаннями, необхідними для розуміння роботи із редакторами твердотілого та полігонального тривимірного моделювання та адитивними технологіями 3D друку.

Серед завдань виокремимо: ознайомити студентів із сучасними програмними засобами створення тривимірних віртуальних моделей; познайомити із засобами тривимірного моделювання; навчити організовувати процес створення 3D моделей та моделювати 3D об'єкти, налаштовувати зовнішній вигляд та візуалізувати тривимірні сцени; ознайомити студентів із сучасними адитивними технологіями 3D друку.

Крім того, умінь та навичок графічної діяльності та основ креслення майбутні вчителі трудового навчання та технологій (креслення) набувають та вдосконалюють у процесі вивчення *«Вибраних питань геометрії»*, *«Методики навчання креслення»*, *«Вибраних питань методики вивчення креслення»*, *«Інформаційно-комунікаційних технологій в освіті»*, *«Мультимедійної дидактики»*, *«Інженерної творчості та патентознавства»* тощо [2; 3], як у процесі очного навчання, так і дистанційного із використанням програм та платформ Zoom, Google Meet, Webex, Moodle, Google Classroom й ін.

Л. Цвіркун зазначає, що застосування інформаційних технологій у процесі графічної підготовки здобувачів вищої освіти надає можливість для:

- паралельного застосування графічних програм та традиційних методів побудови графічних зображень, що сприятиме глибшому розумінню геометричних перетворень та побудов;
- демонстрації та виконання завдань в середовищі тривимірного моделювання для набуття умінь та навичок роботи з графічними програмами;
- поживлення навчального процесу засобами новітніх технологій задля виникнення інтересу до навчання нарисної геометрії та інженерної графіки;
- подолання труднощів, які виникають у процесі вивчення нарисної геометрії за рахунок наочності і візуалізації [5, с. 298].

Найбільш використовуваними у процесі підготовки майбутніх учителів трудового навчання, технологій та креслення до здійснення професійної, зокрема, графічної діяльності є програми та графічні редактори, які оптимізують і дозволяють унаочнити програмний матеріал: Adobe Photoshop Adobe Illustrator Corel Draw AutoCAD Xfig Pain.NET, Google SketchUp 2017 Sagelight 48-bit Image Editor, Inkscape, VariCAD. Кваліфіковане застосування яких дозволяє:

- продемонструвати основні способи зображення просторових об'єктів на площині;
- навчити здобувачів освіти читати графічні матеріали, відтворювати образи предметів та аналізувати їх форму і конструкцію;
- сформувати у майбутніх вчителів систему знань та вмінь, необхідних для виконання графічних документів;
- ознайомити із структурою й технологією сучасного виробництва, з елементами моделювання та конструювання;
- сприяти розвиткові технічного мислення, пізнавальної активності та просторової уяви майбутніх фахівців.

Отже, графічна діяльність є невід'ємною складовою підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій (і креслення), сприяє розвитку їх творчих здібностей, пробуджує інтерес до конструювання та моделювання. Завдяки технологічному прогресу та цифровізації усіх сфер діяльності, зокрема і освітньої, використовуючи відповідні сервіси та програми, процес підготовки зазначених фахівців є безперервним, не зважаючи на сьогоденні виклики.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у ґрунтовному аналізі графічних редакторів та співставленні їхніх технічних можливостей із можливостями матеріально-технічного забезпечення закладів вищої освіти.

Список джерел та використаної літератури:

1. Нищак, І.Д. (2015). Зміст і завдання інженерно-графічної підготовки вчителя технологій у педагогічному ВНЗ. Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки реалії та перспективи. № 51. С. 206-210.

2. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Трудове навчання та технології)». Retrieved from: https://www.rshu.edu.ua/images/osvitni_programi/2022/osv_prog_bak_014_so_tntt_2022.pdf

3. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Трудове навчання та технології)». Retrieved from: <https://eportfolio.zu.edu.ua/op/93/bachelor/2022/>

4. Селезень, В.Д. (2010). Дидактичні умови реалізації комплексу методичного забезпечення графічної підготовки учнів. Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 13: Проблеми трудової та професійної підготовки № 7. С. 197-202.

5. Цвіркун, Л.О. (2015). Етапи застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі графічної підготовки. Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки реалії та перспективи. № 51. С. 297-301.

6. Яшанов, С.М. (2010). Система інформатичної підготовки майбутніх учителів трудового навчання: монографія / за наук. ред. акад. М.І. Жалдака. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 486 с.

Фонарюк Олена,

кандидат педагогічних наук, доцент,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 073 Менеджмент
освітньої програми «Управління навчальним закладом»
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

Вербовський Ігор,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Цифрові технології дозволяють розробляти навчальні курси мобільно, диференційовано та індивідуально. Такі заняття характеризуються адаптивністю, керованістю, інтерактивністю, поєднанням індивідуальної та групової роботи, необмеженістю навчального часу.

Цифрові технології значно розширюють можливості закладів вищої освіти (ЗВО) для виробництва нових спільних знань, набуття навичок і компетенцій. Цифровізація забезпечує продуктивність та інновації ЗВО завдяки цифровій організації. Цифрові технології сьогодні – це не просто інструмент, це середовище, яке відкриває нові можливості. У будь-який час можна створити індивідуальний освітній шлях від споживача до творця навчання, безперервної освіти та електронних ресурсів.

Цифрові технології сприяють створенню інноваційного цифрового середовища у вищій освіті. Це зміцнює комунікативні стосунки всіх осіб, залучених до освітнього процесу, створює умови для самореалізації, співпраці та рефлексії. Вони підсилюють традиційні методи навчання інноваційною формою подання інформації. Це забезпечує інтерактивну та інформативну взаємодію в процесі навчання. Використання цифрових технологій в процесі педагогічної взаємодії стає більш гнучким, персоналізованим та доступним [1].

Використання цифрових засобів і технологій, які набули ознак мобільності, впливає на середовище, в якому здобувають освіту здобувачі освіти, реалізуючи індивідуальну гнучкість і забезпечуючи механізм адаптації сучасної особистості до мінливих режимів освітньої взаємодії. Ці середовища

характеризуються динамічністю, мобільністю та адаптивністю, а здійснення педагогічної взаємодії відбувається територіально (вдома, в дорозі, на роботі), географічно (у будь-якому місці), часово (у будь-який зручний час). Використання цифрових технологій впливає на якість майбутньої професійної освіти в цифровому освітньому середовищі ЗВО та забезпечує комунікаційні зв'язки між усіма учасниками освітнього процесу. Цифрові технології створюють умови для самореалізації та співпраці, оновлюючи традиційні методи навчання інтерактивними та інноваційними формами. Цифрове навчання є гнучким, доступним і персоналізованим. Умови змішаного навчання підвищують потребу у взаємодії між викладачами та студентами за допомогою цифрових технологій. Професіонали в усіх галузях повинні володіти цифровими навичками та вміти використовувати їх у своїй майбутній професійній діяльності [2].

В освітньому середовищі цифрові інструменти дозволяють викладачам створювати умови для активної реалізації освітнього процесу, зокрема їх доцільно класифікувати на [3]:

- інструменти, призначені для постановки освітньої проблеми, викладу підсумку дослідження (Google Диск, сайт Google);
- інструменти, призначені для перегляду та інтеграції знань, тренування критичного мислення (Learningapps, Educaplay, Flippity);
- інструменти, призначені для організації групової роботи, рефлексії (MindMeister, Casoo, Bubblus, Mindomo);
- інструменти, призначені для організації самостійних завдань (Glogster, ThingLink, Google Drive).

Цифрові технології підсилюють традиційні методи навчання новими формами освітньої інформації та взаємодії, що характеризуються динамічністю та мобільністю. Їх використання в освітньому процесі для виконання навчальних завдань та формувального оцінювання дозволяє здобувачам брати участь у процесі обміну інформацією, зберігає індивідуальний підхід до кожного, враховує потреби здобувачів освіти та створює умови для самореалізації, співпраці тощо [3].

Вибір цифрової технології для створення навчальних завдань залежить від навчальних цілей. Процес освітньої взаємодії з цифровими технологіями став більш гнучким, доступним та персоналізованим для відповіді на виклики сучасного суспільства: освіта для самореалізації в житті та у своїй професії. Їх активне впровадження в освіту є важливим фактором модернізації системи

освіти та відповідає вимогам реформування системи освіти. Цифрові технології роблять навчальний процес мобільним, диференційованим та індивідуалізованим. При цьому вони не замінюють викладачів, а гармонійно їх доповнюють. Заняття на основі цифрових технологій відрізняються адаптивністю, керованістю, інтерактивністю, поєднанням індивідуальної та групової роботи та необмеженістю навчального часу.

Цифрові технології також пропонують багато нових можливостей, особливо для викладачів і здобувачів вищої освіти: забезпечувати зворотний зв'язок, автоматизувати більшість навчальних завдань, спілкуватися, самовдосконалюватися, економити час на індивідуальну роботу зі студентами. Цифрові технології також дозволяють корегувати індивідуальний розвиток майбутніх спеціалістів, підвищуючи ефективність освітнього процесу та управління навчанням у цілому.

Список джерел та використаної літератури:

1. Цюняк О. П. Використання цифрових технологій у професійній підготовці майбутніх педагогів у закладах вищої освіти. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2021. № 75, Т. 3. С. 128-132.

2. Генсерук Г. Р., Бойко М. М. Роль цифрових технологій у підвищення якості освіти. Сучасні цифрові технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи: матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Тернопіль, 28 квітня, 2022). Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2022. С. 198-200.

3. Антонова О. Є., Фамілярська Л. Л. Використання цифрових технологій в освітньому середовищі закладу вищої освіти // Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету». 2019. С. 10-22.

Шурин Олена,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Рівненський державний гуманітарний університет

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

На сучасному етапі система освіти зазнає кардинальних змін, які пов'язані не лише з постійним розвитком освітніх технологій, а й необхідністю нових підходів до здійснення навчально-виховного процесу. Значні зміни в освітній

системі почалися з запровадженням карантинних обмежень, а в сучасних реаліях, коли країна переживає повномасштабне воєнне вторгнення, й зовсім ускладнилися. Відтак, запроваджуються методи навчання, які дають можливість здійснювати навчально-виховний процес у якнайбільшій кількості регіонів. Зокрема, дистанційне навчання розглядається як напрямок, за допомогою якого забезпечується неперервність здобуття освіти. Саме за допомогою дистанційного навчання на сьогоднішній день забезпечується загальний обмін інформацією та працює система безперервного самонавчання, яка не залежить від місця перебування учасників навчального процесу.

Аналіз наукових досліджень засвідчує, що дослідники приділяють значну увагу процесу запровадження дистанційного навчання, адже в окремих регіонах це є єдина доступна форма навчання. Так, дану проблему вивчають: В. Андрущенко, К. Власенко, В. Гура, Ю. Зелінська, А. Кудін, В. Кухаренко, Ю. Миронов [2], М. Миронова [2], В. Олійник, Н. Самолюк, П. Стефаненко, І. Ушкаленко [3], М. Швець та інші.

Під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Метою дистанційного навчання є надання освітніх послуг шляхом застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями відповідно до державних стандартів освіти [1].

Завданням дистанційного навчання є забезпечення можливості здобувачів освіти здобувати професійні знання, вміння та навички у віддаленому від ЗВО режимі навчання та у зручний час із застосуванням інформаційно-комунікаційних засобів.

Дистанційне навчання може здійснювати в асинхронному та синхронному режимі. Асинхронний режим передбачає взаємодію учасників навчально-виховного процесу у різний час. Тобто викладач надає необхідні інформаційні матеріали, завдання, застосовуючи електронну пошту, соціальні мережі чи форуми, а здобувач освіти вивчає надісланий матеріал і виконує завдання у зручний для нього час і коли має доступ до інтернет-ресурсів й

надсилає викладачу. Синхронний режим дистанційного навчання передбачає одночасну взаємодію й взаємонавчання учасників навчального процесу одночасно у веб-середовищі за допомогою різних інтернет-платформ, чатів, аудіо- та відео конференцій, соціальних мереж тощо. При використанні даного виду дистанційного навчання викладач та здобувачі освіти мають можливість провести онлайн-заняття, які передбачають безпосереднє спілкування та ведення діалогу між учасниками навчально-виховного процесу.

Дистанційна форма навчання має свої переваги та недоліки.

До переваг такої системи навчання можемо віднести: можливість здобувача освіти навчатися в зручний для нього час за індивідуальним графіком; можливість здобувача освіти навчатися в зручному для нього місці (особливо актуальною така можливість є сучасних реаліях, коли не у всіх регіонах країни відновилося навчання, а також у зв'язку з тим, що значна кількість здобувачів освіти виїхала за межі країни, але бажає продовжувати навчатися в українських вузах); індивідуальний підхід до навчання (здобувач освіти завжди має можливість отримати відповіді на проблемні для нього запитання у викладача в процесі індивідуального спілкування); можливість навчатися в індивідуальному темпі (здобувач освіти може сам розподіляти час, який йому необхідний на вивчення того чи іншого питання); навчання без відриву від можливого місця роботи (працюючим студентам легше поєднувати навчання з роботою); доступність навчальних матеріалів (викладач надає здобувачам освіти всі необхідні матеріали в електронному форматі. Тому вся необхідна інформація в доступі й не затрачається час на її пошук в бібліотеках чи інтернет-мережах); мобільність дистанційного навчання (учасники навчально-виховного процесу погоджують графіки у зручний для усіх час й зручні усім терміни); менша вартість навчання (при дистанційній формі навчання здобувачі освіти не витрачають кошти на проживання у містах, де розташовані їх ЗВО або на доїзд до закладів освіти).

Серед недоліків дистанційної форми навчання виділяємо наступні: дистанційна освіта не сприяє розвитку комунікабельності (при дистанційному навчанні здійснюється мінімальний, в порівнянні з очною формою навчання, контакт і спілкування між учасниками освітнього процесу); відсутність роботи в команді (певну частину завдань дуже складно реалізувати при дистанційній формі навчання, зокрема командну роботу, яка передбачає безпосереднє розміщення в одному середовищі учасників навчально-виховного процесу); зниження рівня практичних вмінь та навичок (виникають труднощі в

проведенні окремих лабораторних та практичних занять, які передбачають здобуття практичних умінь і навичок виконання певних індивідуальних науково-дослідних завдань, зокрема на заняттях технологічного, художнього та хореографічного спрямування); знижений рівень мотивації здобувачів освіти (окремі здобувачі освіти мають виражений інтерес до навчання й, відповідно, вищий рівень мотивації до самостійного навчання, але значна частина здобувачів освіти при індивідуальному навчанні мають понижений рівень мотивації, що потребує більше зусиль з боку викладачів у зацікавленості навчальним процесом); труднощі в ідентифікації здобувачів освіти (викладачам іноді складно зрозуміти, чи дійсно здобувач освіти перебуває біля комп'ютера, якщо у нього немає можливості ввімкнути камеру або вона відсутня. Також викладачу більш складно зрозуміти чи самостійно здобувач освіти виконував завдання, тому складання заліків та іспитів часто проводиться в межах ЗВО навіть при дистанційному форматі навчання).

Відтак, метою впровадження дистанційного навчання у ЗВО є організація якісного навчально-виховного процесу з відривом від навчального закладу та із використанням новітніх інформаційно-комунікаційних засобів й відкритим доступом до освітніх ресурсів. Саме така форма навчання може швидко адаптуватись до вимог інформаційного суспільства, до сучасних непростих часів, які переживає наша країна та підготувати професійно-мотивованого майбутнього спеціаліста в найбільш безпечних умовах, які можливі на сьогоднішній день у такій непростій ситуації. У поєднанні з традиційними формами, дистанційна освіта у вищому навчальному закладі може надати широкий спектр освітніх послуг як для здобувачів освіти для набуття необхідних навичок та вмінь в майбутній професійній діяльності, так і для викладачів з метою підвищення кваліфікації. Особливо актуальною така форма навчання стає в сьогоднішніх умовах нашого життя.

Важливим напрямком подальших досліджень є розвиток ефективного дистанційного навчання, яке б всебічно розкривало потенціал здобувачів освіти, їх індивідуальні можливості та особистісні задатки.

Список джерел та використаної літератури:

1. Дистанційна освіта. Про затвердження Положення про дистанційне навчання (2013). URL : [Електронний ресурс] : Режим доступу : https://osvita.ua/legislation/Dist_osv/2999/ [Дата звернення: 13.11.2022].

2. Миронов Ю.Б., Миронова М.І. (2022) Переваги та недоліки дистанційного навчання. URL : [Електронний ресурс] : Режим доступу :

<https://kerivnyk.info/perevahy-ta-nedoliky-dystantsijnoho-navchannya>

[Дата

звернення: 14.11.2022].

3. Ушкаленко І.М. (2014) Дистанційна форма навчання у вищих навчальних закладах України та інших країн світу. URL : [Електронний ресурс] : Режим доступу : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2018/63.pdf [Дата звернення: 14.11.2022].

Бабій Юлія,

вчитель німецької мови,

Житомирський обласний спортивний ліцей

Житомирської обласної ради

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПЛАТФОРМИ HUMAN В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Побудова освітнього процесу з використанням різноманітних інноваційних платформ відкриває нові простори в дистанційному навчанні, а саме: здійснюється поглиблена аналітика освітнього процесу, динаміка успішності та відвідуваності учнів, індивідуальний освітній рівень кожного учня в режимі реального часу.

Дистанційне навчання, яке було запроваджено в умовах карантину, набуває все більш популярності в освітньому просторі та є на сьогодні однією з форм здобуття загальної середньої освіти, а також виступає альтернативною формою здобуття освіти в Україні.

Згідно з концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні, дистанційна освіта – це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірнього, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання [1].

Питаннями впровадження та розвитку дистанційної освіти в навчальному просторі займаються багато зарубіжних та вітчизняних науковців, зокрема: Р. Деллінг, Г. Рамбле, М. Сімонсон, М. Мур, А. Кларк, М. Томпсон, В. Олійник, Є. Полат та інші.

Дистанційне навчання передбачає опанування та використання різноманітних телекомунікаційних технологій, Інтернет-ресурсів і послуг, а також впливає на способи відбору та структуризації змісту, способу реалізації певних методів й організаційних форм навчання [3]. Крім того, дистанційне навчання потребує використання різноманітних інструментів для якісного

освітнього програмного забезпечення, тобто розміщення інформації, спілкування, контролювання знань учнів, управління певним курсом та загалом навчальним процесом.

На думку В. Осадчого, дистанційне навчання - це сукупність методів та програмних засобів, за допомогою яких відбувається виконання віддаленої технології дистанційного навчання, а саме за допомогою платформ дистанційного навчання таких як Moodle, Ding Talk, Zoom, Microsoft Teams, Google Meet та Google Classroom, «Human школа» та інші, а також за допомогою сукупності служб та сервісів мережі Інтернет, тобто блог, електронна пошта, онлайн-дошка, онлайн-відео та -аудіо, чати, форуми, онлайн презентації, електронні бібліотеки тощо [2].

Інноваційна платформа «Human школа» є відкритою безкоштовною системою управління навчальним процесом та впроваджує кращі світові інновації у сфері освіти. Це єдина шкільна система, яка забезпечує повноцінний освітній процес в умовах дистанційного навчання і включає навчальні плани, мережу школи, розклад уроків, зберігання тем та планів уроків, роботу з медіа матеріалами, видачу і перевірку домашніх завдань, календар здійснення контролю за якістю знань, моніторинг діяльності як окремо взятого класу, так і учня й учителя, навчальний профіль учня, в якому зберігаються усі досягнення здобувача освіти [4].

«Human школа» досить успішно використовується для реалізації освітнього процесу в Житомирському обласному спортивному ліцеї. Навчання в ліцеї на час карантину та військового стану було організовано з використанням технологій дистанційного навчання. Розроблені методичні рекомендації щодо виконання педагогічними працівниками організаційно-педагогічної роботи в обмежених умовах, зокрема воєнного стану, організації освітнього процесу із використанням технологій дистанційного навчання. На виконання рішення педагогічної ради (протокол №1 від 28.08.2020р.) у закладі було створено Центр дистанційного навчання, освітній процес організовано на платформі HUMAN.

Із власного досвіду можна зазначити, що ця платформа відкриває перед вчителем досить широкий простір можливостей для реалізації завдань з викладання навчального предмету, а саме:

- використовувати аудіо- та відеоматеріали, презентації, таблиці, схеми тощо;

- видавати, відправляти на доопрацювання, перевіряти та оцінювати домашні завдання;

- розробляти тестові завдання для оцінювання певного виду діяльності;

- отримувати візуалізовану аналітику успішності своїх учнів;

- слідкувати за результатами учнів;

- висвітлювати останні новини, актуальну інформацію, оголошення;

- спілкуватися з колегами, учнями та батьками;

- оцінювати знання учнів в онлайн просторі, коментувати успішність учнів;

- розміщувати власні онлайн-уроки для самостійного опрацювання учнями, які не мали можливості вийти на онлайн-зв'язок з вчителем тощо.

Використовуючи платформу «Human школа» для викладання німецької мови мною розроблено урок-презентацію до кожної окремої теми, який завантажується на вищезгадану платформу, що надає доступ учням в будь-який зручний для них час чи одразу після уроку ще раз самостійно опрацювати навчальний матеріал. Також після кожного уроку чи загальної теми для перевірки рівня засвоєного матеріалу на платформі «Human школа» створюю завдання для контролю знань (творче, тестове) або домашнє завдання, яке видається учням із зазначенням часу для виконання та перевірки. Якщо учень був відсутній певний період під час вивчення окремої теми або декількох тем, йому надається можливість самостійно опрацювати найбільш значимі розділи теми, які розміщені на вищезгаданій платформі. Для цього розробляю окремі завдання з метою перевірки рівня засвоєного матеріалу таким учнем.

Також після вивчення кожної окремої теми в розділі «Аналітика» я можу спостерігати динаміку успішності засвоєння учнями навчального матеріалу.

Крім того, використання платформи «Human школа» для освітнього простору дозволяє уникнути проблем, таких як втрата доступу до документів закладу освіти, учнів, фінансової звітності; неможливість отримати доступ до навчання освітніх матеріалів та комунікації для учасників освітнього процесу (наприклад, через тимчасове покидання регіону закладу освіти); втрата стабільної комунікації та координації між адміністрацією закладу освіти, педагогами та батьками через відсутність централізованих каналів зв'язку; використання захищених каналів комунікації, через які персональні дані учнів можуть потрапити до сторонніх осіб тощо [5].

Також використання цієї платформи під час дистанційного навчання стимулює учнів ставитись більш відповідально до освітнього процесу, надає їм

можливість слідкувати за власною успішністю та одразу дізнатися результат виконаної роботи за певний вид діяльності, дозволяє брати участь у різних конкурсах, самостійно опрацьовувати пропущений матеріал, підвищувати свій рівень успішності шляхом повторення пройденого матеріалу тощо.

Інноваційна платформа «Human школа» відкриває перед батьками учнів також певні можливості, зокрема контроль успішності дитини в будь-який час, постійний зв'язок з вчителем - предметником, можливість проглядати матеріал, над яким працює дитина тощо.

Отже, застосування інноваційної платформи «Human школа» в умовах дистанційного навчання надає значні переваги загальноосвітньому навчальному закладу для підвищення та вдосконалення ефективності освітнього процесу. Також є можливість не втратити зв'язок на рівні вчитель-учень під час дистанційного навчання та надає великій набір інструментів для навчання.

Список джерел та використаної літератури:

1. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України В.Г. Кременем 20 грудня 2000 р.)
2. Осадчий В.В. Система дистанційного навчання університету. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. № 5. 2010.
3. Штихно Л. Дистанційне навчання як перспективний напрям розвитку сучасної освіти. Молодий вчений. 2016. № 6 (33).
4. HUMAN ШКОЛА : [Електронний ресурс] : Режим доступу : <https://www.human.ua/schools>
Платформа «HUMAN Школа»: цифрові можливості : [Електронний ресурс] : Режим доступу : <https://osvita-omr.gov.ua/platforma-human-shkola-tsyfrovi-mozhlyvosti/>

Бондар Сергій,
вчитель інформатики,
Житомирський обласний спортивний ліцей
Житомирської обласної ради

БЛІНГВАЛЬНЕ НАВЧАННЯ ЯК СУЧАСНА НЕЛІНІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Відповідно до законів України “Про освіту”, “Про повну загальну середню освіту”, Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності

(наказ МОН України від 07.11.2000 р. № 552), на виконання наказу управління освіти і науки Житомирської обласної державної адміністрації від 30.04.2020 р. № 97 “Про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі закладів загальної середньої освіти та надання їм статусу експериментальних закладів загальної середньої освіти регіонального рівня”, рішення вченої ради комунального закладу “Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти” Житомирської обласної ради від 24 квітня 2020 року (протокол №4) у Житомирському обласному спортивному ліцеї Житомирської обласної ради здійснюється дослідно-експериментальна робота регіонального рівня за темою: “Створення білінгвальних класів в умовах трансформаційних змін в освіті і суспільстві”. У закладі було створено два класи – 8-А (білінгвальне викладання математики) та 8-Б (білінгвальне викладання інформатики).

Навчання інформатики у 8-Б (2020-2021 н. р.) та 9-Б (2021-2022 н. р.) класах – це відповідно реалізація I (супровідний) та II (доповнювальний) етапів експерименту, зокрема вивчення матеріалів з предмету інформатики іноземною мовою. Курс занять базується на адаптованій програмі рівня стандарту із модифікаторами типу “мовний практикум” та “мовний ресурс”, які опрацьовує вчитель англійської мови на своїх уроках для паралельного адаптивного засвоєння інформації.

I етап передбачає часткове використання іноземної мови – децентралізовані 5 хв від загальної тривалості уроку. Водночас інтерфейси операційної системи та прикладного програмного забезпечення комп'ютерів класу налаштовані на використання в роботі іноземною мовою з метою розширення атмосфери проникнення в середовище вивчення предмету, а також для практичного повторення при використанні назв та функцій елементів та їх більш глибокого засвоєння.

Вчителем систематично проводиться моніторинг якості білінгвального навчання. Так 29 вересня 2020 р. проведена первинна тестова перевірка теоретичних знань, 21 грудня – практичних умінь, 17 травня 2021 р. – діаметральний по часу зріз відносно першого для співставлення отриманих результатів, визначення кореляції та оптимізації форм та методів навчання. У якості вихідних даних для графічного представлення динаміки трендів використано таблицю, в якій кожен стовпець відповідає даті проведення.

Таблиця із вихідними даними має такий вигляд (рис. 1):

	20.09	21.12	17.05
Антонюк Ілона	8	9	8
Баранфельд Кіра	7	8	8
Беднарський Олександр	9	8	7
Голяченко Олена	7	8	9
Гончарук Денис	9	10	10
Дідур Вікторія	10	6	8
Кобринчук Іванна	8	9	10
Коротун Юлія	8	7	8
Мартіді Любов	8	6	7
Якубець Маргарита	8	8	8
Зірченко Карина	8	9	11
Коровчук Дмитро	8	9	10
Майстер Каріна	10	10	11
Паламарчук Андрій	9	7	9
Панасюк Яна	9	8	9
Прищепа Юрій	6	7	7
Сірохман Аріна	7	7	7
Слюсар Максим	9	9	9
Совик Дар'я	9	8	8
Чорногуз Каріна	7	5	7
Шипилюк Людмила	6	8	8

Рис. 1. Вихідні дані зрізу знань I етапу

Як видно із таблиці, 35% респондентів мають чітку і стабільну позитивну динаміку приросту результатів тестувань, 35% зберігають стагнацію росту, 30% – падіння. У деяких учнів проглядається волатильність із нижчим показником в середині навчального періоду. Причиною цього є те, що близько 70% від загальної кількості занять, на які потрапили на 7 із 11 тем, відбувались у режимі дистанційного навчання, що внесло певні негативні корективи в якість знань та від'ємну дельту в очікуванні результати, незважаючи на застосування сучасних технологій. Можна вважати отримані результати як екстраполяцію проведених очних занять за весь період навчання із поправкою на некоректність самотійного оцінювання та неповноту вихідних даних.

Під час поточних уроків використовувалися тестові завдання, у яких згідно із програмою, а саме 5% від загального часу, тобто одне запитання із 12 надавалося іноземною мовою. Приклад відповідного завдання представлено на зображенні нижче (рис. 2):

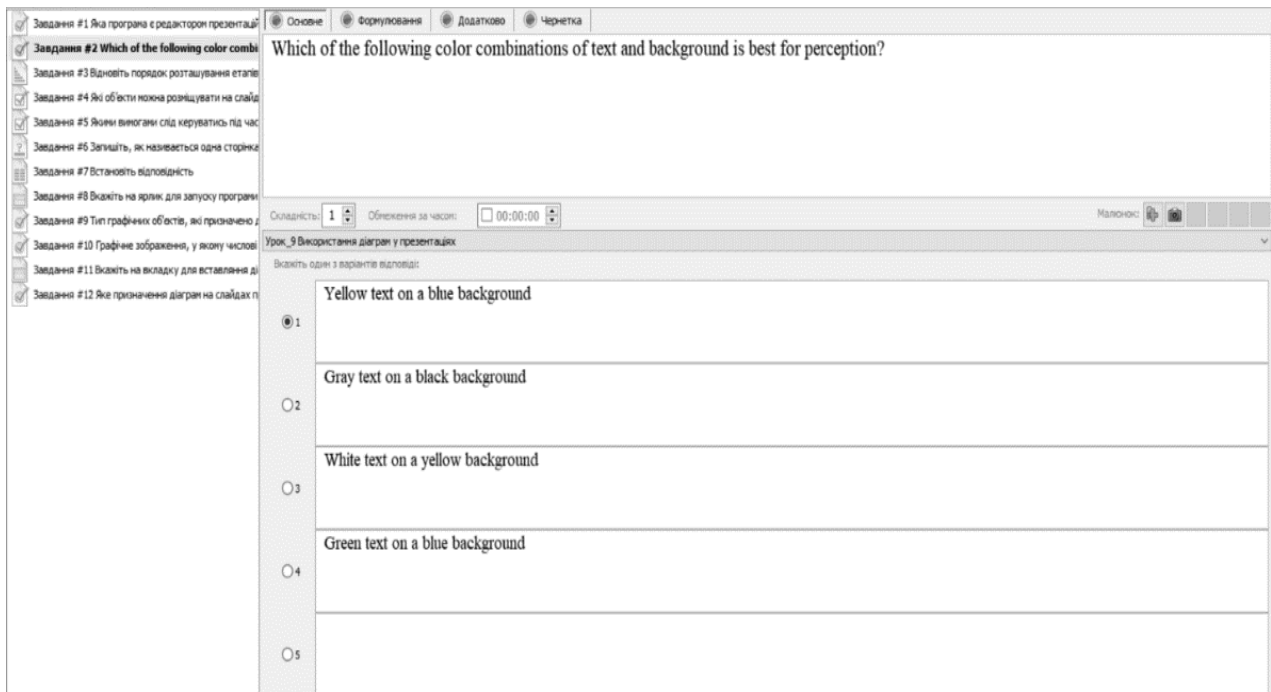

Рис. 2. Тестове завдання іноземною мовою з інформатики

Під час занять проводилися ігрові вправи із елементами ребусів для покращення засвоєння термінології відповідної тематики кожного уроку.

У межах реалізації II етапу експерименту кількість часу із використанням іноземної мови зростає до децентралізованих 20% від загальної тривалості уроку, що еквівалентно приблизно 10 хв.

Головним дослідженням упродовж II етапу було вивчення рівня засвоєння матеріалу з інформатики в системі із англійськими аддонами. З цією метою всі навчальні завдання, до яких входили англійські терміни, сталі вирази, назви функцій або їх призначення для виконання практичних завдань, заносилися в таблицю із датами проведення та оцінками за виконання. Слід розуміти, що вони відокремлювалися від звичайних завдань, які повністю складалися українською мовою. Для того, щоб бал потрапив до вихідних даних, кількість слів англійською мовою не має бути нижчою за відсоток використання іноземної мови на поточному етапі експерименту, а саме 20%. Тому середній період між двома сусідніми значеннями, тобто заняттями, дані з яких записувалися в таблицю, складає 2,54.

Враховуючи вищевказані умови, частина таблиці, що містить вихідні дані результатів навчання учнів першої підгрупи класу за I семестр, зображена на рис. 3.

8	10	8		8	8	8	4	8	4	8	10	8	4	7	8	8	8	7	8	9	10	8	11	10
11	4	10	6	9	10		4		4		9		9	4				10			4		4	4
6	7	7		7	8	8	8	8	8	8	10	8	10	8	8	8	8	8	8	10	10	9	11	10
	10	11	6	11	8	10	10	10	11	10	10	10	10	9	10	10	10	9	10	10		11		
11	10	9	6	9	8	8	10	8	11	8	10	8	10	9	8	8	8	9	8	10	10	9	11	10
	9	10		9	8	10		10		10	10	10	10	7	10	10	10		10	11	10	8	11	10
8	10	11	7	11	8	8		8		8		8	9	4	8	8	8	9	8	10	9	11	10	9
9	7	2	7	7	9	8	10	8	10	8	10	8	8	11	8	8	8	10	8	9	10	9	9	10
8	10	7		8	8	8	10	8	9	8	10	8	7	7	8	8	8	9	8	9	10	8	11	10
8	9	11		9	4	10		10	7	10		10			10	10	10		10	11	10	8	11	10
8	4	7	6	9	9	8	10	8	10	8	10	8	10	11	8	8	8	10	8	9	10	9	9	10
	10	9	4	9	8		8		8		10			8				7		н	10		11	10
10	6	9		11	4	10	4	10	4	10	9	10	4	5	10	10	10		10	10	10		11	10
	7	4		11	8	8	10	8	9	8	10	8	7	7	8	8	8	9	8	10	9	11	10	9
10.09	15.09	17.09	17.09	22.09	24.09	24.09	25.09	25.09	08.10	08.10	08.10	22.10	22.10	22.10	23.10	19.11	26.11	26.11	26.11	03.12	03.12	03.12	10.12	10.12

Рис. 3. Масив вихідних даних оцінювання результатів діяльності учасників II етапу в I семестрі

Для опрацювання даних таблиці використовувався D3 Scatterplot ресурсу Observablehq з бібліотекою Matplotlib.

Частина використаного коду для побудови графіка за допомогою бібліотеки Matplotlib зображена на рис. 4.

```

chart = {
  const svg = d3.create("svg")
    .attr("viewBox", [0, 0, width, height]);

  svg.append("g")
    .call(xAxis);

  svg.append("g")
    .call(yAxis);

  svg.append("g")
    .selectAll("circle")
    .data(data)
    .join("circle")
    .filter(d => d.arithmetic_mean)
    .attr("cx", d => x(d.months))
    .attr("cy", d => y(d.arithmetic_mean))
    .attr("r", 4);

  return svg.node();
}

```

Рис. 4. Частина вихідного коду опрацювання масиву даних оцінювання для побудови графіку

Результат опрацювання даних та їх візуальне перетворення у графік зображено на рис. 5.

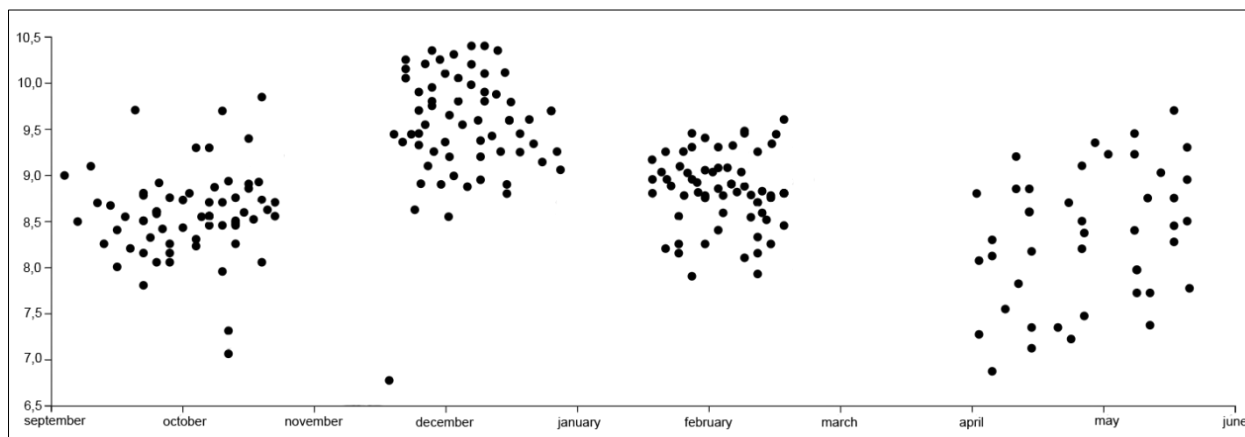

Рис. 5. Точкове розподілення середнього балу оцінювання на часовій шкалі

Кожна точка на графіку позначає середнє арифметичне всіх оцінок за одне виконане практичне завдання. По осі абсцис відкладені місяці навчального періоду в межах II етапу експерименту, а по осі ординат – середнє арифметичне отриманих оцінок.

Пусті проміжки на графіку означають проміжки часу, коли навчання не проводилося, а саме – осінні канікули в сумі з карантинними обмеженнями в останній тиждень жовтня та половина листопада, зимові канікули – останній тиждень грудня та половина січня, й вимушені канікули у зв'язку з військовою агресією російської федерації – з 28 лютого по 28 березня 2022 року, коли надалі розпочалося повноцінне дистанційне навчання. Це являє собою недолік для неперервного ефекту сприйняття, але більш наглядно показує, як перерви в часі та зовнішні обставини можуть вплинути на якісний результат навчання.

Медіана значень графіку – 8,75 до 28 лютого та 8,12 – після 28 березня 2022 року до кінця навчального року. Причиною зниження даного показника можна вважати зовнішні обставини непереборної сили та вплив форми дистанційного навчання, незважаючи на застосування наявного інструментарію сучасних інформаційних технологій.

У правій частині помітна менша вибірка значень. Причина – дистанційне навчання в умовах воєнного стану, яке згідно з рекомендаціями Державної служби якості освіти передбачає оптимізацію навчального навантаження для соціально-психологічного аспекту учнів у вигляді скорочення кількості

завдань. Менша кількість точок робить вплив кожного елемента більш вагомим та залежним від зовнішніх обставин, що тягне за собою складність оцінювання реальної картини засвоєння навчального матеріалу.

Поодинокі випадки нижчого та вищого середніх балів виявлені в місцях, де передбачена складніші або простіші практичні вправи. Оскільки вони викликають труднощі при їх звичному виконанні, то поточні показники є результатом додаткового ускладнення через англomовну складову, що означає додатково витрачений час на з'ясування умови навчальних завдань.

Якщо провести криву апроксимовану ламаними лініями, ми помітимо низьку чергову, аналогічну попередньому етапу, волатильність показників графіка впродовж усього інтервалу часу. Починаючи з кінця листопада до початку грудня 2021 року можна спостерігати тривалий пік, що означає кращу орієнтацію ліцеїстів у вивченому матеріалі. Тема, яка вивчається в даний період – “Опрацювання табличних даних”, пов'язана із використанням формул для ведення розрахунків в Microsoft Excel. Очевидно, що простий англomовний словниковий набір назв функцій Excel дає кращий результат, ніж зв'язний текст при формулюванні окремого блоку типового завдання, оскільки назви функцій спеціально формуються із простих слів для кращого запам'ятовування.

Проведено планові тестові перевірки теоретичних знань у вересні, практичних знань – у грудні 2021 року та діаметральний по часу й аналогічний по суті зріз у травні 2022 року відносно першого для співставлення отриманих результатів, визначення кореляції та оптимізації форм та методів навчання. Оскільки кількість респондентів відрізняється від першого етапу та, найголовніше, змінилися самі респонденти, не представляється можливим у повній мірі прослідкувати динаміку опанування навчальним матеріалом.

Водночас було проаналізовано якісну відсоткову динаміку кількості балів та середнього значення по загальній кількості. Для цього використалися масиви даних балів за два етапи з рис. 6. Кожна трійка чисел означає результат одного респондента послідовно в кожному тесті.

Масив даних балів 2020-2021 (I етап)	Масив даних балів 2021-2022 (I етап)
8,9,8,7,8,8,9,8,7,7,8,9,9,10,10,10,6,8,8,9,10,8,7,8,8,6, 7,8,8,8,8,9,11,8,9,10,10,10,11,9,7,9,9,8,9,6,7,7,7,7, 9,9,9,9,8,8,7,6,7,6,8,8	9,9,9,8,9,8,8,9,8,10,4,8,9,10,11,8,9,10,10,11,11,8,10,9,8,8,9,8,8, 9,7,9,9,8,8,8,8,9,9,9,8,8,8,8,7,7,9,8,9,9,8,8,8,9,9,9,7,8,8,8,8,6, 8,10,9,8,8,8,8,7,7,9,10,10,8,7,9,8,7,7,8,8,8

Рис. 6. Порівняльні трійки чисел зрізів знань учасників I та II етапів

Сукупна кількість кожного оцінювального балу відображена у вигляді відсотка від загальної кількості (рис. 7).

Отриманий бал	Відсоток від загальної кількості (I етап)	Відсоток від загальної кількості (II етап)
6	8%	1%
7	21%	11%
8	33%	45%
9	24%	30%
10	11%	10%
11	3%	4%

Рис. 7. Порівняльна відсоткова характеристика трійок чисел зрізів знань учасників I та II етапів

Для візуального сприйняття динаміки виконано графічне представлення у вигляді діаграми, яка зображена на рис. 8.

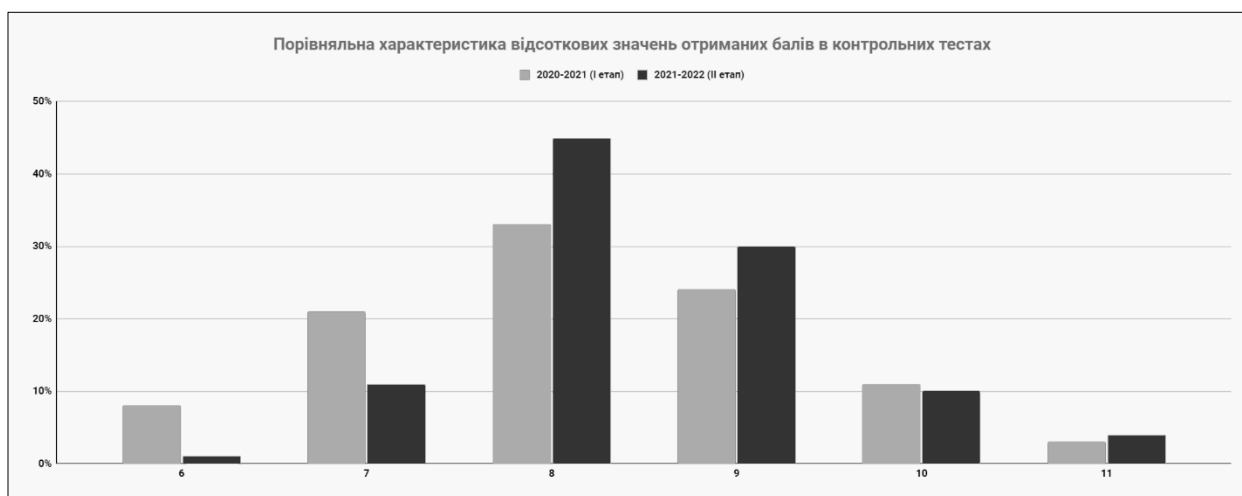

Рис. 8. Графічне представлення трійок чисел зрізів знань учасників I та II етапів

Відповідно до отриманих даних можна зробити висновок, що загальний тренд зміщується вправо, що означає зміну в позитивну сторону до кращих медіанних показників. Респонденти мають чітку і стабільну динаміку приросту результатів тестувань. На підтвердження цьому свідчить і середній бал всіх значень, який на першому етапі становив 8,19, а другому етапі – 8,42,

тобто дельта становить 0,23. Зважаючи на форму проведення занять у 2021-2022 навчальному році, яка містила частину дистанційної форми та обставини непередбачуваної сили, вважаю, що, як і на попередньому етапі, можна вважати отримані результати як екстраполяцію проведених очних занять на весь період навчання із поправкою на некоректність самостійного оцінювання та неповноту вихідних даних.

Як і під час попереднього етапу (2020-2021 н. р.), на заняттях використовувалися тестові завдання, у яких, згідно із програмою, а саме 20% від загального часу, два або три запитання із дванадцяти під час тестування ставилися іноземною мовою.

Після II етапів білінгвального навчання та враховуючи специфіку проведення занять у 2020-2022 навчальному році, є актуальними такі питання:

згідно з вимогами проведення білінгвальних уроків у загальноосвітньому навчальному блоці, що передбачено наказом Міністерства освіти і науки України (№ 626 від 07.07.2009 р. "Про затвердження Типових навчальних планів білінгвальних класів спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов", а саме, що дані уроки повинні проводитися на базі спеціалізованої школи з поглибленим вивченням іноземних мов, починаючи з 5-го класу із поступовим збільшенням навантаження, не можна впевнено говорити про якісну підготовку учнів до періоду навчання в ліцеї з профільних предметів, урахуваючи вимоги до навчання у білінгвальному класі;

відсутність фахової бази попередньої підготовки педагогів для реалізації завдань експерименту з боку організаторів, із урахуванням специфіки навчальної предметної термінології, що впливає на поточні етапи реалізації проекту це матиме вплив на майбутні етапи, де відсоток використання іноземної мови під час уроку має збільшуватися;

паралельне винесення термінів з інформатики з метою їх повторення на уроках іноземної мови порушує структурну логіку викладу матеріалу основного уроку, яка тематично не збігається із технічними термінами комп'ютерної науки;

із урахуванням відсутності спеціального технічного забезпечення для експерименту, переведення програмного забезпечення та операційної системи на іноземну мову ускладнило роботу ліцеїстів інших класів за робочими місцями, але водночас вони стали пасивними учасниками певної частини проведених занять.

Теоретичне осмислення сутності інноваційної експериментальної діяльності дає змогу дійти висновку, що її реалізація потребує не лише володіння певними знаннями, але й потенційної готовності фахівця до даного виду діяльності, а саме: креативного мислення; комунікативних здібностей; дуального підходу до вибору методів навчання, використання інтерактивних технологій, ІКТ тощо.

Список джерел та використаної літератури:

1. Ситняківська С. М., 2019. Теорія і методика підготовки фахівців соціальної сфери на білінгвальній основі в університетах: дисертація. Житомир: ЖДУ імені Івана Франка.
2. Бондарчук Т. Моделі білінгвальної освіти у теорії і досвіді діяльності сучасної школи / Т. Бондарчук // Серія: Педагогіка. 2007.
3. Hamers J. F. Bilinguality and Bilingualism/ J. F. Hamers, M. H. Blanc. – Universite Laval, Quebec and Birkbeck Colledge, University of London, 2004. 278 p.

Войтко Ольга,
учитель зарубіжної літератури,
Житомирський обласний спортивний ліцей
Житомирської обласної ради

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТА ВИХОВАННЯ ЛІЦЕЇСТА

XXI століття можна вважати віком культурології, справжнього діалогу культур. Засвоюючи мову, людина не тільки пізнає світ, але й вчиться жити в ньому, набуває ціннісних орієнтирів, глибше проникає у вітчизняну та світову культуру, збагачується духовно, співвідносить знання, отримані у навчальному закладі, з досвідом повсякденного життя – тобто усвідомлює своє місце у сучасному суспільстві.

Культурна комунікація нерозривно пов'язана з культурологічною компетентністю, набуття якої залежить від творчого засвоєння й осмислення всього цінного як у культурі свого народу, так і в інших культурах. У Державному стандарті базової та повної загальної середньої освіти поняття «компетенція» та «компетентність» мають такі тлумачення: «компетенція» – суспільно визнаний рівень знань, умінь і навичок, ставлень у певній сфері

діяльності людини; «компетентність» – набута в процесі навчання інтегрована здатність учня, що складається зі знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці. Освоївши якийсь спосіб діяльності, учень отримує досвід інтеграції різноманітних результатів освіти (знань, умінь, навичок, цінностей тощо) та постановки мети [2].

Ураховуючи сказане, культурологічну компетентність ліцеїстів трактуємо як сформоване сукупне новоутворення особистості, що дає змогу вільно почуватися в різних соціокультурних ситуаціях: 1) відчувати себе не лише об'єктом, а й суб'єктом культурно-історичного процесу; 2) бути різнобічно освіченим, мати широкий кругозір; 3) розуміти закономірності розвитку культури як процесу створення, збереження й трансляції загальнолюдських цінностей; 4) орієнтуватися в традиціях, реаліях, звичаях, духовних цінностях не тільки свого народу, але й інших націй; 5) уміти доцільно й ефективно виступати, спілкуватися в сучасному світі, оперуючи культурними концептами й образами різних народів. Культурологічний принцип в організації літературної освіти забезпечує розширення кругозору учнів, усвідомлення місця літератури в усьому розмаїтті родів і жанрів серед інших видів мистецтва та в духовній культурі народу [1, с. 57].

Отже, формування культурологічної компетентності учнів на уроках літератури, своєю чергою, передбачає ознайомлення їх із національно-культурними особливостями мовленнєвої поведінки.

Перед сучасною вітчизняною школою постало важливе завдання: сформувати світогляд учнів, збагачений гуманістичними ідеями, культурологічними поглядами, переконаннями, ідеалами української і світової духовної культури. У художніх творах велику роль відіграють мовні висловлювання, створювані письменником за законами мистецтва красномовства.

Для того, щоб розвиток творчих та компетентнісних можливостей ліцеїстів був ефективним, продумую спеціальну систему завдань, що відповідає культурологічному спрямуванню роботи: дослідження літературних явищ на прикладі світової культури, різних видів мистецтва, найкращих надбань людства, що відповідають загальнолюдським моральним цінностям. Вправи «Інтерв'ю з письменником», твір-гра «Який всебічний!», «Світ твоєї душі», «Ми сьогодні чародії» створюють повноцінні умови для реалізації принципів національного і громадянського виховання. Саме інтеграція словесної творчості з різними видами діяльності дитини (грою,

спілкуванням з природою, музикою, образотворчим мистецтвом; дослідницькою діяльністю) надає нам можливість, досягти значних зрушень у культурологічному розвитку учнів. Ми проєктуємо на різних етапах уроку такі методи й організаційні форми на матеріалі спостережень та дослідницької і художньої діяльності, як: усний журнал; хвилинка ерудита; уявне засідання гуртка літературознавців, огляд-конкурс малюнків та інших творчих робіт, віртуальні подорожі до музеїв, храмів. Одним із основних аспектів нашої роботи є також використання на уроках різних видів активної діяльності, що сприяють розвитку природних здібностей учнів, а саме: інсценізація історій, складання творів-сповідей, різні форми групової та колективної роботи («Квітка любові», творення реклами у групах), які повністю відповідають культурологічному та інтеграційному спрямуванню педагогічної діяльності. Часто практикую проведення уроку – поетичної свічки, уроку-сповіді, уроку-відчуття.

Головне завдання культурологічної компетентності - це формування поваги до традицій, звичаїв, історії. Акцентую увагу на ролі України в житті і творчості митців зарубіжної літератури: О. Бальзака, Дж. Олдріджа тощо. Особливу увагу звертаю на втілення української теми в їхніх творах, використовую інформаційні технології (віртуальні екскурсії літературними музеями України і світу, створення презентацій), технології візуалізації (буктрейлери, графічні малюнки).

Вивчаючи біографію Оноре де Бальзака, звертаємо увагу на лінію кохання. Використання анаграм у тексті допоможе зацікавити учнів і сприяти запам'ятовуванню географічних назв, що пов'язують Бальзака з Україною.

З погляду сили впливу на становлення духовно культурного досвіду особистості літературі належить особлива позиція й роль серед інших видів мистецтва. Кожен вид мистецтва як вид духово-творчої діяльності за своєю природою полі функціональний і, зазвичай, тісно пов'язаний з якоюсь окремою функцією – креативною, комунікативною, пізнавальною [3, с. 101].

Виходячи з вищесказаного, можна твердити, що література з-поміж інших видів мистецтва вирізняється тим, що поєднує в собі весь комплекс його функцій у повному вигляді. Упровадження культурологічного принципу до організації навчання літератури передбачає висвітлення зв'язків предмету з філософією, міфологією, фольклором, звичаями, віруваннями, культурними традиціями різних народів і національностей. Ці зв'язки становлять ядро культурологічної лінії змісту літературної освіти та потребують добору

відповідного текстового й ілюстративного матеріалу, зокрема відомостей з історії, мови, музики, живопису, власного життєвого досвіду учнів тощо. На уроках літератури учні пізнають культуру, побут, традиції не лише українського, а й інших народів, знайомляться із загальнолюдськими цінностями.

Відтак, прилучення до шедеврів світового мистецтва поступово формує в учнів чуття краси, добра, справедливості, поваги до рідного народу, виховує розуміння наступності з традиціями кращих досягнень світової культури.

Список джерел та використаної літератури:

1. Богосвятська А. І. Методика компетентнісного викладання на уроках літератури / А. І. Богосвятська // Зарубіжна література в школах України. 2012. № 7-8. С. 56-63.
2. Гончаренко С. Фундаментальність професійної освіти – потреба часу/ С. Гончаренко // Педагогічна газета. 2004. № 12 (125). С. 3.
3. Художня література в контексті світової культури : [метод. посіб.] / автори: Яценко Т. О., Шевченко З. О. К. : Педагогічна думка, 2012. 136 с.

Волощук Леся,
учитель української мови та літератури,
Житомирський обласний спортивний ліцей
Житомирської обласної ради

ІКТ ЯК ЗАСІБ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ Й ЛІТЕРАТУРИ

*Ніколи не пізно порозумнішати.
У будь-якому становищі знайдеться що-небудь втішне,
якщо добре пошукати.*

Поєднуючи в собі можливості телевізора, відеомагнітофона, книги, сучасний комп'ютер, разом з тим, є для дитини рівноправним партнером, здатним дуже тонко реагувати на його дії і запити. З іншого боку, дистанційне навчання є досить привабливим і для вчителів: допомагає їм краще оцінити здібності і знання дитини, зрозуміти її, спонукає шукати нові, нетрадиційні форми й методи навчання.

У нових освітніх умовах школи були змушені перейти на дистанційне навчання. Спочатку COVID -19 адаптував та перелаштував на дистанційний режим. Під час воєнного часу та повітряних тривог змушені працювати дистанційно, щоб зберегти життя і здоров'я учнів.

Таким чином, комп'ютер дає змогу якісно здійснити контроль за діяльністю учнів, забезпечуючи при цьому гнучкість управління освітнім процесом.

Дистанційне навчання потребує різних підходів до самостійної роботи учня та наявності зворотнього зв'язку.

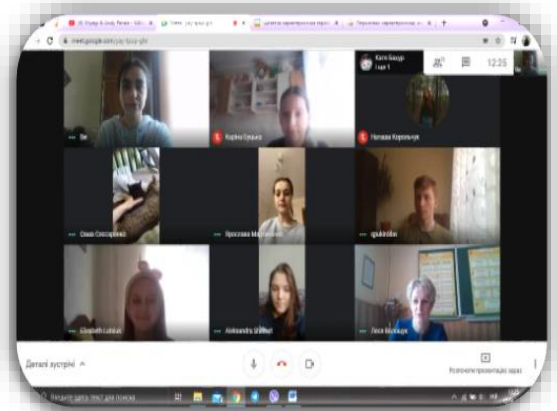
Застосування комп'ютерних технологій дозволяє мені:

- ❖ Наповнити урок новим змістом;
- ❖ підсилити унаочнення;
- ❖ розвивати творчий підхід до навколишнього світу, допитливість учнів;
- ❖ розвивати теоретичне, творче та рефлексивне мислення учнів;
- ❖ розвивати пізнавальні інтереси і здібності учнів;
- ❖ підвищити якість знань, умінь і навичок школярів;
- ❖ покращити усвідомлення і запам'ятовування навчального матеріалу;
- ❖ активізувати самостійну роботу учнів;
- ❖ контролювати засвоєння знань учнями;

- ❖ рухатися в ногу з часом.

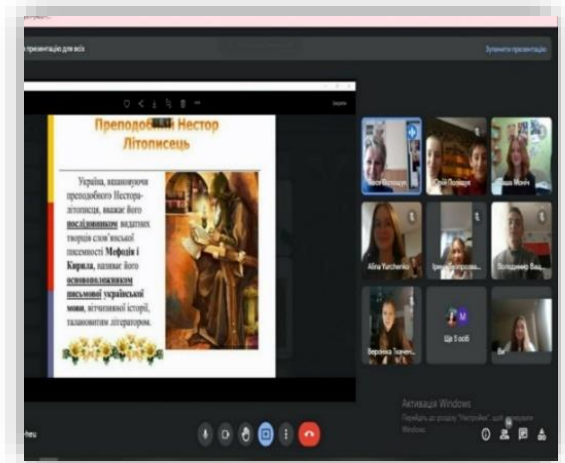
За допомогою ІКТ вчитель може реалізувати різні форми та методи уроку. У своїй роботі я використовую мультимедійні супроводи, що дозволяє об'єднувати в одній комп'ютерній програмно-технічній системі текст, звук, відеозображення, графічне зображення та анімацію (мультиплікацію). У 9 класі практикую перегляд мультфільму «Енеїда» за твором І. Котляревського з метою показати життя й побут різних суспільних верств українського народу, у тому числі й простого люду. Кожен із застосовуваних інформаційних

компонентів має власні виражальні засоби та дидактичні можливості, що спрямовані на забезпечення оптимізації процесу навчання.

Використання ІКТ, зокрема під час дистанційного навчання сприяє тому, що за короткий час учень спроможний засвоїти та переробити великий обсяг інформації.

На своїх уроках використовую також *презентації* – це форма подачі матеріалу у вигляді слайдів, на яких можуть бути представлені таблиці, схеми, малюнки, ілюстрації, аудіо- і відеоматеріали. Перш ніж створити презентацію,

формулюю тему і визначаю концепцію й місце презентації на уроці. Якщо презентація стає основою уроку, то виділяю етапи уроку, вибудовую логіку міркування від постановки мети до висновку. Якщо презентація – творча робота учня чи групи учнів, то необхідно якомога точніше сформулювати йому (їм) мету роботи, визначити контекст роботи у структурі уроку, обговорити зміст і форму презентації, час на її захист.

У роботі з презентаціями здійснюється індивідуальний підхід до навчання, активніше йде процес соціалізації, самоствердження особистості, розвивається історичне, науково-природне мислення.

Під час дистанційного навчання, вивчаючи тему «Односкладні речення, їх види» у 8 класі, з метою покращення знань з даної теми створила презентацію, щоб учні краще оволоділи матеріалом. Я запропонувала учням об'єднатися в групи і створити проектні роботи у вигляді таблиці та опорних схем з даної теми.

Таким чином, учні з цікавістю виконали поставлене вчителем завдання, а потім навчали своїх однокласників.

У реаліях воєнного часу учні практично втратили можливість читати, оскільки вимикають світло. Тут приходять на допомогу записи фільмів, знятих за мотивами художніх творів, які можна переглянути в зручний час.

Звичайно, на уроці немає часу подивитися фільм в повному обсязі, але окремі епізоди все ж можна використовувати і зіставити з авторським текстом, тим самим включити в аналіз літературного твору навіть учнів, які не дуже люблять літературу.

У своїй роботі застосовую перегляди фільмів або їх фрагментів за прочитаними програмовими текстами, наприклад, 10 клас - «Тіні забутих предків» за повістю М. Коцюбинського, 9 клас - «Наталка Полтавка» за І. Котляревським, 10 клас - «Украдене щастя» за І. Франком та інші.

Використовую під час дистанційного навчання також записи телепередач про письменників, що вивчаються у шкільному курсі української літератури, наприклад, про І. Карпенка-Карого у 8 кл., Олександра Довженка - в 11 кл., Лесю Українку в 10 кл., Тараса Шевченка у 9 кл. та багатьох інших.

Отож, учитель створює для дітей під час дистанційного навчання всі умови, щоб підвищити активність учнів на уроці. На своїх уроках української літератури я практикую використання музичних творів на слова поетів, творчість яких вивчається. Так під музичний супровід проходять уроки з вивчення усної народної творчості, творчості П. Тичини, І. Франка тощо.

Як показує аналіз роботи, використання ІКТ в умовах воєнного стану формує вміння працювати з інформацією, розвиває комунікативні здібності, тобто виховує особистість «інформаційного суспільства», поліпшує якість навчання за допомогою більш повного використання доступної інформації, причому комп'ютер виступає в ролі засобу, а не суб'єкта навчальної діяльності, він помічник педагога, а не його заміна.

Важлива роль належить позакласній роботі. Проводимо з учнями тиждень літератури, вечори поезії, літературні вечори, літературні конкурси та олімпіади тощо.

Був проведений літературний захід «Моя маленька батьківщина», за допомогою ІКТ- презентацій, відео та аудіо записів.

З метою прищепити любов та повагу до свого рідного містечка: де б ти не був, завжди наймиліше у своїй рідній стороні. Також застосовую різні види й форми літературно-краєзнавчої роботи. Це, зокрема, ознайомлення з життям і творчістю письменників, що проживали в рідному краї – Леся Українка, М. Рильський, А. Малишко тощо. Віртуальні екскурсії до пам'ятних літературних місць, зокрема музей Лесі

Українки в

м. Новоград-Волинський.

Безумовно, використання ІКТ у сучасних реаліях робить процес навчання більш живим і цікавим, підвищує мотивацію учнів, сприяє їх активізації.

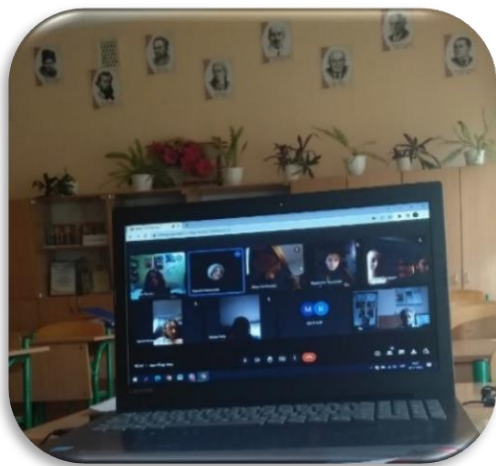
Важлива роль серед сучасних педагогічних технологій належить проєктній, що передбачає проєктну діяльність і на рівні вчителя, і на рівні учнів. Основним шляхом реалізації цієї технології є метод навчальних проєктів.

Підготовка учнівських проєктів як дидактичний метод пов'язана із загальними принципами навчання, що веде до розробки групових проєктних робіт. Зрозуміло, що ця діяльність має бути керованою вчителем.

Були реалізовані такі учнівські проєктні роботи: «Моя країна - Україна», «Духовна краса врятує світ».

Ці проєкти дають змогу виявити інтерес кожного учня до процесу діяльності, оцінки. Тут учень відчуває радість від подолання труднощів у навчанні, відкриває світ для себе і себе у цьому світі.

Отже, метод проєктів сприяє формуванню певних особистісних якостей, які розвиваються лише під час діяльності і не можуть бути засвоєні вербально. ІКТ має бути гнучким інструментом у руках вчителя та учня. Таким чином, участь у проєкті допомагає набутти унікального досвіду, чого не можна досягти, користуючись іншими формами навчання.

Таким чином, комп'ютерні технології, увібравши в себе елементи різних методик і підходів (особистісно орієнтованого, розвивального, проєктного навчання), надають кожному учневі, спираючись на його інтереси, здібності, особисті цінності й суб'єктивний досвід, можливість самореалізації в пізнавальній та інших видах діяльності, створюють комфортні умови під час дистанційного навчання для самовизначення особистості в інформаційному суспільстві.

Список джерел та використаної літератури:

1. Щодо організації дистанційного навчання Лист МОН № 1/9-609 від 02.11.20 року [Електронний ресурс] Режим доступу : http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/77298/
2. Особливості навчання під час воєнного стану [Електронний ресурс] Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/news/osoblivosti-organizaciyi-2022-23-navchalnogo-roku>
3. Голобородько К. Ю. Інтерактивне навчання на уроках української мови та літератури / К. Ю. Голобородько, Н. П. Ткаченко. Х.: Основа, 2007. 176с.
4. Зиньковська З. О. Психолого-педагогічні аспекти використання мультимедійних засобів навчання // Класному керівнику для роботи / З.О. Зиньковська. 2013. № 7(55). С. 6-12.
5. Когут О. І. Інноваційні технології навчання української мови та літератури / О. І. Когут. Тернопіль: Астон, 2005.
6. Орлова О.І. Компетентнісне навчання за допомогою ІКТ на уроках української мови та літератури / О. І. Орлова. [Електронний ресурс] Режим доступу : URL: <http://5fan.ru/download.php>.
7. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. К. : А.С.К., 2006.
8. Токаренко Н. І. Розвиток особистості засобами інноваційних технологій / Н. І. Токаренко. [Електронний ресурс] Режим доступу : www.moskovskiy-ruo.edu.kh.ua.

Горбатюк Ірина,

вихователь,

Житомирський обласний спортивний ліцей

Житомирської обласної ради

МОРАЛЬНІ НОРМИ ТА ДУХОВНІ ЦІННОСТІ ОСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ КОМУНІКАЦІЙНИЙ ПРИЙОМ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Події, які наразі відбуваються в українському суспільстві, вимагають трансформації та актуалізації формування в учнів моральних, духовних та національно-патріотичних компетентностей. Осмислення цих проблем виховання переконує в тому, що принципи самопізнання особистості є основним підґрунтям для формування гуманних відносин між людьми, які стали основою елементарних загальноприйнятих принципів взаємодії соціуму і держави, та неможливі без відродження вітчизняних культурно-історичних і виховних традицій. Зважаючи на це, виникає необхідність в аналізі принципів виховання, закладених у творах українського філософа Григорія Сковороди, який залишив нащадкам феноменальну духовно-педагогічну спадщину, засновану на його особистому освітньому досвіді.

Метою цієї статті є не прогнозування того, яким буде чи яким має бути процес виховання сучасної молоді в умовах надшвидких темпів розвитку суспільства, а спроба окреслити вплив основних поглядів українського педагога-наставника Григорія Савича Сковороди на принципи виховання та показати можливість реалізації методів виховання філософа в сучасній системі освіти.

У XXI ст. інтерес до Г. Сковороди лише посилюється та характеризується об'єктивною оцінкою минулого без нашарувань ідеологічних догм і принципів, оскільки мислитель своєю системою думок виявився напрочуд суголосний нашій неспокійній, повній разючих суперечностей добі, адже він міг бачити вічне у змінному світі, а вічна мудрість завжди актуальна, він говорив про світ та людину таке, чого не сказали інші, учив людину жити так, як не вчили інші, хоч в його словах і посиленнях нічого по-особливому нового не було, а найголовніше - сам жив так, як учив, тобто творив своїм ученням не тільки «абстрактно вимудрувані» книжки, але й подав практичну науку людині, як їй найгармонійніше жити в цьому світі [1 с. 6], [2].

Наш заклад ніколи не втрачав зацікавленості до постаті Григорія Сковороди, до спадщини найвидатнішого українця, для якого філософія стала і професією, і способом життя. Зокрема, до 300-річчя з дня народження філософа разом із доктором педагогічних наук, професором Григорієм Петровичем Васяновичем відбулося засідання «круглого столу» на тему: «Григорій Сковорода: філософія життєтворчості», під час якого відбулася презентація учнівського проєкту «Концепція виховання Григорія Сковороди» (модератор І.П. Горбатюк), що мав на меті обґрунтований аналіз педагогічних поглядів філософа та принципів концепції виховання, які віддзеркалюють головні напрями прогресивної педагогіки: гуманізм, демократизм, любов до батьківщини та народу.

Принцип гуманізму в педагогічних поглядах Г.С. Сковороди розкривається як розуміння вихователем думок, переживань і прагнень дитини, віру в благородне особистісне начало та в силу виховання. І, дійсно, вихователь має більше можливостей дізнатися про життя дитини, про її звички, риси характеру, особливості поведінки, ставлення до своєї сім'ї та друзів. Адже саме під час неформального спілкування, яке відбувається в позаурочний час, дитина розкривається, стає більш відвертою, і її думки, переживання та прагнення стають зрозумілими.

Утвердженню у свідомості дитини таких гуманістичних почуттів, як доброзичливість, турботливість, співпереживання, чесність, справедливість, людинолюбство сприяє участь дитини у груповій взаємодії. Цей принцип можна реалізувати на етапі формування учнівського колективу, коли необхідно навчити дитину узгоджувати свої цілі, інтереси з цілями та інтересами групи, навчити відповідати не тільки за себе, а й за однокласників. Також ілюстрацією успішної реалізації принципу гуманізму у виховній роботі є невід'ємний прояв чуйності та поваги до вихованця, без яких неможливий взаємозв'язок у процесі виявлення та формування природних нахилів та можливостей дитини.

Доля суспільства залежить від вдалого вибору кожного його громадянина, тому соціальна роль, яку виконує дитина у класному колективі, впливає на розвиток моральних якостей особистості, надає можливість для реалізації соціальної активності та відповідальності кожного учня. Григорій Сковорода вважав, що правильним шляхом до морального виховання є праця, а джерелом морального виховання особистості – вдячність. «У вдячності заховалося всяке благо, як вогонь і світло втаїлось в кремені» - говорив він [3].

Ключовим фактором прискорення динамічної орієнтації учнів на ціннісно-смісловий зміст культури та пошуку сутності власного існування є поняття «сродної праці». «Сродність» насамперед визначає основи діяльності особистості та розкриває її творчий потенціал, який розвивається завдяки взаємодії дитина – світ та тієї соціальної реальності з якою вона взаємодіє [2]. «Сродна праця» приносить щастя, додає сил, «потрібне робить неважким, а важке – непотрібним», тому що кожного з нас вона спонукає до прагнення самореалізації, активності, смислового самовизначення та творчого підходу до своєї діяльності, а як нагадує Г. Сковорода, «сродна праця» – це найсолодша у світі річ [2].

Особливо актуальним цей чинник є для молоді, адже найважливішою подією в житті є вибір майбутньої професії. Тренди майбутнього вимагають змін у підходах до профорієнтації, тому наш освітній заклад постійно працює над удосконаленням та розширенням профілів навчання та пошуком нових інструментів і практик для свідомого вибору професії та кар'єрного розвитку молоді. Невід'ємна складова виховної роботи корелюється результативністю діяльності вихователя та передбачає проведення профорієнтаційних виховних годин, метою яких є повне і всебічне знайомство з різноманітністю професій, з правилами її вибору, з соціально-економічними та психологічними аспектами вибору професії, що є найважливішою передумовою до готовності професійного вибору, а як результат - формування цілісної конструктивної особистості та високоморальної поведінки, яка побудована на духовних цінностях особистості шляхом професійної самореалізації [4].

Ідея народності в сучасному світі зумовлюється ментальністю суспільства, адже риси ментальності сучасної молоді трансформуються під впливом складних історичних обставин та презентуються на загально-етнічному рівні. Тому на даному етапі пріоритетним напрямом роботи з дітьми є виховання культурно-національних, духовних та історичних цінностей України, оскільки вони сприяють формуванню в молоді високої патріотичної свідомості, національної гідності, готовності до виконання громадянського й конституційного обов'язку щодо захисту національних інтересів України. Виховання свідомого громадянина держави є пріоритетним завданням нашого освітнього закладу, і робота в цьому напрямку ведеться систематично, зокрема, це психологічна підтримка наших воїнів шляхом написання листів вдячності, проведення свята «У єдності наша сила!» до Дня захисників та захисниць України, участі в акції «Подаруй частинку тепла своєї душі українським

воїнам», флешмоб до Міжнародного дня миру «Ми маємо вільні крила, бо ми - з України» та безперервна волонтерська діяльність тощо. У межах реалізації завдань національно-патріотичного виховання проводжу виховні години та бесіди, які пов'язані з нашою історією і дозволяють дітям відчувати себе частинкою багатовікової сильної нації, роблять нас більш згуртованим суспільством. До того ж, завдяки дітям, які на даний час знаходяться за кордоном, наші колективні творчі справи (КТС) репрезентуються в світі, популяризують нашу культуру та роблять її помітною на міжнародному рівні.

Г. Сковорода усю свою творчість спрямував на формування особистості нового типу – за переконаннями та духовно-культурним розвитком. Він розумів, що усі люди різні не лише за своїми природними здібностями, а й за своєю громадянською чи побутовою сутністю. А поняття свободи філософ піднімав до рівня найвищих людських цінностей. Вислів: «Якщо ти українець – будь ним!» – ми докорінно зрозуміли лише зараз, виборюючи свободу, занурившись в історію та ті етапні переконання, які формують нашу націю і наш етно-психологічний внутрішній світ.

Висунуті філософом ідеї виховання не втрачають своєї актуальності, а дослідження його творчих здобутків у педагогічній сфері має практичне значення для трансформації сучасного освітнього процесу. Відтак, ідеї духовності, кордоцентризму, моральності Григорія Сковороди мають стати довгостроковою перспективою в популяризації нашої національної ідентичності, а його патріотизм, любов до людей, праці, ідеї про вільний і всебічний розвиток дитини – прекрасним прикладом існування філософії українського духу.

Список джерел та використаної літератури:

1. Шевчук В. Григорій Сковорода. Твори для старшого шкільного віку. К. : «Веселка», 1996. С. 6.
2. Кочубей Т. Григорій Сковорода: радянська доба і сучасність : [Електронний ресурс] Режим доступу : https://library.udpu.edu.ua/library_files/istoruk_ped_almanax/2010/2010_2_7.pdf
3. Текст з екрана : [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://www.edudirect.net/sopids-584-2.html>
4. Роль профорієнтації у підготовці учнів до трудової діяльності [Електронний ресурс] Режим доступу : https://docs.google.com/presentation/d/10ZM6nZmd3_OWYWRJwNB0AW2goBzz3kb9oMRMie_xdbg/htmlpresent

Кондратюк Ольга,
учитель української мови та літератури,
Житомирський обласний спортивний ліцей
Житомирської обласної ради

Бобровницька Ірина,
учитель української мови та літератури,
Житомирський обласний спортивний ліцей
Житомирської обласної ради

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

На сучасному етапі розвитку людства беззаперечний вплив мають наслідки глобалізації та інформатизації суспільства. Усе це знаходить своє відображення і в освітньому процесі, оскільки саме він у першу чергу відчуває на собі кардинальні зміни у всіх сферах життєдіяльності суспільства, особливо враховуючи дистанційну освіту. На даному етапі одним із найголовніших шляхів підвищення якості освіти є компетентнісний підхід як основа модернізації усього навчально-виховного процесу [2].

У світлі перетворень у сучасному суспільстві актуалізується потреба у формуванні висококультурної особистості, здатної орієнтуватися в різних сферах життєдіяльності, гармонізувати свої відносини із соціумом. Тому значно підвищується необхідність формування в учнів загальнокультурної компетентності як необхідної передумови успішності їх подальшої життєдіяльності в умовах складної взаємодії різних типів культур.

Основні ідеї й вимоги до організації цього процесу знайшли відображення у Законах України «Про загальну середню освіту», Національній доктрині розвитку освіти, Концепції «Нова українська школа» тощо. Про важливість формування у школярів загальнокультурної компетентності, що насамперед передбачає формування в них культури міжособистісних відносин, оволодіння культурною спадщиною свого народу та людства загалом, йдеться у Концепції «Нова українська школа» [5].

Спираючись на дослідження таких науковців, як В. Болгаріна, О. Пометун, С. Троянська та ін., С. Мельник пропонує структуру загальнокультурної компетентності підлітків представити у вигляді взаємопов'язаних компонентів:

- емоційно-ціннісного,
- когнітивного,
- операційно-поведінкового та
- особистісного [10, с. 5] (див. рис 1).

Рис. 1. Структура загальнокультурної компетентності підлітків

Значущість і своєчасність проблеми формування загальнокультурного світогляду сучасної молоді обумовлена відірваністю молодого покоління від духовного коріння вітчизняної культури, забуттям і втратою культурних

традицій; негативним ставленням підлітків до традицій і цінностей батьків. У зв'язку з цим проблема культури має надзвичайну значущість, оскільки від рівня культури громадян багато в чому залежать економіка, політика, національна безпека і конкурентоспроможність країни.

Робота у Житомирському обласному спортивному ліцеї Житомирської обласної ради спрямована на формування гідного, відповідального громадянина відповідно до наказу МОНУ від 09.02.2016 р. № 31 «Ліцей – авторський навчальний заклад. Школа становлення відповідального громадянина». Увага звертається не лише на рівень знань ліцеїстами навчального предмета, а й на рівень їх культури, формування естетичних смаків, усвідомлення себе як конкурентоспроможної особистості.

Спостерігається тенденція до зниження в учнів рівня мовної культури, загальноосвітнього та культурологічного рівнів, падіння інтересу до навчання. А тому вчитель, щоб зацікавити учнів, спонукати їх до навчально-пізнавальної діяльності, повинен іти в ногу з часом, використовувати нові методи навчання та виховання ліцеїстів, спрямувати володіння учнями сучасними технологіями у правильне русло. Для цього потрібно відмовитися від цілком традиційного проведення уроків, одноманітності дидактичного матеріалу, приділяти більше уваги інтерактивним методам навчання, підвищенню мовної культури учнів, наголошувати на ролі української мови як основного засобу спілкування в різних сферах життя, мотивувати до вивчення української літератури як особливого роду словесного мистецтва, що формує соціокультурну, комунікативну, культурологічну компетентності в учнів [12, с. 69]

Завдання вчителя – розбудити інтерес до навчання, сформувати всебічно розвинену, конкурентоспроможну, творчу, духовно багату особистість, яка вміє відчувати красу, гуманно ставиться до інших людей, дотримується звичаїв, традицій українців, глибоко розуміє культуру та мистецтво, поважає історико-культурні пам'ятки й надбання свого народу, тобто спрямувати роботу на уроках української мови та літератури на основі культурологічного підходу.

Освітня діяльність учителя української мови та літератури здійснюється на основі Державного стандарту базової та повної середньої освіти та спрямована на інтегрований результат навчальної діяльності учнів в освітній галузі «Мови і літератури», тобто сформувати гуманістичний світогляд особистості, розширити її культурно-пізнавальні інтереси, виховати в учнів

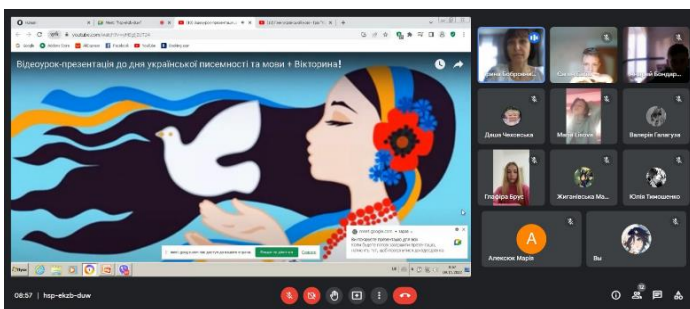
любов, повагу до традицій українського народу, толерантне ставлення до культури інших народів [12, с. 71].

Чи не найбільше можливостей для формування загальнокультурної компетентності має вчитель-словесник. Проте йому й найважче, адже із величезного спектру інформації потрібно дібрати ту, яка нестиме не лише знанневий компонент, а й зможе доторкнутися до душі дитини, викликати емоцію, виявитися корисною.

На уроках української літератури, враховуючи можливості ліцеїстів орієнтуватися в Інтернет-просторі, пропонуємо різні види завдань, зокрема:

1) *комплексні завдання для розвитку творчих здібностей учнів*: залучити учнів до оформлення уроків та позакласних заходів, підготовки відповідного ілюстрованого матеріалу (творів музики та живопису) до творчості поетів і письменників; назвати літературні твори, що були інсценізовані; з'ясувати причини звернення художників, драматургів, режисерів до літературних образів; назвати письменників-музикантів, письменників-акторів, письменників-художників та інші;

2) *завдання, спрямовані на розвиток асоціативного мислення*: знайти аналогічні за емоційним змістом твори інших видів мистецтв; дібрати вірші однієї тематики з різними відтінками настрою з подальшим аналізом засобів художньої виразності, які створили певний настрій (таке ж завдання стосується творів живопису, де картини однієї теми виконані в різній кольоровій гамі), усно або письмово оформити враження від картини, вистави, фільму; оцінити власне сприйняття літературного твору у виконанні майстрів художнього слова; передати настрої, враження, почуття від творів музики, архітектури,

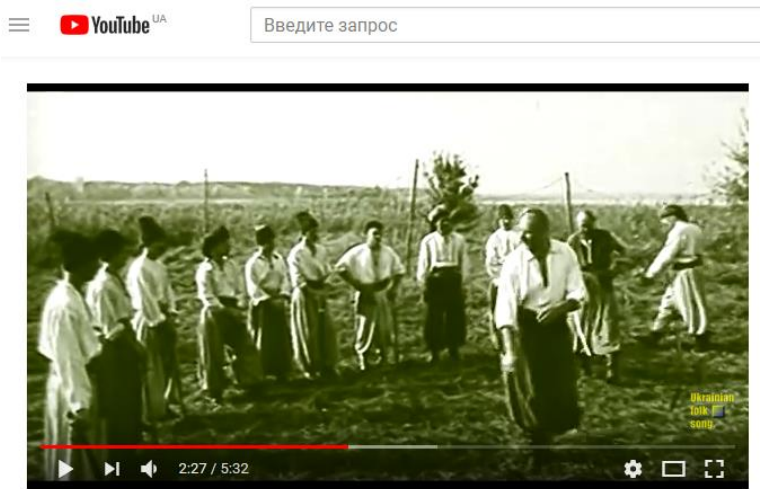

кіно; скласти букет квітів, який би відтворював головні мотиви творчості поета чи якусь його тему, настрої окремого твору; знайти образи-символи, що передають почуття, враження від образу, системи образів, цілого твору,

скласти асоціативне гроно, кластер;

3) *завдання на розвиток сенсорного апарату особистості у процесі аналізу тексту художнього твору*: передати за допомогою звуків враження від ліричного твору; змалювати внутрішній світ літературного героя в кольоровій палітрі, написати етюд за рядками твору;

4) завдання на розвиток літературних здібностей учнів: прокоментувати картину, малюнок, фотографію; створити буктрейлер до твору чи фрагменту

Ой Морозе Морозенку - Українська народна пісня

художнього твору;

5) завдання на розвиток образотворчих здібностей учнів на основі роботи з художнім текстом: підготувати ілюстрації до твору, книги, що сподобалася; створити словесну галерею портретів різних героїв;

6) завдання на літературно-музичний-театральний-інформаційний

розвиток учнів на основі використання комплексу мистецтв: інсценізувати уривки твору, підібрати музику, знайти щось незвичне.

Вивчення програмового матеріалу за технологією дистанційного навчання здійснюю в таких формах:

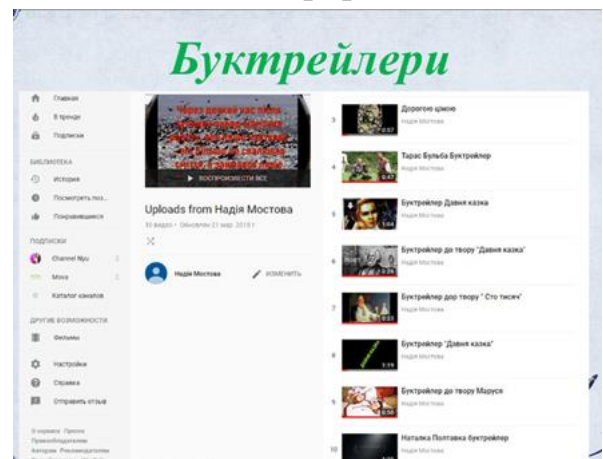
— оприлюднюємо завдання з відповідної теми з української мови та літератури для самостійної роботи ліцеїстів на освітній платформі Human;

— організуємо щоденне навчальне спілкування з учнями через Google Meet, Zoom;

— розміщуємо на освітній платформі Human мультимедійні матеріали (презентації, відеоролики тощо), які допоможуть здобувачеві освіти у вивченні зазначеної вчителем теми;

— надаємо ліцеїстам перелік інтернет-джерел, які сприятимуть засвоєнню програмового матеріалу (на каналі YouTube є відеоуроки за програмою з української мови та літератури для всіх класів).

На уроках мови позитивно себе зарекомендувала робота з онлайн-сервісом LearningApps.org, що дозволяє створювати інтерактивні вправи, які діти залюбки виконують.

У візуалізації матеріалу вчителю допоможе мультимедійний скрепбук, де містяться посилання не лише на текстові файли, а й на фотографії, аудіо файли, відео кліпи, віртуальні тури.

Добираючи вправи, завдання на уроках української мови, враховуємо їх культурологічне спрямування. Розвиваючи мовленнєву компетентність учнів, знайомимо їх і з різними видами мистецтва. Наприклад, у 8 класі з поглибленим вивченням української мови, вивчаючи синтаксис, послуговуємося матеріалами, які висвітлені у презентації.

Отже, засвоєння ліцеїстами основ культури як особливої сфери духовного життя людства відбувається у процесі виховання й навчання. Ознайомлюючись із найкращими зразками загальнолюдської та національної культури, здобувач освіти набуває певних навичок та умінь, вона вчиться самостійно виробляти принципи власної діяльності, спілкування з оточуючими, поведінки тощо. Формування загальнокультурної компетентності особистості відбувається у процесі виховання, воно свідчить про результат засвоєння людиною цінностей загальнолюдської та національної культури.

Список джерел та використаної літератури:

1. Білоконь І. Духовна культура як чинник моральної і громадянської спрямованості : [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://politik.org.ua>
2. Державний стандарт базової і повної середньої освіти : [Електронний ресурс] : Режим доступу : -<http://zakon3.rada.gov.ua>.
3. Донченко Т. Уроки мови мають стати уроками словесності // Дивослово. 1995. №4. С. 36-38.
4. Зарицька В. Мовно-культурологічний аспект формування професійної культури сучасного педагога //Українська мова в сучасному культурному просторі Східної України: Матеріали міжрегіональної науково-практичної конференції. Донецьк: Український культурологічний центр, 2010. 248 с.
5. Концепція «Нова українська школа» : [Електронний ресурс] : Режим доступу : <https://mon.gov.ua>
6. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики: (колективна монографія) / за заг.ред. О.В. Овчарук. К.: «К.І.С.», 2004. 112 с.
7. Кремень В. Філософія освіти XXI століття // Педагогіка і психологія. № 1. 2003. С. 3-12.
8. Локшина О. Розвиток компетентнісного підходу в освіті Європейського Союзу // Шлях освіти. 2013. №1. С. 16-21.

9. Мельник С. Інтегрований урок як засіб формування загальнокультурної компетентності учнів основної школи : [Електронний ресурс] : Режим доступу : www.irbis-nbuv.gov.ua
10. Пентилюк М. Особливості технології уроку // Дивослово. 1998. №4. С. 17-18.
11. Пентилюк М., Горошкіна О., Нікітіна А. Концепція навчання української мови в системі профільної освіти (проект) // Методичні діалоги. 2012. №10. С. 2-7.
12. Пометун О. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: Бібліотека з освітньої політики/ За заг. редакцією О.В. Овчарук. К.: К.І.С., 2004. С. 66-72.
13. Пометун О., Пирожненко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. К.: А.С.К., 2004.
14. Програма «Українська література» 5 -9 клас : [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://mon.gov.ua>
15. Програма «Українська мова» : [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://mon.gov.ua>.
16. Садкіна В. 101 цікава педагогічна ідея: Як зробити урок. Харків: вид. група «Основа», 2000.

Кулак Владислав,
викладач кафедри англійської мови
з методиками викладання у дошкільній та початковій освіті,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

Вербовський Ігор,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Новітні технології в житті людини посіли найбільш важливе місце: у діяльності, у сфері отримання освіти і навчання, а також у повсякденному житті.

Щодня ми беремо до уваги різноманітні гаджети для задач які використовуємо регулярно і щодня, тим самим забезпечуємо себе можливістю бути завжди в курсі подій, всесвітніх новин, контакту з друзями або близькими.

Використання новітніх технологій у сфері освіти вже давно набуло свого розквіту ще за часів covid-19.

У науковій тематиці можливість впровадження цифрових технологій у сферу освіти з'явилася недавно. Розвиток сучасних технологій раніше мав надзвичайний вплив на достатньо велику кількість сфер, які не стосувалися освітньої діяльності. Однак, значно з великою користю новітні технології прийшли у сферу освіти і спростили можливості її отримання в цілому. На сьогоднішній день існує багато наукових статей в яких пояснюються актуалізація сучасних технологій у вивченні або викладанні іноземних мов [5].

Спробуємо висвітлення ролі сучасних освітніх технологій у сфері вивчення іноземної мови, в умовах глобалізації світу.

Інновації – це можливість отримати щось ексклюзивне і цікаве в кожному поколінні людини. Достатньо високий розвиток наукових технологій – може активно допомагати людині, але значною мірою також ускладнювати життя. Особливе значення такий феномен має для освітньої галузі в Україні: в межах якого розвиваються різноманітні напрямки удосконалення викладачів і всього освітнього процесу, а також підготовці майбутніх фахівців. Інноваційні методи у житті людини, які спрямовані на розвиток і вивчення іноземної мови спрямовані на самовдосконалення людини, розвиток людини в сфері діджиталізації, можливості творчого потенціалу, що в своєму розумінні результативністю несе всі передумови удосконалення сучасного процесу навчання іноземної мови у закладах вищої освіти і навіть в початкових школах [3].

Інноваційна діяльність в освітній сфері – є достатньо важливим фактором і своєрідним викликом сучасності. Такі виклики сучасності зумовлюють гнучкість системи освіти, розвитку інноваційного потенціалу у сфері освітньої діяльності, додаткові можливості і розробка різноманітних конкурентоспроможних освітніх проектів які в свою чергу можуть покращити можливість розвитку суспільства і майбутніх спеціалістів [6].

Digital навчання, в якому передусє можливість розвитку комп'ютеризованого підходу на уроках іноземної мови – реалізується на таких принципах і засадах:

1. Індивідуалізація – можна працювати окремо з кожним студентом, активно враховуючи і оцінюючи його здібності, рівень знань, умінь та навичок.

2. Диференціація – передбачає собою можливість вибору студентами необхідних завдань, варіантів виконання, певна складність завдань, яка передбачає можливість самовдосконалення і самоперевірки.

3. Інтенсифікація – можливість презентації навчання засобами цифрових технологій і можливостей власного досвіду у сфері викладання іноземної мови.

4. Структуризація матеріалу з широким використанням інтерактивних видів і форм робіт [2].

Серед великої різноманітності дидактичних функцій, які можуть бути реалізовані за допомогою діджиталізації освітнього процесу, можна визначити такі фактори як:

- пізнавальний (при активному вивченні певного матеріалу можуть застосовуватися комп'ютерні технології та інтернет, за допомогою яких отримується необхідна інформація, яку можна використати, вивчити та проаналізувати).

- розвиваючий (робота студентів пов'язана з програмами, які аналізують активне використання лексики і граматичного матеріалу у завданнях, головним фактором якого виступає отримання відповідей для самоперевірки після виконання кожного завдання).

- тренувальна (за допомогою такої можливості учні можуть, використовуючи комп'ютерні програми, самостійно в нетрадиційній формі – перевіряти свої знання тренуючись на вправах, які пропонуються студентові для його саморозвитку і підготовки до опанування більш важкого розділу граматики).

- діагностична (викладач може здійснити контроль над виконанням завдань, а також швидко з'ясувати рівень засвоєння певної теми чи розділу у вивченні мови).

- комунікативна (під час навчання, для студентів постає актуальною пропозиція і можливість практикуватися з носіями мови, які можуть зв'язатися зі студентами через сучасні програми з можливостями використання відеозв'язку, що забезпечує можливість прямого контакту зі здобувачами. Така своєрідна особливість дає можливість подолання бар'єрів у спілкуванні і спонукає кращому засвоєнню мови на достатньо високому рівні [4].

Використання комп'ютера для вивчення іноземної мови надає можливість зацікавлення здобувачів у вивченні мови, виконанні певних завдань, перенесенні в іншомовний простір, який дозволяє розкрити весь потенціал

своїх знань. Додатковою користю виступає зацікавленість з боку студентів у сфері розвитку сучасних технологій, а саме цікавих програм і взагалі комп'ютера [1].

Різноманітні програми, які анонсуються з кожним роком, з удосконаленнями певних можливостей і функцій, надають широкий спектр можливості навчальних структур і програм, збагачуючи навчальне середовище яскравою наочністю. В інтернеті викладач має можливість розробити свої напрацювання, які можна використовувати під час навчальних занять іноземної мови і додатково створити певні групи для дискусій, щодо викладання, підбору певних програм з колегами або зі здобувачами щодо специфіки навчання. Обмін досвідом між викладачами надає можливість розвитку не тільки окремої галузі і дисципліни, а ще й можливість застосування певної тактики і стратегії розвитку новітніх технологій у сфері освіти в цілому кожної дисципліни окремо [1].

Отже, вивчення або викладання іноземних мов на сьогоднішній день є можливим, проте більш зручнішим способом для цього є використання інноваційних технологій. В свою чергу інноваційні технології сприяють значною мірою підвищенню мотивації як для здобувачів, так і для викладачів, ефективності індивідуалізації процесу навчання, оцінювання, взаємодії викладача і студента навіть не виходячи з дому або в будь-якому місці. Для досягнення максимальних показників вивчення мови, потрібно використовувати широкий спектр інноваційних технологій і надавати можливість вибору методів самовдосконалення і вивчення навчального матеріалу у сфері розвитку освітнього процесу.

Список джерел та використаної літератури:

1. Близнюк О.І. (1997). Ігри у навчанні іноземних мов: Посібник для вчителів, 64 с
2. Каташов А. І. (2001). Педагогічні основи розвитку інноваційного освітнього середовища сучасного ліцею: автореф. дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.01, 20 с
3. Коломієць А., Коломієць Т. (2009). Розвиток інформаційної культури педагога в процесі професійної інноваційної діяльності. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка.* № 3. С. 80-83.
4. Купчинська О.В. (2014). Інноваційні технології у вивченні і викладанні іноземних мов / О.В. Купчинська. *Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти: зб. Матеріалів всеукраїнської науково-методичної Інтернет-конференції.* С. 32-35.

5. Мар'єнко М., & Сухіх А. (2022). Організація навчального процесу у ЗЗСО засобами цифрових технологій під час воєнного стану. *Український Педагогічний журнал*, С. 31–37.

6. Толочко С.В. (2021). Цифрова компетентність педагогів в умовах цифровізації закладів освіти та дистанційного навчання. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*, 13(169), С. 28–35.

Кульчицька Наталія,
вчитель англійської мови,
Житомирський обласний спортивний ліцей
Житомирської обласної ради

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Викладання іноземної мови під час дистанційного навчання – нова реальність сьогодення. Дистанційний навчальний процес здійснюється за допомогою синхронних та асинхронних інструментів. Саме застосовуючи поєднання педагогічних знань і сучасних технологій, можна реалізувати успішний процес дистанційного навчання іноземної мови.

Унаслідок вимушеного переходу на дистанційне навчання освітній процес зазнав багато змін. Дистанційне навчання є орієнтованим на впровадження в освітній процес принципово нових моделей навчання, що передбачають проведення дистанційних занять, самостійну роботу учнів з інформаційними ресурсами та інші види комунікації з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій.

У сучасному світі існує безліч соціальних мереж, які дозволяють проводити заняття з іноземної мови (Viber, Zoom, Skype, WhatsApp). Засоби навчання в системі дистанційно-електронної освіти можна поділити на дві групи: синхронні (чати, ICQ, SKYPE, інтерактивні дошки, відео конференції) та асинхронні (електронна пошта, блоги, форуми, Twitter, відео та аудіоподкасти, онлайн тестування). Раніше дистанційне навчання в освітніх програмах було досить проблематичним питанням, оскільки живе спілкування між вчителем й учнем було відсутнє. Сьогодні ця проблема вирішена за допомогою найсучасніших інструментів для синхронного та асинхронного зв'язку, які удосконалюються з кожним днем задля підвищення

інтерактивності. Під час дистанційного навчання на уроках англійської мови використовую відео конференцію Google MEET, месенджери (Viber, Telegram), а також відео та аудіоподкасти. Слід зазначити, що тільки завдяки поєднанню педагогічних знань і сучасних технологій можна реалізувати успішне дистанційне навчання іноземної мови.

Наразі можна визначити деякі прийоми, форми та методи викладання іноземної мови, які показали високу ефективність у процесі дистанційного навчання. До ефективних прийомів вивчення іноземної мови можна віднести тематичні презентації. Презентація відразу впливає на декілька видів пам'яті: зорову, емоційну, слухову. Мультимедійні презентації можуть бути використані вчителем для введення та закріплення граматичного та лексичного матеріалу. Так, наприклад, під час вивчення теми «Food» пропоную учням підготувати презентації на теми: "Eating habits of Ukraine", «Healthy food», «National cuisine of the United States of America». Результативною та актуальною вважається така форма роботи, як веб-квест. Зокрема практикую проведення веб-квестів на тему «Professions», «Around the United Kingdom», «Sport». Такий спосіб дистанційного навчання дає змогу учневі розширити, а також удосконалити свої знання, аналізувати та синтезувати інформацію, отриману з Інтернету. Ще одним досить ефективним методом, який сприяє розвитку мовної компетенції, є гра. Існує багато видів ігор: ділові, інноваційні та індивідуальні, ігри-вправи, дидактичні, ігри моделювання ситуації тощо. У своїй практичній діяльності застосовую такі ігри: фонетичні, лексичні, граматичні, інтерактивні, ігри на розвиток навичок усного мовлення. Варто зазначити, що використання таких методів вивчення іноземної мови є досить ефективним як під час очного навчання, так і дистанційного.

Отже, виходячи з власного досвіду, найбільш ефективним методом у вивченні англійської мови, поряд з інноваційними, вважаю традиційний метод (граматико-перекладний, лексико-граматичний). Основний акцент в цьому випадку робиться на розбір текстів, переклад творів та вивчення нової лексики. Вважається, що завдяки цьому методу учень максимально розширює свій словниковий запас і розуміння граматики.

Список джерел та використаної літератури:

1. Кухаренко В. М., Рибалко О. В., Сиротенко Н. Г. Дистанційне навчання: умови застосування. Дистанційний курс : навчальний посібник. Харків : НТУ «ХПІ», «Торсінг», 2002. С. 320

2. Постоленко І. Ефективне навчання англійської мови дистанційно. Порівняльно-педагогічні студії. 2015. № 1 (23). С. 104–108.
3. Сидоренко І.А. Дистанційна освіта як сучасний метод викладання іноземної мови. URL: <https://www.kamts1.kpi.ua>
4. Interconf 51. «Викладання іноземної мови в умовах дистанційного та онлайн навчання» (Сорокіна Г. М., Краснова М. В.)

Маркова Олена,
практичний психолог Приватного закладу освіти
«Креативна Міжнародна Дитяча Школа»;
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 073 Менеджмент
освітньої програми «Управління навчальним закладом»,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

Вербовський Ігор,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ

Управління закладом освіти є складним та відповідальним процесом, який вимагає від керівників великих зусиль для забезпечення ефективної роботи усіх підрозділів та працівників закладу. Однією з найбільш поширених проблем управління закладом освіти є виникнення конфліктних ситуацій між працівниками, які можуть суттєво ускладнити процеси роботи та призвести до негативних наслідків для всього колективу та закладу в цілому.

Класифікацію конфліктів, їх типи, причини виникнення та управління ними вивчали ряд вітчизняних науковців, що присвятили свої дослідження цій проблемі. У процесі дослідження конфліктів, було виявлено, що конфлікти можуть мати різні типи та форми прояву, залежно від їх характеру та масштабів. Наприклад, міжособистісні конфлікти виникають між окремими людьми, міжгрупові – між різними групами людей, міжетнічні – між представниками різних етнічних груп, міждержавні – між державами, або міждержавними організаціями. Крім того, існує ряд причин виникнення конфліктів, які можуть бути різного характеру та масштабу. Економічні

причини виникнення конфліктів можуть бути пов'язані з розподілом ресурсів, політичні - з боротьбою за владу та політичні позиції, соціальні - зі статусом та рольовими конфліктами, релігійні - зі світоглядними різницями та протиріччями між релігійними групами. Управління конфліктами може бути ефективним лише в тому випадку, якщо розуміється природа та причини виникнення конфлікту. Це дозволяє знайти найбільш ефективний метод управління конфліктом та довести до сторін конфлікту його необхідність та доцільність вирішення [1; 2].

Вітчизняні науковці виявили, що методи управління конфліктами можуть бути різноманітними, залежно від характеру та масштабів конфлікту. Наприклад, медіація використовується для того, щоб сторони самостійно дійшли до взаємоприйняттого рішення, за допомогою третьої нейтральної сторони - медіатора. Арбітраж же використовується для того, щоб сторони довели свої аргументи перед незалежним арбітром, який приймає остаточне рішення у справі. Крім того, консенсус використовується для того, щоб знайти спільну позицію, згоду між сторонами конфлікту, компроміс - для того, щоб кожна сторона прийшла до компромісу та знайшла рішення, яке задовольнить обидві сторони. Примусове врегулювання же може бути використане у випадках, коли інші методи управління конфліктом не працюють, і передбачає вживання певних заходів з боку держави чи іншої впливової сторони для припинення конфлікту [3; 4; 5].

Управління конфліктами в закладі освіти може відрізнитися від управління конфліктами в інших організаціях, оскільки освітній процес має свої особливості, а різні групи інтересів (учні, батьки, вчителі, адміністрація) можуть мати різні потреби та очікування. Однак, деякі принципи управління конфліктами залишаються загальними незалежно від типу організації, і можуть бути використані при розробці політики управління конфліктами в закладі освіти.

Питання управління конфліктними ситуаціями в закладі освіти є досить актуальним і вивчали його ряд вітчизняних науковців. Наприклад, Анастасія Мискаленко у своїх роботах розкрила суть і етапи протікання конфліктів, причини їх виникнення та шляхи їх розв'язання, упорядковано діагностичний інструментарій оцінки якості управління конфліктами в закладі освіти [6]. Людмила Пастух у своїх працях зосереджує увагу на ролі керівників закладів освіти у попередженні конфліктів, змісті та структурі конфліктологічної

компетентності керівників навчальних закладів, визначає першочергові завдання її розвитку в системі післядипломної педагогічної освіти [7] тощо.

Управління закладом освіти може стикатись з різноманітними конфліктними ситуаціями, які можуть бути пов'язані з різними факторами. Основні фактори виникнення конфліктних ситуацій в управлінні закладом освіти можна перерахувати наступним чином:

– *Різні інтереси та потреби:* конфлікти можуть виникати через різницю в інтересах і потребах різних груп інтересів, таких як учні, батьки, вчителі, адміністрація тощо.

– *Недостатня комунікація:* конфлікти можуть виникати через недостатню або неефективну комунікацію між різними групами інтересів. Це може призвести до непорозумінь, невдалого спілкування, невиконання завдань тощо.

– *Недостатній контроль:* конфлікти можуть виникати, якщо немає достатнього контролю з боку адміністрації закладу освіти над учнями, вчителями і іншим персоналом. Це може призвести до порушення дисципліни, вчинення злочинів, порушення правил безпеки і т.д.

– *Неправильне розуміння:* конфлікти можуть виникати, якщо групи інтересів не розуміють один одного, або якщо є неправильне розуміння завдань, правил, процедур тощо.

– *Неправильна розстановка пріоритетів:* конфлікти можуть виникати через різні погляди на пріоритети із різних груп інтересів. Наприклад, адміністрація може вважати, що найбільш важливе – забезпечення безпеки, тоді як вчителі можуть вважати, що найбільш важливе – забезпечення якості освіти.

– *Відсутність або недостатня підтримка:* конфлікти можуть виникати через відсутність або недостатню підтримку з боку адміністрації, колег, батьків, учнів та інших груп інтересів. Наприклад, вчителі можуть не мати достатньої підтримки з боку адміністрації, яка може не забезпечувати необхідних ресурсів і умов для навчання.

– *Конкуренція:* конфлікти можуть виникати через конкуренцію між різними групами інтересів, наприклад, між вчителями, між учнями, між різними класами тощо.

– *Різні стилі керування:* конфлікти можуть виникати через різні стилі керування різних адміністраторів і вчителів, які можуть бути суперечливими та несприйнятливими для інших груп інтересів.

– *Фінансові проблеми*: конфлікти можуть виникати через фінансові проблеми, такі як брак коштів для закупівлі необхідного обладнання, зарплат для персоналу тощо.

– *Різноманітність культур та стилів життя*: конфлікти можуть виникати через різноманітність культур і стилів життя різних груп інтересів, які можуть сприймати різні ситуації і проблеми по-різному.

Отже, фактори виникнення конфліктних ситуацій в управлінні закладом освіти можуть бути досить різноманітними та залежати від багатьох чинників, які варто враховувати під час їх вирішення. Розуміння та управління цими факторами можуть допомогти зменшити конфлікти та покращити ефективність управління закладом освіти. Важливо, щоб керівництво закладу освіти завчасно виявляло фактори, які можуть призвести до конфліктів, та приймало належні заходи для їх запобігання. Застосування ефективних стратегій управління конфліктами може позитивно вплинути на атмосферу в закладі освіти, забезпечити сприятливі умови для навчання та розвитку учнів, а також підвищити якість освітнього процесу в цілому. Управління конфліктами є важливою складовою успішного управління закладом освіти, яке потребує відповідальності, досвіду та професійних навичок з боку керівництва та персоналу закладу.

Список джерел та використаної літератури:

1. Назаров, Н. (2014). Конфлікти на підприємстві: визначення, причини, типи. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 5. Частина 2.* С.198-201.
2. Дзуліт, З., Петрова, Я. (2021). Типи конфліктів персоналу та шляхи їх вирішення в діяльності підприємства. *Економіка та держава. № 12.* С. 35-40.
3. Новікова, Н. (2013). Управління конфліктами в організації: підходи до вирішення та профілактики. *Галицький економічний вісник. №2 (41).* С. 79-83.
4. Сухорукова, Т. (2014). Методи управління виробничими конфліктами. *Вісник економіки транспорту і промисловості № 46.* С. 53-55.
5. Ровенська, В. (2021). Упровадження сучасних підходів та методів управління конфліктами на промисловому підприємстві. *Приазовський економічний вісник. Випуск 5 (28).* С. 110-116.
6. Москаленко, А. (2022). Управління конфліктами в педагогічному колективі закладу освіти : кваліфікац. робота на здобуття освіт. ступеня магістр : 073 Менеджмент. *Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, каф. наук. основ упр.* 81 с.

7. Пастух, Л. (2018). Роль керівника закладу освіти у попередженні конфліктів у педагогічному колективі. *Актуальні проблеми психології. Том 1. Випуск 50.* С. 33-39.

Сагітова Олена,
директор Приватного закладу освіти «КМДШ Рибальський»;
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 073 Менеджмент
освітньої програми «Управління навчальним закладом»,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

Вербовський Ігор,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД HAPPY MANAGEMENT В УПРАВЛІННІ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

Термін «Happy Management» було введено професором гарвардської бізнес-школи Розенбергом та співавторами їхньої книги «The Happy Organization: A Guide to Creating a Happy and Sustainable Workplace» (Щаслива організація: керівництво до створення щасливого та стійкого робочого місця), опублікованої в 2012 році [7]. Визначення Happy Management полягає в підході до управління, який ставить задоволення працівників та їхню благополучність в центр своєї діяльності. Основна ідея полягає в тому, що щасливі працівники більш продуктивні, креативні та здатні до досягнення успіху в роботі, тому компанії, які стежать за щасливими працівниками, мають більші шанси на успіх та стійкий розвиток.

Концепція Happy Management є досить молодою, тому дослідження з цієї теми обмежені. Однак, деякі науковці присвятили свої дослідження питанням, пов'язаних з управлінням задоволенням працівників та створенням щасливої організації. До таких науковців можна віднести Мартіна Селігмена – психолога, автора книги «Flourish: A Visionary New Understanding of Happiness and Well-being», в якій він розглядає питання задоволення в різних сферах життя, включаючи робоче місце [8]; Еда Деніра – психолога, автора численних досліджень в галузі задоволення життям, в тому числі і на робочому місці [3; 2];

Емму Сеппала – психолога, автора книги «The Happiness Track: How to Apply the Science of Happiness to Accelerate Your Success», в якій вона досліджує, як задоволення може збільшити ефективність та продуктивність на робочому місці [9]; Жана-П'єра Ісбаутса – автора книги «In Search of the Obvious: The Antidote for Today's Marketing Mess», в якій він звертається до питань забезпечення успіху бізнесу шляхом залучення задоволених та щасливих працівників [5]; Алекса Едманса – економіста та автора книги «Grow the Pie: How Great Companies Deliver Both Purpose and Profit», в якій він розглядає зв'язок між щасливими працівниками та фінансовим успіхом компаній [4].

Happy Management – це концепція управління організацією, що зосереджується на задоволеності працівників і створенні сприятливого робочого середовища, що дозволяє працювати з задоволенням. Зарубіжний досвід Happy Management показує, що успішні компанії знають, як створити здорову і радісну робочу атмосферу, де працівники мають можливість розвиватися і досягати успіхів.

Google є однією з організацій, яка вдало застосовує концепцію Happy Management, яка базується на підході до керування організацією, який забезпечує її працівникам задоволення від роботи та підвищення продуктивності. Особливості застосування Google концепції Happy Management включають *зосередження на людях* (Google віддає перевагу своїм працівникам, розглядаючи їх як найцінніший актив компанії. Компанія вкладає значні зусилля в створення сприятливого середовища для працівників, де вони можуть відчувати себе комфортно та задоволені від роботи), *надання можливостей для особистого розвитку* (Google надає працівникам можливість розвиватися та вдосконалювати свої навички за допомогою різних тренінгів та курсів, що допомагає збільшувати задоволеність працівників та їх продуктивність); *повна автономія* (Google вірить у повну автономію працівників, дозволяючи їм вирішувати, як краще виконувати свою роботу. Це дає працівникам можливість керувати своїм часом та робити те, що вони вважають найбільш важливим для компанії); *формування спільноти* (Google сприяє створенню спільноти працівників, яка допомагає підтримувати взаємодію та співпрацю між колегами. Це допомагає підвищити мотивацію та знизити рівень стресу на роботі); *наголос на місії компанії* (Google ставить перед собою місію створення технологій, як і найбільш корисних, так і доступних для всіх людей). Компанія намагається створювати продукти та сервіси, які сприяють полегшенню життя людей, забезпечують їхній зручний доступ до

інформації та покращують їхній досвід використання технологій. За словами керівництва Google, ця місія є джерелом мотивації для співробітників компанії та допомагає зберігати їхню віру в те, що їхня робота має значення. Крім того, в Google акцентують увагу на створенні сприятливого робочого середовища, де працівники мають можливість проявляти творчість, розвиватися та взаємодіяти з колегами. Для цього компанія використовує різноманітні підходи, включаючи такі, як безкоштовне харчування, зони відпочинку, гнучкий графік роботи тощо [1].

Ще однією успішною компанією, яка використовує концепцію Happy Management є компанія Zappos. Zappos – це онлайн-магазин взуття, який знаменитий своїм підходом до управління, що базується на задоволеності клієнтів та працівників. Основна концепція Happy Management в Zappos полягає в тому, що щасливі працівники роблять щасливими клієнтів, що в свою чергу призводить до більш високих фінансових показників компанії. Особливості застосування концепції Happy Management в Zappos включають наступні практики: *культура компанії* (Zappos зосереджується на створенні позитивної інтерактивної культури, що включає надання працівникам відповідальності, свободи висловлювати свої ідеї, заохочення творчості та інновацій, а також підтримку колективної праці); *заохочення прозорості та відкритості* (Zappos забезпечує відкритий доступ до інформації про компанію, що дозволяє працівникам краще розуміти стратегію компанії та її цілі, а також підвищує рівень довіри); *надання можливостей для розвитку* (Zappos активно працює над наданням можливостей для розвитку працівникам, включаючи менторство, тренінги та навчальні програми); *надання пріоритету клієнтам* (Zappos прагне забезпечити високий рівень задоволення клієнтів, що допомагає створити позитивну репутацію компанії та збільшити дохід); *надання знижки на вихідні* (Zappos забезпечує надання знижки на кіно, концерти, спортивні змагання та інші події працівникам на вихідні, що сприяє створенню сприятливого середовища для працівників та допомагає збільшити їхню мотивацію та задоволеність роботою); *співпраця та комунікація* (Zappos ставить на перше місце співпрацю та комунікацію між працівниками, що сприяє розвитку взаєморозуміння та довіри, зменшенню конфліктів та підвищенню ефективності роботи); *заохочення до саморозвитку* (Zappos прагне забезпечити простір для саморозвитку працівників, включаючи надання можливості вибору проєктів та роботи в різних командах, що допомагає збільшити їхні здібності та розширити спектр компетенцій); *наголос на цінностях компанії*

(Zappos висуває свої цінності на передній план, надаючи пріоритет людським відносинам та етичному бізнесу. Це сприяє створенню сильного бренду та привертає якісних кандидатів на роботу); *відповідальність перед громадськістю* (Zappos прагне діяти відповідально перед громадськістю, зокрема, забезпечувати екологічну безпеку та соціальну відповідальність. Це не тільки сприяє позитивній репутації компанії, а й підвищує мотивацію працівників, які беруть участь у соціальних проєктах та мають можливість відчувати свою важливість для суспільства) [6].

Концепцію Happy Management можна застосовувати не лише в бізнесі, а й в закладах освіти. В цьому контексті, Happy Management може бути використана для поліпшення робочого середовища працівників закладів освіти. Happy Management може відігравати важливу роль в управлінні закладом освіти. В освітній сфері важливо забезпечити належний рівень залученості учнів до навчання, а також задоволеність вчителів і персоналу школи. Застосування принципів Happy Management може забезпечити позитивну робочу атмосферу і досягнення цих цілей.

Застосування концепції Happy Management в управлінні закладом освіти досліджували такі науковці, як Дж. Ранні та К. Говард в статті «Happy Teachers for Happy Schools: A Happiness Paradigm for Successful Teaching and Learning» (2013) описують, як застосування концепції Happy Management може допомогти створити сприятливі умови для успішного навчання та вчителів, які є задоволеними своєю роботою; у статті «Creating Happy Schools: A Case Study of Positive Education in Action» (2015) Е. Гілл та його колеги досліджували, як застосування позитивної психології та концепції Happy Management можуть допомогти створити сприятливі умови для навчання та розвитку учнів; в статті «Creating a Positive School Climate: The Impact of Happy Kids, Happy You» (2016) М. Річардсон та інші автори досліджували вплив програми Happy Kids, Happy You на підвищення позитивної атмосфери в школі та на покращення результатів навчання; у статті «The Effect of a Positive Organizational Culture on Teacher Burnout and Job Satisfaction» (2019) Д. Каліба та його колеги досліджували вплив позитивної організаційної культури, що базується на концепції Happy Management, на зниження вигорання вчителів та підвищення їхньої задоволеності роботою.

Однією з освітніх зарубіжних організацій, що застосовує концепцію Happy Management є школа Montessori. У Montessori використовуються підходи, спрямовані на розвиток самоорганізації, самокерування та

саморозвитку учнів, а також на створення дружньої та підтримуючої атмосфери в класі.

Для деяких шкіл, що застосовують концепцію Happy Management, важливо створювати гнучкі та прозорі структури, щоб дати працівникам можливість відчувати себе автономними та зацікавленими у своїй роботі. Наприклад, одна з таких шкіл – High Tech High в Каліфорнії, яка забезпечує своїм вчителям високий рівень свободи вибору тем і методів навчання.

Деякі школи також створюють різноманітні можливості для розвитку працівників, щоб допомогти їм відчувати себе задоволеними своєю роботою та професійним розвитком. Наприклад, школа Summit Public Schools в США надає вчителям можливість брати участь в різних програмах навчання та розвитку навичок, щоб допомогти їм розвивати свої здібності та навички.

До закладів освіти, що використовують концепцію Happy Management також відносяться:

The Blue School – школа в Нью-Йорку, яка ставить на перше місце індивідуальність кожного учня та його потреби. Школа активно працює над створенням комфортного та сприятливого середовища для навчання та забезпечення допомоги та підтримки учням на кожному етапі їхнього розвитку.

– The Happy School – школа в Індії, яка застосовує концепцію Happy Management для створення щасливого та радісного середовища для учнів. Школа була заснована Суман Калі та Ріші Калі у місті Нью-Делі з метою забезпечення якісної освіти та розвитку учнів в інтелектуальному, емоційному та духовному планах. The Happy School зосереджується на розвитку учнів з позицій їхньої психологічної та емоційної стійкості, а також на виробленні в них навичок соціальної та етичної поведінки. Вона використовує інноваційні методи навчання, такі як проекти, дослідження та інтерактивні заняття, щоб створити позитивне навчальне середовище, де кожен учень може розвиватися в своєму темпі та здібностях.

– Riverdale Country School – школа в Нью-Йорку, яка ставить на перше місце інновації в навчальному процесі та забезпечення задоволення педагогів від їхньої роботи. Школа активно працює над розвитком програм, які сприяють розвитку креативності та самореалізації учнів, а також над забезпеченням можливості вчителям займатись дослідницькою роботою та професійним розвитком.

– Wooranna Park Primary School – школа в Австралії, яка відома своїм інноваційним підходом до навчання. Школа працює за принципом «від учня до вчителя», тобто кожен учень має можливість ділитись своїми знаннями з іншими, що сприяє розвитку взаємодопомоги та співпраці.

– Summerhill School – школа в Англії, яка працює за принципом самоврядування учнів. Учні вільні вибирати свої предмети та досліджувати їх на свій розсуд, що сприяє їхньому самовизначенню та розвитку ініціативності.

– Lycée International de Saint-Germain-en-Laye – школа в Франції, яка працює за принципом білінгвізму та міжкультурної освіти. Учні отримують навчання як французькою, так і англійською мовами, що сприяє їхньому міжнародному розвитку та сприйняттю культурної різноманітності.

Загалом, зарубіжний досвід Happy Management в управлінні організацією показує успішні результати в покращенні задоволеності працівників, покращенні якості продукту або послуги та збільшенні прибутку. Успіх Happy Management полягає у включенні елементів, які забезпечують задоволеність працівників, у керівництво організації.

Існують приклади успішної реалізації концепції Happy Management у зарубіжних компаніях, таких як Google, Zappos та інші. Крім того, концепцію застосовують у закладах освіти, де вона допомагає підвищувати рівень задоволеності вчителів, учнів та батьків, а також досягати кращих результатів у навчанні.

Успіх концепції Happy Management полягає у тому, що вона зосереджується на задоволенні потреб працівників, забезпеченні їхнього благополуччя та сприянні здоровому середовищу на робочому місці. Ці елементи сприяють покращенню робочого процесу, зниженню ризику втрати кадрів та підвищенню продуктивності. Враховуючи ці фактори, можна стверджувати, що концепція Happy Management є важливою складовою успішного управління організацією.

Список джерел та використаної літератури:

1. Achor, S. (2011). Positive Intelligence. *Harvard Business Review*, 89(1/2), 100-102.
2. Diener, E., & Chan, M. Y. (2011). Happy people live longer: Subjective well-being contributes to health and longevity. *Applied Psychology: Health and Well-Being*, 3(1), 1-43.

3. Diener, E., Wirtz, D., Tov, W., Kim-Prieto, C., Choi, D. W., Oishi, S., & Biswas-Diener, R. (2010). New well-being measures: Short scales to assess flourishing and positive and negative feelings. *Social Indicators Research*, 97(2), 143-156.
4. Edmans, A. (2020). *Grow the Pie: How Great Companies Deliver Both Purpose and Profit*. Cambridge University Press.
5. Isbouts, J. P. (2007). *In Search of the Obvious: The Antidote for Today's Marketing Mess*. Trafford Publishing.
6. Jung, K., & Namkung, Y. (2015). The impact of Zappos' happy culture on employee engagement and customer service. *Journal of Business Research*, 68(11), 2436-2441.
7. Rosenberg, M., Warwick, D., & Cho, K. (2012). *The Happy Organization: A Guide to Creating a Happy and Sustainable Workplace*. London: Palgrave Macmillan.
8. Seligman, M. E. (2011). *Flourish: A Visionary New Understanding of Happiness and Well-being*. Free Press.
9. Seppälä, E. (2016). *The Happiness Track: How to Apply the Science of Happiness to Accelerate Your Success*. HarperOne.

Антонов Євгеній,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ ДО ГЕЙМІФІКАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Комп'ютерні технології сьогодні стрімко розвиваються. Засоби, що рік тому здавалися інноваційними чи навіть неможливими, вже стають повсякденною нормою. Декілька десятиліть тому комп'ютерні ігри вважалися захопленням для невеликої кількості любителів, однак сьогодні ігрова індустрія перетворилася на величезний бізнес з сотнями компаній і тисячами фанатів по всьому світу. Такий стрімкий розвиток все більше зацікавлює вчених у перспективі можливого використання комп'ютерних ігор в різних сферах людської діяльності. За умови їх правильного застосування, комп'ютерні ігри здатні збагатити фантазію та прискорити розвиток дитини, стати перспективним засобом для використання в освітньому процесі [5].

Поширення ігор (особливо, на початковому етапі навчання), і необхідність створення привабливих освітніх практик призвели до виникнення такого поняття як гейміфікація. Ідея цієї інноваційної технології полягає у тому, щоб зробити процес навчання цікавішим та мотивувати учнів до навчання. Саме гра виявилася ідеальним навчальним середовищем із вбудованим в нього дозволом на помилку, що спонукає мислити нестандартно і розвивати самоконтроль.

Розглянемо детальніше поняття "гейміфікації". Ідея використовувати комп'ютерні ігри в навчальному процесі не є новою, однак термін «гейміфікація» не входив до словників до 2010 року. Починаючи з 2008 року з'явилося чимало авторів, які намагалися дати конкретне визначення цього поняття та встановити деякі спільні характеристики. Одним із таких авторів є Капп, який у 2012 році визначає гейміфікацію як установку навчання та рух. З точки зору Рея Ванга, гейміфікація описує низку процесів і систем, які використовуються для впливу, залучення та мотивації для стимулювання поведінки дітей на досягнення бажаних результатів.

Кевін Вербах, що викладає в університеті Уортона в США, визначив гейміфікацію як процес використання ігрового мислення і динаміки ігор для залучення аудиторії і вирішення завдань, перетворення чогось на гру. Гейміфікацією також називають використання ігрових практик та механізмів у неігровому контексті, тобто у випадках, де використання саме комп'ютерних ігор не є доречним (однак деякі елементи, наприклад рейтингова система чи поділ на спеціалізовані групи, можуть бути використані) [2].

Проблема гейміфікації освітнього процесу цікавить все більшу кількість педагогів та вчених, які досліджують новітні засоби освіти, адже статистичні дослідження доводять, що: майже всі діти у віці від 12 до 17 років (близько 97%) грають у відеоігри на різних платформах (комп'ютери, ігрові консолі, мобільні телефони); майже половина гравців – жінки; все більша частина гравців надають перевагу іграм на смартфонах і планшетах; кількість комп'ютерних ігор збільшується з кожним роком, а через доступність засобів розробки значно зросла кількість інді-розробників (категорії творців контенту, що не мають за спиною величезного фінансування та у більшості створюють ігри самотужки та на ентузіазмі) [3].

Отже, більшість сучасних дітей не уявляє свого життя без відеоігор в тій чи іншій формі. Педагог, що зможе оволодіти засобами гейміфікації, зможе

створити ефективне та цікаве поєднання гри та навчання, що дозволить довше зберігати інтерес дитини до навчання.

Основний принцип гейміфікації, з погляду програмного забезпечення, полягає у забезпеченні послідовного, зручного для користувача зворотного зв'язку, що дає можливість активно покращувати свою поведінку [1].

До основних принципів гейміфікації належать [1]:

✓ *динамічність* – використання ситуацій, які потребують уваги гравця, тобто учня та реакції в режимі реального часу;

✓ *механіка* – використання специфічних для гри об'єктів, таких як віртуальні призи, таблиці лідерів та статуси, віртуальні об'єкти для купівлі в середині гри;

✓ *естетика* – створення цілісного уявлення та враження про гру, що сприяє емоційному залученню гравця;

✓ *соціальна взаємодія* – безліч різних технік, що забезпечують взаємодію гравця в середині гри.

Гейміфікацію часто характеризують термінами, пов'язаними з «іграми», «ігровим навчанням», одна вони різняться з «гейміфікацією» за конкретними вимогами. Основними ознаками елементів гейміфікації, що включаються в освітній процес, є: зворотний зв'язок; веселощі; завдання, які кількісно збільшуються і ускладнюються; майстерність; індикатори прогресу (наприклад, наліпки, таблиці лідерів); соціальний зв'язок; управління гравця [7].

Заняття, яке містить кілька з перерахованих вище елементів, можна розглядати як «гейміфіковане» заняття. Кращі комбінації створюють стійку взаємодію, враховують потреби учнів. Найефективніші системи гейміфікації використовують додаткові елементи, такі як зв'язок з іншими «гравцями» - учнями, що в дійсності дозволяє приділити увагу інтересам всіх учнів [6].

Працює це на *відчутті маленьких перемог*, наприклад, коли дитина отримала бонусні бали та увірвалась до першої трійки лідерів класу [7], *нарахуванні балів*, коли учень першим виконав завдання з математики, читав найбільше книг влітку чи зібрав найбільше сміття на дворі. Учень починає пишатися собою, а деякі елементи гри, як-от набір балів або рейтинг, імовірно, підвищать мотивацію учня до виконання завдання.

Гейміфікація заснована на нашому природному бажанні змагатися та бути успішним [4]. Це спонукає учнів працювати більше – вони хочуть обіграти того, хто має найбільші бали, підвищити позиції чи отримати ще один приз.

Винагороди навіть не обов'язково повинні бути матеріальними, важлива психологічна сторона успіху та звання «найкращого».

Гейміфікація часто використовує такі особливості гри як [7]:

1. Розподіл учнів на команди, які змагатимуться у заходах.
2. Можливість заробити бали за продуктивність, а потім отримати за них винагороду.
3. Тематичні робочі зошити, листівки або інші навчальні матеріали.
4. Наявність знаків завершення робіт або нових опанованих навичок, наприклад, як нашивки у скаутів.
5. Рандомізація у визначені порядку відповідей або у розподілі завдань.

Підготовка майбутніх педагогів для ефективного використання комп'ютерних ігор в навчальному процесі потребує створення окремих навчальних програм та освітніх компонент. Однак вчителю необов'язково створювати власну комп'ютерну гру для освітніх потреб, оскільки це є надзвичайно важким та довготривалим процесом. Майбутня освітня компонента повинна мати наступні елементи:

1) Знайомство майбутнього вчителя з комп'ютерними іграми в цілому: вивчення історії ігрової індустрії, принципу їх створення та функціонування, вивчення досвіду використання ігор в минулому.

2) Дослідження матеріально-технічної бази, що є невід'ємною частиною гейміфікації (вивчення архітектури комп'ютера, програмних засобів, тощо).

3) Індивідуальні траєкторії для вчителів інформатики (наприклад, доцільним вважаємо вивчення програмових засобів, за допомогою яких створюються сучасні комп'ютерні ігри).

При дослідженні гейміфікації майбутнім вчителям слід приділити увагу недолікам цього перспективного засобу навчання. Існує низка дискусійних моментів, які викликають обговорення щодо доцільності її постійного використання. Важливо не перетворювати освітній процес на одну велику гру, в якій роль та цінність самого матеріалу буде значно знижена.

Деякі вчені вважають гейміфікацію маркером економіки. Тобто якість навчальних ігор може сильно знижуватись мірою залучення до їх розробки людей, яких цікавить лише пряма вигода. Також існують дослідження, які доводять невміння, нехтування або необ'єктивне використання системи нагород. Учитель та учні повинні чітко та зрозуміло усвідомлювати, за які досягнення видаються нагороди. Важливо не перетворити навчальний процес на гонитву за винагородою, що може психологічно підірвати поведінку учнів.

Багато дітей можуть зосередитися виключно на отриманні нагороди, а не на засвоєнні навчального матеріалу. Оскільки молоде покоління схильне до конкуренції між однолітками, можуть ставатися конфлікти як між учнями, так і між учнями та вчителем.

Отже, гейміфікація є перспективним та гнучким засобом для покращення освітнього процесу. Спеціальна підготовка майбутніх вчителів зможе не тільки поповнити методичну базу, але й здатне значно урізноманітнити освітній процес. Вчитель зможе сам обирати ігри та засоби їх використання залежності від власних можливостей та специфіки навчального предмету. Оскільки з кожним роком зростає кількість прихильників комп'ютерних ігор (як серед учнів, так і серед дорослих), подальша гейміфікація навчального процесу може стати доцільною та значно підвищити інтерес до вивчення шкільної програми.

Список джерел та використаної літератури:

1. Антонов Є. В. Гейміфікація як засіб підвищення якості освіти Збірник праць учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інформаційні технології та моделювання систем». 2022. С. 22-24.
2. Гейміфікація: короткий курс (фрагменти лекцій Кевина Вербаха від учасників он-лайн курсу на Coursera): [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://lrpg.ru/post/92714618092#.VIIqDtKsV6j>
3. Гейміфікація. Виступ Є. Шатілової на дні кадрів (гейміфікація в управлінні персоналом) : [Електронний ресурс] : Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=eCiOZ0DITIU>
4. Це вам не іграшки: темна сторона гейміфікації URL : [Електронний ресурс] : Режим доступу : [Електронний ресурс] : Режим доступу : <https://newtonew.com/discussions/gamification-dark-side>
5. Як технології змінюють освіту: п'ять головних трендів : [Електронний ресурс] : Режим доступу : [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://m.forbes.ru/article.php?id=82871>
6. Armstrong, D. The New Engagement Game. The Role of Gamification in Scholarly Publishing. *Learned Publishing* № 26(4). 2013. P. 253-256.
7. Chang, J.W., & Wei, H.Y. Exploring Engaging Gamification Mechanics in Massive Online Open Courses, *Educational Technology & Society*, 2015. 238 p.

Березюк Олексій,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 015 Професійна освіта;

науковий керівник: **Новіцька Інеса,**
кандидат педагогічних наук доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ПРОВІДНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Цифрові компетентності — це базова річ, без яких неможливо уявити будь-яку професійну діяльність. Володіння цифровою компетентністю сприяє не тільки розвитку професійної майстерності фахівця, формуванню його творчих здібностей, а й дозволяє змінити саму процедуру надання професійних, зокрема освітніх послуг, зробити освітній процес більш наочним і цікавим. Саме поняття цифрової компетентності досить широке і включає в себе інформаційну й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, уміння працювати з базами даних, навички безпеки в Інтернеті та кібербезпеки, а також розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо). Сукупність даних знань, вмінь та навичок відкриває перед спеціалістами певної галузі такі можливості як здатність здійснювати веб-дизайн, розробляти презентації, використовувати графічні програми, доступність користування відомостями он-лайн бібліотек, веб-браузерів, програми Word тощо.

Сприяння формуванню цифрової компетентності всебічно розвиненої особистості сьогодні є надзвичайно актуальним і ґрунтується на сучасному законодавстві, зокрема на Законі України «Про Національну програму інформатизації», Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 рр.», п. 3: «надання кожній людині можливості для здобуття знань, умінь і навичок з використанням ІКТ під час навчання, виховання та професійної підготовки» [1]. Разом з тим ефективність цифрової компетентності залежить від оволодіння особистістю теоретичними та практичними основами моделювання та організації цілеспрямованого освітнього процесу і застосування методів, прийомів,

засобів, форм інформатизації діяльності. Організація та проведення нашого дослідження вимагають вибору певного орієнтиру, який дозволить виявити закономірні зв'язки по відношенню до формування цифрової компетентності особистості. Таким орієнтиром буде застосування комп'ютерних технологій в освітньому процесі.

Тому метою нашої статті є дослідження ролі комп'ютерних технологій як провідного засобу формування цифрової компетентності особистості.

Останнім часом в Україні спостерігається посилений інтерес до формування цифрової компетентності в професійній освіті. В контексті аналізу досягнень вчених можна відмітити, що дослідження шляхів формування цифрової компетентності фахівців ведуться в різних напрямках. Більшість наукових публікацій присвячено виділенню та обґрунтуванню структурних компонентів, змісту, засобів формування цього поняття (М. Бовтенко, Л. Бочарова, Л. Горбунова, І. Єрємін, М. Кадемія та ін.).

На думку вітчизняних і зарубіжних дослідників, а саме В. Бикова, Н. Гендиної, С. Зайцевої, Н. Морзе, Дж. Романі, Ф. Уварова, Р. Райса, М. Мак-Креді, Ш. Чанга та ін. питання виокремлення цифрової компетентності як ключової стало на основі аналізу таких понять як цифрова грамотність, електронна компетентність (е-компетентність), володіння комп'ютерними технологіями та ін.

Терміни «компетентне» та спільнокореневі «компетентний», «компетентність» уведено в науковий обіг в 60-х роках ХХ ст. У вітчизняній науковій педагогічній літературі ми вживаємо поняття «компетенція» («компетенції», «групи компетенцій»), поняття «компетентність» («групи компетентностей»). У педагогічному словнику (за ред. С. Гончаренка) подаються певні трактування цих понять. Так, компетенція – це добра обізнаність із чим-небудь або коло повноважень організації, установи, особи; компетентність – властивість від компетентний і означає достатні знання певної особистості в якій-небудь галузі або певні повноваження особистості в ній [3].

Ми в нашому дослідженні будемо відштовхуватись від трактування наведених вище понять В. Бондарем, який вважає, що компетенцію слід розглядати як задану вимогу, норму освітньої підготовки певної особистості, а компетентність – як реально сформовані особистісні якості та мінімальний досвід діяльності [2].

За даними Р. Гуревича можемо констатувати, що в своїй сутності компетентність синтезує смислові значення традиційної тріади: «знання», «вміння», «навички», її можна визначати як поглиблене знання предмета або оволодіння певними вміннями та навичками [4]. Крім того, актуальною буде та компетентність особистості, яка показує реальний рівень підготовки фахівця, який здатний з-поміж багатьох рішень обрати найоптимальніші, найаргументованіші, усунути хибні, тобто володіє критичним мисленням.

Цікавою є думка Е. Зеєра, який вважає, що компетентність фахівця включає міжгалузеві знання, уміння та здібності, які необхідні особистості для адаптації та продуктивної діяльності в різних галузях [1].

Дослідження вчених Т. Браже, М. Затрудського, М. Кадемії, М. Кричевського, Н. Сидорчук, О. Спіріна та інших свідчать про те, що компетентність ґрунтується не лише на базових знаннях, уміннях, навичках, а й на доцільно цілісних орієнтаціях особистості, на мотивації її діяльності, на стилі взаємодії з людьми, на загальній особистісній культурі, на здатності самої особистості до креативності [5]. Саме формуванню креативності особистості, її критичному мисленню сприяє володіння цифровою компетентністю.

Вчений С. Братченко вважає, що володіння цифровою компетентністю – це специфічний різновид інтелектуальної, розумової діяльності людини, в процесі якої внаслідок певного алгоритму послідовних дій з пошуку, накопичення, зберігання, обробки, аналізу первинної інформації утворюється нова, вторинна аналітична інформація у формі аналітичної довідки, звіту, огляду, прогнозу тощо [1].

Р. Гуревич наголошує на тому, що цифрова компетентність особистості виконує такі важливі функції як: *управлінську*, яка забезпечує інформацією всі етапи діяльності (підготовку, прийняття управлінських рішень, контроль за їх виконанням); *діагностичну*, яка спрямована на отримання об'єктивної картини ситуації, що склалася, її діагностики; *застерегаючу*, яка виявляє проблеми, небезпеки, конфлікти, дозволяє їх уникнути; *пізнавально-ментальну*, яка сприяє зміні розуміння сутності явищ, зміні ментальності управлінців [4, с. 271].

Готовність особистості до оволодіння цифровою компетентністю належить до психологічної передумови формування професійної компетентності та потребує спеціально організованої мотиваційно-просвітницької діяльності, покращення матеріально-технічної бази, організації відповідної підготовки фахівців до використання комп'ютерних технологій. Саме модифікація професійної підготовки майбутніх фахівців,

розробка норм цифрової компетентності відповідно до державних освітніх стандартів є завданням закладів освіти в Україні.

Використання комп'ютерних технологій, спрямованих на підвищення ефективності освітнього процесу дозволить поєднати традиційне й комп'ютерне, змінити методи і зміст традиційного підготовки фахівців, зблизити процес управління та процес наукового дослідження, розвинути вміння й навички роботи з комп'ютером при проведенні численних професійних експериментів.

При застосуванні комп'ютерної технології є багато *позитивного*, а саме: комп'ютерні технології розширюють можливості програмного навчання; колір, графіка, мультиплікація, музика, відео викликають інтерес в здобувачів до навчального матеріалу, підвищують ефективність сприймання інформації; за допомогою комп'ютера можна краще пояснити принципи дії складних механізмів і машин; комп'ютерні технології відкривають доступ до баз даних.

До *недоліків* застосування комп'ютерних технологій можна віднести надмірну або недостатню допомогу з боку фахівців. недостатню вмотивованість допомоги замість зазначення напрямку, прийомів, основних принципів розв'язування певної професійної задачі, за допомогою комп'ютерних технологій пропонується виконати певний крок в розв'язуванні, що не дає стратегічного уявлення про шляхи розв'язування професійної проблеми або завдання. Виникає надмірна категоричність у випадках, коли комп'ютером не сприймається оригінальний, творчий розв'язок певної проблеми або задачі, не передбачений у програмі, нестійкість до неправильних дій – неправильно введені дані або невідповідність введених даних умовам задачі можуть викликати виведення неправильної відповіді або збої в роботі програми; неадекватність оцінювальних суджень і тому виникає у тих випадках, коли за програмою оцінюються відповіді без врахування їх історії. Це досить важливі проблеми [1].

У комп'ютерних технологіях є широкий спектр засобів для використання. Всі вони можуть бути поділені на три основні категорії, на базі яких організовується система електронного навчання: електронні навчальні матеріали (ЕНМ); комп'ютерні тестові системи (КТС); системи управління навчанням (СУН).

Електронні навчальні матеріали формують інформаційне наповнення навчального предмета (e-content). До цих матеріалів належать: електронні підручники та матеріали; електронні розробки; бази даних і знань (закони,

картографічні дані, міжнародні стандарти та системи тощо); засоби для набуття практичних навичок (віртуальні та дистанційні лабораторії, практикуми, комп'ютерні тренажери).

Комп'ютерні технології, які найбільш часто застосовуються, можна розділити на дві групи:

1) *мережеві технології*, що використовують локальні мережі та глобальні мережі Internet (електронні варіанти методичних рекомендацій, посібників, сервери дистанційного навчання, що забезпечують інтерактивний зв'язок через Internet, в тому числі в режимі реального часу);

2) *технології, орієнтовані на локальні комп'ютери* (програми, комп'ютерні моделі реальних процесів, демонстраційні програми, електронні задачки, контролюючі програми, дидактичні матеріали).

Технології, які дозволяють за допомогою комп'ютера інтегрувати, обробляти і водночас відтворювати різноманітні типи сигналів, різні середовища, засоби і способи обміну інформацією, називаються *мультимедійними*. Ці засоби, в яких використовується аудіо-візуальний формат, надають такі можливості, які традиційні підручники надати не можуть.

Використання комп'ютерних технологій в якості засобу формування цифрової компетентності, удосконалює будь-який сучасний виробничий процес, підвищує його ефективність і якість. При цьому забезпечується:

- реалізація можливостей програмно-методичного забезпечення сучасних ПЕОМ з метою повідомлення знань, моделювання професійних ситуацій, здійснення тренування, контролю за результатами діяльності фахівця;
- використання об'єктно-орієнтованих програмних засобів або систем (наприклад, системи підготовки текстів, електронних таблиць, баз даних) з метою формування культури професійної діяльності;
- реалізація можливостей систем штучного інтелекту в процесі застосування цифрових інтелектуальних систем.
- використання комп'ютерних технологій в якості інструменту пізнання навколишньої дійсності та самопізнання;
- використання комп'ютерних технологій як засобу розвитку особистості;
- використання комп'ютерних технологій як засобу комунікацій з метою поширення передових цифрових технологій;
- використання комп'ютерних технологій в якості засобу автоматизації процесів контролю, корекції результатів професійної діяльності, комп'ютерного тестування та психодіагностики;

• використання комп'ютерних технологій в якості засобу автоматизації процесів обробки результатів експерименту (лабораторного, демонстраційного) і управління певним обладнанням.

Все це сприяє формуванню цифрової компетентності особистості.

Одним з реальних шляхів підвищення рівня якості професійної підготовки майбутніх фахівців, формування цифрової компетентності особистості, є розробка науково обґрунтованих методичних систем навчання з фахових дисциплін, які б сприяли активізації навчально-пізнавальної, науково-дослідницької діяльності майбутніх фахівців, розкриттю їх творчого потенціалу.

Можна зробити висновок, що створення єдиного освітньо-наукового інформаційного середовища в освітньому закладі дозволить ефективно використовувати комп'ютерні технології для проведення аудиторних, зокрема лабораторних, занять, контролюючих заходів і, особливо для самостійної роботи при денній, заочній та дистанційній формах навчання.

Таким чином, комп'ютерні технології - це новий педагогічний інструмент, повноцінне використання якого відкриває перспективи формування цифрової компетентності особистості. Тому необхідно надати майбутнім фахівцям таку підготовку, впроваджуючи комп'ютерні технології у навчальний процес, щоб відтворити і передати їм досвід минулої та сучасної культури, підготувати молодь до наступної діяльності, забезпечити набуття фундаментальних і технічних знань, високих моральних якостей особистості, розвиток інтелектуального і творчого потенціалу, винахідливості, ініціативи, почуття нового, здатності адаптуватися до умов, що швидко змінюються, підготувати студентську молодь до професійної і самостійної науково-дослідної діяльності.

Володіння цифровою компетентністю у професійній підготовці майбутніх фахівців значно індивідуалізує кожну особистість, збільшує швидкість і якість засвоєння знань, умінь професійної діяльності, дозволяє істотно посилити практичну спрямованість, розвинути творчі здібності, а також навчити їх самостійно мислити і активно, творчо працювати.

Список джерел та використаної літератури:

1. Цифрові технології в дошкільній освіті: Методичні рекомендації для здобувачів / Укладачі Доценко С.О., Халтобіна О.У. Харків. 2022. 152с.
2. Бондар В.І. Дидактика. К.: Вид-во "Либідь", 2005. 264 с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 373 с.

4. Гуревич Р.С. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, досвід, проблеми// Зб.наук.праць Вип. 47. Київ-Вінниця, 2016. 323 с.

5. Спірін О.М. Критерії та показники якості інформаційно-комунікаційних технологій навчання / Інформаційні технології. 2013. Вип. 1.- С. 26-36.

Гончарук Анастасія

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 015 Професійна освіта,
Житомирський державний університет

ЗМІСТ ТА СУТЬ ПОНЯТТЯ ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Реалії сучасного світу все гостріше акцентують увагу на необхідності модернізації освіти, яка передбачає створення психолого-педагогічних умов, сприятливих формувати особистість нового типу. Перетворення, які сьогодні відбуваються, пов'язані зі зміною акцентів в освіті на самоцінність особистості, вивчення умов її індивідуального розвитку і становлення, формування активної, самостійної, творчої особистості, здатної до самоствердження, самореалізації та саморозвитку.

Складовими саморозвитку варто назвати самопізнання, самоорганізацію, самоосвіту і самореалізацію, що мають професійну спрямованість. Послідовне засвоєння особистістю таких якостей зумовлює якісні зміни у її творчій самореалізації. У ракурсі сказаного, особливого значення набуває здатність до оптимального засвоєння професійно-значущої інформації як засобу самореалізації здібностей і підвищення професійної діяльності.

Сучасні науковці дійшли висновку, що творча самореалізація впливає на особистісний аспект педагогічної діяльності й полягає у виокремленні власного «Я» за допомогою свідомої, цілеспрямованої, соціальної ролі майбутнього вчителя початкової школи.

У педагогіці самореалізація розглядається як: джерело натхнення в пошуках сенсу життя, духовного зростання, фундаменту людського щастя в єдиному, цілісному матеріально-духовному світі й основу продовження

власного «Я» у пам'яті людства; заключний етап процесу самореалізації особистості; результат успішного вирішення поставлених завдань; шлях саморозкриття, найбільш складний вид діяльності, в якому формуються такі особистісні новоутворення, як здатність до формування мети, до проектування методу досягнення.

Самореалізація вчителя є необхідною і обов'язковою умовою його успішної професійної діяльності, вдосконалення педагогічної майстерності та особистісного зростання. Низка авторів визначають творчу самореалізацію вчителя як процес реалізації його творчих здібностей в процесі професійно-педагогічної діяльності.

Самореалізація особистості – це продуктивна діяльність, спрямована на досягнення особистісних, групових чи суспільно значущих цінностей, внаслідок чого розкриваються культура і психологічні характеристики самої особистості, її потенційні задатки і ментальність, рівень прояву яких зумовлений якісними відносинами з соціальною системою та обставинами.

У результаті вивчення еволюції поняття «самореалізація особистості» Н. Сегеда визначає основні характеристики цього феномену, який ґрунтується на самопізнанні власного потенціалу, спрямованості та саморозвиток особистості на підставі самовизначення, на досягненні компетентності, самоорганізації (як мобілізації власної мотивації, когнітивних ресурсів, поведінкової активності), ототожненні з творчою діяльністю; визначається предметною реальністю соціально значущого внеску особистості в обрану сферу життєдіяльності, відповідальністю особистості за його наслідки [4, с. 23].

Творча самореалізація – це спроможність людини до побудови власного образу світу, світовідчуття (у слові, відображенні, музиці, дії та ін.) і самої себе в цьому світі. Творча самореалізація повинна стати провідною, найважливішою особливістю нової української школи. Мистецтво творчої самореалізації майбутніх учителів початкової школи полягає в тому, щоб розгортання творчої самореалізації удосконалювало старі і створювало нові знання, навички і уміння, розширювало межі їх застосування, підвищувало рівні оволодіння ними, щоб самореалізація майбутніх учителів постійно збагачувалася елементами творчої імпровізації, реалізувало можливість виходу за свої власні межі.

Професійна сфера самореалізації є визначальною у житті людини, а самореалізація особистості у професійній праці, задоволення професійним самовизначенням є провідним чинником, що забезпечує правильний (з точки

зору здібностей, схильностей, особистісних якостей) професійний вибір, веде людину до творчості, до самореалізації у професійній діяльності. Це значною мірою дозволяє людині долати психологічні, соціальні, матеріальні бар'єри, які трапляються на її життєвому шляху. Вчені стверджують, що професійна сфера самореалізації є провідною на індивідуальному життєвому шляху [2, с. 239].

Коли в праці людина одержує можливість розвиватися та само реалізовувати свої здібності, творити, то вона буде прагнути проводити і вільний час активно і змістовно. З іншого боку, будь-яке сильне інтелектуальне захоплення людини творчою працею не може не позначитися на її основній діяльності, як би далеко воно (захоплення) від цієї діяльності не було. Саме тому багато дослідників означеної проблеми вважають, що форми самореалізації особистості у дозвіллі, якщо вони пов'язані з діяльністю, спрямованою на досягнення соціально значущих ідеалів, мають суттєве значення для професійної діяльності, для розвитку особистості, розкриття прояву її всебічних здатностей до творчої самореалізації [2, с. 28].

Важливою, на погляд С. Сисоєвої, є думка, що серед форм самореалізації в контексті самодіяльної творчості виділяють такі, що сприяють розвитку операційно-трудова навичок, оскільки у такий спосіб розвиваються життєво важливі окремі органи людини і особистість у цілому. Крім цього, майбутній вчитель початкової школи може самореалізовуватися у напрямках, які обирає сам, побачити результат власних зусиль, такі форми самореалізації впливають та його життєві орієнтації, комунікативне коло, самоповагу, на професійне і соціальне самовизначення як особистості, світогляд. С. Сисоєва підкреслює значущість творчості в процесі самореалізації особистості. Як зазначає дослідниця, саме у творчості найбільш повно виявляються особистісні якості індивіда. Самореалізація можлива на основі провідної мети життя людини, ціннісний орієнтир якої зумовлений самовизначенням. Йдеться про творчу самореалізацію як етап педагогічного становлення, що характеризується підвищенням рівня професійної мотивації, життєтворчості, активності і виражається в заглибленій професійно-творчій свідомості [3, с. 14-21].

Ці погляди синтезують ідеї, пов'язані з інтенсивним розвитком у майбутніх учителів знань, умінь, навичок, які формуються у них в умовах аудиторної діяльності. Самореалізація особистості – надзвичайно складний процес, який здійснюється під впливом багатьох чинників. Отже, самореалізація вчителя відбувається в процесі професійно-педагогічної діяльності, що передбачає його безпосередню взаємодію з іншими учасниками

освітнього процесу та вимагає розкриття внутрішнього потенціалу, формування стійких якостей особистості, активної позиції та творчого підходу у вирішенні поставлених педагогічних задач.

Конкретизація самореалізації через такі поняття, як самовираження, самоствердження та самоактуалізація – сутність поглядів на проблему самореалізації в умовах освітнього закладу О. Киричука. Ми поділяємо думку дослідника, що запропоновані види активності тісно пов'язані із самопізнанням, самооцінкою, самовизначенням, що є когнітивним підґрунтям рівнів самореалізації особистості в окремих видах діяльності, поведінці та вчинках. Визначаючи самореалізацію як «процес активації особистістю своїх соціальних потреб, задатків, здатність створювати нові можливості для власного розвитку в процесі взаємодії з навколишнім світом», дослідник підкреслює, що саме самореалізація сприяє інновації, здійснює рух уперед [1, с. 28-29].

Проблема самореалізації в українській педагогіці пов'язана з формуванням установок і ціннісних орієнтацій під впливом освіти. Домінантними процесами у здійсненні самореалізації в досліджуваній галузі є процеси побудови ціннісних смислів, морального самовиховання, самопізнання; творча самореалізація вчителя – це безперервний, цілеспрямований процес максимального розкриття творчих здібностей в процесі професійної самодіяльності, що передбачає формування в особистості вчителя комплексу необхідних якостей. З'ясовано, що самореалізація тісно пов'язана з педагогічною майстерністю вчителя. У подальшому дослідженні слід звернути увагу на педагогічні прийоми, методи, які забезпечують високий рівень самореалізації вчителів у педагогічній діяльності.

Список джерел та використаної літератури:

1. Киричук О. В. Розвиток і самореалізація особистості в умовах освітнього закладу / О. В. Киричук // Рідна шк. 2002. № 5. С. 28-29.
2. Педагогічна творчість і майстерність: хрестоматія [укл. Н.В. Гузій]. К. : 2000. 168 с.
3. Сисоєва С. О. Проблема формування особистості, здатної до творчої самореалізації / С. О. Сисоєва // Наукові праці : зб. Миколаїв : Вид-во МФ НаУКМА, 2000. Т. 7 : Педагогіка. С. 14-21.
4. Сегеда Н. А. Підготовка майбутнього вчителя музики до професійної самореалізації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. А. Сегеда. К., 2002. 23 с.

Корнійчук Михайло,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТІВ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Курс на інтеграцію України до Європейського союзу передбачає створення освітнього середовища, відповідного європейським стандартам. Насамперед реформування потребує вища освіта, адже саме тут формуються фахівці, які працюватимуть у галузі освіти й виховання молодого покоління за європейськими нормами, правилами та стандартами. Для розуміння змісту та характеру вищої освіти європейських країн необхідно знати й розуміти особливості розвитку та становлення їхньої системи освіти. Найбільший науковий інтерес як зразок європейської освіти становить система освіти близької нам територіально та ментально країни-сусіда – Республіки Польща. У сфері вищої освіти Україна та Польща давно ведуть тісну співпрацю у вигляді спільних проєктів, а також академічної мобільності здобувачів та науково-педагогічних працівників.

Проблему розвитку стратегії вищої освіти Польщі розглядали багато науковців [1; 3]. Так, тематику розвитку університетської освіти та науки вивчав В. Майборода, розвитку вищої освіти недержавної форми власності – М. Гавран, розвитку професійної технічної освіти – Є. Громов, А. Каплун. Тематика реалізації стандартів вищої освіти глибоко проаналізована у працях С. Сисоевої, організації підпільної освіти – у О. Давиденко. Зокрема, дослідження проводились щодо найбільших та найвідоміших університетів Польщі [3; 4].

Розвиток вищої освіти безперечно пов'язаний із розвитком суспільства загалом, становленням внутрішньої політики та зовнішньополітичних зв'язків, а також економічним розвитком країни. Так, протягом XI–XII ст. освіта Польщі не мала сприятливих умов для розвитку та поширення, що пояснюється низкою геополітичних та економічних чинників (тип взаємин у суспільстві, різноманітні кризові становища, несприятлива зовнішньополітична ситуація тощо). Лише у XIII ст. засновані перші школи, які з часом розвивались та реформувались, зокрема запроваджені рівні освіти.

освіти Польщі. Однією із ключових реформ структури вищої освіти Польщі стала робота над стандартизацією навчання за трансферною системою європейських кредитів (ECTS), що передбачає підвищення мобільності навчання у часі та просторі. Так, здобувачі отримали можливість здобувати вищу освіту послідовно та систематично у різних навчальних закладах одного рівня, у тому числі за кордоном. У рамках мобільності Польща активно співпрацює з Україною, надаючи можливість українським здобувачам навчатися у польських закладах освіти й навпаки [2].

На час вступу Республіки Польща до складу Європейського Союзу освіта уже була певною мірою інтегрована в європейське освітнє середовище, адже інтеграційні процеси у Польщі розпочалися задовго до цього. Однак з адаптацією державних органів влади та прийняттям європейських державних документів певною мірою продовжується й адаптація системи освіти.

Вища освіта Польщі пройшла непростий шлях становлення і розвитку, зберігши свою унікальність та органічно увійшовши у Європейський простір. Приклад такої перебудови та успішного реформування може бути використано для впровадження європейських норм та стандартів у системах освіти країн пострадянського простору, які перебувають на етапі інтеграції у Європейське середовище загалом та освітню сферу зокрема.

Список джерел та використаної літератури:

1. Гришук Ю. В. Становлення та розвиток освіти в Польщі початку XI - кінця XVI століття [Електронний ресурс] / Юлія Володимирівна Гришук. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://surl.li/drmhj>.
2. Dobbins M. Exploring higher education governance in Poland and Romania: Re-convergence after divergence? // European Educational Research Journal. 2017.
3. Андрощук, І. М. Стратегії розвитку університетів Республіки Польща в контексті управління професійним розвитком викладачів кафедр менеджменту // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи, 1 (20). 2018. С. 93–100.
4. Padlowska A. The strategy of the development of the higher education in Poland on the Warsaw University of Technology example : [Електронний ресурс] / A. Padlowska. 2014 : Режим доступу до ресурсу : <http://surl.li/drmvj>

Косов Анатолій,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 015 Професійна освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Косова Ірина,
викладач іноземної мови,
Житомирський медичний інститут

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

Розширення міжнародних зв'язків України та її інтеграція до європейської та світової спільноти є реальністю сьогодення. Зміни життя в сучасному світі вимагають і змін мети та призначення сучасної професійної освіти, бо знижується значущість і привабливість традиційної організації навчання, передача «готових» знань від викладача до здобувача перестає бути основним завданням освітнього процесу.

Науковцями та педагогами-практиками визнано, що отримання знань, формування вмінь і навичок, розвиток особистісних якостей, набуття певних компетентностей здобувача освіти є найефективнішими, якщо в освітньому процесі використовуються інтерактивні форми та методи навчання.

Сучасному викладачу слід відмовитися від традиційних методів і прийомів навчальної роботи, які роблять заняття нудним, нецікавим, знижують інтерес до навчання. Специфіка викладання фахових дисциплін потребує пріоритету таких форм і методів, які дозволяють інтенсифікувати освітній процес, стимулювати розвиток творчих навичок і умінь здобувачів. Адже "інтерактивний" означає здатний до взаємодії, до співпраці, до діалогу [1]

Тому *метою нашої статті* є аналіз інтерактивних методів навчання з метою створення комфортних умов для успішного вивчення фахових дисциплін кожним здобувачем.

Інтерактивне навчання – це постійна активна взаємодія всіх здобувачів освіти, співнавчання, взаємонавчання, при якому всі учасники освітнього процесу мають рівні права та обов'язки. При цьому здобувачі освіти вчаться бути демократичними в спілкуванні, критично мислити тощо [3].

Однак вивчення фахових дисциплін, як і будь-яких інших, значною мірою залежить від творчого підходу самого викладача, його педагогічної майстерності, професійного рівня. Різні форми колективної роботи, розвиток пізнавального інтересу до предмету, активізація навчальної діяльності здобувачів освіти, сприяння їм до самостійного пошуку, активність самої особистості є складовими успіху в роботі.

Викладачі ставлять за мету виявити та допомогти здобувачу розвинути інтелектуальні та творчі здібності, які потрібні в майбутній професійній діяльності. Для досягнення поставленої мети вони впроваджують новітні методики та форми навчання, постійно демонструють творчі, нестандартні підходи теоретичного та практичного характеру при підготовці та проведенні занять, а також в позааудиторній роботі.

Для успішного виконання завдань, які стоять перед сучасним педагогом, важливо досягти ситуації, за якої викладач і здобувачі освіти стануть повноправними суб'єктами системи освіти, а основою навчання буде рівноправний діалог між тими, хто навчає, і тими, хто навчається.

Функція педагога зводиться до стимулювання здобувачів освіти самостійно здійснювати пошук шляхів досягнення визначених цілей. При цьому їх активність стає пріоритетною, а завдання викладача полягає у створенні ефективних дидактичних і методичних умов для проявлення їхньої ініціативи. У процесі навчання такі види діяльності почали активно використовуватись під назвою «центрованого на студента підходу», сутність якого полягає в максимальній передачі ініціативи самому здобувачу, а також в наданні пріоритетів різним формам групового навчання [2].

Як засвідчують дослідження психологів і педагогів, інтерактивне навчання матиме успіх, якщо воно здійснюється з урахуванням вікових особливостей здобувачів освіти, їхніх інтересів і потреб, життєвого і навчального досвіду, бажання і умотивованості дій усіх учасників навчального процесу [5].

Наприклад, одним із найпопулярніших інтерактивних методів, який активно використовується є «мозковий штурм». Це метод, за допомогою якого група людей, зібравшись разом, намагається розв'язати якусь проблему. Важливо, правильно цю проблему сформулювати, краще у вигляді проблемного запитання, так, щоб учасники генерували свої пропозиції, відповідаючи на це запитання. Мозковий штурм починається з того, що всім пропонується поділитися ідеями, які прийшли їм на думку з приводу

обговорюваної проблеми. Перший і основний принцип мозкового штурму полягає у тому, що ніхто не повинен висловлювати оцінку або критику на адресу будь-якої ідеї, що виникла в ході обговорення.

Викладач також може брати участь у генеруванні пропозицій. Але головне, що він повинен фіксувати усі ідеї. Бажано записувати їх на плакаті або на дошці, щоб їх постійно бачили всі учасники процесу [3].

Як показує практика, здобувачі досить активно беруть участь у мозковому штурмі, у ході якого розкривається їх творчий потенціал.

Метод проєктів – ефективний комунікативний метод навчання, передбачає застосування знань та навичок здобувачів освіти під час створення реальних об'єктів за чітко визначеним планом дій і певною моделлю, спрямований на активізацію їх пізнавальної діяльності. Створення проєктів допомагає учаснику процесу усвідомити власну значущість і роль знання у його житті. При застосуванні методу проєктів знання не є кінцевою метою навчальної діяльності, а лише засобом, що допомагає самостійно оволодіти стратегіями навчання.

Проєктування у навчальних закладах неможливе без організаційної і культурної позиції викладача. На практиці це веде до зміни позиції педагога. Із носія готових знань він перетворюється на організатора пізнавальної діяльності своїх студентів.

Змінюється і психологічний мікроклімат на занятті. З авторитарного джерела інформації викладач стає співучасником дослідницького, творчого процесу, наставником, консультантом, організатором самостійної діяльності студентів. А це справжня співпраця. Метод проєктів дозволяє інтегрувати різні види діяльності, роблячи процес навчання більш цікавим і тому ефективнішим [4].

Таким чином, використання проєктної діяльності у навчанні у сучасних навчальних закладах стає все більш актуальним, адже за допомогою проєкту можна реалізувати всі виховні, освітні і розвиваючі завдання, що стоять перед викладачем.

З появою комп'ютерів, мультимедійної проєкційної техніки та мережних засобів зв'язку, як інтерактивної платформи для професійної підготовки майбутніх фахівців, методи навчання почали швидко видозмінюватися та розвиватися.

Основні цілі їх застосування в процесі навчання фахових дисциплін:

- ✓ розвиток уваги, фантазії, уяви, спостережливості, нестандартності мислення, інтересу до навчання;
- ✓ формування полікультурної особистості;
- ✓ виховання системності, логічності, критичності і креативності мислення, а також працездатності, допитливості, пізнавальної самостійності та наполегливості в досягненні поставленої мети;
- ✓ активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів;
- ✓ заповнення прогалів у знаннях, уміннях і навичках ;
- ✓ розвиток умінь самоосвіти, саморозвитку та самовдосконалення;
- ✓ формування вмінь мислити, творити, самостійно здобувати та засвоювати знання, уміння і навички та ін. [3].

Характерними особливостями реалізації інтерактивного навчання є:

- вільний доступ до навчальної інформації, що знаходиться в інформаційно- комп'ютерному навчальному середовищі;
- гнучкість структури подання знань, тобто забезпечення для студентів права вибору навчального матеріалу різного рівня складності;
- асинхронність навчання (мається на увазі той факт, що в процесі навчання викладач і здобувач освіти працюють за зручним для кожного розкладом);
- комунікативність навчання (постійний або епізодичний суб'єктно-суб'єктний діалог у навчальному процесі з використанням сервісів мережі Інтернет - E-mail, Mailing list, Internet Relay Chat та ін.);
- інтернаціональність навчання (дистанційне навчання забезпечує зручну можливість експорту та імпорту освітніх послуг);
- нова роль викладача (ідеється про нову роль і функції викладача як консультанта та координатора навчального процесу);
- нова роль здобувача освіти (він стає «автономним», сам визначає засоби навчання, час та місце вивчення навчального матеріалу, консультації викладачем) [2].

Використання комп'ютерно-орієнтованих засобів у процесі навчання сприяє підвищенню інтересу й загальної мотивації завдяки новим формам роботи і причетності до пріоритетного напрямку науково-технічного прогресу; активізації навчання завдяки привабливим і швидкозмінним формам подання інформації, індивідуалізації навчання; оперативного доступу до інформації.

Комп'ютерно-орієнтовані засоби навчання можуть здійснювати програмне управління навчальною діяльністю здобувачів освіти, допомагати у

засвоєнні навчального матеріалу, розвивати мислення та творчу діяльність. Їх можна поділити на:

- ✓ *довідково-інформаційні*: мультимедійні лекції, гіпертекстові навчально-методичні матеріали, бази даних, електронні енциклопедії, довідники та інструкції, матеріали веб-сайтів, веб-сторінок, інформаційних порталів тощо;
- ✓ *демонстраційно-моделювальні*: імітаційні мультимедійні моделі, комп'ютерні моделюючі ігри;
- ✓ *комп'ютерно-орієнтовані засоби, призначені для визначення рівня навчальних досягнень*: автоматизовані навчальні та контролюючі тести, системи комп'ютерних вправ для контролю та самоконтролю навчальних досягнень;
- ✓ *комп'ютерно-орієнтовані засоби, призначені для отримання знань, умінь і навичок*: електронні підручники і посібники, мультимедійні навчальні курси, комп'ютерні програми [5].

Слід підкреслити величезне значення комп'ютерних технологій у формуванні індивідуального стилю навчання, оскільки рівень підготовки сучасних здобувачів дуже різний. Інформаційні засоби навчання дають змогу сформуванню позитивну мотивацію до навчання, забезпечити одержування глибоких знань, умінь та навичок за рахунок адаптації завдань до освітніх можливостей здобувача, навчити його самостійно приймати рішення, визначати необхідний рівень завдань, швидкість засвоєння тієї чи іншої теми.

Таким чином, інтерактивні методи навчання при вивченні фахових дисциплін є перспективними, оскільки визначають діалог як провідну форму навчально-пізнавальної інтерактивної взаємодії зі зворотним зв'язком. Як свідчить практика викладання, проблема вивчення фахових дисциплін не тільки не втрачає свого значення, але стає дедалі актуальнішою. Саме тому, необхідно вдаватися до пошуків нових ефективних методик викладання, які б максимально використовували сучасні комп'ютерні технології та досягнення педагогічної науки, що дозволяє відкрити нові можливості для стимуляції пізнавальної діяльності студентів, її інтенсифікації.

Список джерел та використаної літератури:

1. Вахрушева Т. Ю. Інтерактивні технології як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів // «Нові технології навчання» №47, 2007, С.6.
2. Ворожейкіна О. М. 100 цікавих ідей для проведення уроку. Х.: Вид. група «Основа», 2011. 287с.
3. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор - укладач Н. П. Наволокова. Х.: Вид. група «Основа», 2011. 176с.

4. Інтерактивні технології навчання: Теорія, досвід: метод, посіб. авт.-уклад.: О. Пометун, Л. Пироженко. К.: А.П.Н.; 2012. 136 с.

5. Навчання в дії: Як організувати підготовку вчителів до застосування інтерактивних технологій навчання: Метод. посіб. / А. Панченков, О. Пометун, Т. Ремех. К.: А.П.Н. 72 с.

Микитенко Інна,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 015 Професійна освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПРОБЛЕМА ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Інтеграційні процеси, які відбуваються в сучасному світовому полікультурному просторі, спонукають до реформування системи освіти та вимагають підготовки компетентних фахівців, які здатні добре орієнтуватись у сучасному полікультурному світі.

Сучасна освіта молоді тісно пов'язана з її вихованням. У наш час важливого значення набувають полікультурна освіта та виховання юнацтва, орієнтовані на виховання всебічно розвиненої особистості, яка, ідентифікуючи себе представником певної етнічної групи, здатна поважати людей іншої національності, їхню культуру, традиції, віру, звичаї тощо.

Тому формування у молодого покоління полікультурної компетентності є одним з пріоритетним завдань сучасної педагогічної науки та суміжних з нею дисциплін.

Феномен полікультурності став предметом особливих досліджень у світовій педагогіці з 60-х років ХХ ст. Так, зокрема, одне з перших нормативних визначень поняття «полікультурне виховання» з'явилося у 1977 році: «Виховання, що включає організацію і зміст педагогічного процесу, в якому представлені дві або більше культури, що відрізняються за мовною, етнічною, національною або расовою ознакою» [2, с. 154].

Зарубіжна полікультурна педагогічна наука накопичила солідний науковий фонд з полікультуралізму. Вітчизняна полікультурна педагогіка, яка вивчає це питання разом з іншими суміжними дисциплінами, є порівняно молодого галуззю наукового знання. Вона спрямовує свої зусилля на навчання

та виховання культурної молодшої людини, на формування у неї полікультурної компетентності, що базується на загальнолюдських духовних цінностях та тих, які притаманні окремим національним групам.

Наразі єдиного погляду, що стосується визначення поняття полікультурності у світовій педагогіці немає.

В. Мичковська, зокрема, розглядає полікультурність як принцип функціонування та співіснування в соціумі різноманітних етнокультурних спільнот з притаманним їм усвідомленням ідентичності, забезпечує їх рівноправність, толерантність та органічність зв'язку з широкою спільнотою взаємозбагачення культур З її точки зору, полікультурність – це інтегративна якість особистості, що базується на загальній культурі (емоційній, інтелектуальній, поведінковій), що виявляється в міжкультурній взаємодії шляхом усвідомлення негативних культурних стереотипів і упереджень, відкриваючи суб'єкту можливість діалогу і самообґрунтованість в умовах множинності культур [7, с. 236].

На засвоєння культурно-освітніх цінностей інших культур на основі знання особливостей своєї етнічної групи, взаємодії всіх культур на принципах взаєморозуміння, шанобливого ставлення, діалогу та плюралізму один до одного, що є засобом протистояння дискримінації, расизму, націоналізму та шовінізму, спрямовані сьогодні полікультурне виховання та полікультурна освіта студентської молоді [4, с. 161].

Як наукова проблема, полікультурна освіта розглядається в зарубіжних концепціях освоєння чужої культури (М. Беннет), мультикультурної освіти (Д. Бенкс), міжкультурної освіти (Г. Ауернхаймер, П. Бателаан, В. Нике та ін.), міжкультурної комунікації (Р. Льюїс, К. Сторті), соціалізації (Д. Дьюї), міграційної педагогіки (О. Гукаленко), етнічної і крос-культурної психології (Т. Стефаненко).

В Україні методиці полікультурної підготовки майбутніх фахівців присвячені ще нечисленні дослідження. Серед таких можемо назвати роботи Л. Воляк, Л. Гончаренко, В. Кузьменка, В. Погребняка.

Метою статті є презентувати основні дослідження, що стосуються питання полікультурної компетентності.

На цей час у зарубіжній педагогічній науці та навчально-виховній практиці досить детально вивчені організаційно-педагогічні умови та розроблені методичні засоби полікультурної підготовки майбутніх фахівців. А саме: підтверджено ефективність інтеграції полікультурного змісту до

викладання дисциплін загальноосвітньої та фахової психолого-педагогічної підготовки, застосування полікультурного підходу у виховній та дозвіллевій діяльності вищого навчального закладу, доцільність спеціальної курсової підготовки з теорії та методики полікультурної освіти та виховання, результативність аудіовізуального супроводу й мультимедійної презентації автентичних і полікультурних матеріалів та ін.

Вітчизняна система цілеспрямованої та системної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах щодо реалізації полікультурного підходу у навчально-виховній роботі перебуває на стадії становлення. Зрозуміло, що створення та розвиток такої системи в умовах сучасної вищої школи вимагає перш за все відповідного науково-педагогічного забезпечення, над чим зараз проводиться активна робота.

Вивченню передумов запровадження полікультурної освіти в Україні, розгляду теоретико-методичних засад формування полікультурної компетентності у молодого покоління присвячені праці вітчизняних науковців, серед яких Л. Голік, Л. Гончаренко, Т. Клишченко, М. Красовицький, В. Кузьменко, Г. Левченко та ін.

Такі дослідники як Л. Гончаренко та В. Кузьменко проаналізували чинники, що обумовлюють необхідність полікультурної освіти, серед яких зростання етнічної і расової свідомості людей; міграційні процеси, що значно підсилюють міжкультурні контакти; розширення міжнародної співпраці, що вимагає діалогу між націями та їх культурами; удосконалення інформаційної сфери і комунікаційних систем, які дозволяють народам зближуватися; прагнення окремих осіб і цілих народностей придбати свою етнічну ідентичність [5, с. 134].

Полікультурна освіта в її історичному аспекті досліджується в працях таких українських та іноземних науковців як Л. Гончаренко, В. Кузьменко, Е. Мейлера, А. Тойнбі, Ю. Яковця та інших.

В Україні питанням полікультурної освіти стали надавати великого значення на рубежі XX-XXI століть. Тільки з початку 90-х років XX століття виникли умови для кращого усвідомлення і розв'язання національно-культурних і освітніх проблем [3, с. 54].

Слід зазначити, що полікультурна освіта є спеціально організованим у закладах освіти процесом, який спрямований на взаємодію викладача і здобувача вищої освіти на розвиток полікультурної компетентності останнього. Це дає змогу простежити становлення майбутнього фахівця як

духовно багатій особистості, а також проаналізувати досвід організації цього процесу.

Полікультурна освіта здійснюється шляхом уведення полікультурного компоненту у викладання дисциплін гуманітарного, соціально-політичного та етико-педагогічного циклу. Полікультурна освіта студентської молоді функціонально пов'язана з двомовною або багатомовною освітою [6, с. 127].

Формуванню у здобувачів освіти полікультурної компетентності є важливим засобом орієнтації в сучасному світі. Її формування є одним з основних завдань освіти і вищої фахової зокрема. У Конституції України, Національній доктрині розвитку освіти, Концепції громадянського виховання та інших державних документах наголошується на тому, що вчитель перш за все формує і розвиває у здобувачів освіти якості культурологічного спрямування.

Важливим також є той факт, що зміст полікультурної компетентності пов'язаний із структурою змісту полікультурної освіти, що зараз активно запроваджується в навчально-виховний процес і включає в себе розвиток соціокультурної ідентифікації молоді як умову розуміння і входження в полікультурне середовище; опанування основними поняттями, що визначають розмаїття світу; виховання позитивного ставлення до розмаїття культур та формування вмінь і навичок взаємодії носіїв різних культур на основі толерантності та взаєморозуміння [1, с. 24].

Аналіз наукової літератури та офіційних документів дав підстави свідчити, що дослідження у галузі філософії (В. Андрущенко, О. Потебня та ін.), педагогіки та психології (І. Бех, Л. Гончаренко, І. Зязюн, І. Липова, В. Моляко, Л. Перетяга, О. Пометун, В. Семиченко та ін.) є науковим підґрунтям у вирішенні цього актуального питання.

Компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутнього фахівця є пріоритетним шляхом модернізації системи освіти сьогодні. Такі науковці як С. Авхутська, О. Дубасенюк, І. Зязюн, Н. Кузьміна, Н. Мітіна, Н. Мойсеюк та інші зосереджували свою увагу на питанні формування професійної компетентності фахівця.

Полікультурна компетентність розглядається ними як складова попередньої і спрямована на виховання у здобувачів освіти «людьми культури» та допомагає підготувати їх до самостійного життя в полікультурному світовому соціумі.

О. Березюк визначає полікультурну компетентність як інтегративну якість особистості, що формується в процесі навчання, та включає систему полікультурних знань, умінь, навичок, інтересів, потреб, мотивів, цінностей, полікультурних якостей, досвіду, соціальних норм і правил поведінки, необхідних для повсякденного життя й діяльності в сучасному полікультурному суспільстві, та реалізується в здатності особистості ефективно вирішувати завдання суспільної діяльності в ході позитивної взаємодії з представниками різних культур [8].

Отже, питання полікультурності та полікультурної компетентності знаходяться в центрі освітнього процесу сьогодні. Воно є достатньо розробленим у зарубіжній науці та недостатньо дослідженим у вітчизняній. Тому наше завдання полягає в детальному вивченні цього актуального питання та знаходженні оптимальних шляхів та способів формування і розвитку полікультурної компетентності у здобувачів освіти.

Список джерел та використаної літератури:

1. Агадуллін Р. Р. Полікультурна освіта: методолого-теоретичний аспект / Р. Р. Агадуллін // Педагогіка і психологія / гол. ред. В. Г. Кремень. – К.: «Педагогічна преса», 2004. № 3. С. 18-29.
2. Антонець М. Я. Проблема національної свідомості молоді / М. Я. Антонець. Радянська школа. 1991. № 2. 456 с.
3. Болюбаш Я. Реформування педагогічної освіти: концептуальні засади // Рідна школа. 1999. № 24. С. 3-4.
4. Воробйова Ж. Ю. Полікультурна освіта та соціалізація студентської молоді в закладах вищої освіти Європи та США : [Електронний ресурс] : Режим доступу: <https://ir.kneu.edu.ua>. handle
5. Галузинський В. М., Євтух М. Б. Педагогіка: теорія та історія. навч. посібник. К.: Вища школа, 1995. 237 с.
6. Лацігіна В. Ю. Науково-педагогічна діяльність професорсько-викладацького складу. Теоретичні питання культури, освіти та виховання в університетах Європи на сучасному етапі : зб. наук. пр. за заг. ред. М. С. Євтуха. К.: КНЛУ-НМАУ, 2009. Вип. 39. С. 123-135
7. Мичковська В. Поняття полікультурності як якості особистості. Зб. наук. праць Національної Академії державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки. Т. 24, № 1 (2021) : [Електронний ресурс] : Режим доступу: <https://periodica.nadpsu.edu.ua>. - С. 236.
8. Парадигма етнокультурологічної спрямованості педагогічного середовища Поліського регіону [Текст] : зб. наук. пр. мол. дослідників / М-во освіти і науки України, Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка, Каф. педагогіки; за

заг. ред.: О. С. Березюк, О. М. Власенко; [рец. О. Є. Антонова]. - Житомир : Видво ЖДУ ім. І. Франка, 2014. - 215 с. В змiстi: Маркова, Т. Полiкультурна компетентнiсть майбутнього офiцера як запорука успішної професiйної дiяльностi / Тетяна Маркова. С. 170-174. : [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/12917/1/3.pdf>

Семенюк Роман

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

В останні десятиліття штучний інтелект став дедалі більш присутнім у нашому повсякденному житті, зокрема, у галузі освіти. У сукупності із застосуванням новітніх технологій та алгоритмів, штучний інтелект змінює підхід до організації навчального процесу, відкриваючи нові можливості для покращення його якості та ефективності.

Системи штучного інтелекту вже давно вбудовані в наше життя, і їх застосування у різних сферах постійно зростає. Це "розумний дім" та "розумне місто", автоматичні переклад і розпізнавання зображень, безпілотні літаки й автомобілі, системи обробки великих масивів даних, заводи-автомати, новітні системи медичної діагностики та багато іншого. Як науковий і технологічний напрям штучний інтелект розвивається вже понад пів століття. За цей час було відкрито нові можливості його застосування, розвіяно певні ілюзії та побоювання. Натомість з'явилося усвідомлення інших, більш реальних ризиків.

Проблемами застосування засобів штучного інтелекту в освітньому процесі займалися Вейн Холмс, Джен Персон, Барбара Вассон, Енн Оттенбрейт-Лефтівч, Кріста Глазевські.

Є багато різних тлумачень поняття "штучний інтелект". У проєкті Концепції його визначають як "властивість систем коректно інтерпретувати зовнішні дані відповідно до поставленої мети, навчатися з таких даних та використовувати результати навчання для досягнення поставлених цілей, у

тому числі зі збирання та використання нових даних шляхом взаємодії з навколишнім середовищем". У цьому сенсі, завданнями освіти мала б бути підготовка фахівців, здатних розробляти і використовувати системи, що мають таку властивість. А також відповідні алгоритми, методи обчислень та роботи з інформацією тощо.

Британська Індустріальна стратегія (Industrial Strategy: Building a Britain fit for the future) робить інші акценти і визначає штучний інтелект як технології, здатні виконувати завдання, які б в іншому разі потребували інтелекту людини, приміром візуальне сприйняття, розпізнавання мовлення та переклад мови. Енциклопедія "Британіка" штучним інтелектом називає здатність цифрового комп'ютера або керованого комп'ютером робота виконувати завдання, які зазвичай асоціюють із розумними істотами. Але, незалежно від того, яке визначення обрати, розвиток штучного інтелекту передбачає приблизно одні й ті самі вимоги до освіти і зміни в самій системі освіти.

Всі країни, які створюють стратегічні документи з розвитку штучного інтелекту, бачать приблизно однакову головну мету освіти у цьому процесі – гарантувати, що суспільство зможе повною мірою скористатися можливостями, які надає штучний інтелект. Для цього передбачається підвищена увага до STEM-освіти у школі, підготовка дослідників, розробників і кваліфікованих користувачів систем штучного інтелекту у закладах професійної та вищої освіти, підтримка програм перепідготовки і навчання протягом життя.

Аналіз досліджень науковців засвідчує, що штучний інтелект може впливати на різні аспекти навчальної діяльності, зокрема на індивідуалізацію навчання, підвищення якості оцінювання знань та умінь здобувачів освіти, зменшення навантаження на викладачів та багато іншого. Актуальними постають питання приватності даних, підвищення вартості технологій та забезпечення рівного доступу до них.

Позитивними тенденціями у процесі застосування засобів штучного інтелекту в освітньому процесі вважаємо:

автоматизацію навчання, оскільки штучний інтелект дозволяє автоматизувати багато процесів у навчальній діяльності, таких як оцінювання знань і умінь, корекція помилок та навіть визначення індивідуальних потреб студентів. Це зменшує навантаження на вчителів та викладачів, дозволяє їм більше часу приділяти іншим аспектам освітньої діяльності;

доступність знань, адже штучний інтелект дозволяє зробити навчання та освіту доступнішими. Наприклад, віртуальні асистенти можуть допомагати людям з обмеженими можливостями навчатися та знаходити необхідну інформацію швидше та легше;

індивідуалізацію навчання, оскільки штучний інтелект дозволяє реалізувати індивідуальний підхід до навчання, зокрема на основі використання даних про учня / студента, їхніх потребах та вміннях. Це дозволить для кожного здобувача освіти оптимізувати навчання з урахуванням їхніх потреб та здібностей;

адаптивність програм, адже штучний інтелект дозволяє адаптувати навчальні та робочі програми до потреб здобувачів, зокрема враховувати їхній рівень знань та темп навчання. Це допомагає зберігати інтерес учнів / студентів до навчання та забезпечує ефективне навчання;

підвищення якості навчання, оскільки використання штучного інтелекту дозволяє забезпечити об'єктивне оцінювання та аналіз знань здобувачів, що дозволяє викладачам та вчителям ефективніше спрямовувати навчання та допомагати учням / студентам.

Хоча використання штучного інтелекту має значний потенціал, воно має й свої обмеження. Штучний інтелект найбільш ефективний у випадку, коли є значна кількість прикладів для аналізу. Однак, в освіті, яка є ризиковою галуззю, вчителі не можуть часто допускати помилок, тому отримати достатню кількість прикладів того, як не слід робити, може бути складно. Крім того, для того, щоб штучний інтелект дійшов правильних висновків, необхідно використовувати лише правильні дані. Якщо невірна інформація потрапить до загального обсягу даних, результати можуть бути неточними [2].

Таким чином, засоби штучного інтелекту мають безпосередній вплив на навчання та освітні процеси загалом, і здатні привнести новизну у пізнавальні процеси та підвищити їх ефективність.

Список джерел та використаної літератури:

1. Як штучний інтелект може допомогти освіті [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <https://osvitoria.media/experience/yak-shtuchnyj-intelekt-mozhe-dopomogty-osviti/>
2. Штучний Інтелект в освітньому процесі / Українська школа майбутнього [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: https://www.futureschool.online/post/artificial_intelligence/

3. Концепція розвитку сфери штучного інтелекту в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>

4. Artificial intelligence and education. A critical view through the lens of human rights, democracy and the rule of law. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <https://rm.coe.int/artificial-intelligence-and-education-a-critical-view-through-the-lens/1680a886bd>

5. International Journal of Artificial Intelligence in Education (IJAIED): <https://iaied.org/journal/>

6. Shapiro, Stuart C., editor. 1992. Encyclopedia of Artificial Intelligence. 2nd ed. New York: John Wiley & Sons. Volume 1, page 434.

Андрейчук Лілія,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

науковий керівник: **Бірук Наталія,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ УРОКУ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Сучасне суспільство диктує системі вищої професійної освіти запит на розвиток вільної, відповідальної, комунікативно активної особистості, яка усвідомлює право вибору і вмє цей вибір здійснювати, діє свідомо та відповідально. Якість модернізації сучасної вищої освіти багато в чому залежить від характеру протікання інноваційних процесів і визначається особливостями такої інновації, інноваційним потенціалом середовища і педагогічного колективу. Сам педагог зобов'язаний знаходити, освоювати і адаптувати нові знання, щоб підвищувати свою педагогічну майстерність. Парадигмальні зміни цілей освіти визначають нове розуміння функцій, здібностей, професійних вмінь учителя, зорієнтоване на компетентність і майстерність. Це відзначають сучасні вітчизняні вчені І. Бех, І. Зязюн.

В Україні основні підходи до підвищення педагогічної майстерності визначені у Законі України «Про освіту», Національній доктрині розвитку освіти України XXI століття [1; 2].

Проблема змісту, структури та виявів професійної майстерності педагога стала предметом дослідження в працях сучасних українських вчених (І. Зязюн, Л. Крамущенко, І. Кривонос, О. Мірошник, В. Семиченко, Н. Тарасевич та ін.). Тому проблема розвитку педагогічної майстерності є пріоритетним напрямком розвитку суспільства.

Метою нашої статті є окреслити шляхи ефективного здійснення педагогічного аналізу уроку як важливого засобу підвищення педагогічної майстерності вчителя .

За енциклопедичним визначенням "*педагогічна майстерність*" – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі. Аналогічно дає визначення «педагогічної майстерності» й І. Зязюн [3]. Багатьма авторами педагогічна майстерність визначається як вияв високого рівня педагогічної діяльності.

Діяльність вчителя – це таке ж високе мистецтво, як творчість композитора і художника, а може бути, і куди більш складне. Якість і ефективність уроку залежать не стільки від того, що знає вчитель, як від того, як він реалізує свої знання. Майстерність учителя багато в чому залежить від вміння аналізувати свої і чужі помилки. Без цього педагогічна майстерність не приходить до вчителя взагалі або приходить надзвичайно повільно. Постійне вдосконалення своєї роботи, і зокрема уроків, дозволить молодому вчителю досить скоро стати дуже хорошим фахівцем. При правильному підході до організації й проведення уроків вчитель зможе підвищити свою педагогічну майстерність, цей процес надає величезні можливості, для вирішення таких питань, які за інших обставин вирішені бути не можуть. Будь-яка реконструкція школи, реорганізація її освітнього процесу пов'язані з оновленням учителя. Він – єдине джерело оновлення, двигун розвитку. Як це зробити, не утопивши ідею в потоці розмов про індивідуальний підхід? Шлях тут, я вважаю, один – терпляча, тривала, широко не афішована, але цілеспрямована робота з людиною. Позбавлення в людини страху перед невідомістю, що завжди супроводжує оновлення, розвиток. Коли це можна зробити? Тільки під час аналізу уроку.

В. Сухомлинський бачив функцію аналізу уроку в тому "щоб зробити кожного вчителя вдумливим, допитливим дослідником". "Справжній педагогічній творчості, – писав він, – властиві риси дослідження, творчого узагальнення своєї праці" [4].

Аналіз уроку - справа не з легких, проте це один з найбільш продуктивних заходів підвищення педагогічної майстерності. Розібрати урок по пунктах важко і вимагає багато часу. Аналіз проведеного уроку – початок підготовки до наступного уроку. Оскільки вдосконаленню кожного уроку немає меж, гарному вчителю ніколи не вистачає часу на підготовку. Його якість залежить від багатьох чинників, і насамперед від звички вчителя до вдумливого розбору своїх дій, від його здібностей і бажання стати гарним фахівцем. Нам, студентам, дуже корисно відвідувати уроки студентів-практикантів. Промахи і недоліки завжди видніше з боку, вивчення їх повинно послужити тому, щоб не допускати подібного в своїй роботі. Тут важливу роль відіграє вдосконалення своєї педагогічної майстерності. Грамотний аналіз діяльності студентів-практикантів дає можливість побачити зв'язок між методами, які вони застосовували протягом уроку, і досягнутими результатами по його завершенню. З такого аналізу кожний із нас повинен дізнатися, що в роботі слід закріпити, а що усунути, яким шляхом уникнути повторення помилок. Такий підхід до аналізу уроку дає можливість студентам розкрити причини переваг і недоліків аналізованого процесу навчання, показати шляхи формування реального результату уроку. Це, в свою чергу, дозволяє конкретизувати висновки по уроку, більш точно оцінити його, дати практиканту пропозиції щодо ліквідації недоліків.

Дієвість такого підходу до педагогічного аналізу уроку полягає також у тому, що завдяки своїй глибині і конкретності кожен його випадок може стати гарною школою педагогічної майстерності для студента, урок якого аналізується. Педагогічний аналіз розвиває загальну культуру молодого вчителя, дає йому можливість глибоко вивчити учня, впливає на ріст творчої активності і, як цілком справедливо вважав відомий на весь світ педагог В. Сухомлинський, докорінно змінює його погляд на свою працю і є найважливішим спонукальним засобом процесу самовиховання і самоосвіти. Лише копіткий аналіз власного і чужого досвіду, вивчення необхідної літератури можуть привести молодого фахівця до високого професійного рівня майстерності.

Педагогічне спостереження та аналіз уроку (а також і самоаналіз) – найважливіший чинник вдосконалення освітнього процесу на основі впровадження в практику сучасної теорії навчання і виховання учнів. Відвідування та аналіз уроку є і засобом систематичного всебічного контролю за навчальним процесом, і засобом впровадження висновків і рекомендацій педагогічної науки в масову практику, і засобом навчання майбутніх кадрів. Адже кожна дитина, з якою має справу вчитель, – це неповторний світ почуттів, думок, інтересів, ефективно впливати на який за шаблоном, спираючись на раз і назавжди сформований стандарт, неможливо. Щоразу до кожної дитини необхідно відшукувати свій підхід, що відповідає конкретній ситуації, обставинам. Ось чому вчитель-вихователь має бути увесь час у пошуку. Це постійний виклик, що остаточно перебороти ніколи неможливо. Причому оновлення є саме тим викликом, що повертає від педагогічної повсякденності до радості творчості. Це альтернатива нудотним сірим урокам, ще більш нудотним, убивчим для настрою вчителя, стандартним, формальним, найчастіше нікому не потрібним аналізом – переказам цих уроків керівниками школи, шкільної повсякденності, що висушує вчительську душу.

Мистецтво аналізу уроку в тому і має полягати, щоб поступово, крок за кроком уводити вчителя в режим пошуку, розвитку й удосконалювання, звільняючи його від важкої поденщини, якою ще є робота в школі для багатьох учителів. У цьому сенсі роль педагогічного аналізу уроку полягає насамперед у тому, що він має стати засобом збудження, джерелом енергії та підйому для учителів. У цьому зв'язку педагогічний аналіз уроку має стати інструментом формування у вчителя переконання необхідності переглянути свої методи роботи, взаємини з учнями, якщо вони виявилися непродуктивними. Він найбільш потужний інструмент педагогічної майстерності вчителя. І пам'ятати при цьому, що, аналізуючи урок, ви не каміння дробите, а будujete храм!

Слід зазначити, що аналіз уроку є найважливішим способом поєднання педагогічної теорії із практикою навчально-виховної роботи. Значення педагогічного аналізу уроку полягає ще у тому, що він є дієвим засобом розвитку у вчителя здібності рефлексувати свою працю й свою поведінку шляхом самоаналізу. Саме через педагогічний аналіз уроку має бути сформоване у вчителів уміння бачити взаємозалежність між своїм викладанням і учнівськими знаннями, уміння оцінювати свою роботу за кінцевим результатом. Це дорогоцінна якість педагога, але щоб вона ввійшла в систему роботи вчителя, він має бути не лише винятково уважним до своєї

праці, але в нього має бути загострене почуття самокритичності, а останнє необхідно не лише виховувати, але й, виховавши, увесь час підтримувати й розвивати.

Аналіз уроку допомагає вчителеві глянути на свою працю ніби з боку, оцінити свої сили, побачити досягнення й недоліки у своїй роботі. Він є найважливішим засобом стимулювання самоосвіти педагога. Змістова сторона процесу самоосвіти вчителя в певній своїй частині має формуватися на підставі висновків педагогічного аналізу його уроків. В. Сухомлинський підкреслював, що на уроці вчитель "не тільки відкриває учням вікно у світ знань, але і виражає сам себе, розкриває перед ними свій духовний світ, своє духовне багатство" [5].

Нами було проведено опитування 17 вчителів Степанівського ЗЗСО I–III ступенів, Ємільчинського району, Житомирської області. Їм було запропоновано відповісти на такі запитання: Що ви розумієте під поняттям "педагогічна майстерність"? Як педагогічний аналіз уроку сприяє підвищенню педагогічної майстерності вчителя? Яким чином ваш колектив здійснює педагогічний аналіз уроків?

На запитання "Що ви розумієте під поняттям "педагогічна майстерність"? 51% вчителів відповіли – високий професіоналізм, 24% – власний стиль викладання, 14% – постійний розвиток педагогічних вмінь, 10% – удосконалення знань вчителя, 1% – досвід роботи.

Результати відповідей на питання "Яким чином ваш колектив здійснює педагогічний аналіз уроків?" засвідчили, що 55% вчителів відвідують уроки інших вчителів для підвищення власної педагогічної майстерності, обміну досвідом, набуття нових методів та прийомів роботи, 34% – відвідують уроки інших вчителів тільки тому, що на цьому наполягає керівництво школи, 7% – не відвідують уроків свої колег, 4% – не дали конкретної відповіді.

Отже, анкетування засвідчило, що значна частина вчителів не має достатньої інформації про сутність педагогічної майстерності, мети та правил здійснення педагогічного аналізу уроку. Пріоритетну роль у формуванні навичок здійснювати педагогічний аналіз уроку відіграють діючі методичні та педагогічні ради школи. Під час навчального року, за сприяння керівництва школи та домовленістю з іншими школами ОТГ, для вчителів організують взаємовідвідування уроків, де відбувається обмін досвідом та методикою викладання.

Гадаю, що, виходячи із усього сказаного, можна зробити висновок про те, що продуктивність навчання й виховання в школі, певною мірою прямо пропорційна якості проведення аналізу уроку. Життя підтверджує, що головна мета спостереження і аналізу уроку – дослідження того, як розкривається на уроці інтелектуальний світ вчителя, як ростуть духовні інтереси учнів, як збагачується їх пам'ять і розвивається мислення. Цим і визначається педагогічна майстерність вчителя, її ефективність.

Список джерел та використаної літератури:

1. Закон України «Про загальну середню освіту» від 13.05.1999 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.education.gov.ua
2. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – № 33. – С. 4–6.
3. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Карамущенко, І. Ф. Кривоніс [та ін.] ; за ред. І. А. Зязюна. – 2-ге вид., допов. і перероб. К. : Вища шк., 2004. 422 с.
4. Сухомлинський В. О. Про виховання / В. О. Сухомлинський. 1988. 105 с.
5. Сухомлинський В. О. Зібрання творів : у 11 т. Т. 5. / В. О. Сухомлинський. К., 1950. 235 с.

Баранчук Іванна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ПІД ЧАС РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ПРОСТИХ ЗАДАЧ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Творчість – це тема, якою зазвичай знехтують під час викладання математики в початковій школі. Зазвичай вчителі думають, що у вивченні математики дітям необхідна передусім логіка, а творчість не так важлива. З іншого боку, якщо розглядати вчителя математики, який розробляє нові методики та інноваційні підходи для пояснення та вивчення нової теми з учнями, ми не можемо не звернути увагу на використання ним творчого потенціалу. Поняття «творчість» в українському педагогічному словнику

тракується як «продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення» [1, с. 326]. Творчість характеризується як вища форма діяльності особи, що вимагає тривалої підготовки, ерудиції і інтелектуальних здібностей.

Проблемами розвитку розумової діяльності, формування творчих здібностей займались А. Леонт'єв, П. Нечаєв, Я. Пономар'єв, А. Лук, М. Меєрович, Л. Шрагіна та багато інших. Питання управління навчальною діяльністю розкрито в роботах Т. Шамової, Т. Давиденко. У роботах цих учених розглянуто психологічні моделі процесу творчості, якості творчої особистості; психологічний механізм творчості; виявлення творчих здібностей; методи пошуку творчих розв'язків; алгоритми розв'язання проблемних ситуацій, різні форми спільної діяльності вчителя й учнів, різні підходи до управління розвитком особистості. Так, Ш. Амонашвілі привертав увагу до того, що, навчаючи та виховуючи, учитель залучає дітей до матеріальних і духовних цінностей минулих поколінь. Учитель є посередником між дитиною й цілими поколіннями, і через нього діти пізнають дійсність. І це «через» означає, що різні цінності, знання, морально-етичні норми не доходять до дітей у стерилізованому вигляді, а несуть у собі особисті риси вчителя, його оцінки, ставлення, його світогляд. Головне завдання - не «донести», «пояснити» та «показати» учням, а організувати спільний пошук розв'язання завдання, яке постало перед ними. Учитель виступає як режисер міні-вистави, що народжується безпосередньо у класі. .

Актуальною є проблема різнобічного розвитку дитини вже на самому початку її життєвого шляху, адже втрати в естетичному вихованні збіднюють внутрішній світ людини. Саме в період початкового навчання дитині потрібна найпильніша увага, піклування та любов учителя. Якщо вчитель задовольнить цю потребу, то пробудить потяг до знань, повагу до себе. Тому уроки і позаурочну роботу в початкових класах треба будувати так, щоб діти відчували себе дослідниками, мали змогу зіставляти, порівнювати, шукати і знаходити істину. Мета сучасної початкової школи – забезпечити подальше формування особистості дитини, цілеспрямовано виявляти і розвивати здібності, формувати вміння і бажання вчитися. Привернути увагу учнів можна незвичайним оформленням класної кімнати, цікавим вступом учителя, між предметними зв'язками [2, с. 45].

Мета статті – розкрити особливості розвитку творчих здібностей учнів на уроках математики під час вирішення простих задач в початковій школі.

У початкових класах в основному розглядають сюжетну задачу, в яких описується кількісна сторона деяких явищ. Сюжетну задачу, для розв'язання якої треба виконати одну арифметичну дію, називають простою. Прості задачі можна поділити на групи відповідно до арифметичних дій, за допомогою яких їх розв'язують. Однак з погляду методики зручніша інша класифікація: поділ задач на групи залежно від тих понять, які формують під час їх розв'язування.

Можна виділити три такі групи. До першої групи належать прості задачі, під час розв'язування яких діти засвоюють конкретний зміст кожної з арифметичних дій, тобто діти засвоюють, яка арифметична дія пов'язана з тією або іншою операцією над множинами. До другої групи належать прості задачі, під час розв'язування яких учні засвоюють зв'язок між компонентами і результатами арифметичних дій. До них належать задачі на знаходження невідомих компонентів. До третьої групи належать задачі, під час розв'язування яких розкривають новий зміст арифметичних дій. До них належать прості задачі, пов'язані з поняттями різниці, і прості задачі, пов'язані з поняттям кратного відношення [3, с. 67].

Поза групами існують ще декілька видів задач. Це задачі на час, задачі на рух, задачі на знаходження числа за його частиною і частини від числа, задачі на ділення з остачею, на знаходження площі прямокутника та задачі з логічним навантаженням. Усі прості задачі, крім задач на непряме збільшення чи зменшення числа на кілька одиниць або в кілька разів, є обов'язковою складовою частиною програми, так званий програмний мінімум.

Тут названо основні види простих задач, з якими зустрічаються у своїх підручниках учні початкових класів. Велику роль відіграють задачі, які учні складають самі. Складання задач часто вимагає роздумів, які під час розв'язку готових задач не потрібні. Тому складання задач сприяє розвитку творчого мислення учнів. Розвитку у дітей логічного мислення, пам'яті, творчої уяви великого значення надавав видатний педагог В. Сухомлинський, Він відзначав уміння дитини використовувати під час навчання предмети і явища навколишньої діяльності, наділяючи їх казковими рисами. Наприклад, складання і розв'язування казок-задач, а також вивчення нового матеріалу з використанням на уроці казкових елементів [4, с. 109].

Формуючи загальні способи і методи розв'язування математичних задач, ми вчимо дітей на основі математичних знань певним чином діяти у ситуаціях, що виникають у повсякденному житті. Цілеспрямоване навчання дає можливість забезпечити високий рівень розвитку потенційних творчих

здібностей. Творча діяльність учнів не обмежується лише оволодінням нового. Робота буде творчою, коли в ній проявляється власний задум учнів, ставляться нові завдання і самостійно розв'язуються за допомогою отриманих знань.

Розглянемо нетрадиційні творчі вправи для уроків математики під час виконання простих задач в початковій школі.

1. *Пошук нових способів розв'язування задач. Складання своїх задач, їх розв'язування.* Доцільно пропонувати учням розв'язувати задачі не по діях, а за допомогою виразів, користуватися властивостями додавання під час розв'язування рівнянь, складати й розв'язувати свої задачі. Адже загальновідомо, що самостійно придумана і розв'язана задача запам'ятовується краще і надовго.

2. *Написання «математичних» творів з використанням простих задач.* Пропонувати учням написати казку, вірш, байку, сценку на математичну тему, при цьому використовуючи в них просту задачу. Написані твори діти із задоволенням читають один одному. Такі завдання виховують навички дослідницької діяльності, ефективні щодо висвітлення практичної спрямованості матеріалу, що, зрештою, призводить до глибокого розуміння предмета, зацікавленості ним.

3. *Залік за домашнім завданням.* Учні пропонуються стільки задач чи прикладів, скільки учнів у класі (за змістом є задачі прості, середньої складності, складені). Термін виконання завдання - від одного-двох тижнів до місяця. Оцінюється творчий підхід до розв'язування, кількість способів розв'язування однієї задачі тощо. Поступово, від уроку до уроку, у дітей з'являється бажання не просто розв'язати задачу, а розв'язати її «найкрасивішим» способом. Успішний пошук такого способу власне і є їх маленьким відкриттям.

4. *Гра «Знайди загублене».* Під час такої гри учням пропонують розв'язати задачі, де відсутні деякі числа або символи. Дітям цікаво знаходити «загублене» і відновлювати записи. Без сумніву, у такій діяльності також проявляється творчість.

Таким чином, доволі важко зосередити увагу дітей на вивченні нового матеріалу, для цього вчителю доводиться повною мірою проявляти свою креативність та творчий підхід під час підготовки до уроку. Щоб зацікавленість учнів до вивчення математики не знижувалась, доречно систематично проводити ігри з використанням інтерактивних технологій. Розв'язування

задач - це робота дещо незвичайна, адже це розумова робота. А щоб навчитися будь-якій роботі, треба спочатку добре вивчити той матеріал, над яким доведеться працювати, ті інструменти, з допомогою яких буде виконуватись робота [5, с. 35].

Список джерел та використаної літератури:

1. Гончаренко С.М. Український педагогічний словник : К. Либідь, 1997. с. 326.
2. Бантова М.О., Бельтюкова Г.В., Полевщикова О.М. Методика викладання математики в початкових класах. К.: Вища школа, 1982. с. 288.
3. Коберник Г. Диференціація навчання на уроках математики Початкова школа. 1999. №9, С. 65-68.
4. Король С. Психолого – педагогічні умови організації навчального процесу : Початкова школа. 2000. №12, С. 108-111.
5. Ганул О. Диференціація навчання: Початкова школа. 2000. №10, С.34-36.

Бондарчук Ілля,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 015 Професійна освіта (Цифрові технології);
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Антонов Євгеній,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

**ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР У ВИКЛАДАННІ
ІНФОРМАТИКИ**

Освітній сектор постійно розвивається, щоб не відставати від мінливих потреб суспільства. Модернізація галузі відбулася в бік розвитку та реструктуризації як освітніх процесів, так і суспільства в цілому. Це також призвело до створення єдиної системи безперервної освіти, яка дозволяє студентам постійно вдосконалювати свої знання та навички на постійній основі та бути в курсі мінливого технологічного ландшафту. Реформа «Нової української школи» є важливим кроком до модернізації освіти в країні, оскільки вона надає можливість учням отримати доступ до якісної освіти та

ресурсів. Цілями реформи є підвищення якості освіти та озброєння учнів навичками, необхідними для досягнення успіху у світі, що швидко змінюється. Реформа включає модернізацію навчальних програм, впровадження нових технологій та надання вчителям додаткових ресурсів. Ця реформа допоможе здобувачам освіти отримати навички та знання XXI століття, які підготують їх до майбутньої кар'єри, дозволяючи їм розвивати свою цифрову грамотність, навички вирішення проблем, критичне мислення та креативність. Водночас нові можливості для навчання відкривають також мультимедійні технології, які ґрунтуються на ідеях ігрового навчання або гейміфікації навчального процесу, що дозволяє ефективно залучати та мотивувати учнів до навчання.

Мета статті: дослідити переваги та перспективи використання комп'ютерних ігор як сучасного педагогічного інструменту передачі навчального матеріалу при викладанні інформатики.

Ігри стали невід'ємною частиною життя сучасної молоді. Від розважальних ігор до навчальних, учні використовують різні форми ігор, щоб збільшити свої знання та поглибити розуміння певних понять. Ці типи ігор не тільки розважальні, вони також мають потенціал передавати знання та формувати нові навички в учнів. Крім того, ці ігри можуть допомогти учням розвинути вміння вирішувати проблеми, а також навички критичного мислення, які допоможуть їм у майбутньому навчанні.

Вченими-дослідниками різних спеціальностей зроблено та описано в низці робіт спроби успішного використання ігор або ігрових елементів у навчальному процесі різних рівнів навчання. Серед них можна виділити роботи Н. Андрощука, Т. Губенка, В. Захарова, Л. Лохвицької, М. Менчинської, О. Яновської та ін. Більшість досліджень зосереджено на початковій і деяких рівнях середньої чи вищої освіти. Деякі дослідники вивчали, яким чином включити ігри в навчальний процес як початкової школи, так і для вищої освіти (Т. Шукуров, Л. Тополя, І. Куліш і ін.).

Гра, як вид діяльності, є провідною у дошкільнят і залишається активним способом навчання у молодших школярів. Деяко менш відкритим є питання використання ігор у навчальному процесі підлітків і, особливо, старшокласників, оскільки навчання дітей цих вікових категорій базується, враховуючи досить поширений діяльнісний підхід, на використанні більш жорстких прийомів подачі навчального матеріалу.

Нестандартна форма проведення уроку зацікавлює учнів і пробуджує емоції, викликає дух змагальності, бажання отримати перемогу, у них

з'являється відчуття здивування, посилюється розумова діяльність. Групові заняття створюють атмосферу високої активності та дозволяють учням бути в постійному контакті один з одним. Гра допомагає їм краще зрозуміти матеріал, а також дає можливість перевірити свої знання, вирішуючи задачі. У грі створюється позитивний емоційний настрій, який сприяє успіху і підвищує інтерес до вивчення предмету [2].

У навчанні використовують такі види ігор: розвивальні ігри, ігри-драматизації, рольові ігри, імітаційні ігри, ділові ігри, організаційно-розумові, ігри-тренінги, ігри дослідження та інші. Ігри є дієвим засобом виховання розумової активності тих, хто навчається, активізують психічні процеси.

Гейміфікація навчального процесу стає все більш популярною завдяки прогресу в технологіях ігрового навчання. Якщо уважно врахувати педагогіку та методику, це може допомогти підвищити ефективність навчання [1]. Окреме місце серед ігрових технологій займають комп'ютерні ігри.

Комп'ютерні ігри – це програмні засоби, які дозволяють дітям спрямовувати свою діяльність на досягнення певних дидактичних цілей в ігровій формі. Вона не замінює собою звичайні ігри та заняття, а доповнює їх, вписується в їх структуру та збагачує навчальний процес новими можливостями. Комп'ютерні ігри надають елементи знань, які важко або неможливо зрозуміти або засвоїти за допомогою звичайних дидактичних засобів за звичайних обставин [4].

Сучасні зарубіжні вчені називають навчальний процес з використанням комп'ютерних ігор на уроках еволюцією досвіду викладання та навчання. У той же час дослідники виділяють основні *проблеми* такого процесу: а) недостатність ознайомлення вчителів з онлайн-платформами, які можна використовувати у процесі навчання тих чи інших навчальних предметів; б) деяке суперечливе ставлення вчителів до можливості виникнення мотивації в учнів внаслідок впровадження комп'ютерних ігор в навчання, оскільки гра не завжди надовго може утримати увагу дитини, налаштованої на традиційне, серйозне навчання [3].

Комп'ютерні розвивальні ігри спрямовані на засвоєння і закріплення шкільної програми з інформатики, а також дозволяють здійснювати диференційований підхід до кожного учня з урахуванням індивідуальних особливостей кожного; забезпечити повну зайнятість дітей впродовж усього уроку; вплинути на розвиток таких психологічних процесів як увага, мислення, пам'ять, уява, сприйняття. Комп'ютерна гра виступає як універсальний засіб

набуття досвіду, своєрідний тренажер людських навичок та вмінь, необхідних для вирішення завдань людської життєдіяльності.

Використовуючи ігрові технології у навчанні інформатики, слід дотримуватись таких умов: відповідність гри навчально-виховним цілям заняття; відповідність гри віковим особливостям тих, хто навчається; помірність у використанні ігор на заняттях [2].

Разом з тим слід відзначити, що наявність навіть ідеальної комп'ютерної навчальної гри не зменшує ролі вчителя. Вчитель завжди залишається центральною фігурою навчального процесу. Тільки він повною мірою може керувати навчальною діяльністю учнів, ставити перед ними такі навчальні цілі, які є найбільш ефективними для активізації їхньої пізнавальної діяльності. Підбір вчителем комп'ютерних ігор залежить насамперед від поточного навчального матеріалу й рівня підготовки дітей, що навчають.

Отже, можна з впевненістю стверджувати, що при правильно організованому процесі використання комп'ютерних ігор, можна досягти успіхів. Особливо це можна спостерігати при викладанні інформатики, оскільки класи в них більш пристосовані для використання комп'ютерних ігор. Адже матеріальна база класу дає більш широкий спектр використання комп'ютерних ігор на уроці. Проте не дивлячись на те, що розроблено велику кількість комп'ютерних ігор та програм для підтримки освітнього процесу, далеко не всі з них можуть підтримати ігрові технології навчання інформатики. Зазначене вище дало підстави вважати актуальним і перспективним дослідження проблеми використання комп'ютерних ігор в навчанні інформатики учнів основної школи [6].

Таким чином, впровадження навчальних комп'ютерних ігор як засобу активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках інформатики дає змогу покращити не лише зміст навчання, а й вдосконалити засоби і форми процесу навчання, інтенсифікувати та індивідуалізувати його.

Список джерел та використаної літератури:

1. Беримець Ю.Ю. Комп'ютерні ігри як засіб розвитку психологічних процесів : [Електронний ресурс] : Режим доступу : file:///C:/Users/Erancies/Downloads/1557-2878-1-PB.pdf
2. Зеленський В.І. Ігрові технології під час викладання інформатики : методична розробка / На Урок : [Електронний ресурс] : Режим доступу : <https://naurok.com.ua/metodichna-rozrobka-igrovi-tehnologi-pid-chas-vikladannya-informatiki-271825.html> (Дата звернення 09.02.2023)

3. Комп'ютерні ігри: користь і шкода для дитини // Академія Професій Майбутнього : [Електронний ресурс] : Режим доступу : <https://academyua.com/stati/36-komp-yuterni-igri-dlya-ditej-korist-chi-shkoda> (Дата звернення 09.02.2023)

4. Новик І.М. Проектування навчальних комп'ютерних ігор в освітньому процесі дошкільного навчального закладу / зб. наук. праць «Вісник психології і соціальної педагогіки». Вип. 4. Київського університету імені Бориса Грінченка. С. 34-36.

5. Самчук Л. І., Мойсеюк Ю. М. Гейміфікація в системі сучасних технологій навчання (рекомендаційний бібліографічний список) : [Електронний ресурс] : Режим доступу : https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2015/12/Gameplay_in_training_2019.pdf (Дата звернення 09.02.2023)

6. Чурок С., Шамоня В. Використання комп'ютерних ігор в навчанні інформатики учнів основної школи / Osvita, innovatika, praktika [інтернет] : [Електронний ресурс] : Режим доступу : <https://www.oip-journal.org/index.php/oip/article/view/30> (Дата звернення 09.02.2023)

Вознюк Ірина,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

науковий керівник: **Павленко Віта,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У 2017 році в Україні стартувала реформа початкової школи. МОН повідомило про зміну підходів у початковій школі, але не всі батьки першокласників відчули зміни, а деякі стандарти (наприклад, вступ до школи за місцем реєстрації) почали критикувати ще до впровадження. На думку експертів, велике значення у впровадженні реформи має активність батьків та діяльність місцевої влади.

Реформування початкової освіти в Україні є однією з ключових складових національної стратегії «Україна 2030». Ця реформа спрямована на модернізацію освітньої системи країни та забезпечення якісної освіти для майбутніх поколінь. Основні цілі реформи – підвищення якості навчання, розвиток креативності, самостійності та критичного мислення учнів, а також підготовка до подальшого навчання в середній та вищій школі. Для реалізації цієї реформи необхідне залучення додаткових коштів від держави та приватного сектору, а також оптимізація витрат на освіту. Реформу позитивно сприймає українське суспільство та підтримує її впровадження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні аспекти розвитку змісту початкової освіти вивчали Н. Дем'яненко, М. Євтух, Н. Никало, О. Сухомлинська та ін. Проблему фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів, специфіки їхньої професійної діяльності досліджували такі науковці, як: Н. Бібік, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, І. Зязюн, О. Савченко, Л. Хоружа, М. Фіцула, І. Шапошнікова та ін.

Мета статті полягає в аналізі процесу реформування початкової освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна здійснює реформування початкової освіти, спрямовану на підвищення якості навчання та виховання дітей. Ця реформа передбачає впровадження нової програми та методик навчання, зміну підходу до оцінювання та організації навчального процесу. Одним із основних принципів нової реформи є індивідуальний підхід до кожної дитини. Учителі мають більше уваги приділяти індивідуальним потребам кожної дитини, щоб забезпечити максимальну реалізацію їхнього потенціалу. Зокрема, планується зменшення розміру класу до 15-20 дітей, щоб забезпечити краще взаємодію вчителя з кожною дитиною. Також у програмі передбачено збільшення кількості годин науково-практичних занять та гуртків для дітей. Це дозволить забезпечити розвиток дитини в різних сферах, таких як наука, мистецтво, спорт тощо. Нова програма передбачає зміну підходу до оцінювання.

Зокрема, планується зменшення кількості письмових контрольних робіт та тестів, а замість цього використовувати більше практичних завдань, спрямованих на розвиток навичок та умінь дітей. Окрім цього, планується забезпечення вчителів сучасними методиками навчання та оцінювання. Для цього проводяться тренінги та семінари, які допоможуть вчителям покращити свою професійну майстерність та впровадити нові методики навчання. Усі ці

зміни мають сприяти покращенню якості початкової освіти в Україні та підготувати дітей до подальшого навчання в середній та вищій школі. Реформа також спрямована на розвиток креативності, самостійності та критичного мислення учнів.

Україна активно співпрацює з міжнародними партнерами та експертами з метою впровадження сучасних методів та практик у початкову освіту. Одним із викликів, який стоїть перед реформою, є забезпечення необхідного фінансування та ресурсів для її впровадження. Для цього необхідно залучення додаткових коштів від держави та приватного сектору, а також оптимізація витрат на освіту. Українське суспільство позитивно сприймає реформування початкової освіти та підтримує її реалізацію. Вона має допомогти розв'язати проблеми, які існують у сучасній освітній системі, та забезпечити якісну освіту для майбутніх поколінь [1].

При реформуванні освіти в Україні значною мірою враховано об'єктивний вплив тенденцій розвитку, спільних для сучасної цивілізації. Перша тенденція – посилення процесу глобалізації економіки, взаємозв'язку та взаємозалежності країн світу. Ця тенденція є результатом розвитку науки, техніки та виробництва, що призводить до виникнення глобального економічного простору та планетарного інформаційного поля, та інтенсивного обміну результатами матеріальної та духовної діяльності. Друга зумовлює створення позитивних умов для індивідуального розвитку людини, її самореалізації у світі.

«Нова українська школа» – це програма реформування середньої освіти, починаючи з молодших класів. Вона припускає, що діти навчаються на практиці, а не на теорії, і розвивають навички замість запам'ятовування інформації. Також реформа передбачає зміни в порядку прийому дітей, співпраці вчителів і батьків, оновлення матеріально-технічної бази шкіл.

Пілотний проєкт стартував у 2017 році та охопив близько 100 шкіл. У 2018 році понад 400 тисяч першокласників почали навчатися за новими стандартами.

Концепція НУШ передбачає 10 ключових компетентностей, які має набути дитина в результаті навчання. Окрім більш традиційних (спілкування державною мовою та іноземними мовами, знання математики, культурний розвиток), це, наприклад, навчання впродовж життя, підприємливість, інформаційно-цифрові компетентності.

З 2018 року дітям більше не потрібно проходити співбесіду, щоб піти до першого класу. Відповідно до стандарту НУШ дитина зараховується до школи за місцем реєстрації, а конкурси для вступу до першого класу скасовано.

Реформа передбачає модернізацію матеріально-технічної бази шкіл, починаючи з парт. Відповідно до наказу МОН, парти та стільці мають бути розраховані на одну особу, але водночас достатньо придатні для розміщення разом для групових занять.

Концепція «Нової української школи» передбачає, що освітня субвенція передбачає дотацію вчителям, які працюють в інтеграційних класах, інтеграційна субвенція покриває 65% витрат на корекційно-розвивальну діяльність дітей, 35% – придбання репетиторського обладнання. Водночас забезпечення харчування дітей з особливими освітніми потребами, їх матеріально-технічної бази, підвищення кваліфікації педагогів є завданнями органів місцевого самоврядування.

Реформа початкової освіти в Україні містить ряд заходів, спрямованих на вдосконалення освітнього процесу. До них належать: зміна змісту навчальних програм з урахуванням вимог сучасного ринку праці та викликів, які стоять перед суспільством; застосування новітніх технологій навчання, використання електронних засобів та програм для підвищення ефективності навчального процесу; оновлення підручників та методичних посібників; проведення професійної підготовки вчителів; збільшення тривалості навчання з 4 до 5 років та інші. Одним із важливих аспектів реформи є зміна підходу до оцінювання учнів. Відтепер оцінки виставляються за шкалою від 1 до 12 балів. Також передбачається зменшення кількості контрольних робіт та перехід до формування компетенцій учнів. Загалом, реформа початкової освіти в Україні є важливим кроком до покращення якості освіти та підготовки дітей до життя в сучасному світі.

Однією з ініціатив, що передбачає реформа початкової освіти в Україні, є так звана «школа-лабораторія». Це школи-пілоти, у яких педагоги займаються впровадженням нових підходів до навчання та впровадженням новітніх технологій. У цих школах педагоги мають можливість працювати з новими методиками та використовувати сучасні засоби навчання, що покращить якість навчання в цих закладах та допоможе розробити ефективніші методики, які потім можуть бути застосовані в інших школах. Також реформа передбачає зміну взаємодії школи та батьків. Школа має активно включати батьків у процес навчання та сприяти розвитку партнерських стосунків. Зокрема, це

може бути здійснено шляхом проведення батьківських зборів, пропаганди участі батьків у навчальному процесі, організації виховних заходів та ін. Реформа початкової освіти в Україні має великий потенціал для покращення якості навчання та формування здатних до саморозвитку та самовдосконалення громадян. Досягнення цих цілей можливе тільки за умови комплексного підходу та співпраці всіх учасників навчального процесу: держави, педагогів, батьків та учнів [3].

Крім того, в рамках реформи передбачено зміну змісту навчання, який має стати більш сучасним та актуальним. Наприклад, питання екології, довкілля та здорового способу життя включені до основних предметів навчання, щоб забезпечити формування свідомих громадян, які беруть на себе відповідальність за своє життя та здоров'я. Також передбачається зменшення кількості обов'язкових предметів, які вивчають учні, з метою більшої уваги на розвитку креативності та пізнавальної активності учнів. Передбачається також розвиток інтерактивного навчання, що дозволить дітям активніше залучатися до процесу навчання та відчувати більшу зацікавленість до навчання. У цілому, реформа початкової освіти в Україні має на меті забезпечити розвиток інтелектуальної та творчої потенції дитини, формування у неї навичок саморозвитку, самовдосконалення та самостійної діяльності. Виконання цієї реформи допоможе забезпечити більш якісну освіту для майбутнього покоління України.

Також однією з головних цілей реформи є забезпечення рівних можливостей для участі у навчальному процесі для всіх дітей, незалежно від їхнього соціального статусу, місця проживання та фінансових можливостей їх батьків. Для цього передбачено створення єдиного стандарту для всіх шкіл, що дозволить забезпечити рівний рівень навчання для всіх дітей. Крім того, реформа початкової освіти передбачає забезпечення підвищення кваліфікації вчителів, що працюють у початкових класах, та їхню перепідготовку, з метою забезпечення якісного та сучасного навчання для дітей. Це дозволяє створити комфортні умови для навчання та забезпечити підвищення якості освіти у початкових класах. Загалом, реформа початкової освіти в Україні є складною та багатогранною, проте її реалізація дозволить забезпечити високий рівень освіти для дітей, формування їхньої особистості та розвиток їхнього потенціалу [1].

Для забезпечення успішної реалізації реформи початкової освіти в Україні внесено зміни до нормативно-правових актів, зокрема Закону України «Про

освіту» та Державного стандарту початкової освіти. Крім того, створено робочі групи, які займаються розробкою методик та матеріалів для вчителів, а також проведенням навчання та перепідготовки вчителів. Важливою складовою реформи є залучення батьків до навчального процесу, зокрема через організацію зборів, консультацій та інформування про навчальну програму та досягнення дітей. Також передбачається залучення громадськості до контролю за якістю надання послуг у галузі початкової освіти. Реформа початкової освіти в Україні викликала певні складнощі та опори з боку громадськості та фахівців у галузі освіти, проте вона є важливим кроком до покращення якості освіти в Україні та підвищення рівня розвитку дітей в нашій країні.

До реформи початкової освіти в Україні також входить модернізація навчального процесу та перехід на нові методи навчання, зокрема використання інтерактивних технологій та інших сучасних засобів навчання. Досягнення цієї мети передбачає відповідну технічну оснащеність шкіл, а також підготовку вчителів до використання сучасних технологій у навчальному процесі. Реформа початкової освіти в Україні також спрямована на зменшення навантаження на дітей та вчителів. Для цього передбачається скорочення кількості обов'язкових предметів та заміна певних елементів програми на вибіркові. Також передбачено зменшення кількості учнів у класах з 30 до 20-25 дітей, що дозволить забезпечити більш індивідуальний підхід до кожної дитини. Реформа початкової освіти в Україні є важливим кроком до покращення якості освіти в нашій країні. Вона передбачає не тільки внесення змін до навчальних програм, але й створення комфортних умов для навчання та підвищення кваліфікації вчителів, що є ключовими складовими для забезпечення якісної освіти для дітей [3].

Також реформа початкової освіти в Україні спрямована на розвиток ключових навичок у дітей, таких як критичне мислення, творчість, комунікативність, соціальна компетентність та інші, що є важливими для їх майбутньої успішної кар'єри та життя. Також у рамках реформи передбачено забезпечення можливості навчання для всіх дітей, незалежно від їхнього матеріального стану та соціального походження. Для цього планується розвиток мережі безкоштовних загальноосвітніх шкіл та забезпечення всіх учнів необхідними навчальними матеріалами та підручниками.

Отже, реформа початкової освіти в Україні передбачає комплексний підхід до покращення якості навчання та розвитку дітей. Це передбачає не лише зміни до навчальних програм, але й розвиток інфраструктури,

підготовку вчителів та забезпечення доступності освіти для всіх дітей. Ця реформа є важливим кроком до покращення освітньої системи в Україні та підготовки нового покоління майбутніх лідерів країни.

Крім того, важливо зазначити, що реформа початкової освіти в Україні є частиною більш широкої стратегії реформування освіти в країні. Україна активно працює над модернізацією всієї освітньої системи, в тому числі розвитком вищої освіти, професійної освіти та навчання протягом життя. Така стратегія дозволить забезпечити високу якість освіти на різних рівнях та створити потужну базу для економічного та соціального розвитку країни. Важливим аспектом реформування початкової освіти в Україні є також забезпечення відповідної фінансової підтримки реформ. Це означає не лише виділення необхідних коштів на розвиток інфраструктури та матеріально-технічної бази, але й забезпечення вчителів та учнів необхідними навчальними матеріалами та підручниками. Крім того, важливо взяти до уваги потреби регіонів та місцевих громад у розвитку освіти, тому що децентралізація стала однією з головних стратегій у сфері освіти в Україні.

Отже, успішне реформування початкової освіти в Україні потребує спільних зусиль уряду, громадськості, вчителів, батьків та учнів. Такий підхід дозволить створити належні умови для здобуття дітьми необхідних знань та навичок, що приведе до підвищення якості освіти та успіху в майбутньому.

Перспективи реформування початкової освіти в Україні є перспективними. Продовження реформи дозволить забезпечити високу якість освіти для дітей, що зробить їх більш конкурентоспроможними на ринку праці та підвищить рівень розвитку країни загалом. Однією з перспектив є подальший розвиток компетентнісного підходу у навчанні. Цей підхід зосереджується на розвитку не тільки знань, але й умінь та навичок, необхідних для життя в сучасному світі. Також, важливо продовжувати розвивати цифрову компетентність учителів та учнів, що дозволить ефективно використовувати сучасні технології в навчальному процесі [4].

Іншою перспективою є збільшення ролі батьків у навчальному процесі. Вони можуть бути партнерами учителів у вихованні та навчанні своїх дітей, що позитивно вплине на успішність навчання та розвиток дітей. Крім того, забезпечення рівної можливості отримання якісної освіти для всіх дітей, включаючи дітей з інвалідністю та з малозабезпечених сімей, є однією з важливих перспектив реформи. Для цього необхідно продовжувати розвивати спеціальні програми та проєкти, які допомагають забезпечити доступність та

якість освіти для всіх дітей. Загалом, реформування початкової освіти в Україні має великий потенціал для поліпшення якості освіти та розвитку країни. Продовження реформи та спільні зусилля всіх зацікавлених сторін допоможуть забезпечити реалізацію цього потенціалу та підвищення ефективності навчального процесу.

Окрім того, успішна реформа початкової освіти може стати прикладом для інших країн, які також працюють над поліпшенням якості освіти. Проте, важливо зазначити, що реформа початкової освіти – це довгостроковий процес, який потребує часу, фінансових зусиль та відповідальності з боку всіх учасників. Тому, щоб забезпечити успішну реалізацію реформи, необхідно забезпечити стабільність урядової підтримки та увагу до проблем, які виникають під час реалізації реформи [2].

У цілому, реформа початкової освіти в Україні є важливим кроком до покращення якості освіти та розвитку країни. Подальший розвиток компетентнісного підходу, збільшення ролі батьків, забезпечення рівної доступності до якісної освіти – це лише деякі з перспектив реформи, які можуть забезпечити успіх її реалізації.

Висновки. Держава може створити більш сприятливі умови для розвитку української освіти в цілому. Наразі важко проаналізувати наслідки процесу реформування системи освіти в Україні, оскільки воно лише впроваджується, але у статті окреслено основні принципи, на яких мають базуватися напрямки реформування: орієнтація на учня, розвиток творчого потенціалу учня, ефективно впровадження конкурсної системи викладачів.

Реформування початкової освіти в Україні є важливим кроком до покращення якості освіти в країні та підготовки нового покоління дітей до успішного майбутнього. Ця реформа передбачає комплексний підхід до покращення навчальних програм, розвитку інфраструктури та підготовки вчителів, а також забезпечення доступності освіти для всіх дітей. Реформа також спрямована на розвиток ключових навичок у дітей, що є важливим для їхнього майбутнього життя та кар'єри. Загалом, реформа початкової освіти в Україні має великий потенціал для покращення освітньої системи в країні та забезпечення майбутнього успіху дітей.

Список джерел та використаної літератури:

1. Навчальні програми для початкової школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednyaosvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlyapochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 03.03.2023).

2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013/page2>.

3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 03.03.2023).

4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Київ : МОН України, 2016. 34 с.

Гайструк Софія,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 015 Професійна освіта (Цифрові технології);
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Антонов Євгеній,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ТЕХНОЛОГІЇ РОЗРОБКИ КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРИ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні школа повинна не лише формувати в учнів певний набір знань. Необхідно створювати і постійно підтримувати у них прагнення до самоосвіти, реалізації творчих здібностей. Дуже важливо на початковому етапі навчання у кожного учня викликати інтерес до навчання, який необхідно постійно підтримувати. Відомо, що людина зберігає головну інформацію в пам'яті, коли зацікавлено бере участь у процесі, а не спостерігає збоку. Тому необхідна така організація навчання всередині системи освіти, яка б дозволила школярам різного віку з цікавістю виконувати поставлені завдання.

Застосування нетрадиційних, нестандартних форм навчання благотворно позначається на процесі навчання. Нетрадиційний урок характеризується нестандартним підходом до відбору змісту навчального матеріалу; до поєднання методів навчання; до зовнішнього оформлення взаємодії.

Однією з форм таких уроків є гра. «Вчитися треба весело». На різних етапах еволюції соціальний за змістом і формою феномен гри розвивався впродовж людської історії і набував різних якостей і особливий суспільно - культурний сенс. Багато дослідників гри пов'язують її походження з релігійною культурою. Ігри довгий час були інструментом дії на хід історичних подій в суспільстві і природі. Народна виховна мудрість емпірично

передбачала розв'язання важливих технологічних завдань формування особистості дитини. Зокрема засобами народної гри виводили маленьку людину з її реального побутового повсякденного життя, запобігали складання стереотипів сумніву й недовіри до своїх сил. Через гру дитині надавалася змога заявити оточенню про свій позитивний потенціал. Саме у грі активізували рухливість, розвивали процеси мислення, викликали в дитини позитивні емоції.

Гра має таке ж значення в житті дитини, яке у дорослого виробнича діяльність, робота. У дитячі роки гра є основним видом діяльності людини. За її допомогою діти пізнають світ. Без гри дітям жити нудно, нецікаво. Буденність життя може навіть викликати у них захворювання. В грі діти й підлітки перевіряють свою силу і спритність, у них виникають бажання фантазувати, відкривати таємниці і прагнути чогось прекрасного. За вмілого відокремлення гра може стати незамінним помічником педагога.

В грі формується багато якостей особистості дитини. Гра – це своєрідна школа підготовки до праці. У грі виробляється спритність, витримка, активність. Гра – це школа спілкування дитини. Незважаючи на те, що зовні гра видається безтурботною і легкою, вона вимагає у дитини віддачу максимуму її енергії, розуму, витримки, самостійності. Нерідко педагог вважає за краще проводити із дітьми заняття в звичній для них і для нього формі лише тому, що намагається уникнути шуму, безладу, які нерідко супроводжують гру. Для учнів урок-гра – перехід в інший психологічний стан, це інший стиль спілкування, позитивні емоції, відчуття себе в новій якості. Для вчителя урок-гра, з одного боку – можливість краще зрозуміти учнів, оцінити їх індивідуальні особливості, вирішити внутрішні проблеми (наприклад, спілкування), з іншого боку, це можливість для самореалізації, творчого підходу до роботи, здійснення власних ідей.

У процесі гри у дітей розвивається увага, пам'ять, прагнення до знань, звичка до зосередженості, цілеспрямованої, самостійної роботи. Дитина задовольняє свою природну потребу в діяльності, «добудовує» в своїй уяві все те, що їй недоступно в навколишній дійсності, вона вчиться в нових умовах, поширює раніше набутий досвід на нові ситуації.

Гра сприяє кращому запам'ятовуванню та розумінню навчального матеріалу, підвищує мотивацію та дозволяє навчитися комплексно використовувати органи чуття при сприйнятті інформації.

Вчитель інформатики у своїй роботі використовує ігрові технології, однак вони не повинні перетворюватися на самоціль, адже діти, поглинені грою, часто не помічають, чого навчаються.

Урок-гра – це форма навчання, спрямована на моделювання реальної дійсності з метою ухвалення рішень в модельованій ситуації. Основна мета гри – підвищити інтерес учнів до навчання, і тим самим підвищити ефективність навчання. Гра дуже подобається дітям, оскільки дарує радість і захоплення, сам процес гри сповнений несподіванок, а результат завжди таємниця. Гра глибоко впливає на людину, на основні сфери її життєдіяльності: фізичну, емоційно-вольову, інтелектуальну та духовну (цілісно-смыслову) [1].

Урок-гру можна розглядати як одну з форм активного навчання, яка передбачає творчий підхід з боку вчителя і учня, а засвоєння знань і умінь учнів відбувається у процесі активної пізнавальної діяльності.

Дидактична гра на уроці – це засіб навчання і виховання. Сам термін «дидактична гра» підкреслює її педагогічну спрямованість та багатогранність застосування. А тому найсуттєвішим для вчителя будь-якого предмета, є такі питання:

- ✓ визначити місце дидактичних ігор та ігрових ситуацій у системі інших видів діяльності на уроці;
- ✓ доцільність використання їх на різних етапах вивчення різноманітного за характером навчального матеріалу;
- ✓ розробка методики проведення дидактичних ігор з урахуванням дидактичної мети уроку та рівня підготовленості учнів;
- ✓ вимоги до змісту ігрової діяльності у світлі ідей розвивального навчання;
- ✓ передбачення способів стимулювання учнів, заохочення в процесі гри тих, хто найбільше відзначився, а також для підбадьорення невстигаючих [2].

Ігрова діяльність є однією із найважливіших сфер життєдіяльності дитини. Разом з працею, навчанням, мистецтвом, спортом вона забезпечує необхідні емоційні умови для всебічного розвитку особистості. Для педагога вона стає інструментом виховання, що дозволяє враховувати вікові особливості дітей і підлітків, розвивати ініціативу, створювати атмосферу розкнутості, самостійності, творчості та створювати умови для саморозвитку.

Серед основних аспектів розвитку особистості дитини, які реалізуються у процесі ігрової діяльності, можна назвати такі:

1. *Розвивається мотиваційна сфера*: виникає ієрархія мотивів, де соціальні мотиви набувають важливішого значення для дитини, ніж особисті.

2. *Долається пізнавальний і емоційний егоцентризм*: дитина, перебираючи на себе роль ігрового персонажа, враховує особливості його поведінки, його позицію, а це допомагає орієнтуватися у взаєминах між людьми, сприяє розвитку самосвідомості і самооцінки.

3. *Розвивається довільність поведінки*: виконуючи роль ігрового персонажа, дитина прагне наблизити її до еталону. При цьому відтворюються типові ситуації взаємостосунків між людьми у соціумі, коли дитина підпорядковує свої власні бажання, імпульси і діє відповідно до соціальних зразків. Це допомагає їй осягати і враховувати норми і правила поведінки.

4. *Розвивається когнітивна сфера*: формується план гри, розвиваються здібності і творчі можливості дитини.

Дидактична гра має значний виховуючий потенціал, який залежить, передусім, від змісту пізнавальної та етичної інформації, що міститься в тематиці гри. Важливого значення набуває характер ігрового персонажа, яким керують діти. Крім того, безумовний вплив на розвиток дитини має сам процес ігрової діяльності, який передбачає самостійне знаходження засобів досягнення мети, узгодження дій і встановлення доброзичливих стосунків з партнерами, самообмеження в ім'я досягнення успіху. Таким чином, ігри формують у дитини дуже важливу soft skills спільної роботи.

Головними особливостями ігрової діяльності, безумовно, є її добровільність, висока активність і контактна залежність учасників. Однак не менш важливим є розуміння того, що гра — один із тих видів діяльності, що спрямовані на розвиток не окремих здібностей (до мистецтва чи техніки), а здібностей до творчості в цілому [3]. Творче завдання в інтелектуальних іграх сприяє швидкому прийняттю рішення в нестандартній ситуації. У сюжетно-рольових, будівельних іграх, іграх-драматизаціях завдання інше, однак не менш творче, — навчитись уявляти, вигадувати, малювати. Водночас у всіх групових іграх завдання єдине — у межах встановлених правил знайти спосіб ефективних дій, співпраці, взаємодії на шляху до спільної мети.

Отже, ігрова діяльність у навчальному процесі розвиває такі важливі якості для людини сьогодення і особливо завтрашнього дня як організованість, самодисципліна, творча ініціатива, готовність до дій в складній, змінюваній ситуації [3].

Узагальнюючи значення ігрової діяльності у розвитку особистості дитини, варто відзначити, що гра – це своєрідна пізнавальна діяльність соціально-культурного характеру, яка дозволяє дитині привласнювати соціальний досвід і навчатися перетворювати світ; це така форма життєдіяльності дитини, об'єктивні властивості якої еквівалентні реалізації її актуалізації сутнісних потреб і можливостей особистості.

Дослідники гри відзначають її багатовекторний вплив на дитину, її зв'язок з фізичним розвитком, удосконаленням психічної сфери, вихованням і навчанням, підготовкою підростаючого покоління до майбутньої трудової діяльності. Варто відзначити і універсальність, всеосяжність гри, яка сприяє гармонійному розвитку дитини. Крім того, колективна гра – це форма соціального життя, природний спосіб орієнтації у моральних ставленнях і засвоєння норм моральної поведінки [3].

Систематичне використання ігор підвищує ефективність навчання. Однак, щоб ігрова діяльність на уроці проходила ефективно і давала бажані результати необхідно нею керувати, забезпечивши виконання низки вимог.

Передусім, дидактичні ігри добираються відповідно до програми.

Учні мають бути готові до участі у грі (засвоїти правила гри, чітко усвідомити її мету, кінцевий результат, послідовність дій, мати потрібний запас знань для участі у грі).

Кожен учень має бути забезпеченим необхідним дидактичним матеріалом.

Завдання і правила гри повинні бути чітко сформульовані і зрозумілі.

Складну гру слід проводити поетапно, поки учні не засвоять окремих дій, надалі можна пропонувати всю гру і різні її варіанти.

Дії учнів слід контролювати, своєчасно виправляти, спрямовувати, оцінювати.

Не можна допускати приниження гідності дитини (образливі порівняння, оцінки за поразку в грі, глузування тощо).

Учнів доцільно розсадити (бажано непомітно для них) таким чином, щоб за кожною партою сиділи учні різні за рівнем (сильніший і слабший). У такому разі ігри між сусідами по парті проходять ефективніше і постійно контролюються сильнішими. Розсадити учнів по рядах парт треба так, щоб рівень їхніх знань і розумового розвитку був приблизно однаковим, щоб шанс виграти мав кожен ряд учнів.

Гра на уроці не повинна проходити стихійно, вона має бути чітко організованою і цілеспрямованою. Учні мають засвоїти правила гри, а зміст гри, її форма повинні бути доступними для учнів [3].

Вчителі, які використовують дидактичні ігри системно, розробили методичні поради до проведення таких уроків. Зокрема, зазначається, що частіше за все дидактичні ігри застосовуються на уроках розширення і поглиблення знань, узагальнення й систематизації знань, і дуже рідко на уроках контролю знань.

Структура уроку із застосуванням дидактичної гри виглядає приблизно так:

I – повторення учнями знань у парах, контроль капітанами основних знань, умінь, що включені в програму гри – 10-15 хвилин;

II – навчальна гра – 25-30 хвилин;

III – аналіз рівня засвоєння учнями знань та умінь, підсумок змагання – 3 хвилини;

IV – індивідуальні домашні завдання по доопрацюванню теоретичних знань і практичних умінь для підготовки до тематичної оцінки на уроці корекції та контролю знань. Призначення учнів-консультантів – 2 хвилини.

Для проведення такого уроку потрібно детально до найменших дрібниць продумати обладнання робочого місця учня всім необхідним, щоб не допустити зупинки гри в часі.

Таким чином, коли вчитель використовує на уроці елементи гри, то в класі створюється доброзичлива обстановка, бадьорий настрій, бажання вчитися. Плануючи урок, учитель має поважати на всіх учнів, добирати ігри, які були б цікаві й зрозумілі. Можливість проявляти творчість в роботі вимагає від учителя глибоких і міцних знань методики свого предмету і водночас великого мистецтва в організації діяльності школярів. Як і педагогіка в цілому, методика характеризується єдністю двох зачинань – теорії і мистецтва, в ній тісно переплітається наука і творчість.

Список використаної літератури

1. Артемова Л. В. Вчися граючись. Навколишній світ у дидактичних іграх дошкільнят: книга для вихователів дитячих садків та батьків. К.: Томіріс. 1995. 112 с.
2. Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах: [навчальний посібник] / П. Щербань. К. : Вища школа, 2004. 207 с.
3. Букатов В. М. Педагогічні таїнства дидактичних ігор : посібник / В. М. Букатов. К. : Ред. загальнопед. газ., 2004. 126 с.

Глінчевська Тетяна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 073 Менеджмент
освітньої програми «Управління навчальним закладом»,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

Вербовський Ігор,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У період модернізації вищої освіти сучасні підходи до використання інформаційних технологій в управлінні фінансовою діяльністю закладу вищої освіти стають все більш актуальними. Для досягнення успіху в управлінні фінансовими ресурсами закладу вищої освіти, необхідно використовувати сучасні інформаційні технології. Застосування таких технологій полягає у використанні цифрових інструментів для автоматизації фінансових процесів, забезпечення точності та ефективності фінансового управління та зниження ризику виникнення помилок.

Вчені, які досліджують сучасні підходи до використання інформаційних технологій в управлінні фінансовою діяльністю закладу вищої освіти, займаються вивченням різних аспектів використання технологій у фінансовому управлінні. Дослідження в цій області здійснюють як вчені-економісти, так і фахівці з інформаційних технологій.

Один з напрямків дослідження - це вивчення впливу сучасних інформаційних технологій на ефективність управління фінансами в закладах вищої освіти. Вчені аналізують, які технології дозволяють забезпечити ефективне управління фінансовими ресурсами, знизити витрати та підвищити якість фінансової звітності. Ліана Золототська і Євгенія Карпенко у своїх дослідженнях зосереджується на вивченні впливу інформаційних технологій на управління фінансами в організаціях, зокрема, на використання бухгалтерського обліку та аналізу фінансової звітності [2; 3]; Ольга Шульга у своїх дослідженнях вивчає використання сучасних інформаційних технологій

в управлінні фінансовою діяльністю закладів освіти, зокрема, на використання електронних платіжних систем та онлайн-банкінгу [7]; Юрій Триус, Григорій Заспа та ін. у своїх дослідженнях вивчає використання сучасних інформаційних технологій в управлінні фінансовою діяльністю закладів вищої освіти, зокрема, використання систем електронного документообігу та електронного архівування [6] та ін.

Вивченням питання використання Big Data в фінансовому управлінні в закладах вищої освіти займається ряд вітчизняних науковців, чії дослідження полягають в тому, які види даних можуть бути зібрані, які аналітичні інструменти дозволяють зробити ефективний аналіз даних та як використовувати ці дані для прийняття управлінських рішень. Серед таких науковців Станіслав Ніколаєнко, Василь Шинкарук, Василь Ковальчук, Артур Кочарян [4], Володимир Бабаєв, Григорій Стадник, Тетяна Момот [1], Олександр Терентьев, Тетяна Просьянкіна-Жарова [] та інші, які досліджують використання Big Data в фінансовому управлінні в закладах вищої освіти, зокрема, в аналізі фінансової звітності та прогнозуванні фінансових результатів; на використанні Big Data і аналізі великих обсягів даних для управління ризиками та виявлення шахрайства в закладах вищої освіти, а також на застосуванні машинного навчання для прогнозування фінансових результатів та покращення фінансового управління; на використанні Big Data для покращення ефективності управління фінансами в закладах вищої освіти, а також для підвищення рівня фінансової стійкості установ, вона вивчає питання, пов'язані з використанням аналізу даних для прогнозування фінансових результатів, оцінки ефективності фінансової діяльності, виявлення ризиків та попередження шахрайства; на дослідженні теоретичних засад використання Big Data в фінансовому управлінні в закладах вищої освіти, розробці інструментальних засобів аналізу та прогнозування фінансової діяльності закладів вищої освіти, управлінні фінансовими ризиками та виявленні потенційних проблем тощо.

Додатково, вчені також досліджують використання соціальних мереж та інших онлайн-інструментів в управлінні фінансовою діяльністю в закладах вищої освіти. Вони досліджують, які типи інформації можуть бути отримані з соціальних мереж, які інструменти можуть бути використані для залучення фінансової підтримки та як ефективно використовувати ці інструменти для спілкування зі студентами, викладачами та іншими зацікавленими сторонами.

Існує ряд популярних підходів до використання інформаційних технологій в управлінні фінансовою діяльністю закладу вищої освіти. Одним з них є використання ERP-систем (Enterprise Resource Planning), які забезпечують інтеграцію та автоматизацію різноманітних фінансових процесів, таких як облік фінансових операцій, збір та обробка фінансових даних, формування звітності та аналіз фінансової діяльності закладу вищої освіти. ERP-системи забезпечують єдину базу даних, яка дозволяє зручно та швидко отримувати доступ до необхідної інформації.

Іншим підходом є використання аналітичних інструментів, які дозволяють проводити аналіз фінансової діяльності, виявляти невикористані можливості зниження витрат та підвищення ефективності використання фінансових ресурсів.

Також, важливою складовою є використання електронних платіжних систем, які дозволяють швидко та зручно проводити фінансові операції, сплачувати рахунки та здійснювати перекази грошей без потреби відвідувати банк або використовувати готівку. Також електронні платіжні системи забезпечують високий рівень безпеки та конфіденційності.

Іншим важливим аспектом є використання електронної звітності та бухгалтерського обліку. Електронна звітність дозволяє швидко та зручно формувати звіти та відправляти їх до відповідних органів влади, а також забезпечує збереження даних та доступ до них в будь-який момент. Електронний бухгалтерський облік також дозволяє ефективно вести облік фінансових операцій та отримувати швидкий доступ до необхідних фінансових даних. Крім того, використання аналітичних інструментів дозволяє проводити аналіз фінансової діяльності закладу вищої освіти, виявляти тенденції та прогнозувати розвиток фінансової ситуації в майбутньому. Це дозволяє забезпечувати ефективне планування та контроль за фінансовими ресурсами закладу вищої освіти.

Нарешті, важливим аспектом є використання електронних систем контролю за фінансовою діяльністю, які дозволяють швидко виявляти та запобігати фінансовим порушенням, а також забезпечують високий рівень контролю за фінансовими операціями.

Дослідження сучасних підходів до використання інформаційних технологій в управлінні фінансовою діяльністю закладу вищої освіти має великий потенціал для підвищення ефективності та прозорості фінансового управління в закладах вищої освіти, що може позитивно

позначитись на їх розвитку та конкурентоспроможності. Використання інформаційних технологій може допомогти у покращенні ефективності управління фінансовою діяльністю закладу вищої освіти. Зокрема, автоматизація процесів обліку та звітності може значно зменшити час та зусилля, витрачені на ведення фінансових документів і звітів; використання електронних платіжних систем може спростити процес оплати за навчання, забезпечуючи зручну та безпечну оплату онлайн; аналітичні інструменти можуть допомогти в розумінні та прогнозуванні фінансових результатів, дозволяючи керівникам приймати кращі рішення з питань фінансового планування та контролю. Також можна використовувати інформаційні технології для взаємодії зі студентами та їх батьками, щоб забезпечити зручний доступ до фінансової інформації та розуміння платежів та витрат.

Отже, використання інформаційних технологій може допомогти підвищити ефективність управління фінансовою діяльністю закладу вищої освіти, зменшити час та зусилля, витрачені на рутинні процеси, та забезпечити більш точні та швидкі рішення з питань фінансового планування та контролю.

Список джерел та використаної літератури:

1. Бабаєв, В., Стадник, Г., Момот, Т. (2019). Цифрова трансформація в сфері вищої освіти в умовах глобалізації. *Комунальне господарство міст, 2019, том 2, випуск 148*. С. 2-9.
2. Золототська, Л. (2015). Фінансова діяльність вищих навчальних закладів: аспекти, функції та бюджетний облік. *Теорія та методика управління освітою., № 1*, С. 36-42. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ttmo_2015_1_14
3. Карпенко, Є. (2021). Місце комплексного аудиторського програмного забезпечення (GAS) в інформаційних системах і технологіях аудиту. *Актуальні проблеми розвитку обліку, аналізу, контролю і оподаткування у контексті Європейської інтеграції та сучасних викликів глобалізації : матеріали ІХ міжнар. наук.-практ. конф.*. С. 491-494.
4. Ніколаєнко, С., Шинкарук, В., Ковальчук, В. & Кочарян, А. (2017). Використання Big Data в освітньому процесі сучасного університету. *Інформаційні технології і засоби навчання, 2017, Том 60, №4*. С. 239-253.
5. Терентьев, О., Просьянкіна-Жарова, Т. Досвід співпраці компанії SAS та вищих навчальних закладів України у підготовці фахівців-аналітиків. *Інформаційно-комунікаційні технології навчання», 4-та всеукраїнська науково-практична конференція*. Retrieved from: https://core.ac.uk/display/84838682?utm_source=pdf&utm_medium=banner&utm_campaign=pdf-decoration-v1.
6. Триус, Ю., Заспа, Г. Кожем'якін, О. & Аширова А. (2020). Інформаційно-аналітична система підтримки освітньої діяльності структурних підрозділів закладів

вищої освіти. *Вісник Черкаського державного технологічного університету. Технічні науки.* Випуск, 4. С. 27-38.

7. Шульга, О. (2021). Конфіденційність та шахрайство в інтернет-сфері. *Економічний вісник університету.* Випуск №48. С. 76-91.

Губелюк Каріна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;
науковий керівник: **Павленко Віта,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСНОВНІ ОРІЄНТИРИ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УКРАЇНІ

*«Виховуй у собі Людину – ось що найголовніше,
інженером можна стати за п'ять років,
учитись на людину треба все життя».*

Василь Сухомлинський

Виховання учнів початкових класів у різних країнах має свої особливості. У кожній місцевості існує своя думка щодо кращого навчання та виховання. Проте, основними потребами дітей у віці 6–11 років є живе спілкування з однолітками, мотивація до навчання, дружба, об'єктивна оцінка вчителя та оточуючих за досягнення, емоційний стан, бажано в позитивному русі, повага до себе та вивчення нового, цікавого для цього віку матеріалу, який надасть мотивацію.

У працях науковців (І. Бех, Л. Виготський, О. Кононко, Л. Лохвицька та ін.) зазначається, що у молодшому шкільному віці дитина виявляє здатність усвідомлювати себе і своє місце, яке вона займає в суспільному житті.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні основних орієнтирів виховання учнів початкових класів у процесі навчання.

Молодший шкільний вік є найважливішим у житті дитини, тому що саме у цей час формується ставлення учня до себе як до особистості; становлення особистості дитини. Закладається думка оточуючих, однокласників, учителів, про тебе як про людину, яка має свої проблеми, цілі, досягнення [3, с. 22].

Віковими рисами характеру є: емоційність, недосвідченість, схильність до покращення негативних ситуацій, недостатність знань у тій чи іншій галузі, недовіра до оточуючих, схильність до бурхливого вияву своїх емоцій. Саме тому потрібно спрямовувати дітей для покращення поведінки для того, щоб усі негативні сторони учнів змінювались надалі тільки позитивними. Наступні моральні цінності, які формуються у школярів – відповідальність, сором`язливість, прагнення до справедливості.

Насамперед перед учителем постане таке завдання як виявлення усіх плюсів та мінусів вихованців та навчити їх розрізняти. Тобто, учні повинні правильно розпізнавати свої якості характеру та ділити їх на позитивні та негативні.

Беручи участь у шкільному житті, олімпіадах учні набувають нових знань та розвивають у собі навички комунікації з однолітками. Саме такий вид праці налаштовує учнів на вмотивоване навчання, тому що під час цього вони не тільки вивчають шкільну програму, а й проходять школу життя.

На цьому етапі учні набувають таких якостей як доброзичливість, допомога друзям, співчуття. Вони навчаються працювати в колективі, знаходити спільну мову, досягати однієї поставленої мети. Беруть участь та відповідальність за організацію однієї команди, а не лише за себе. Це основні переваги моральної поведінки, які допоможуть у подальшому житті зрозуміти як важливо мати поруч близьких друзів та чесних колег.

І. Бех зазначає, що молодший вік є найрезультативнішим у формуванні моральних якостей дитини [1]. Саме тому в початкових класах найбільше звертають увагу на такі предмети: «Я у Світі», «Фізична культура», «Основи здоров'я», «Я досліджую світ», «Трудове навчання», «Природознавство» тощо. Учні засвоюють знання з вище наведених предметів та усвідомлюють свою значущість у світі.

Після закінчення першого класу в частини дітей ще не до кінця сформовані особистісні новоутворення, що є характерними для дошкільнят. Вчителів у другому класі слід продовжувати виховну роботу, спрямовану на корекцію недоліків з метою побудови специфічних для молодших школярів особистісних новоутворень, а саме: довільність психічних процесів, внутрішній план дій та рефлексію, інтелектуалізацію життя дитини [3, с. 23].

Найважливішим нововведенням у шкільній програмі є генерування теоретичного мислення дитини, яке спрямоване на особистість. Таке

формування надає можливість відкрити такі якості як: милосердя, гуманність, чесність, терплячість та ін.

Розвиток моральних якостей учня будується на вихованні та ставленні до оточуючих. У такому контексті, дитина повинна розрізняти модель спілкування зі старшими людьми, однолітками та друзями. Кожен учень початкових класів на цьому етапі повинен розуміти ставлення до світу, до людей, а також до самого себе.

Виховання молодших школярів відбувається під час уроків, під час спілкування з оточуючими. Тобто, вчитель сам повинен якомога більше комунікувати з учнями та вчити таких приймів контактування як «*учень-учитель*», «*учень-учень*». Учитель має реалізувати такий комунікативний прийом як «демократичне спілкування», тобто усі діти обирають той напрямок який їм до душі. Проте при введенні такого прийому потрібно наголосити, що моральні якості, набуті під час вивчення тих чи інших матеріалів або ситуацій, потрібно включати у свою поведінку і спілкування. Після того як діти розпочнуть запроваджувати цей спосіб необхідно прослідкувати чи змінилося їхнє ставлення один до одного, чи не змінилося.

У програмі «Основні орієнтири виховання учнів 1–12 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» вказано основні принципи виховання: національної спрямованості; культуровідповідності; цілісності; акмеологічний принцип; суб'єкт-суб'єктної взаємодії; адекватності виховання до психологічних умов розвитку особистості; особистісної орієнтації; превентивності; технологізації. Вказані принципи складають певну систему. Кожний принцип, як важлива складова системи, взаємопов'язаний з іншими, їх гармонійне поєднання є запорукою ефективного виховного процесу [3].

Завданням виховної роботи є формування громадянина, патріота; інтелектуально розвиненої, духовно й морально зрілої особистості, готової протистояти викликам глобалізації життя.

Основні *напрями виховання* здійснюватимуться відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, програми «Основні орієнтири виховання учнів 1–12 класів загальноосвітніх навчальних закладів» [3]: – ціннісне ставлення до себе; ціннісне ставлення до сім'ї, родини, людей; ціннісне ставлення особистості до суспільства і держави; ціннісне ставлення до праці; ціннісне ставлення до природи; ціннісне ставлення до культури і мистецтва.

Основним завданням вчителя є навчитися створювати такі ситуації в шкільному житті, які б допомогли учням початкових класів розширювати свої моральні якості. Найважливіше завдання дітей полягає у вивченні комунікативних навичок спілкування, які в подальшому житті нададуть широкі шляхи подолання будь-яких перешкод.

Слід виділити головну тенденцію виховання – формування системи ціннісного ставлення особистості до соціального і природного довкілля та самої себе.

Таким чином, основними орієнтирами виховання учнів початкових класів є насамперед розгляд кожного як особистості, індивідуальні та колективні роботи всередині шкільного життя. Вчитель повинен розвивати в учнях командний дух, саме тоді й будуть міцніти моральні якості дітей, які в подальшому житті дозволять їм правильно спілкуватися в соціумі.

Список джерел та використаної літератури:

1. Бех І.Д. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ: Либідь, 2003. 280 с.
2. Нова українська школа: основи Стандарту освіти, 2016. Львів, 64 с.
3. Основні орієнтири виховання учнів 1–12 класів загальноосвітніх навчальних закладів України. Програма. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2008. 80 с.

Дячук Наталія,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;
науковий керівник: **Мирончук Наталія,**
доктор педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

РОЗВИВАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МУЗЕЮ КАМІННЯ ЯК КУЛЬТУРНОЇ ЦІННОСТІ ЖИТОМИРЩИНИ

З огляду на активну інтеграцію України у світовий культурний простір, ретельне та усестороннє вивчення національного культурного набуtku з метою його збалансованого використання та збереження є стратегічним державним гуманітарним і науково-практичним завданням. Збереження та відтворення

культурної й духовної спадщини є одним із пріоритетів Стратегії національної безпеки України.

Актуальними питаннями розвитку краєзнавства в сучасній Україні присвятили свої праці вчені: Л. Баженов, Г. Денисюк, С. Куделко, Я. Мартиняк, С. Пивоваров, С. Посохов, В. Савчук, І. Стасюк, П. Тронько, Ф. Турченко, О. Шаблій та інші. Питання культурної спадщини Житомирщини стали об'єктом наукової уваги таких дослідників: Л. Грузьської, М. Костиці, Г. Махоріна, Г. Мокрицького, О. Поліщука та інших.

Є низка праць, у яких викладено результати розвідок щодо музеїв Житомирщини: Ємільчинський краєзнавчий музей, Великоцвілянський музей Хліба (П. Скиба), Музей коштовного і декоративного каміння у смт. Хорошів (І. Ковтун), Музей космонавтики імені С.П. Корольова (Н. Місяць, Н. Щербакова), Житомирський обласний краєзнавчий музей (В. Невеська), Верхівнянський літературно-меморіальний музей Оноре де Бальзака (А. Астапюк, Т. Недайборщ, М. Панчук) та ін.

Серед дослідників, які присвятили свої праці вивченню музею коштовного та декоративного каміння Волині, є І. Василишин, Л. Власюк, В. Індутний, Є. Лазаренко, В. Латищ, Ф. Мужановський, В. Яковлева та інші. Водночас використання розвивально-виховного потенціалу музеїв для формування краєзнавчої компетентності учнівської молоді та виховання у неї патріотизму в умовах посягання на українську культуру та державу є особливо актуальним.

Мета статті полягає в розкритті ціннісного потенціалу Музею каміння у смт. Хорошів як об'єкта культурної спадщини Житомирщини.

«Музеї – це культурно-освітні та науково-дослідні заклади, призначені для вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної й духовної культури, прилучення громадян до надбань національної і світової історико-культурної спадщини. Музейна колекція – сукупність музейних предметів, пов'язаних спільністю одного або декількох ознак як єдине ціле» [5, с. 64].

Досліджуючи музейну справу на Житомирщині, можливо виділити такі основні категорії музеїв, як: історичні, військово-історичні, краєзнавчі, космонавтики, літературні, літературно-меморіальні, образотворчого мистецтва, музей хліба, музеї видатних митців та видатних родин краю, домашньої ікони, коштовного і декоративного каміння.

Дослідники-краєзнавці В. Яковлева та Л. Власюк зазначають: «Сьогодні з впевненістю можна стверджувати, що Волинське родовище відноситься до одних з найбільш унікальних родовищ дорогоцінного каміння у світі та є перлиною України, а колекція мінералів дорогоцінного і декоративного каміння, яка експонується сьогодні в Музеї коштовного та декоративного каміння, – його візитною карткою» [6, с. 67].

Історія мінералогічного музею Волині пов'язана з іменами таких науковців, як: В. Амбургер, С. Бельський, Б. Гаврусевич, Л. Іванов, Є. Лазаренко, Г. Осовський, П. Тутковський, О. Ферсман та інші. Основоположниками колекції музею є В. Клочков та О. Салманін, які започаткували колекцію музею у 1951 році, а у 1958 році вона була зареєстрована як «Мінералогічний музей на громадських засадах». З 1992 року експозиція, поповнивши фонди, зайняла своє місце в окремому будинку, де перебуває до сьогодні [6, с. 61].

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України 1996 р. вся колекція підприємства «Західкварцсамоцвіти» була передана в Музей коштовного та декоративного каміння, підпорядкованого Міністерству фінансів України [3]. У 2001 р. Постановою Кабінету Міністрів України музею коштовного та декоративного каміння присвоєно статус «Науковий об'єкт, що становить національне надбання України» [4]. У 2004 році шість іменних зразків колекції зарахували до Історичного фонду дорогоцінних металів і коштовного каміння України [6, с. 65].

Колекція музею систематизована й розміщена в залах цілісними блоками у чіткій послідовності та відповідності [6, с. 62-66]:

1. Перший зал музею – це колекція декоративного й облицювального каменю. Він надає можливість для розповіді про початковий процес утворення і подальшого формування тектонічної та геологічної будови Землі загалом і, структурних складових земної кори, зокрема, до яких віднесено граніти, мармури, пісковики, вапняки.

Як зазначає І. Ковтун: «ця експозиція дає головні теоретичні й фундаментальні геологічні знання, оволодіння якими відкриває вільний доступ до таких тем, як, наприклад, петрографія, мінералогія, розкриття яких передбачено наступними виставочними залами» [1, с. 114]. Водночас, як наголошує дослідниця, це й найпроблемніший для сприймання інформації школярами момент, адже він завантажений новими термінами, великими цифрами, назвами порід та їх родовищ, що характеризують багатоскладні за

свою суттю і значні за осяжністю матеріалу питання, повне розуміння яких вкрай необхідне.

2. У другому залі представлені типові зразки, кристали, друзи та мінеральні зростки камерних пегматитів Волинського родовища моріону. У вітрині залу можна побачити породи, в яких знаходяться пегматитові тіла, зони їх залягання. Реголіт – справжній місячний ґрунт, подарований музею астронавтами.

3. Третя зала розповідає про розмаїття кварцу. У вітринах представлено зразки великих кристалів кварцу Волині, що характеризують зональну будову від центру до периферії: гірський кришталь, димчастий кварц, моріон; мармарошські «діаманти»; бразильські жеоди аметисту тощо.

4. У четвертій залі експонуються зразки дорогоцінних мінералів волинських камерних пегматитів: берили і топази. У музеї можна побачити найбільший кристал берилу, видобутий на Волині: його довжина становить 135 см, вага – 66,6 кг. Інтерес для відвідувачів музею становить також надзвичайної краси оливково-зелений прозорий берил «Апостоли Петро і Павло» – унікальний паралельний зросток двох кристалів берилу, покритий фігурами природного травлення. Прозорий кристал берилу «Професор Павлишин» має неперевершений смарагдовий колір.

5. У п'ятому залі представлені вироби з дорогоцінного та декоративного каміння. Різні вироби з дорогоцінного каміння: моріон, гірський кришталь, яшма, малахіт, намисто з оніксу, свічник з родоніту, маріуполіт. Ваза зі зміювика, селеніту та оніксу. Шкатулка з обсидіану та унакіта. Ще одна вітрина з синтетичними мінералами, такими як корунд, гранат, бірюза та фіаніт. У вітринах музею представлені зразки бурштину та вироби з нього, огранених виробів із самоцвітів Волинського родовища: огранка оливково-зелений берил, унікальний топаз, різні кольори кварцу.

Мінералогічний музей є базою для популяризації геологічних знань серед різних верств населення. Постійними його відвідувачами є учні закладів загальної середньої освіти, гімназій, коледжів, закладів вищої освіти, учасники різних наукових форумів, іноземні делегації. Позитивний результат цієї співпраці, наприклад, підтверджений вдалими і вже неодноразовими екскурсіями учнів київських шкіл, у яких концепція виховання і навчання дітей побудована на принципах вальдорфської школи[1, с. 114].

Одночасно потрібно зауважити, що сьогодні музейна педагогіка забезпечує рівний доступ до наукових досягнень національного та світового

рівнів, налагоджує діалог між науковцями різних галузей для забезпечення якнайкращого використання новітніх наукових досягнень в освітній практиці та освітнього простору Європи та світу. Вітчизняні вчені М. Костриця та В. Обозний зазначають, що «ніщо не може так збагатити внутрішній світ дитини, облагородити вразливу дитячу душу..., як рідна земля і її природа в усій своїй гармонійній і багатогранній красі» [2, с. 25].

Геологія і мінералогія в багатьох теоретичних і практичних питаннях є дотичними науками з географією, біологією, хімією, а подекуди виступають для них базисною основою, тому доцільним є їх комплексне вивчення. Можна вважати, що зали музею виступають своєрідним середовищем для рефлексії вивченого під час уроків щодо назв гірських порід, умов утворення та їх складу. Учні розширюють свої знання про географію їх добування та сфери застосування, у них формується чітке уявлення про предмет геології – однієї з найдавніших природничих наук. Важливими є також інтегративні зв'язки з хімією та фізикою, щоб, наприклад, розкрити технічні та промислові аспекти застосування кварцу. Тісний зв'язок існує також з географією, зокрема, експонати музею цінними є у процесі вивчення структури літосфери землі, формування рельєфу та утворення гірських порід [1, с. 118-119].

Таким чином, пріоритетною метою відвідування учнями Музею коштовного та декоративного каміння є детальне сутнісне розуміння й узагальнення через зразки каменів і вироби з них засвоєного навчального матеріалу: наприклад, тектонічні рухи і магматична діяльність Землі, класифікація мінералів і гірських порід, з'ясування умов утворення кристалів, обговорення взаємозв'язків і причинно-наслідкових зв'язків різних процесів тощо.

Отже, краєзнавча діяльність учнів надзвичайно актуальна, адже відповідає запитам суспільства, сприяє спрямованості на подальше професійне визначення, формує ключові компетенції, містить проєктно-дослідницьку роботу, яка розвиває інтелектуальні й творчі здібності, сприяє фізичному розвитку та ін. Роль краєзнавчої роботи в загальній системі виховання, її місце в теорії освіти та в практиці навчально-виховної позашкільної освіти дозволяє розглядати краєзнавство як цілісну систему виховання та навчання. Одночасно, музейна педагогіка орієнтується на здобуття нових знань і формування пізнавальних інтересів у сфері виховання, організації позакласного навчання та дозвілля для різних вікових груп учнів, і за активної участі сім'ї та громади стає універсальним освітнім засобом. У контексті

наукової освіти це стимулює формування наукової культури, готовності до сприйняття наукової інформації, визнання цінності надбань людської цивілізації, інтересу дітей до навчання, цілісного усвідомлення наукової картини світу.

Список джерел та використаної літератури:

1. Ковтун І. А. Екскурсія до музею коштовного і декоративного каміння як приклад позаурочної навчальної діяльності. *Музейна справа на Житомищині: історія та сучасність. Науковий збірник «Велика Волинь»:* матеріали Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції (Житомир, 8-9 жовтня 2020 р.). Бердичів : ФОП Мельник М.В., 2020. Вип. 60. С. 113-121.

2. Олішевська Ю. Особливості організації туристсько-краєзнавчої діяльності молоді у місті Києві. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія*, 2016. №2 (65). С. 24-28.

3. Про створення музею коштовного і декоративного каміння: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.12.1996 р. № 1486. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1485-96-п#Text> (дата звернення: 08.12.2022).

4. Про затвердження переліку наукових об'єктів, що становлять національне надбання, та внесення змін до Положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18 лютого 1997 р. № 174. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1709-2001-п#Text> (дата звернення: 08.12.2022).

5. Синявська Л. І., Силка О. З. *Музейна практика: навч.-метод. посібн. для студентів III курсу*. Черкаси: видавець ФОП Гордієнко Є. І., 2017. 96 с.

6. Яковлева В. В., Власюк Л. Л. Державна установа «Музей коштовного і декоративного каміння» – історія та сьогодення. *Музейна справа на Житомищині: історія та сучасність. Науковий збірник «Велика Волинь»:* матеріали Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції (Житомир, 8-9 жовтня 2020 р.). Бердичів : ФОП Мельник М.В., 2020. Вип. 60. С. 59-68.

Іщук Олена,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сучасний період розвитку педагогічного знання характеризується крайнім ступенем суперечливості. З одного боку, накопичена величезна маса педагогічних відомостей, як теоретико-методологічного, так і прикладного

характеру, що стосується практично всіх сторін та сфер педагогічної діяльності, з іншого боку, ця маса ризикує стати критичною, унаслідок неможливості її продуктивного використання через різноманітність і суперечливість багатьох педагогічних ідей, положень, концепцій, категорій, термінів, технологій і методик. Концепція модернізації української освіти висуває нові соціальні вимоги до системи шкільної освіти. Загальноосвітня школа повинна сформувати цілісну систему універсальних знань, умінь і навичок, а також досвід самостійної діяльності й особистої відповідальності учнів, що і визначає сучасну якість змісту освіти. Підвищення якості освіти має здійснюватися не коштом додаткового навантаження на учнів, а через удосконалення форм і методів навчання, відбору змісту освіти, через впровадження освітніх технологій, орієнтованих не стільки на передачу готових знань, скільки на формування комплексу особистісних якостей учнів.

Мета статті: охарактеризувати сучасні педагогічні технології в навчанні молодших школярів.

Учень початкової школи не тільки готується до дорослого життя, не просто набуває знання, а бере участь у різних видах діяльності. Використання сучасних педагогічних технологій дає можливість вирішувати виховні завдання і формувати в дитини готовність до самостійного пізнання навколишнього світу. Сучасні технології в освіті розглядаються як засіб, із допомогою якого може бути реалізована нова освітня парадигма. Тенденції розвитку освітніх технологій безпосередньо пов'язані з гуманізацією освіти, яка сприяє самоактуалізації й самореалізації особистості. Термін «освітні технології» – більш ємний, ніж «технології навчання», бо він передбачає ще й виховний аспект, пов'язаний із формуванням і розвитком особистісних якостей учнів початкової школи. Педагогічні технології – це складна система засобів і методик, об'єднаних пріоритетними загальноосвітніми цілями, концептуально взаємопов'язаними між собою завданнями і змістом, формами й методами організації освітнього процесу, де кожна позиція накладає відбиток на всі інші, що і створює в результаті певну сукупність умов для розвитку учнів [1]. Сутність освітніх технологій виражається в тому, що змінюється характер освіти. Поряд із розвитком розумового потенціалу учнів відбувається особистісний розвиток, тобто сам процес освіти передбачає іншу позицію вчителя й учня в освіті (вони виступають, як рівноправні учасники навчального процесу). Педагогічна технологія є продумана, у всіх деталях, модель спільної навчальної й педагогічної діяльності і проведення навчального

процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для учнів і вчителя. Одним із педагогічних завдань сьогодні є впровадження в навчальний процес таких методів і засобів, які допоможуть учням не тільки оволодіти певними знаннями, вміннями й навичками в певній сфері діяльності, але й розвивати їхні творчі здібності; побудові такого навчального процесу, де на перший план висувається взаємопов'язана діяльність вчителя й учня, націлена на вирішення як навчальних, так і практично значущих завдань.

До сучасних педагогічних технологій належать:

1. Особистісно-орієнтовані технології навчання (технологія різнорівневого навчання).
2. Предметно-орієнтовані технології навчання (технологія постановки мети).
3. Інформаційні технології (інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ); технології дистанційного навчання).
4. Технології оцінювання досягнень учнів (технологія «Портфоліо»; безоцінкове навчання).

Будь який вчитель шукає свої шляхи, з роками виробляє і використовує прийоми активізації розумової діяльності на уроках. У кожного вчителя є право на творчість, є своя методична скарбничка.

Отже, для підвищення ефективності освітнього процесу під час проведення уроків у початковій школі, необхідно використовувати сучасні педагогічні технології. Зокрема, потрібно використовувати у своїй педагогічній практиці технології, які реалізують особистісно-орієнтоване навчання, забезпечують залучення кожного учня в активний пізнавальний процес.

Розглянемо декілька таких технологій. *Технологія проблемного навчання* – форма організації освітнього процесу за допомогою проблемних завдань і проблемних ситуацій, які надають навчанням пошуковий, дослідницький та інтерактивний характер. Актуальність цієї технології визначається розвитком високого рівня мотивації до навчальної діяльності, активізації пізнавальних інтересів учнів, що стає можливим за умови вирішення виникаючих протиріч, створення проблемних ситуацій на уроці. У подоланні посильних труднощів в учнів виникає постійна потреба в оволодінні новими знаннями, новими способами дій, вміннями й навичками.

Дослідницька робота. Такий підхід дозволяє перевести учня із слухача в активного учасника процесу навчання. Дослідження – одне з найважливіших

джерел отримання дитиною уявлень про світ. Дослідити, відкрити, вивчити – значить зробити крок у незвідане і непізнане. Діти за своєю природою дослідники і з великим інтересом беруть участь у різних дослідницьких справах. Успіх дослідження багато в чому залежить від його організації. Дуже важливо навчити дітей молодшого шкільного віку спостерігати, порівнювати, ставити запитання, а також виробити бажання знайти відповіді. Відтак, потрібно читати додаткову літературу, вчитися ставити експерименти, обговорювати результати, прислухатися до чужої думки [3].

Видатний педагог К.Д. Ушинський рекомендував: «Дайте дитині трохи порухатися, і вона подарує вам знову десять хвилин жвавої уваги, якщо ви зуміли їх використати, вони дадуть вам в результаті більше, ніж цілий тиждень напівсонних занять» [5]. Отже, діти відчувають величезну потребу в русі, що є для них засобом пристосування до життя, пізнання навколишнього світу. Комплексне використання *здоров'язберігаючих технологій* у навчальному та виховному процесі дозволяє знизити стомлюваність, покращує емоційний настрій і підвищує працездатність молодших школярів, а це, зі свого боку, сприяє збереженню та зміцненню їхнього здоров'я.

Навчання в співробітництві (групова робота). Співробітництво – це гуманістична ідея спільної розвиваючої діяльності учнів і вчителів, яка базується на взаєморозумінні, проникненні в духовний світ один одного, колективному аналізі ходу й результатів цієї діяльності. Зважаючи на інтереси учня, рівень його знань і умінь, учитель визначає завдання занять та формує, спрямовує й корегує весь освітній процес. В основі стратегії співробітництва лежить ідея стимулювання і спрямування педагогом пізнавальних інтересів учнів. Становлення спільної діяльності вчителя й учнів має свою динаміку. Перша фаза – «залучення до діяльності» – включає такі форми: розподіл між учителем і учнями дій; імітація дій учнями; наслідування дій учнями. Друга фаза – «узгодження діяльності учнів з учителем» – включає: саморегулюючі дії учнів; самоорганізовані дії учнів; самоспонукальні дії учнів. Третя фаза – партнерство, що передбачає суб'єкт-суб'єктну взаємодію в удосконаленні освоєння діяльності.

Групова робота – гуманістична форма навчання учнів. Групова робота відіграє позитивну роль не тільки на перших етапах навчання, але й у подальшій навчально-виховній роботі. Початкові класи є найважливішим періодом активного засвоєння учнями норм групової роботи і свідомого використання молодшими школярами групової взаємодії для успішного

вирішення навчальних завдань. Результатом цього процесу є формування в учнів здатності організувати групову роботу (планування дій, розподіл ролей, дотримання норм співпраці тощо), а також самостійно ініціювати спільну діяльність. Необхідність об'єднання дітей у групи для виконання завдання виникає в таких випадках: завдання не може бути виконано індивідуально; спільне обговорення значно пришвидшує процес пошуку вирішення; завдання потребує розподілу етапів (операцій) виконання між членами групи [3]. Отже, у груповій роботі в учнів зникає почуття страху, дитина не боїться помилитися, не зрозуміти, не встигнути, адже з нею поруч друзі, які прийдуть на допомогу. У спільній діяльності забезпечується дитяча потреба в спілкуванні, самореалізації, визнанні. У групі формуються норми співпраці, діти вчаться висловлюватися, слухати один одного, дискутувати, працювати спільно над завданням. Спільна діяльність вчить молодших школярів відповідати не лише за себе, а й за інших, створюється атмосфера однієї команди, співучасті, співпереживання. У груповій роботі формуються навички самоконтролю та самооцінки, діти перевіряють правильність виконаного завдання ще до презентації його перед класом, вчителем. У групі діти не наслідують вчителя, а вчаться мислити та працювати самостійно. На таких уроках жодна дитина не залишається в стороні, навіть діти з низьким рівнем працездатності, які на уроці воліють мовчати, роблять спроби включитися в роботу групи.

Ігрові технології. Гра – це природна для дитини й гуманна форма навчання. Навчаючи за допомогою гри, ми вчимо дітей не так, як нам, дорослим, зручно дати навчальний матеріал, а дітям зручно і природно його взяти. Ігри дозволяють здійснювати диференційований підхід до учнів, залучати кожного учня в роботу, з огляду на його інтерес, схильність, рівень підготовки з предмета. Вправи ігрового характеру збагачують учнів новими враженнями, виконують розвиваючу функцію, знімають стомлюваність. Вони можуть бути різноманітними за своїм призначенням, змістом, засобами організації і проведення. З їхньою допомогою можна розв'язувати яке-небудь одне завдання (удосконалювати обчислювальні, граматичні навички тощо) або ж цілий комплекс завдань (формувати мовленнєві вміння, розвивати спостережливість, увагу, творчі здібності та ін.). Отже, значення гри неможливо вичерпати та оцінити розважально-рекреативними можливостями. Феномен її в тому й полягає, що, являючись розвагою, відпочинком, вона здатна перерости в навчання, у творчість.

Урок, який проводиться в ігровій формі, потребує дотримання певних правил: попередньої підготовки, повинні бути атрибути гри, обов'язкової констатації результатів гри, для зняття напруги та перенесення уваги окремі ігрові моменти можуть носити не навчальний характер. Головне – повага до особистості дитини, не «вбити» інтересу до роботи, а намагатися розвивати його, не залишаючи почуття тривоги й невпевненості у своїх силах. Основне завдання цієї технології – створити максимально сприятливі умови для творчого розвитку дітей молодшого шкільного віку. Прийшовши до школи, діти повинні заглиблюватися в атмосферу творчості, пошуку нового, піддавати сумнівам сталі істини.

Ігрова технологія тісно переплітається з іншими технологіями, проте вона має і свої індивідуальні риси: діяльність учня не повинна регламентуватись, потрібно постійно викликати інтерес дитини до навчання. Важливу роль у стимуляції в школярів інтересу до праці відіграють завдання: підбір вчителем завдань, що потребують творчої переробки, узагальнення, систематизації, вмінь та навичок порівнювати й аналізувати, пошуку; використання ігрових моментів, що стимулюють прояви самостійності учнів, їхніх творчих можливостей; розв'язання творчих завдань. Технологія формування творчого учня орієнтована на особистість. І тільки тоді буде перебудовано всю систему виховання й навчання в бік підвищення її ефективності [2].

Таким чином, педагогічна технологія – це така побудова діяльності педагога, у якій усі дії представлені в певній послідовності і цілісності, а виконання передбачає досягнення необхідного результату й має прогнозований характер. Переваги технологічного підходу до навчання полягають не тільки в посиленні ролі й питомої ваги самостійної роботи учнів, але й націленості технологій на розвиток творчого потенціалу особистості, індивідуалізації та диференціації навчального процесу, сприянні ефективному самоконтролю й самооцінці результатів навчання. Пріоритетом навчання має стати не засвоєння учнями певного обсягу знань, умінь і навичок, а уміння молодших школярів вчитися самостійно, здобувати знання і вміння їх переробляти, відбирати потрібне, міцно їх запам'ятовувати та пов'язувати з іншими. Впровадження сучасних педагогічних технологій створюють умови для підвищення якості навчання, пізнавальної активності й навчальної мотивації молодших школярів.

Список джерел та використаної літератури:

1. Антонова О. Є. Педагогічні технології та їх класифікація як наукова проблема / О. Є. Антонова // Сучасні технології в освіті : наук.-доп. бібліогр. показч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд. : Філімонова Т. В. та ін. ; наук. консультант Антонова О. Є.]. К. , 2015. Вип. 2, ч. 1 : Сучасні технології навчання. С. 8-15.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: підручник / І.М. Дичківська. – 2-ге вид. Київ: Академвидав, 2012. 352 с.
3. Освітні технології: навч.-метод. посібн. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред. О.М. Пехоти. Київ: А.С.К., 2001. 256 с.
4. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій / за ред. І. Зязюна, О. Пехоти. Київ: Вид-во А.С.К., 2003. 240 с.
5. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори: [в 2-х т.] / К.Д. Ушинський. Київ: Радянська школа, 1983. Т. 1. 488 с.

Мельничук Анна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

науковий керівник: **Бірук Наталія,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА НА ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ СФЕРИ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ

Актуальність підтримання традицій українського народу зумовлена політикою інших держав. Мистецтво поєднує і майбутнє, і минуле наших предків та нащадків. В народному мистецтві втілено різноманітні світоглядні ідеї та художньо-естетичні вподобання наших предків. Різноманітні об'єднання створені з метою відродження старовинних і напівзабутих ремесл. На теперішньому етапі розвитку людства дослідники займаються вивченням

не лише народного мистецтва, а й впливу його на емоційно-пізнавальну сферу молодших школярів.

Дослідження зарубіжних та вітчизняних вчених допомагають розкрити різноманітні аспекти емоційно-пізнавальної сфери особистості. Це питання намагалися розкрити у своїй праці Б. Астаф'єв, А. Бакушинський, Є. Коротєєва, Н. Фоміна. Велике значення мають праці Є. Бондаревської, А. Бурової, М. Кагана, А. Павловського, І. Фічори, в яких досліджено методологічні аспекти наукового аналізу естетичної свідомості та її складових.

Мета цієї статті: дослідження впливу народного мистецтва на емоційно-пізнавальну сферу молодших школярів.

Народне мистецтво різних регіонів багате на естетично цінні предмети, художні твори живопису, станкової та монументальної скульптури, які були створені в процесі художньої обробки найрізноманітніших матеріалів. Увесь цей неповторний художній матеріал, в якому закарбовано творчу душу нашого народу, зараз наповнює колекції картинних галерей, музеїв, приватних художніх колекцій, місцевих художніх музеїв.

Дослідники В. Корпанюк, П. Лосюк, Ю. Юсипчук вважають, що народна художня творчість має широкі можливості впливу на почуття, художньо-образного відображення навколишнього середовища, ціннісні орієнтації особистості. Є. Антонович, Б. Тимків, В. Шпільчак виділили аспекти народної художньої творчості, які набувають особливого значення в освітньо-виховному процесі. Серед них: естетико-виховні можливості засобів виразності, змісту і функцій народного мистецтва.

Важливе місце у системі виховання школярів займає ціннісне ставлення до народного мистецтва, культурно-історичної спадщини рідного краю. Мета виховання на даному етапі розвитку української держави – це успадкування духовних надбань українського народу, набуття молодим поколінням соціального і історичного досвіду, наслідування кращих світових здобутків, розвиток необхідних рис громадянина своєї держави.

Софія Русова називала народне мистецтво цінним засобом художньо-естетичного виховання та найпершим фактором пробудження художнього почуття у дітей. Вона наголошувала, про необхідність виховувати дитину на рідному матеріалі краси, який найкраще приймається в душі дитини, бо він простий у своїй красі, легше розбуджує її власні творчі сили.

Г. Шевченко звертав увагу на те, що формування естетичного почуття досить складний процес і залежить від добре організованого освітнього

процесу, від застосування різноманітних методів навчання, що не допускає стереотипності сприйняття навчального матеріалу, від особистості вчителя. Не маючи емоційного контакту суб'єкта із художнім об'єктом практично неможливо адекватно сприймати художній твір. Завдяки взаємодії діяльності зорових та слухових аналізаторів виникають емоції. З точки зору психології, необхідно враховувати емоційну сторону при визначенні рівня сформованості художньо-естетичного смаку дітей молодшого шкільного віку. Адже досягнення надбань регіональної культурно-історичної спадщини дітьми відбувається через їх емоційну сферу.

У молодших школярів провідною діяльністю стає навчання. Така діяльність має певну основу, а саме пізнавальний інтерес і нову соціальну позицію. Осягнення художніх образів у їх повноті і цілісності та знаходження аналогій між образами мистецтва і життєвими враженнями дитини – саме це має на меті пізнавальна. Розвиток пам'яті дитини підвищує можливості розвитку його уяви. Вміння передбачити результат власної дії є початком розвитку уяви. Формуючись на основі наслідування і власної активності дитини, уява з відтворювальної, стає все більш творчою, логічною і багатогою. Уява – це пізнавальний процес, який складається з створення нових образів, на основі яких виникають нові дії і предмети. Основна функція уяви – перетворення досвіду. Народне мистецтво допомагає дитині емоційно оцінювати різні естетичні явища та відрізнити гарне, прекрасне від потворного. Естетичний смак направлений на цілісне сприйняття творів мистецтва. Він відображає ціннісне ставлення, установки, вміння робити ціннісний аналіз естетичних виробів, їх інтерпретація й естетична оцінка, принцип дії та поведінки.

Стале позитивне емоційне самопочуття – суттєвий показник якості навчання і виховання. Вплив емоцій на пізнавальні процеси в дітей молодшого шкільного віку є дуже важливими. Емоції можуть сприяти розвитку одних пізнавальних процесів та гальмуванню інших. Для формування пізнавальної мотивації велике значення має сам процес учбової діяльності. Створення виробів, виконання завдань не лише відтворювальних, а й творчого характеру, спостерігається підвищення настрою. Таким чином можна підтримати психічне та емоційне здоров'я. Мистецтво – це не лише праця, а й відпочинок. За допомогою форм, кольорів учні можуть розповісти про зовнішній світ, а дивлячись на їх роботи спеціалісти пояснюють внутрішній світ дітей.

Твори українського народного мистецтва часто використовують в школах на уроках образотворчого мистецтва. Різноманітність видів і жанрів є дієвим засобом естетичного розвитку молодших школярів, формування у них навичок образотворчої діяльності.

Отже, вчені під час досліджень народного мистецтва, зазначають, що воно є важливим та впливовим чинником розвитку емоційно-пізнавальної сфери учнів різних вікових груп. Саме образна конкретність і емоційна виразність виробів народних майстрів є зрозумілою дітям молодшого шкільного віку. Етнохудожні цінності передають важливий досвід, необхідний для осмислення естетичних явищ, розвитку фантазії, уяви учнів молодших класів. Знайомство учнів із декоративно-прикладним мистецтвом дозволяє розвивати творчі здібності та емоційно-пізнавальну сферу особистості, показати особливості кожного виду розпису, різноманітність візерунків, деякі прийоми майстрів і спонукає до виникнення бажання створювати композиції.

Список джерел та використаної літератури:

1. Антонович Є. А. Естетичне виховання підлітків засобами народного образотворчого мистецтва : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук / Є. А. Антонович. Івано-Франківськ, 1997. 24 с.
2. Блудова Ю. О. Художньо-естетичне виховання як один з основних чинників гармонійного розвитку особистості. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. праць. Запоріжжя, Класичний приватний ун-т, 2015. Вип. 40(93). С. 64–71.
3. Капська А. И. Основні закономірності художньо-естетичного виховання учнівської учнів / А. И. Капська // Нові технології виховання: Зб. наук. ст. К., 1995. С. 96-105.
4. Уманцев Ф. Мистецтво Давньої України / Ф. Уманцев. К.: Либідь, 2002. 316 с.

Потапчук Анастасія,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 014 Середня освіта (Фізична культура),
Житомирський державний університет імені Івана Франка

науковий керівник: **Бірук Наталія,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗНАЧЕННЯ СПОРТУ У ЗБЕРЕЖЕННІ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ

У наш час, коли вже чим раз більше молоді страждають на різні патологічні хвороби, коли все більше призваних у лави української армії не проходять службу за станом хвороби, дуже гостро відчувається проблема здоров'я населення. Та що призвело до таких страхітливих чинників? Погана екологія? Постійні стреси? Недостатнє та не нормоване харчування?...

Звичайно усі ці чинники, нажаль, супроводжують нашу державу з часів її існування, та проте це залежить і від самих людей. Адже більшість молодих людей проводять вільний час не у спортзалах, а у барі – палячи цигарку і розпиваючи алкоголь. Та й батьки тепер призабули про так званий відпочинок у сімейному колі на природі, надаючи перевагу спокійному посидінню коло телевізора, дітей же залишаючи "другові сім'ї" – комп'ютеру. І як наслідок – ожиріння, сколіоз, поганий зір в їхніх нащадків, і це ще не повний перелік.

Проте багато хто скаже про недоступність заняттям спортом в межах села чи маленького містечка. Та що є дійсно спортом? Якщо ми заглянемо у будь-яку енциклопедію знайдемо таке пояснення: "СПОРТ – є органічною частиною фізичної культури, особливою сферою виявлення та уніфікованого порівняння досягнень людей у певних видах фізичних вправ, технічної, інтелектуальної та іншої підготовки шляхом змагальної діяльності".

На відміну від спорту здоров'я людини ґрунтується на основі генетичних чинників, способу життя та екологічних умов. Однак певною мірою воно залежить також від свідомого ставлення людини до себе та оточуючого середовища. Адже здоров'я людини – це стан повного соціально-біологічного і психологічного комфорту, коли функції всіх органів і систем організму зрівноважені з природним і соціальним середовищем, відсутні будь-які захворювання, хворобливі стани та фізичні дефекти. Слід пам'ятати, що здоров'я залежить від багатьох чинників, які об'єднуються в одне інтегральне

поняття – здоровий спосіб життя. Його метою є навчити людину розумно ставитися до свого здоров'я, фізичної та психічної культури, загартовувати свій організм, вміло організовувати працю і відпочинок. Тому можна сміливо зауважити, що людина може бути здоровою від народження, проте регулярні заняття спортом сприятимуть здоров'ю протягом усього життя.

Про корисливість спорту для здоров'я, говорять приклади спортивного довголіття. Так, борець Іван Піддубний став чемпіоном світу у тридцять три роки. Він так і залишився непереможним багатирем, ставши справжнім національним героєм. Навіть у шістдесят шість років він не залишив бійцівського килима, справджуючи на ділі слова великого Аристотеля: "Ніщо так сильно не нищить людину, як тривала фізична бездіяльність". Саме цей епізод і став загадкою спортивного довголіття. Проте розгадка була простою – в його режимі, в систематичних тренуваннях. Він не палив і не пив спиртного. Натреновані м'язи Піддубного не поступалися по об'єму і міцності м'язам молоді. Атлет закликав юнаків підтягуватись і тренуватись: "У тих, хто кидав спорт до 40-45 рр. м'язи запливають жиром". Загострення конкуренції на міжнародній спортивній арені зробило спорт однією з активних сфер людської діяльності.

Що таке фізкультура й спорт? Фізична культура й спорт – це засоби творення гармонійно розвиненої особистості. Вони допомагають зосередити усі внутрішні ресурси організму на досягненні поставленої мети, підвищують працездатність, дозволяють втиснути в рамки короткого робочого дня виконання всіх намічених справ, виробляють потребу в здоровому способі життя.

До основних складових здорового способу життя належать низка складових.

1. *Спосіб життя.* Впливає на здоров'я людини і складається з чотирьох категорій: економічної (рівень життя); соціологічної (якість життя); соціально-психологічної (стиль життя); соціально-економічної (устрій життя).

2. *Рівень культури.* Слід пам'ятати, що людина – суб'єкт і одночасно – головний результат своєї діяльності. Культура з цієї точки зору – це самосвідоме ставлення до самого себе. Однак люди дуже часто нехтують своїм здоров'ям, ведуть неправильний спосіб життя, не дотримуються режиму, переїдають, палять. Тому для здоров'я потрібні знання, які увійшли б у повсякденну звичку людини.

Фізична культура – частина загальної культури суспільства, одна зі сфер

соціальної діяльності, спрямована на підтримку здоров'я, розвиток фізичних здатностей людини й використання їх відповідно до потреб суспільної практики. Фізична культура саме широке, збірне поняття. Вона включає всі досягнення, накопичені в процесі суспільно-історичної практики: рівень здоров'я, спортивної майстерності, науки, творів мистецтва, пов'язаних з фізичним вихованням, а також матеріальні (технічні) цінності (спортивні спорудження, інвентар і т.д.).

Під *фізичною культурою* розуміють сукупність усіх властивих даному суспільству цілей, завдань, засобів, форм заходів, що сприяють фізичному розвитку й удосконалюванню людей. Сюди входять фізичне виховання, спорт і т.і. *Фізичне виховання* – це педагогічний процес, який спрямований на вдосконалювання форм і функцій організму людини, формування рухових навичок та умінь, пов'язаних з ними знань, а також на виховання фізичних якостей. Фізичне виховання пов'язане з іншими сторонами виховання – моральною, естетичною, виробничою, трудовою. *Спорт* – домінуюча форма прояву фізичної культури, це слово часто вживають як синонім до поняття "фізична культура". Спорт може розглядатися як система результатів фізичної культури, оскільки цей термін позначає прагнення до фізичних досягнень на основі норм і правил, тренувань і змагань. Термін "спорт" уживається стосовно до різних областей залежно від того, яку мету ставить перед собою той, що займається або хто бере участь у тих чи інших спортивних заняттях. Це дитячий і юнацький спорт, масовий спорт (спортивні заняття під час відпочинку, у вільний від навчання час), а також спорт високих досягнень аматорський і професійний (юніори й дорослі спортсмени).

Фізичні навантаження важливі для життєздатності організму. *Активна фізична діяльність* – одна із обов'язкових передумов гармонійного розвитку людини. Адже при постійних фізичних навантаженнях подовжуються м'язи, що призводить до їх кращої еластичності. При тренуванні маса мускулатури збільшується, м'язи стають більш сильними, нервові імпульси викликають скорочення м'язів більш високої сили. Сила м'язів і міць кістки взаємопов'язані. При заняттях спортом кістки стають грубішими, і відповідно розвинуті м'язи мають достатню опору. Більш тривким і стійкішим стає весь скелет. Малорухливий спосіб життя шкодить організму. Недостатня кількість рухів призводить до слабкості та в'ялості м'язів. Фізичні вправи, праця та гра розвивають працездатність, витривалість, кмітливість та силу.

Існують випадки, коли регулярні заняття спортом призводили до

покращення здоров'я, інколи навіть допомагали залікувати невиліковні хвороби. Крім цього фізичні вправи допомагають подолати стрес.

Відомо, що в осіб до 30 років життєві потреби значно більші, ніж у людей старшого віку, а відтак стресові стани у них переважають.

Стрес – це сукупність загальних неспецифічних біохімічних, фізіологічних і психологічних реакцій організму внаслідок дії надзвичайних подразників різної природи і характеру, які викликають порушення функцій органів. Повне звільнення від стресу означає смерть, тому слабкий стрес є нормальним явищем у житті і потрібним для реалізації людської повноцінності. Однак якщо він інтенсивний і довготривалий, то може стати основою розвитку захворювань або зумовити смерть.

Для загартованості психічного стану людині треба робити ранкову гігієнічну гімнастику, використовувати фізичну працю, заняття спортом, прогулянки на свіжому повітрі тощо.

Під впливом несприятливих факторів рівень фізичного стану здоров'я знижується, а поліпшення умов сприяє його підвищенню.

Здоров'я людини, опірність її організму до несприятливих умов навколишнього середовища, працездатність значною мірою залежать від харчування. Правильне і раціональне харчування є важливим чинником забезпечення життєдіяльності людини, росту і розвитку організму, запобігання та лікування хвороб, у тому числі й тих, які склалися внаслідок надзвичайних ситуацій.

Важливим чинником фізичного здоров'я є загартування організму. *Загартування* – це підвищення стійкості організму до несприятливих умов деяких факторів навколишнього середовища (наприклад низької та високої температур) шляхом систематичного дозованого впливу цих чинників на організм. В основі загартування лежить властивість організму людини пристосовуватись до зміни умов навколишнього середовища. У людини відбувається процес пристосування організму до нових умов існування – виникає адаптація.

Загартування холодом є практично найважливішим, оскільки переохолодження організму сприяє виникненню респіраторних вірусних захворювань. В організмі, стійкому до низьких температур, тепло утворюється інтенсивніше, що сприяє ліпшому кровообігу і зменшує можливість виникнення інфекційних захворювань та обморожень. Адже бажання і цілеспрямованість, тренування та вдумливе ставлення до фізичних

навантажень – творять дива. Навіть фізично слабкі, хворі і вихолощені люди можуть стати прекрасними спортсменами.

Чинники, що впливають на здоров'я людини. Не завжди в житті людини здоров'я займає перше місце порівняно з речами та іншими матеріальними благами. У результаті це призводить до шкоди не лише своєму здоров'ю, а й здоров'ю майбутніх поколінь. Отже, здоров'я повинно займати перше місце в ієрархії потреб людини.

1. *Мотивування.* На превеликий жаль, ціну здоров'я більшість людей усвідомлює лише тоді, коли воно значно втрачено. Тільки тоді виникає прагнення вилікувати захворювання, стати здоровим.

2. *Зворотні зв'язки* – нерозумне і довге випробування стійкості свого організму нездоровим способом життя (алкоголь, нікотин). Тільки через певний час спрацьовують зворотні зв'язки людини, коли вона кидає шкідливі звички, проте це вже часто запізно.

3. *Настанова на довге здорове життя.* У повсякденному житті треба вміло мобілізувати резерви свого організму на подолання негараздів життєвого характеру, на зменшення ризику захворювань, що сприяє довголіттю.

4. *Навчання здоровому способу життя.* Джерелом навичок з цього питання є передусім приклад батьків, допомагає також і санітарна освіта. Важливим фактором, що визначає реакцію людини на екстремальну ситуацію, є її психофізіологічні якості та загальний стан. Вони проявляються через чутливість людини до виявлення сигналів безпеки, перед реакцією на ці сигнали. Показники, які зумовлюють можливості людини виявити небезпечну ситуацію та адекватно відреагувати на неї, залежать від її індивідуальних особливостей, зокрема від її нервової системи. На поведінку людини у небезпечній ситуації впливає й її психічний та фізичний стан.

Психічний стан. Сучасна людина зустрічається з багатьма факторами ризику, що негативно впливають на стан її нервової та серцево-судинної систем, знижує опірність організму. При цьому виникає стресова ситуація організму. Так, наприклад, психічна травма, отримана унаслідок конфлікту, виводить людину з нормального психічного стану, що може призвести до суттєвих змін у виконанні професійних функцій і загального функціонального стану. У перекладі "стрес" означає "напруження", тобто відповідь організму на поставлену перед ним проблему.

Стійкість організму до різноманітних станів є дуже індивідуальною. Деякі люди без усіляких наслідків переносять надзвичайно складні екстремальні

ситуації, ніколи не непритомніють, не втрачають сили волі, психологічної рівноваги. Інші вже при незначних екстремальних ситуаціях втрачають витримку і віру в себе. Від чого це залежить?

По-перше, індивідуальна чутливість до екстремальних ситуацій зумовлена типом вищої нервової діяльності. Існує чотири типи темпераментів: холерик, сангвінік, флегматик, меланхолік.

По-друге. Уміння володіти собою, керувати емоціями, психологічним напруженням. Це значить постійно контролювати свої дії, вчинки, залишатися врівноваженим навіть у найбільш напружених обставинах.

Слід зазначити, що існують різноманітні психологічні засоби зняття нервового напруження для відновлення працездатності, до яких належать: психотерапія, психопрофілактика, психогігієна.

Психотерапія – це терапевтичне використання гіпнозу, коли він є лікувальним, не піддаючи хворого ніякому ризику. Психотерапію можна використовувати при невротичних розладах, які сталися внаслідок надзвичайних ситуацій, для послаблення страху і тривоги.

Психопрофілактика – аутогенне психом'язове тренування, яке має на меті навчити людину свідомо корегувати деякі процеси в організмі, які дають змогу захистити психіку людини від шкідливих дій і настроїти її на перероблення труднощів та стресових станів. Його можна застосовувати для відновлення сил перед робочим днем, у перервах, а також після робочого дня. Для зняття почуття тривоги, страху існують певні тести, формули. Для більш швидкого відновлення сил після втоми рекомендується використовувати самонавіюваний сон, тобто навчитися вводити себе на певний час у сон і самостійно виходити з нього бадьорим. Тривалість навіюваного сну 20 - 40 хв.

Психогігієна – включає мистецтво взаємовідносин між людьми, духовну гармонію людини і природи, комфортні умови побуту, різні види відпочинку

Найважливішим для людини є її фізичний стан здоров'я, який залежить як від біологічних факторів (спадковості), так і від складного комплексу соціальних, економічних, гігієнічних, кліматографічних та інших умов навколишнього середовища. Під впливом несприятливих факторів рівень фізичного стану здоров'я знижується, а поліпшення умов сприяє його підвищенню.

Функції спорту. Сучасний спорт займає важливе місце як у фізичній, так і духовній культурі суспільства. Як суспільному явищу йому притаманні різноманітні соціальні функції.

Визначальною функцією спорту є змагальна функція. Змагальній діяльності в спорті властиве гостре (але не антагоністичне) суперництво, чітка регламентація взаємодій учасників змагань, уніфікація змагальних дій, умов їх виконання і способів оцінки досягнень. Все це обумовлено відповідними (локальними, національними, міжнародними) спортивними класифікаціями та правилами змагань. Безпосередня мета змагальної діяльності в спорті – досягнення найвищого результату, вираженого в умовних показниках перемоги над суперником, або в інших показниках, прийнятих умовно як критерій досягнень. Змагальна діяльність допомагає виявляти резервні можливості людини.

Виховна функція передбачає, з одного боку, підвищення ефективності змагальної діяльності, з другого – сприяє всебічному вихованню соціально активної особистості. Однак, спортивна діяльність сама по собі бажаного виховного ефекту не забезпечує. Вплив спорту може мати як позитивний, так і негативний ефект.

Функція підвищення фізичної активності передбачає підготовку до різних видів суспільної діяльності і покликана сприяти всебічному розвитку людини, удосконалювати її фізичні і духовні здібності, розширювати арсенал життєво важливих рухових умінь, підвищувати їх надійність у складних умовах.

Оздоровча і рекреаційно-культурна функції спрямовані на зміцнення здоров'я людей, забезпечення активного відпочинку, формування естетичних смаків.

Виробнича функція дозволяє сприяти підвищенню продуктивності праці через згуртування виробничих колективів, встановлення сприятливого психологічного мікроклімату, впровадження норм і правил здорового способу життя.

Пізнавальна функція передбачає використання спортивної діяльності як моделі для вивчення фізичних і психічних можливостей людського організму в екстремальних умовах.

Видовищна функція, з одного боку, задовольняє прагнення великої кількості людей одержати емоційний заряд як учасників змагань у ролі вболівальників, з другого – створює прекрасні умови для просвітницької роботи з метою залучення широкої аудиторії глядачів до регулярних занять фізичними вправами.

Економічна функція полягає в самозабезпеченні фінансовими засобами розвитку спорту. Джерелом фінансування можуть бути: спортивні лотереї,

виробнича і видавнича діяльність, реклама і атрибутика, комерційні спортивні заходи тощо.

Престижна функція полягає в тому, що успіхи в розвитку спорту та перемоги спортсменів піднімають престиж окремих людей і колективів, регіонів і держави загалом. Залежно від рівня розвитку спорту (масовий, великий спорт, олімпійський і професійний) певні функції можуть проявлятися у більшій, або в меншій мірі.

У спортивній діяльності розрізняють: базову частину, що репрезентована діяльністю атлетів, та управлінсько-організаційні, науково-методичні, медичні, матеріально-технічні і кадрові служби, що забезпечують їх ефективне функціонування.

Сьогодні в світі функціонує багато видів спорту, які не піддаються точному обліку. Головними з них є олімпійські, об'єднані в Міжнародні спортивні федерації, яких налічується близько сімдесяти. Національна спортивна класифікація України об'єднує біля п'ятдесяти олімпійських видів спорту і більше ста інших видів спорту.

Сучасний етап розвитку характеризується тенденцією до появи нових видів спорту. Вони є наслідком технічного прогресу (наприклад, воднолижний спорт, фрістайл тощо). Багаточисельність видів спорту вимагає їх класифікації. За національною спортивною класифікацією України всі види спорту поділяються на олімпійські, не олімпійські, нетрадиційні, види спорту для осіб з вадами слуху, мови й опорно-рухового апарата, олімпійські види спорту для спортсменів-інвалідів з порушенням зору, військово-технічні та військово-прикладні види спорту, професійно-прикладні види спорту. В основі класифікації може лежати будь-яка з ознак видів спорту. Важливою є класифікація залежно від того, за рахунок чого досягають результату в тому чи іншому виді спорту.

За цією ознакою розрізняють:

1. Види спорту, досягнення в яких залежить переважно від рухових можливостей учасників змагань.
2. Види, в яких результат залежить переважно від уміння користуватися спеціальними технічними засобами.
3. Види, в яких результат залежить переважно від уміння користуватись спеціальною зброєю.
4. Види, в яких зіставляють результати модельно-конструкторської діяльності.

5. Види, в яких досягають результату за рахунок абстрактно-логічного мислення.

Висновки. Загострення конкуренції на міжнародній спортивній арені зробило спорт однією з активних сфер людської діяльності. Фізична культура об'єктивно є сферою масової самодіяльності, вона служить найважливішим фактором становлення активної життєвої позиції. Але він не зводиться лише до фізичного виховання. Спорт має самостійне загальнокультурне, педагогічне, естетичне та інші значення. Це особливо стосується "великого спорту". Крім того, ряд видів спорту взагалі не є дійовим засобом фізичного виховання, або має до нього лише опосередковане відношення (наприклад, шахи). З іншого боку, фізичне виховання не може обмежуватись лише спортом, і він не може розглядатись як універсальний засіб фізичного виховання, тому що ставить підвищені, часто граничні вимоги до функціональних можливостей організму людей, їх віку, стану здоров'я і рівня підготовленості. Спорт може розглядатись як система результатів фізичної культури, оскільки цей термін позначає прагнення до фізичних досягнень на основі норм і правил, тренувань і змагань. Термін "спорт" уживається стосовно до різних галузей залежно від того, яку мету ставить перед собою той, хто займається або хто бере участь у тих або інших спортивних заняттях. Це і дитячий і юнацький спорт, масовий спорт (спортивні заняття під час відпочинку, у вільний від навчання час), а також спорт високих досягнень аматорський і професійний (юніори й дорослі спортсмени). Та проте головна мета спорту сприяти забезпеченню здоров'я людини. Дослідження показали, що у студентів, включених у систематичні заняття фізичною культурою й спортом і які проявляють досить високу активність, виробляється певний стереотип режиму дня, підвищується впевненість поведінки, спостерігається розвиток престижних установок, високий життєвий тонус. Вони в більшій мірі комунікабельні, виражають готовність до співробітництва, радіють соціальному визнанню, менше бояться критики. У них спостерігається більш висока емоційна стійкість, витримка, їм більшою мірою властивий оптимізм, енергія, серед них більше наполегливих, рішучих людей, що вміють повести за собою колектив.

Усе вище сказане дає право стверджувати, що будь-який вид спорту (починаючи з професійного і закінчуючи аматорським) є самостійним явищем в галузі знання, що хоча і характеризуються принциповими розходженнями, та проте це не виключає їх часткової подібності і тісної взаємодії. Адже головна

мета будь-якого виду спорту – це популяризація здорового способу життя серед населення.

Список джерел та використаної літератури:

1. Платонов В.Н., Гуськов С.И. Олімпійський спорт: Підручник [у 2 кн.]. К.: Олімпійська література, 1994. 496 с.
5. Попов Ю.В. Жизнь выдающихся людей. 115 знаменитых спортсменов: Судьбы и рекорды. Донецк: ООО ПКФ «БАО», 2006. 640 с.
6. Психологія: Підручник/ Ю.Л. Трофімов, В.В Рибалка, П.А. Гончарук та ін.; за ред. Ю.Л. Трофімова. 3-те вид., стереотип. К.: Либідь, 2001. 560 с.

Ружьєва Вікторія,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;
науковий керівник: **Мирончук Наталія,**
доктор педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

**ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ВЗАЄМИНАХ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

Важливим завданням сучасного освітнього процесу є виховання в учнів культури спілкування, прояву поваги й уважності до іншого, вміння підтримувати доброзичливі та ефективні взаємини в колективі. Проблема толерантного спілкування та поведінки є актуальною і потребує пошуку шляхів її розв'язання ще в молодшому шкільному віці. Виховання толерантної особистості є актуальним напрямком виховного процесу початкової школи і вимагає від педагога, батьків, членів громади прояву толерантного ставлення до чужих поглядів, ідей, цінностей, культур, акцентування уваги на неприпустимості силового розв'язання різних питань.

Проблема виховання толерантності розглядається у науковій літературі у таких аспектах: вивчення ціннісного ставлення до людини (Г. Балл, І. Бех, І. Білецька, К. Журба, В. Киричок, В. Семиченко та ін.); виховання

толерантності у школярів (Н. Бессараб, М. Горват, Т. Гурова, С. Довбенко, Т. Довга, Г. Коберник, І. Садова та ін.); формування толерантності через ігрову діяльність (О. Максимова, Н. Скрипник, В. Тернопільська та ін.). Дієвим засобом формування в учнів початкової школи є казка, організаційно-педагогічні умови використання якої обґрунтовано К. Гнатівською, М. Горват, Г. Коберник, О. Максимовою, В. Тернопільською та ін.

Метою статті є окреслення сутності та педагогічних умов виховання толерантності учнів початкової школи.

Толерантність (лат. *tolerantia* – терпимість) – терпимість до іншого світогляду, способу життя, поведінки, звичаїв тощо [4].

Толерантність – це один з головних принципів взаємовідносин між людьми. Як зазначає А. Молчанова, толерантність може бути визначена як *«інтегративна якість особистості, що відображає активну моральну позицію і готовність до конструктивної взаємодії з людьми і групами незалежно від їх національної, соціальної, релігійної, гендерної приналежності, поглядів, світогляду, стилю мислення і типу поведінки; сприяє успішному самоствердженню особистості та її самореалізації у суспільстві»*. Вона визначає *«багатовимірність середовища і різноманітних поглядів; забезпечує гармонійне мирне співіснування представників, відмінних за різними ознаками; виступає громадським гарантом недоторканості й ненасилля щодо різних меншин і легалізує їхнє становище за допомогою закону; дозволяє стримувати ворожість, пропонує конструктивний вихід із конфліктної ситуації; сприяє нормалізації психологічної атмосфери в групі, у колективі, суспільстві; підтримує і розвиває самооцінку особистості й колективу; є досконалим взірцем організації життєдіяльності в соціумі; забезпечує успішну соціалізацію»* [3, с.7-8].

Інші автори також визначають толерантність як концепцію прояву поваги до іншої раси, релігії, статі, думку чи ідеології. Також суть толерантності можна визначити як справедливе й об'єктивне ставлення до тих, чий спосіб життя відрізняється від способу суб'єкта оцінювання.

Толерантність не можна ототожнювати з байдужістю чи бездумним прийняттям чужих думок, переконань, смаків, способу життя; не можна вважати поступкою, потаканням чи потуранням; недопустимо вважати проявом толерантності й відмову від своїх переконань (чи нав'язування іншим своїх). Вона полягає у визнанні права кожної людини мислити, діяти, жити згідно зі своїми поглядами.

Виховання толерантних взаємин в учнів молодших класів є тривалим, неперервним і багатофакторним процесом, що вимагає від педагога вивірених та особистісно-орієнтованих підходів відповідно до їх вікових особливостей.

А. Молчанова стверджує, що педагогічне підґрунтя для виховання толерантності забезпечують такі умови: «формування: толерантного простору, середовища, яке характеризується єдністю всіх суб'єктів виховного процесу і форм організації їх відносин, які з одного боку, є основними компонентами педагогічної етики, а з іншого – основою, зразком морального виховання учнів; культури спілкування як взаєморозуміння, взаємоповаги, співчуття і співпереживання, відчуття партнерства; синергетичного мислення, яке дозволяє сприймати широкий спектр особистісних якостей, індивідуальних і етнічних проявів людини; а також особистісно орієнтований підхід у виховному процесі, основою якого є суб'єкт-суб'єктні відносини у системі «вихователь–вихованець»» [3, с.12-13].

Аналіз низки праць з цієї проблеми [1; 2; 3; 5] показує, що формування толерантності в молодших школярів потребує реалізації таких педагогічних умов:

1) створення *толерантного освітнього середовища*: дотримання принципу гуманізації освітнього процесу; побудова взаємодії у системах «учень-учень», «учитель-учень» на основі принципу взаємоповаги, взаєморозуміння, взаємодопомоги, взаємопідтримки, взаємозалежності й взаємодоповнювання, створення ситуації успіху для учня; співпраця з батьками;

2) забезпечення *організаційно-дидактичних основ* процесу формування толерантності молодших школярів: реалізація когнітивно-пізнавальної потреби учнів, відповідність засобів навчання віковим та психологічним особливостям учнів, створення організаційно-педагогічного та психолого-педагогічного супроводу дитини в освітньому процесі;

3) реалізація *діяльнісно-активної позиції учня* в процесі засвоєння основ толерантної поведінки: включення у сіх учнів у діяльність, стимулювання активності дітей у педагогічному інтерактивному спілкуванні та взаємодії з іншими школярами, позитивно-емоційне налаштування учнів на участь у діяльності, спілкуванні та взаємодії.

У низці досліджень зазначено, що одним із джерел отримання молодшими школярами знань про толерантність, формування у них позитивного ставлення до оточуючих є *казка*, оскільки саме вона найбільш відповідає віковим особливостям та внутрішнім потребам учнів початкової школи.

Казка – засіб, який задовольняє важливі потреби молодшого школяра, зокрема, потребу в *самостійності та автономності* (самостійно здійснює вибір, приймає рішення), потребу в *компетентності* (як герой казки, школяр долає неймовірні перешкоди, досягає успіху), потребу в *активності* (перебуває в русі, виконує активні дії: бореться, допомагає, змагається, шукає та ін.).

Величезний виховний потенціал мають народні («Дідова дочка й бабина дочка», «Названий батько»), а також літературні казки, зокрема твори В. Сухомлинського («Горбатенька дівчинка», «Іменинний обід», «Комірчина для дідуся» та ін.), казки зарубіжних авторів Вільгельма і Якоба Грімм, Г. Андерсена та ін.

Алегорична форма казок, насамперед, дозволяє познайомити учнів з важливими поняттями, нормами, правилами поведінки, передати внутрішні почуття персонажів, спонукати до роздумів, які дозволяють перенестися з казки у реальне життя, побачити себе, свої дії ніби зі сторони.

Слухання казки, на думку вчених, допомагає дитині навчитися розуміти внутрішній світ героїв, а через них і внутрішній світ інших людей, вчить співчувати їм, повірити у сили добра, набути впевненості у собі.

Але робота над змістом казки потребує творчого підходу. Найперше учнів потрібно підготувати до сприймання твору, ознайомити із сюжетною лінією, з'ясувати ідею твору, визначити особливості емоційного впливу, проаналізувати особистісні якості героїв, встановити причинно-наслідкові зв'язки, з'ясувати мотиви поведінки героїв (чому герой так учинив і як цей учинок його характеризує?). Такий аналіз допоможе зрозуміти особливості вчинків героїв казки та обрати відповідний стиль поведінки під час програвання сюжету казки (гри, театралізації).

Формування толерантної поведінки молодших школярів вимагає повноцінного використання усіх освітніх ресурсів: змісту навчальних предметів, позаурочної самостійної роботи у межах їх вивчення, ресурсу позакласних заходів.

Таким чином, виховання толерантності учнів початкової школи потребує створення відповідного освітнього середовища, побудови взаємин дітей на засадах взаємодопомоги, довіри, доброзичливого й відкритого спілкування, повноцінного використання різних засобів виховного впливу, одним із яких можна вважати казку. Виховний потенціал казки у формуванні толерантної поведінки молодших школярів буде схарактеризовано у наступних публікаціях.

Список джерел та використаної літератури:

1. Гнатівська К. С. Педагогічні умови формування толерантної поведінки молодших школярів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2018. Вип. 62. С. 53-56.
2. Горват М.В. Педагогічні умови виховання толерантності у молодших школярів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія "Педагогіка, соціальна робота"*. 2014. Випуск 34. С. 57-60.
3. Молчанова А. О. *Толерантність як ціннісна основа професійної діяльності педагога: посібник*. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. 2013. 150 с.
4. *Сучасний словник з етики: словник*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с.
5. Тернопільська В.І. Особливості виховання толерантності у дітей молодшого шкільного віку. *Нові технології навчання: наук.-метод. зб.* / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2014. Вип. 82. Част.1. С. 66-71.

Тушинська Валентина,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 Початкова освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

науковий керівник: **Павленко Віта,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ПРИЙОМІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

На сучасному етапі вимоги до навчання майбутніх учителів початкової школи залежать від вимог суспільства. У наш час, коли швидкі соціальні зміни активізують насамперед вольові та ділові якості особистості, важливо зберегти, розвивати та примножувати творчі та емоційно-естетичні якості майбутнього вчителя. Відповідно до Закону України «Про освіту» (2017), саме вчитель початкових класів забезпечує здатність творчого самовираження, особистісних цінностей у праці, мистецтві, здоров'ї та вміння виконувати нескладні творчі завдання.

Без гри немає і не може бути повноцінного розумового та психічного розвитку. Як зазначав В. Сухомлинський "гра – це іскра, що запалює вогник допитливості" [1].

Аналіз наукової літератури щодо реформування системи освіти в Україні показує, що основними джерелами розуміння цієї проблеми є: стратегічні пріоритети розвитку української школи в умовах реформування освіти (О. Вознюк, О. Дубасенюк, В. Кремень, О. Ляшенко, В. Огнев'юк, Л. Онищук, О. Савченко, В. Сидоренко, С. Сисоєв, Л. Хоружа та ін.); особливості реалізації змісту інтегрованого курсу "Я досліджую світ" в умовах Нової української школи (І. Андрусенко, Н. Бібік, Н. Котелянець, М. Пристінська та ін.); педагогіки партнерства (співробітництва) та шляхи її реалізації у Новій українській школі (С. Довбенко, В. Желанова, В. Кириченко, О. Ліннік, Л. Любар, С. Савченко, В. Хрипун та ін.).

Мета статті полягає у вивченні та короткому аналізі застосування ігрових прийомів на уроках інтегрованого курсу "Я досліджую світ".

Гра – найсильніший засіб соціалізації. Відповідно до класифікації педагогічних технологій за типом організації та когнітивного управління дослідники чітко виділили ігрові технології. Педагогічні технології ігор – це технології, засновані на педагогічній грі як різновиді діяльності в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення та засвоєння соціального досвіду [3, с. 122].

Вчені обґрунтували модель структури діяльності в іграх, що являє собою системно впорядковану сукупність взаємопов'язаних та взаємозалежних компонентів: мотиваційно-цілеспрямовану, яка складається з інтересу до екологічних подій, емоційного інтересу до діяльності дорослих, готовності наслідувати; процедурні та оперативні, які включають психічні процеси, об'єктно-практичну діяльність у грі з урахуванням матеріальних умов гри, міжособистісне спілкування; семантичний, що забезпечує відображення впливів навколишнього середовища, інформацію з літературних та інших джерел; контроль та оцінка, що полягає у встановленні взаємозв'язку між уявною роллю та здатністю відтворювати власну уяву, задоволення чи незадоволення перевтіленням, бажання внести корективи у майбутні ігри; ефективна, яка формує чуттєво-практичний досвід особистості, пояснює ідею та збагачує знання, досвід колективної взаємодії, пов'язана з набуттям навичок розв'язання конфліктів, умінням трансформувати матеріальне середовище тощо [2, с. 48].

Для розвитку творчого мислення необхідно, щоб учні відчували здивування та цікавість. Тільки через подолання труднощів, розв'язання проблем, дитина може увійти у світ творчості. Навчання має бути цікавим заняттям для дитини. Річ у тому, що дитяча пам'ять вибіркова. Дитина засвоює лише те, що її зацікавило, здивувало, потішило чи злякало.

Можемо виділити ідеї, які мотивують вчителя до застосування гри як одного з основних методів розвитку творчого мислення:

- *освітні* (знання, вміння та навички, набуті в процесі пояснення нового матеріалу);

- *розвивальні* (спонукання до пізнавального інтересу, розвиток здатності порівнювати, зіставляти, ототожнювати, узагальнювати, робити висновки);

- *виховні* (виховання почуття відповідальності, свідомого колективізму в процесі гри).

Гра має чітку структуру:

1) мета – що перевіряємо, що закріплюємо, що вивчаємо;

2) правила – умова гри та як виконувати;

3) ігрові дії.

Для реалізації принципів НУШ, зокрема інтегрованого і компетентнісного навчання, у початковій школі запроваджено інтегрований курс "Я досліджую світ".

Слід зазначити, що основним напрямом навчання в інтегрованому курсі "Я досліджую світ" визначено природничий напрямок навчання. Природознавча галузь гармонійно інтегрована практично з усіма освітніми галузями, визначеними Державним стандартом базової освіти, оскільки природа є одним із найцінніших чинників розвитку психічної, патріотичної, працездатної та естетичної особистості дитини [4, с. 26].

Навчальний курс "Я досліджую світ", що об'єднує 3 або 7 освітніх напрямків (за обраною типовою освітньою програмою), має великий потенціал для розвитку пізнавальних інтересів учнів середнього шкільного віку. Це пов'язано з тим, що її дослідження ґрунтуються на безпосередніх спостереженнях дітей за явищами довкілля та об'єктами природи, елементарних дослідженнях, які проводять учні [5, с. 27].

Результати численних науково-педагогічних досліджень свідчать, що школярі виявляють високий рівень у відтворенні фактологічного матеріалу, уміють застосувати його у стандартній ситуації. Нетрадиційна ж постановка проблеми значно знижує результативність відповідей учнів. Щодо вміння

інтегрувати знання та застосовувати їх для отримання нових, з'ясування явищ, процесів, розв'язання ситуативних проблем, то тут результати учнів ще нижчі. Отже, щоб реалізувати вимоги ДСПО, урок має стати новим, сучасним.

Застосування ігор відбувається на різних етапах уроку. При поясненні нового матеріалу, при частково пошукових завданнях, при узагальненні та закріпленні. Важливо також відзначити, що важливу роль відіграють види розвивальних ігор під час уроків – це *наочні* (роздатковий матеріал, демонстраційні схеми, будь-який ілюстративний матеріал) та *словесні* матеріали. До підвидів розвивальних ігор можна віднести: *індивідуальні, групові та колективні* ігри.

Учні охоче залучаються до розв'язання завдань, де мотивуючим чинником виступає групова гра. Тим самим відбувається розв'язання двох педагогічних цілей – *навчальної* (навички комунікації у групі та колективі), що *розвиває* (розвиток когнітивного мислення, реалізація природничих навичок). Під час гри діти уважні, зосереджені, дисципліновані.

Використання на уроках ігрових технологій робить процес навчання цікавим, створює у дітей робочий настрій, полегшує подолання труднощів у засвоєнні нового навчального матеріалу.

Важливо також відзначити той факт, що використання ігрових технологій для розвитку природничих навичок має супроводжуватися наочним матеріалом. Попри те, що виділяють два види ігор (наочні та словесні), як згадувалося вище, наочні ігри або демонстраційні завжди мають найкращий результат, тобто найкращий рівень залучення учнів до процесу. Гра повинна супроводжуватися наочним матеріалом (ракета, сонечко, потяг та ін.), роздатковим матеріалом (здебільшого, якщо ми розвиваємо індивідуальні природничі навички).

Зазначимо також, що гра не повинна відвертати увагу учня від навчального процесу, а навпаки, повинна залучати до нього. Тому вчителю слід ретельно продумувати вибір та логіку обраної гри. Гра не повинна принижувати та засмучувати учня, а має сприяти подоланню цілей, розвитку вольової та психоемоційної сторони. Гра повинна організовуватися і проводитися вчителем, зміст гри має дохідливо роз'яснюватися, вчитель повинен переконатися, що умови гри зрозумілі кожному учаснику. Правила гри повинні бути простими, точно сформульованими, а зміст пропонованого матеріалу доступний для розуміння школярів. Інакше гра не викликає інтересу і буде проводитися формально. Позитивну роль гра має, якщо результат

підводиться наприкінці уроку, коли правильність/неправильність розв'язання завдань та прикладів зрозуміла учням на момент навчання.

Отже, ігри для дітей – це складний, багатофункціональний та пізнавальний процес, а не просто розвага чи гра. Завдяки іграм дитина розвиває нові форми реакцій та поведінки, пристосовується до навколишнього світу, а також розвивається, вчиться та дозріває.

Список джерел та використаної літератури:

1. Сухомлинський В.О. *Сто порад учителю*. Вибрані твори: в 5-ти т. Київ, 1978. Т. 2.
2. Біда О. А. Проблеми розвивального навчання. *Початкова школа*. 1999. №3. С. 13–17.
3. Воронцова Т. В. *Основи здоров'я. 5 клас*: посібник для вчителя. URL : [Електронний ресурс] : Режим доступу : http://autta.org.ua/files/resources/pos_dlya_vch_5_kl_ukr.pdf.
4. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та інші. *Вчимося жити разом*. Програма з розвитку соціальних навичок учнів основної та старшої школи у курсі «Основи здоров'я». URL: : [Електронний ресурс] : Режим доступу : <https://drive.google.com/drive/folders/0Bzt9FAqrO9WcblgxNGd1WEZHblU>
5. *Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М.* Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

Хіміч Тарас,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 014 Середня освіта (Фізична культура),
Житомирський державний університет імені Івана Франка;

науковий керівник: **Бірук Наталія,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

СУЧАСНІ ФІЗКУЛЬТУРНО- ОЗДОРОВЧІ ТЕХНОЛОГІЇ у ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ

Рівень фізичної підготовленості молоді в Україні має спадаючу динаміку. Все більш загрозливою та критичною стає перспектива сповзання української молоді та нації в цілому до критичної межі, за якою характерними явищами є фізична, духовна та етична деградація.

Аналізуючи причини негативної динаміки фізичного рівня підготовленості молоді, є приділення недостатньої уваги до питань фізичного виховання безпосередньо в сім'ях та навчальних закладах. Система фізичного виховання України не задовольняє потребу в руховій активності молоді, в результаті чого 80 % дітей мають відхилення у фізичному розвитку, а кожен четвертий юнак за станом здоров'я не призивається до строкової служби.

Розвиток фізичної культури і спорту стали однією з найбільших сфер людської діяльності. Все це призвело до популяризації фізичної культури і активному залученню суспільства в різні види спорту.

Саме тому існує необхідність в розвитку інноваційних напрямків дослідження в області кінезіології фізичного виховання і спорту, вікової кінезіології, психології та педагогіки. Розробити системну класифікацію педагогічних помилок та їх наслідків для результативності фізичного виховання і спорту, позатренувальних технологій та ін. При цьому особливу увагу слід звернути на розробку найбільш перспективних інноваційних технологій в області масового фізичного виховання та спорту.

Інноваційні процеси на сучасному етапі розвитку суспільства зачіпають в першу чергу систему освіти, як початковий ступінь розкриття потенційних здібностей особистості людини. Розвиток освіти, перехід на новий якісний рівень не може здійснюватися без розробки інноваційних технологій. Інновації визначають нові методи, форми, засоби, технології, що використовуються в педагогічній практиці, орієнтовані на особистість дитини, на розвиток її здібностей.

Аналіз літератури свідчить про те, що однією з перспективних інноваційних технологій вдосконалення фізичного виховання є його спортизація на основі запропонованої В. Бальсевичем концепції конверсії обраних елементів і технологій спортивного тренування в інтересах вдосконалення змісту і форм організації фізичного виховання в освітніх установах. На думку В. Бальсевича, концепція оздоровчого тренування поки єдина науково обґрунтована концепція управління розвитком фізичного потенціалу людини [2].

Серед інноваційних фізкультурно-оздоровчих технологій можна виділити такі: стретчинг (розтяжка), ігровий стретчинг (для дітей ДНЗ), техніка степену (вправи зі степ-платформою, степаеробіка, зумба-степ, stepbasic + core, StepandSculpt, doublestep), dancemix, hotiron (силове тренування з міні-штангою), crossfit (кругове тренування без відпочинку), fitball (вправи з

великим пружним м'ячем), ABL (опрацювання ніг, преса, сідниць), wellnessmix (комплекс вправ пілатесу, йоги і стретчинга), Bodysculpt (силове тренування, що проходить в аеробному режимі), слайд (Тренування на слизькій поверхні), босу (тренування на платформі «Bosu»). Але насправді, існує набагато більше фізкультурних і оздоровчих технологій [3; 4].

Модернізація фізкультурної діяльності у ЗВО, заснована на формуванні позитивного ставлення до здорового способу життя, сприяє підвищенню якості їх професійної підготовки. Розробка змісту фізкультурної діяльності студентів у ЗВО на основі інноваційних підходів забезпечить сучасні запити і потреби підростаючого покоління. При цьому заняття фізичною культурою і масовим спортом не можна оцінювати лише фізичною активністю, що впливає на стан їх здоров'я, вдосконалення фізичних якостей і поліпшення фізичного стану організму. Фізична діяльність є складовою частиною системи виховання особистості студентів [4].

У ході реалізації інноваційних підходів в організації фізкультурної діяльності студентів у ЗВО поглиблюються її функції. Посилюється їх роль як активного чинника, який бере участь у формуванні їх особистості. Вельми істотно при цьому, що центр ваги в націленості фізкультурної діяльності переноситься з простого задоволення потреб у фізичній активності, необхідній для нормальної роботи організму, на фізичне вдосконалення шляхом всебічного розвитку особистості і суспільно корисного застосування людиною своїх здібностей. Такі якісні зміни у фізичній культурі складають основу для розвитку її соціальних функцій як ефективного засобу розширеного відтворення людини, зміцнення оздоровчих рис образу життя [5].

Список джерел та використаної літератури:

1. Воронін Д. Є. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Д. Є. Воронін ; Мелітоп. держ. пед. ун-т ім. Б. Хмельницького. Мелітополь, 2006. 20 с.
2. Иващенко Л. Я. Программирование занятий оздоровительным фитнесом / Л. Я Иващенко, А. Л. Благий, Ю. А. Усачев. – Киев : Наук. свит, 2008. 198 с.
3. Круцевич Т.Ю. Оцінка як один із факторів підвищення мотивації до фізичної активності // Фізичне виховання. № 1. 1999. С. 47–50.

4. Круцевич Т.Ю. Експрес-контроль фізичної підготовленості дітей та підлітків в умовах фізкультурно-оздоровчих занять // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. № 1. 2007. С. 64–69.

5. Bouchard C., Shephard R.J., Stephens T., Sutton J.R., McPherson B.D. (1990). Exercise fitness, and health: The consensus statement. In: C. Bouchard, R.J. Shephard, T. Stephens, J.R. Sutton, B.D. McPherson (Eds.), Exercise, fitness, and health (pp. 3–28). Champaign, IL: Human Kinetics.

Янчук Оксана,

вчитель методист, вчитель початкових класів,
Ярунський ліцей Ярунської сільської ради
Новоград-Волинського району Житомирської області;

Янчук Олександр,

лікар вищої категорії,
КНП «Центр первинної медико-санітарної допомоги
Чижівської сільської ради
Новоград-Волинського району Житомирської області»

СТРУКТУРА ТА ПРИНЦИП ФУНКЦІОНУВАННЯ МОВНОЇ СИСТЕМИ

Походження мови лишається досі не розгаданим. Останні дослідження вчених виявили наявність певних семантичних груп слів у різних мовах. Автори дійшли висновку, що всі слова в усіх людських мовах є семантичними і своїм первісним значенням сходять до назви одвічного терену проживання предків людини (приматів-гомінід) – *дерева*. Голосовий сигнал, яким примати означували терен свого проживання, склав основу інформаційної мовної системи (біт), а відмінна фонетика слів існує у мовах виключно для кодування місця слова в мовній системі.

Принцип роботи лінгвістичної системи базується на принципі роботи позиційної двійкової системи числення (позиційної нотації). Всі слова у всіх мовах світу несуть у собі лише один біт інформації та закодовані дані (код) за допомогою різниці у довжині звукових хвиль про місце (локус) біта на значеннєвому інформаційно-лінгвістичному полотні сітки: [слово] = [біт + код]

= [локус] = [образ/асоціація/ абстрактне поняття]. Фонетика слів в усіх мовах світу існує виключно для потреби кодування даних про локус слова (біта) у комунікативній інформаційно-лінгвістичній системі координат сітки-стрічки (мові). Іще початкова африканська різноманітність голосових сигналів приматів, уживаних ними для означення терену свого проживання (дерева), склала ту фонетичну різноманітність слів в усіх людських мовах, яку ми спостерігаємо і дотепер. А також, надала можливість комунікативній інформаційно-лінгвістичній системі (мові) утворювати нескінченну кількість комбінацій кодів, для визначення координат (локусів) новоутворюваних слів. Соціально-кастова структура ранніх етносів склала основу лінгвістичної матриці. Утворилась чітко обмежена по ширині (висоті) звуковим діапазоном коливань (16Гц. – 20 кГц.), які чує та генерує людина, а також обмежена значеннево: Добро-Зло (бог-диявол, цар-шудря, верх-низ тощо), інформаційно-лінгвістична сітка-стрічка. А постійна міграція носіїв мови в інші пралюдські роди з метою уникнення інбридингу, створили єдину загальнолюдську комунікативну лінгвістично-інформаційну сітку-стрічку, теоретично нічим не обмежену по довжині сітки-стрічки.

Оскільки самі перші голосові сигнали-звуки приматів початково закріпились за тереном їхнього проживання (деревом), то і самі перші, початково фонетично відмінні слова у прамовах, вже у ті, надзвичайно віддалені часи, були семантичними. І всі ті слова означали назву дерева. Семантичними слова у всіх мовах залишаються і до тепер. Комунікативна інформаційно-лінгвістична система (мова) від самого свого зародження об'єктивно не потребувала жодних інших значеннево відмінних слів для свого функціонування. А відтак, всі слова в усіх людських мовах, являючись фонетично відмінними, своїм початковим значенням сходять до назв дерев. Лаконічно, ми це явище означили наступними словами: все суще назвалось іменем дерева. Або, теж саме мовою науки латиною: *Lingua in Lignum*. Від часу зародження у приматів-гомінід релігійного культу пошанування священних дерев, у них почало розвиватись і абстрактне мислення та уява, а відтак, – і означення нових абстрактних понять у мові, які згодом переростуть у наукову лексику.

Отже, структурна будова та принцип функціонування комунікативної інформаційно-лінгвістичної сітки-стрічки (мови) є аналогічною структурі та функції нотної грамати (музиці).

ДО МЕТОДИЧНОЇ СКРИНЬКИ ПЕДАГОГА

Терентьєва Наталія,
вчитель початкових класів
ліцею № 7 м. Житомира

ГОДИНА СПІЛКУВАННЯ

Концептуальні засади Нової української школи переконують, що освіта та виховання мають базуватися на загальнолюдських цінностях. Адже сучасне українське суспільство потребує громадян, які володіють не тільки потрібними знаннями, а й гуманними рисами особистості. Від організації освітнього процесу залежить ефективність формування морально-етичних цінностей учнів, тому особлива увага акцентується на вихованні моральної, компетентної особистості, яка зможе успішно реалізуватися у житті.

Особистісно орієнтований підхід є основою формування моральних цінностей у молодших школярів, що обумовлено викликами Нової української школи.

«Найвищий результат освіти – толерантність».
Хелен Келлер

Тема: Що таке толерантність ?

Очікувані результати:

підвищення рівня обізнаності учнів з питань толерантності; переконання у важливості та необхідності толерантного спілкування; формування комунікативної компетентності (вміння дискутувати та працювати в парі); удосконалення вміння висловлювати свою думку; виховання ціннісного ставлення до оточуючих.

Освітні ресурси: аркуші паперу для вправи-дослід, листочки с контуром обличчя, паперові долоньки для емблеми; плакат із зображенням земної кулі.

Хід години спілкування

I. Педагогічна настанова

– Станемо в коло, розігріємо свої долоньки, розтерши їх. Що ви відчували? Передамо один одному це тепло потиском руки. Заплющимо очі і пошепки промовимо за мною:

- У нас хороший настрій.
- Ми всі готові до спілкування.
- Бажаю успіху собі і друзям.

II. Основна частина

1. Робота над казкою «Чия їжа смачніша?»

1) прослуховування

Жили в лісі різні звірі. Якось зібралися вони на березі річки і засперечалися, чия їжа найсмачніша.

- Найсмачніше у світі – це м'ясо, – сказав Лев.
- Ні, соковите листя, – не погодився Жираф.
- Найсмачніші – банани! – сказала Мавпа.
- Найкраща їжа – зелена трава, – висловився Віл.

І так вони довго сперечалися, мало не побилися!

2) дискусія:

- Як ви вважаєте, хто з них мав рацію?
- Чи існує у світі їжа, що смакує всім?
- Подумаємо разом, як можна уникнути суперечок?

2. Вправа «Домалюй обличчя»

Учням роздаються листочки з контуром обличчя людини, яке потрібно домалювати на свій розсуд. Діти по черзі показують малюнок і пояснюють, які почуття виражає обличчя.

– Отже, всі малюнки не схожі між собою, кожне обличчя виражає своє почуття.

3. Вправа-дослід «Всі ми різні»

– Зараз проведемо вправу-дослід, яка показує, що ми дуже різні.

(На партах аркуші паперу, з якими учням потрібно одночасно виконати дії)

1. Складіть аркуш навпіл.
2. Знову складіть навпіл.
3. Відірвіть правий верхній кут.
4. Знову складіть навпіл.
5. Надірвіть зверху.
6. Розгорніть аркуш і покажіть всім.

- Ми можемо сказати, що хтось виконав роботу неправильно?
- Як ви вважаєте, чому аркуші вийшли зовсім різні?

- Чи можемо ми сказати, що хтось краще чи гірше склав аркуш?
- Який висновок можна зробити після виконання вправи?

(Потрібно сприймати людей такими, якими вони є, навіть коли їх дії, інтереси не такі, як твої. Але часто ми не хочемо чути чужу думку і вважаємо тільки свої рішення правильними.)

4. Мозковий штурм

- Які відмінності між людьми ви можете назвати?
- На вашу думку, чому між людьми виникають конфлікти?
- Чи можна уникнути конфліктних ситуацій?
- Як жити у злагоді та мирі?
- Кожен із нас, маючи свої індивідуальні особливості, впевнений у своїй правоті, перевазі. Тому часто виникають протиріччя, які приводять до конфліктів. Шляхи їх вирішення різні. Але всі конфлікти потрібно долати мирним шляхом.

5. Пояснення

- Що ж таке толерантність? Це повага, здатність без агресії сприймати думки, поведінку, спосіб життя іншої людини, якщо вони відрізняються від наших; це доброзичливе й поблажливе ставлення до чогось або когось.

Толерантність – не просто покірна терпимість, коли один принижує, а інший все терпить, а активне відстоювання рівних прав всіх людей. Це сприймання світу, оточуючих такими, якими вони є, з усіма особливостями, відмінностями, недоліками, перевагами, вміння розуміти і поважати їх несхожість. Толерантність означає повагу, правильне сприймання і розуміння різноманітності нашого світу.

Отже, бути толерантним означає поважати відмінності, які існують між людьми, поважати право іншого бути таким, яким він є.

Зорова гімнастика

6. Гра-пантоміма «Зрозумій без слів» (робота в парах)

- Зараз перевіримо чи можливо зрозуміти людину без слів.

Один учень передає свої почуття чи побажання за допомогою очей, жестів, міміки. Інший відгадує це почуття.

7. Створення Емблеми толерантності

Учні із поданих заготовок створюють емблему толерантності, презентують її і розміщують на аркуші паперу із зображенням земної кулі.

8. Скарбничка читача

– Пропоную ознайомитися з «Великою книгою почуттів», в якій ви знайдете цікаві та кумедні історії із життя дітей, навчитеся розуміти свої почуття та почуття оточуючих.

III. Рефлексія

Вправа «Коло толерантності»

Діти стають в коло і по черзі читають вірш:

Поряд нас живе багато –
Рідні, друзі, мама, тато...
Тож доводиться учитись,
Як усім порозумітись.

Свою думку має кожен,
Може, з іншою не згоден,
Та повинен поважати,
Прислухатись і зважати.

Хтось тебе образив, може,
Груб'янить перехожий –
Не бери до серця близько,
Не спускайся теж так низько.

Вислухати вмій людину,
І дорослу, і дитину,
Будь веселим, гречним, чемним,
Для оточення приємним.

Щоб усі жили ми в мирі,
Треба думки мати щирі,
Мати добре серце в грудях
І хороше бачить в людях.

Вправа «Пелюстки настрою»

Діти обирають із переліку слів, написаних на пелюстках ті, які відповідають їх настрою після заняття. З пелюсток формують на дошці квітку.

IV. Підсумок

– Подякуймо посмішкою один одному за те, що були толерантні у спілкуванні.

– Дякую за активну роботу. Вчіться сприймати один одного такими, якими ми є, не намагаючись змінити те, що нам не подобається.

Список джерел та використаної літератури:

1. Мовчун А.І., Мовчун Л.В. Абетка моральності: Що в характері твоїм? Київ МКПФ «Злата», 2015. 304 с.
2. Касдепке Гжегож. Велика книга почуттів: оповідання для дітей: для дошкільного і молодшого шкільного віку; пер. з пол. Я. Івченко; худож. М. Пивоварський. Львів: Урбіно, 2017.
3. Дивоцвіт дитинства: Хрестоматія з етики для учнів початкової школи / За ред. В.М. Хайруліної. Київ, 2006. 192с.
4. Моральне виховання молодших школярів. Розробки занять / Упоряд. В.Л. Сухар. Х.:Веста: Вид-во «Ранок», 2008. 176 с. («Педагогічна майстерня»)
5. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової школи: посіб. для вчителів і методистів початкового навчання. 2-ге вид., доповн., переробл. Київ: Богданова А. М., 2009. 226 с.
6. Морально-етичне виховання. 1-4класи (за програмою Л.М. Слотвинської): посібник учителя / В.С. Бадура [та ін.]. Х.: Вид. група «Основа», 2012. 494 с.

Шевченко Оксана,
вчитель початкових класів,
ліцей № 24, м. Житомира

ІГРОВА ВПРАВА «ЦІКАВИЙ СВІТ ПРОФЕСІЙ»

Формування критичного мислення є важливим компонентом розвитку особистості, самостійності молодших школярів. Критичне мислення молодших школярів – самостійне, творче ставлення до навчального матеріалу і інформації, яку учні отримують з інших джерел.

«Пусковим механізмом» критичного мислення є допитливий розум, вміння дивуватися, самостійно шукати відповіді на поставлені питання».

В. Ружжеро

Очікувані результати: поглибити знання дітей про працю – основу всього; важливість кожної професії, сприяти виробленню власної точки зору з даного питання; розвивати дитячу допитливість, вміння аналізувати ідеї, пропозиції і приймати незалежні продумані рішення, розвивати спостережливість, самостійність, індивідуальність; виховувати наполегливість, повагу до людей різних професій.

Освітні ресурси: ілюстрації електрика, пекаря, кочегара, будівельника, шофера, вихователя, кухара, комбайна, комп'ютера, дзеркала, ліків. Сюжетно-рольові ігри: «Лікарня», «Магазин», «Перукарня», «Будівельний набір».

Хід заняття

I. Психолого-педагогічна підготовка:

(Всі стоять по колу)

– Діти, який у вас настрій? Подивіться, будь ласка, на мене. Я хочу, щоб у всіх на обличчях загравав промінчик добра. Давайте візьмемося за руки, й тоді маленький промінчик добра й радості перейде від одного до іншого і засяє радістю у ваших оченятах. Посміхніться одне одному. Ну ось, тепер я бачу, що в усіх оченята засяяли.

(Діти сідають за парти)

II. Активізація учнів до заняття

«Брейнсторм» – мозковий штурм (з метою одержання якомога більше інформації за короткий час).

- Уявімо життя без роботи: і на виробництві, і в школі нічого не роблять. Що б сталося?

(Діти дають відповіді на поставлені запитання.)

Правила:

- не критикувати запропоновані ідеї;

- всі ідеї фіксуються)

- Не працює електрик...

(Немає світла, у квартирі темно, не працюють телевізори, праски, пилососи)

- Не вийшов на роботу пекар...

(Всі залишилися без хліба, булочок, пиріжків)

- Вирішив відпочити кочегар...

(Буде холодно в будинку, у школі, в лікарні. Ми не зможемо відвідувати школу, театр, музей)

- А якщо не вийдуть будівельники?

(Не будуються будинки, дитсадки, лікарні, заводи, фабрики)

III. Повідомлення теми, очікування результатів заняття

- Так, правильно. Життя – це праця і бережливість. І сьогодні ми проведемо ігрову вправу «Цікавий світ професій», щоб дізнатись про важливість і значення кожної з них.

IV. Основна частина

1. **Приєм «Сенкан»** (самостійне складання віршів про професії).

Завдання вихователя: скласти вірші про шофера, вихователя, кухара.

(Діти складають вірші, відповідають)

Відповіді учнів:

Шофер...

Сміливий, серйозний...

Їздить, перевозить, контролює...

До машини поспішає, все перевіряє...

Респект...

Вихователь...

Поважний, розумний...

Навчає, творить, виховує...

Любимо, чекаємо її...

Супер...

Кухар...

Біленький, чистенький...

Готує, запікає, шкварить...

Пахне смачно, рано встає...

Подяка й шана...

- Так, діти. Є ще багато різних професій, а будь-яка річ, що нас оточує – результат праці людей різних професій. Тому, бережіть речі, поважайте і шануйте працю людей.

2. Фізкультхвилинка

Ми працюємо залюбки

Раз, два, три,

Раз, два, три.

Пишемо, читаємо,

Мову рідну вивчаємо,

Бо навчання – то є праця,

Творча, радісна, завзята.

3. Дидактична гра «Де я був?»

(Дітям роздаю малюнки комбайна, книги, комп'ютера, дзеркала, гребінця, ліків, вистави)

- Я бачив комбайна. Де я був?

- Я бачив багато книг. Де я був?

- Я бачив комп'ютера. Де я був?

- Я бачив дзеркало. Де я був?

- Я бачив багато ліків. Де я був?

- Я бачив виставу. Де я був?

4. Робота в парах:

- А зараз складемо діалоги:

- лікар і пацієнт;

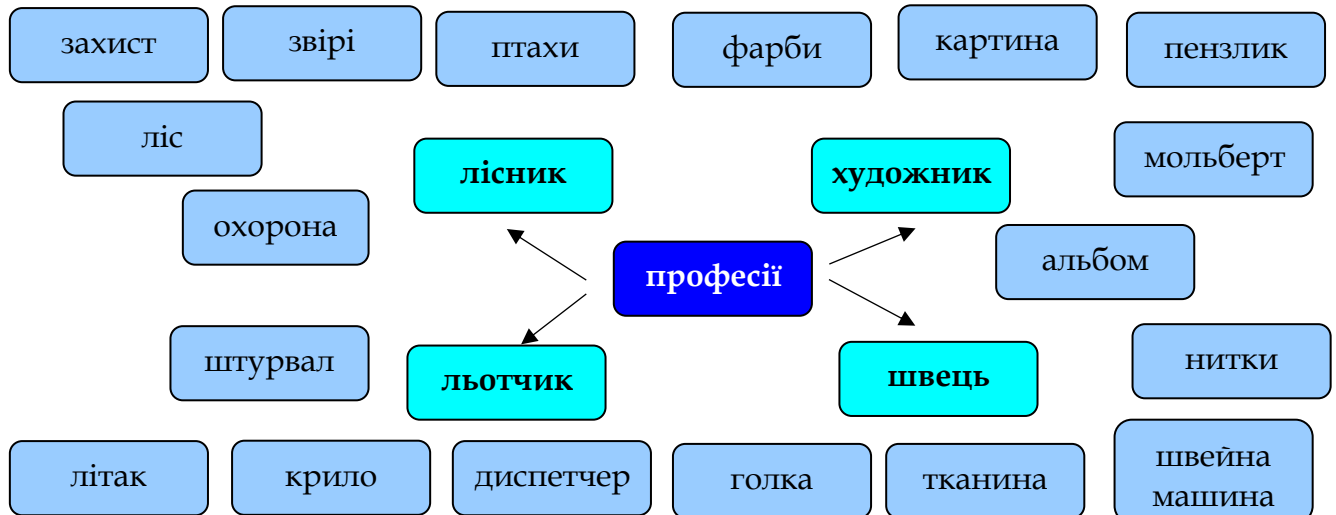
- продавець і покупець;

- перукар і клієнт;

- столяр і будівельник.

5. Прийом «Кластер» (узагальнення)

(На дошці пишемо професії, від цього слова – лісник, художник, швець, льотчик. Діти повинні якомога більше самостійно дібрати слова, які характеризують кожну з цих професій)

IV. Підсумок ігрової вправи

- Чи сподобалось вам заняття?
- Що нового про професії ви дізналися?
- Професій так багато. Чому?

Всі професії важливі.

Але...

Та є одна поміж професій,
Якої вчать ся всі в житті.
Вона для кожного найперша,
Якої вчитимешся й ти.

Учитель, лікар чи геолог,
Письменник, слюсар чи кресляр –
Всі називають головною
Одну професію – школяр!

Бо всім відомо, що без школи,
Без знань, що мушиш там набуть,
Не станеш у житті ніколи
Тим, ким в дитинстві мрієш быть!

Наукове видання

**ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ
ФАХІВЦЯ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ
ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ :**

**збірник матеріалів XXVI Міжнародна науково-
практичної конференції
6-7 грудня 2022 року**

Статті подано в авторській редакції.

Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, власних імен, посилань на джерела та інших відомостей.